3-32

БИБЛІОТЕКА
ОБЩЕСТВА ДЛЯ ДОСТАВЛЕНІЯ СРЕДСТВЪ
ВЫСШИМЪ
ЖЕНСКИМЪ КУРСАМЪ.

Шкафъ ~~XXXVIII~~ XXIV Sb I
Полка 6 8 4.
№ 26 32 25

ОБЩЕ

Ш

Пол

№

ЗАПИСКИ ИМПЕРАТОРСКАГО РУССКАГО ГЕОГРАФИЧЕСКАГО ОБЩЕСТВА
по отдѣленію этнографіи.
т. XXII., вып. I.

МАКЕДОНСКО-СЛАВЯНСКІЙ СБОРНИКЪ

СЪ ПРИЛОЖЕНІЕМЪ СЛОВАРЯ.

СОСТАВИЛЪ

П. ДРАГАНОВЪ.

693

Выпускъ I.

БИБЛІОТЕКА
О-ва для доставл. средствъ
В. Ж. КУРСАМЪ.

БИБЛІОТЕКА
Егора Егоровича
ЗАМЫСЛОВСКАГО

376/97

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
Типографія Е. Евдокимова, Троицкая улица, домъ № 18.
1894.

Печатано по распоряженію Императорскаго Русскаго Географическаго Общества.

XXII томъ Записокъ Императорскаго Русскаго Географическаго Общества по Отдѣленію Этнографіи изданъ подъ наблюденіемъ составителя дѣйствительнаго члена П. Д. Драганова, дѣйствительнаго члена В. И. Ламанскаго и члена-сотрудника Пр. Н. Половинкина

ПРЕДИСЛОВІЕ

къ I-му выпуску Македонско-Славянскаго Этнографическаго Сборника.

I. Настоящая книжка составляетъ лишь I отдѣлъ обширнаго труда „Македонско-Славянскій Этнографическій Сборникъ“, который Императорское Русское Географическое Общество, на основаніи отзыва Предсѣдательствующаго въ Отдѣленіи Этнографіи проф. В. И. Ламанскаго, 11 декабря 1887 года, постановило обнародовать въ своихъ Запискахъ, „въ виду несомнѣнной важности этого богатаго матеріала для изученія Македоніи“.

О разнообразномъ составѣ нашего Этнографическаго Сборника можно судить по сдѣланной классификаціи заключающихся въ немъ матеріаловъ, ибо полное оглавленіе будетъ помѣщено только по отпечатаніи цѣлаго сочиненія. Не говоря уже о введеніи, библіографіи, словарѣ и указателяхъ съ картами, одинъ текстъ нашего собранія содержитъ въ систематическомъ порядкѣ слѣдующіе матеріалы:

Отдѣлъ I. Пѣсни эпическія, историческія, юнацкія, политическія, разбойничьи и проч., числомъ 185.

Отдѣлъ II. Пѣсни религіозныя, легендарныя, демонологическія и прочія суевѣрныя — 159 №№. [Колядки, щедровки; пѣсни: на Крещенскія Святки, Субботу Лазареву, Недѣлю Страстную, Пасху и Святымъ; о самовилахъ, змѣяхъ и чумахъ].

Отдѣлъ III. Пѣсни лирическія и бытовыя — 553 №№. [Любовныя, (серенады, тенсоны, эротическія), элегическія, хороводныя, косарскія, посидѣлочныя, обручальныя, свадебныя, подблюдныя, похоронныя и причитанія; дѣтскія и искусственныя, (сочиняемыя болгарско-македонскими патріотами и распѣваемыя въ школахъ пропаганды)].

IV. Сказки—121 №№. [Нравоучительныя, миѳическія, каннибальскія, ликантропическія и вообще демонологическія; цикла о неплодной женѣ и особенно царицѣ, объ угнетенномъ царевичѣ и Иванушкѣ-дурачкѣ, о Насреддинъ-Ходжѣ и хитромъ Петрѣ (южно-славянскихъ Балакиревѣ и Хитроумѣ), и другія восточнаго происхожденія].

Отдѣлъ V. Легенды и повѣрья библейскаго, христіанскаго и классическаго происхожденія—15 №№. [О волшебномъ флейтистѣ, о Фаэтонѣ, о жертвѣ Авраама, о Вѣчномъ Жидѣ, о пребываніи Іисуса Христа въ Охридѣ, о преніи пастуха съ чертомъ (Бесѣда трехъ Святителей)].

Отдѣлъ VI. Животный эпосъ—14 №№.

Отдѣлъ VII. Загадки—28 №№.

Отдѣлъ VIII. Пословицы и поговорки—130 №№.

Отдѣлъ IX. Скороговорки—7 №№.

Отдѣлъ X. Игры, шутки и ругательства—4 №№.

Отдѣлъ XI. Заговоры, нашептыванія и заклинанія—4 №№.

Далѣе идутъ Прибавленія:

А. Образцы македонско-славянскаго нарѣчія по рѣдчайшимъ изданіямъ и рукописямъ, начиная съ 1762 года. Это выдержки изъ 12 книгъ [Мосхопольской книги (1762), Вардаріотскаго ея варіанта (1841), Огледала Пейчиновича (1816), Додатка Вука (1822), Еврейскаго служенія арх. Ѳеодосія Святогробскаго, Сборника бр. Миладиновыхъ (1861), Слова объ Антихристѣ (рукопись 1866), Евангельскихъ чтеній К. Шапкарева (1869), Тріязычнаго словаря и азбуки Пулевскаго (1875)].

Б. Библіографическое примѣчаніе о существующихъ Македонскихъ сборникахъ и другихъ книгахъ на этомъ нарѣчіи. Обзоръ 19 книгъ (Сборники: В. Григоровича, К. Жинзифова, С. Верковича, М. Милоевича, Пулевскаго, Качановскаго, Шапкарева, Боянова, Ястребова, Н. Шишкова, Хр. Константинова, Г. Розлогова и Добрусскаго); учебники на Мак. нарѣч. Рѣсенца, Шапкарева и Пулевскаго.

В. Образцы инородческой поэзіи и словесности въ Македоніи, Новогреческіе (5 №№), Куцо-Волошскіе и Цынцарскіе (7 №№): Албанскіе или Арнаутскіе, (13 №№), Турецкіе (8 №№) и Караманлійскіе (6 №№).

Всего 1297 №№ одного тексту...

Не меньшее значеніе имѣетъ македонско-(славянско)-русскій словарь, сравненный съ болгарскимъ и сербскимъ (около 1000 выраженій), составленный мной изъ 194 частныхъ словарьковъ и глоссаріевъ къ домашнимъ говорамъ, добытымъ изъ 105 населенныхъ пунктовъ. Кромѣ того при нѣкоторыхъ изъ этихъ словарей, числомъ 12, въ видѣ прибавленія, помѣщены весьма интересныя и цѣнныя діалектографическія замѣтки о своемъ родномъ говорѣ.

Ради настоящаго случая, т. е. начатія Императорскимъ Русскимъ Географическимъ Обществомъ изданія моего Македонскаго Сборника, долженъ разсказать коротко исторію его возникновенія.

„Занимаясь діалектографіей многочисленныхъ славянскихъ говоровъ разноплеменной и разнокультурной Македонской провинціи, гдѣ мнѣ довелось прожить около трехъ лѣтъ въ качествѣ преподавателя Солунской Болг. Кирилло-Меѳодіевской гимназіи, [1]) я, за долго до сербско-болгарской битвы, порѣшилъ провѣрить на мѣстѣ степень основательности сербскихъ и болгарскихъ претензій на языкъ и народность тамошняго македонско-славянскаго населенія. Со времени же начатія самихъ военныхъ дѣйствій между обоими родственными претендентами, во мнѣ еще болѣе утвердилось вышеупомянутое намѣреніе. Съ этою цѣлью я прибѣгъ къ легчайшему и самому цѣлесообразному изъ всѣхъ возможныхъ въ настоящее время способовъ. Я обратился къ ученикамъ помянутой гимназіи (преимущественно изъ низшихъ классовъ) съ предложеніемъ доставить мнѣ послѣ „Божика“ и „Водицъ“ (Рождественскихъ и Крещенскихъ Святокъ) не менѣе двухъ образцовъ своей домашней поэзіи и прозы. Хотя я былъ обставленъ весьма благопріятно для моихъ діалектографическихъ розысканій, ибо всѣ ученики гимназіи, — болѣе 300 человѣкъ, — были лишь македонцы изъ всѣхъ рѣшительно угловъ и захолустій Македонской провинціи, и не было между ними ни одного заграничнаго Болгарина (изъ Княжества Болгарскаго, Восточной Румеліи и даже изъ Адріанопольскаго вилэйета) и ни одного Серба, даже изъ Косовскаго (Приштин-

[1]) Въ 1885 году я преподавалъ тамъ исторію и географію, а на Педагогическихъ лѣтнихъ курсахъ—церковно-славянскій и болгарскій языки, въ 1886 году—исторію, географію и латинскій, а въ 1887 году—лишь церковно-славянскій языкъ, болгарскій языкъ и словесность.

скаго вилэйета), — и при томъ македонцы, довольно плохо усваивающіе себѣ современную болгарскую книжную рѣчь; тѣмъ не менѣе, во избѣжаніе какой-бы то ни было хитрости, я нарочно попросилъ себѣ этихъ образцовъ сельской поэзіи только отъ учениковъ низшихъ классовъ, которымъ и наказалъ, чтобы они доставили мнѣ образцы, записанные непремѣнно фонетически, т. е. по домашнему говору, ибо въ противномъ случаѣ я ихъ и читать не буду. И что-же? Ученики были такъ милы и любезны, что не замедлили доставить мнѣ послѣ Рождества желанные образцы, такъ что я въ какую-нибудь недѣлю-другую имѣлъ счастье стать обладателемъ самой обширной изъ всѣхъ существующихъ пѣсенныхъ и сказочныхъ македонскихъ коллекцій, именно около 1200 №№ самыхъ разнообразныхъ видовъ народной поэзіи и словесности, происходящихъ изъ 105 населенныхъ македонскихъ пунктовъ [1]...

„Это были ученики, которые, по своей невинности, еще не могли заниматься никакой политикой, гадая о будущемъ Македоніи, но которые среди двора гимназіи, вдали отъ чиновъ инспекціи, преспокойно разговариваютъ себѣ не только на собственномъ, гонимомъ македонскомъ нарѣчіи, но даже и на греческомъ языкѣ, къ ужасу и отчаянію болгарско-экзархійскихъ педагоговъ... Нужно замѣтить, что почти всѣ ученики этой гимназіи поютъ или сказываютъ, такъ что они являются у меня не только простыми записчиками, но и слагателями народной поэзіи. Тѣ же изъ нихъ, которые не поютъ и не „сказываютъ“ сами, записывали поэзію изъ устъ своихъ поющихъ родителей, родственниковъ и вообще пѣвцовъ и сказочниковъ своей родины.

Такимъ образомъ, всѣ собранные этнографическіе матеріалы представляютъ у меня слѣдующія категоріи:

1) Образцы народной поэзіи, записанные учениками преимущественно низшихъ классовъ Сол. Болг. гимназіи.

2) Словарьки и глоссаріи къ своимъ сельскимъ и домашнимъ говорамъ, составленные преимущественно учениками высшихъ классовъ той же гимназіи.

---

[1]) Объ способѣ добыванія этой поэзіи я уже сообщилъ краткія свѣдѣнія въ Русскомъ Филологическомъ вѣстникѣ за 1888, № 4, на стр. 12, и отчасти въ Слав. Извѣстіяхъ (редакціи проф. Ламанскаго) за 1888 г. № 1, на стр. 32.

3) Образцы и глоссаріи, доставленные учениками IV класса Скопской, Битольской, Кукушской и Воденской болгарскихъ прогимназій и другихъ учеб. заведеній внутренней Македоніи черезъ своихъ учителей, окончившихъ при мнѣ годъ тому назадъ курсъ въ Сол. гимназіи и служащихъ или Болгарскому Экзархату, или независимыхъ бугарскимъ общинамъ въ Македоніи, именно Баномъ Кушевымъ, родомъ изъ Велеса, Г. Стрезовымъ—изъ Охрида, Г. Изовымъ—изъ Дольняго Пороя (въ Демиръ-Хисарскомъ окр.) и А. Стояновымъ, чистымъ Болгариномъ изъ Габрова, но давно уже служащимъ въ Македоніи (сперва въ Воденѣ, теперь же въ Тетовѣ), Орд. х. Митровымъ изъ Прилѣпа.

4) Образцы, записанные ученицами Солунской Болгарской Благовѣщенской женской гимназіи для начальницы этого учеб. заведенія Е. П. Кондратовой, по просьбѣ теперешняго Рос. Имп. Ген. Консула въ Македоніи И. С. Ястребова, который, въ свою очередь, далъ ихъ мнѣ для полнаго пользованія.

5) Словарь пяти сѣверо-восточныхъ Солунскихъ селъ, составленный свящ. о. Ив. Ангеловымъ, и Сравнительный Мыяцко-барсяцкій словарь, составленный Мыякомъ изъ Крушева Маркомъ Мусевичемъ.

6) Различныя болѣе или менѣе важныя свѣдѣнія, добытыя мной у нѣкоторыхъ стариковъ—учителей, священниковъ, у заслуженныхъ „патріодовъ“ и другихъ македонско-бугарскихъ дѣятелей (о. Ив. Маджарова, Липашліева-Панкова, Тодева Лазаря, бр. Х. Мищевыхъ).

7) Свѣдѣвія, сообщенныя мнѣ конфиденціально покойнымъ Россійско-Импер. Генер. Консуломъ Македоніи А. А. Якобсономъ, и притомъ оффиціальныя данныя, именно отчеты за 1884 и 1885 гг. тогдашнему Директору Азіатскаго Департамента М. И. Д. т. с. И. А. Зиновьеву (№ 9 Секретнаго Журнала). Къ сожалѣнію, я не имѣю права опубликовать сдѣланныя мною копіи съ этихъ отчетовъ, при всемъ ихъ животрепещущемъ интересѣ. Содержаніе ихъ слѣдующее: Народное просвѣщеніе въ Македоніи. Борьба народностей. Статистика. Католическая и протестантская пропаганды. Общественная безопасность. Отношенія Македонцевъ къ сербско-болгарской войнѣ. Дѣла Аѳонскія. Процессъ Малороссійскаго Ильинскаго скита съ греческимъ монастыремъ Пантократоромъ и раздоръ грузинскихъ

иноковъ на Аѳонѣ съ монастыремъ Иверомъ. Значеніе Солунскаго порта и отношеніе его къ Бриндизи и Суэцу.

8) Наконецъ, мои непосредственныя наблюденія, по путевому журналу, во время пребыванія на Аѳонѣ, въ Велесѣ, Скопьѣ и въ окрестностяхъ Солуня.

Собирая отовсюду матеріалы для анатоміи македонско-славянскаго языковаго трупа,—я говорю трупа, ибо это несчастное нарѣчіе, литературной обработки которому не дозволяютъ ни Сербы, ни Болгары, осуждено ими на смерть,—я, въ видѣ прибавленія, помѣщаю въ своемъ сборникѣ образцы македонско-слав. нарѣчія, записанные и изданные въ различныхъ городахъ европейскаго юго-востока въ послѣдніе 150 лѣтъ разными лицами, между прочимъ самими Болгарами и самими Сербами или же Македонцами, не только самыми отчаянными болгароманами и самыми отчаянными сербоманами, но и такъ называемыми автономистами и автохтонами, которые говорятъ, что имъ нѣтъ никакого дѣла до великихъ идей Симеона болгарскаго или Душана сербскаго. Города эти Москополь, Солунь, Буда-Пештъ, Константинополь, Вѣна, Москва, Загребъ, Бѣлградъ и др. Есть, наконецъ, и такіе образцы между упомянутыми, которые записаны и изданы иностранными славистами или съ оттѣнками болгароманіи, сербоманіи и автоманіи, или же совершенно равнодушными этнографами и филологами. Есть даже кое-какія неизданныя старыя рукописи, напр. свящ. о. Ивана Ангелова (Толковое Евангеліе).

Такимъ образомъ объ односторонности метода при нашемъ собираніи македонско-слав. поэзіи и словесности или о нелѣпомъ подозрѣніи въ какомъ-нибудь предрасположеніи къ какому-то болгарофильству или сербофильству или же болгарофобіи и сербофобіи не можетъ быть и рѣчи.

II. Теперь нѣсколько замѣчаній о самомъ содержаніи и составѣ издаваемаго (I-го) отдѣла настоящаго этнографическаго сборника.

При обзорѣ его многіе предметы вызываютъ насъ на болѣе или менѣе интересныя и разнородныя размышленія.

Прежде всего рѣзко бросается въ глаза тотъ фактъ, что среди этихъ царей, королей, воеводъ, юнаковъ и проч. то и дѣло фигурируютъ самыя дорогія лица и достопамятныя событія средней, новой и даже новѣйшей сербской исторіи. Ручатель-

ствомъ тому служатъ имена царей Стефана Сильнаго Душана (стр. 5, 60, 62), Лазаря (Лазоря); князей „Штефана“ Лазаревича (стр. 14, 108, 224), Юга Богдана (Божко) и братьевъ Юговичей, ихъ шурина Стращила (Баповича Страхинью), далѣе полунезависимаго князя Приштинскаго Вука Бранковича; воеводъ: Милоша Обилича, Ильи Удалаго Серба (стр. 154, 155), знаменитаго Кара Георгія (въ варіантахъ Г. Дели—Кеседжія); „добрыхъ юнаковъ“: Ивы Черногорскаго, Сербина добраго юнака, Іована Бѣлградскаго; но особенно великое множество „королей и бановъ“—одинъ разъ число семьдесятъ, другой—триста человѣкъ!—въ томъ числѣ и знаменитаго королевича Марка, сына Вукашина Мрлявчевича, кн. Пеонскаго (Полога), а потомъ и краля Прилѣпскаго, пользующагося множествомъ самыхъ разнообразныхъ эпитетовъ [1]); Груицу Молодого, племянника Марка К., убійцы Момчила воеводы, краля Вучетина, „господина“ Константина кн. Сѣверной Македоніи (Кюстендильскаго), побратима кр. Марка; „кесаря“ Хрелью Шестокрылаго и Девятисердаго, соблазнителя жены Момчила воеводы, и даже, подъ конецъ, самого ех-короля Сербскаго народа Милана Обреновича, въ болѣе скромномъ, впрочемъ, званіи „Кнеза“ Милана, сражающагося противъ турецкихъ полчищъ Сулеймана паши (стр. 220). О Сербіи же, о сербскихъ Короляхъ, Сербахъ (съ эпитетами удалые, сильные, лихіе), о Сербянкахъ говорится или, правильнѣй сказать, поется спеціально, какъ о чемъ-то своемъ и родномъ на страницахъ 9, 60, 63, 86, 108, 122, 149, 152, 155, 156, 157, 162 и 164 нашего сборника. Тамъ-же о походѣ турокъ на Сербію (стр. 154), о сгорѣвшемъ Бѣлградѣ (стр. 53, 56, 122, 159, 169, 181, 188, 221) и о турецкихъ плѣнникахъ, томящихся въ Бѣлградскихъ тюрьмахъ (стр. 150).

Спеціально-же о Черногоріи и Черногорцахъ — на стр. 72 и 142.

Правда, нѣкоторые „персонажи“ Македонскаго эпоса — не Сербы по исторіи (таковы Секулъ воевода, Янкулъ воевода и дженералъ Скандербегъ-Кастріоти); но кто изучалъ сербскій

---

[1]) Напримѣръ Марко Разудалой, М. Пакостникъ (Зулумджія), М. Сербинъ, М. Прилѣпчанецъ, М. Жестокосердый, М. Дуралей, соб. Дурная Голова (Делибашъ), М. Оскорбленный, М. Ухмыляющійся, М. Лѣсничій, М. Сторожъ, М. Бражникъ, М. Освободитель бугарки дѣвойки и другіе.

эпосъ, тотъ знаетъ, что и они являются неотъемлемымъ ингредіентомъ его. Этотъ эпосъ считаетъ ихъ своими, ибо воспѣваемымъ поприщемъ ихъ дѣятельности являются Македонія, Дебра, Дукатинъ и Сербское Косово поле, съ эпитетомъ рамно (ровное). Они если и не представлены Сербами, зато женаты на разныхъ „прекрасныхъ Сербянкахъ“.

Изъ Хорватскаго міра упоминается какое-то нарицательное имя Хорватинъ-воевода (стр. 91, 140). Впрочемъ у Австрійскихъ Сербовъ есть фамилія Хорватовичъ и Хорватъ. Одинъ изъ послѣднихъ, генералъ Хорватъ завѣдывалъ въ прошломъ столѣтіи колонизаціей Сербовъ въ Славянско-Сербскомъ и Бахмутскомъ уѣздахъ Екатеринославской губерніи. Потомки этого Хорвата до сихъ поръ живутъ въ Харьковѣ и Таганрогѣ.

Далѣе являются типичные Македонскіе Славяне добраго стараго времени, служившіе то Византіи, то Сербіи, то Новой (возрожденной) Греціи, то жившіе самостоятельно. Сюда относятся:

Короли Мечетинъ, Мартинъ, Павелъ и Петръ; воеводы Барбуръ, Брогянъ, (Брѣганъ), Кумавъ, Драгія, Дѣтелинъ, Маномъ, Мѣсечинъ, Младенъ, Родинъ, сослуживецъ Кара—Георгія Сербскаго; „добрые“ и другіе юнаки: Больной Дойчинъ, Богданъ Лютица Сербезинъ, по турецки Сербезъ (Хейреддинъ паша, Барбаросса); Гюргилъ, проглоченный Девятиголовымъ Змѣемъ, Даніилъ Молодой, Илья Грамматикъ, Іованъ Поповичъ, Павелъ Добрый Юнакъ изъ Драгомира, Югленъ, Вело изъ Косова, сожженный живьемъ Маркомъ Кр., Василій Мавроченецъ, зажаренный и съѣденный Арнаутами, Георгій изъ Костура, обольститель Кралицы Марковицы, Момчилъ воевода, знаменитый Князь Родопскій (въ Рупчусѣ), обольститель жены Хрельи Крылатаго и за то имъ убитый; Смилянъ Добрый Юнакъ (въ варіантѣ Янъ Богатый Гость) спасенный, но потомъ утопленный Святителемъ Николой со всѣми кораблями въ Синемъ морѣ за нарушеніе обѣта; разные гайдуки и разбойники: Русъ воевода, Кузманъ Сердарь, Брѣганъ, Мито, Прой Бѣдняга; знаменитые гетеристы Хайдутъ Велько Петровичъ изъ Струги, погибшій въ битвѣ подъ Неготиномъ [1]) Кондо Безстрашный,

[1]) По свидѣтельству знаменитаго знатока Балканскаго полуострова, русскаго генерала И. Липранди, Велько командовалъ отрядомъ изъ 40 человѣкъ, которые всѣ были Сербы. См. книгу: Восточный вопросъ. Москва, 1868 г., стр. 130.

Корчо изъ Струмицы (Кара Корунъ?), Богдана дѣвойка (дѣвушка воинъ) Сирма дѣвойка.

Свою родину Македонію (стр. 108, 115 и 223) наши Македонцы (стр. 149, 152 и 232) величаютъ иногда именемъ Кралевины (стр. 230) и даже Святой (стр. 37).

Изъ лицъ, упоминаемыхъ въ Болгарской исторіи встрѣчаются лишь знаменитая царица Марга [1]), далѣе побратимъ Кара Георгія, Димитрій Терновскій (стр. 143, 195), да Стоянъ воевода [2]). Но и эти два юнака, спѣшимъ замѣтить, никакой болгарской политикой спеціально не занимаются, а въ союзѣ съ Сербами Кара—Георгія рубятся съ общимъ врагомъ Турками и Албанцами. Такимъ образомъ старое положеніе знатока южнославянскаго эпоса П. А. Безсонова, что Болгары не имѣютъ своего эпоса, остается въ прежней силѣ по сей день, не смотря на увѣреніе въ противномъ В. Качановскаго (предисловіе къ его Западно-болгарскому Сборнику народнаго пѣснотворчества).

Спеціально же о Болгаріи и Болгарахъ поется на стр. 7, 9, 108, 115, 133, 149, 224, 223 и 232 нашего Сборника. О болгарской дѣвушкѣ (бугаркѣ), спасенной Кр. Маркомъ отъ Короля Бана и его девяти сыновей бановичей-королевичей—на стр. 44, о Бугаріи (изъ Е. Вордара)—на стр. 223, и даже о Бугарскомъ царствѣ (на канунѣ послѣдней восточной войны) на стр. 124.

При обзорѣ географическаго указателя выдается весьма рельефно то обстоятельство, что рядомъ съ вышеуказаннымъ

---

[1]) Впрочемъ, имя царицы Марги или Мары (Маріи) есть собирательное, ибо у южныхъ славянъ, въ томъ числѣ и у Македонскихъ, воспѣваются одновременно еще двѣ другія царицы Марги, именно мать султана Мохамеда II, Марія Бранковичъ, (дочь сербскаго князя Юрія Бранковича) и Марія Кантакузина, дочь византійскаго писателя и императора Іоанна Кантакузина, выданная за султана Орхана, ставшая потомъ матерью султана Мурада I. Но что воспѣваемая въ нашемъ сборникѣ Мара есть именно болгарская, а не сербская и не греческая, это видно изъ ея эпитета «Бѣлая Болгарка». Эта Марга, въ противность завѣренію героической пѣсни, на дѣлѣ согласилась стать султаншей, хоть и при сохраненіи христіанской вѣры, по волѣ своего брата, царя Ивана III Шишмана, выдавшаго ее своему союзнику—сюзерену Мураду I.

[2]) Многочисленны эпитеты этого знаменитаго воеводы: Стоянъ Золото (Алтынъ), С. Главный Прапорщикъ (Башъ-Байрактарь), С. Больной, С. Командиръ, (Булюкбашъ), С. Воръ (Хайдутъ), С. Жестокосердый, С. Молодецъ, С. Молодой, племянникъ Марка королевича по сестрѣ, С. Рубака, (снявшій головы 30-ти турецкимъ сейменамъ), С. Разбойникъ изъ Котла или Тернова, С. Стремяный, С. Удалой, уложившій 60 человѣкъ разбойниковъ во главѣ съ атаманомъ, С. Узенкъ, С. Здоровенный (Узунъ), С. Наменный (Фудулъ), С. Юнакъ и С. Юный Кехая.

культомъ всего сербскаго у Македонцевъ, ихъ же поэзія относится весьма равнодушно и чуть-ли не совершенно безучастно къ болгарщинѣ. Такъ на пространствѣ не одной настоящей книги, но и всего нашего сборника (около 1200 №№ тексту) ни разу тамъ не упоминаются Македонцами (рекомыми Болгарами) самые дорогіе города Болгарскаго княжества и Восточной Румеліи, напримѣръ политическіе центры вновь образованнаго государства, ни одна болгарская знаменитость, которыхъ Болгары насчитываютъ сотнями и чуть-ли не тысячами, начиная со 2-й четверти текущаго столѣтія; въ то самое время, когда далекіе Будимъ—градъ (Буда-Ештъ) или Сибинградъ (румынскій Сыбеу. нѣмецкій Германштадтъ), не говоря уже о Бѣлградѣ Сербскомъ, у нихъ (Македонцевъ) почти-что не сходятъ съ языка. Изъ городовъ же Турецкой Имперіи, гдѣ живутъ также и Болгары, упоминаются лишь Лозенградъ (по турецки Кыркъ-Клисѣ), куда ѣдетъ за невѣстой виночерпій Царя Сербскаго Стефана Душана, Лазо, и Едрене (Андріанополь), столица Мурада I, которую царица Мара Болгарская называетъ своею вотчиной... То же самое нужно сказать и о рѣкахъ болгарскихъ, о которыхъ Македонцы и слыхомъ не слыхали, тогда какъ сербскія Сава и Морава встрѣчаются много разъ, не говоря уже о рѣкахъ и рѣчкахъ Албанскихъ, Косовопольскихъ. Сюда, конечно, не можетъ идти въ счетъ нейтральная рѣка Дунай, съ эпитетами бѣлый, тихій, мутный...

Изъ Албанцевъ и Дебрянъ (славяногласныхъ Арнаутовъ) упоминается у насъ цѣлый рядъ былыхъ и современныхъ знаменитостей этого племени: Король Спиро, его сынъ Скандеръ-бегъ-банъ-дженералъ Джордже Кастріоти, сподвижники послѣдняго Крайскій, „Капитанъ“ Захарій Удалой и капитаны Танасъ Поповичъ, Муса Дженералъ; далѣе юнаки: Сынъ Дукатинской земли, Вели-паша; знаменитые разбойничьи атаманы: Арсланъ-бегъ (кн. Левъ), предводитель шайки въ 1829—1839 гг., Омеръ-паша Вріонъ, бывшій другъ генералиссимуса Али-паши Янинскаго, а подъ конецъ и его предатель; Мустафа паша, зять Али-паши Янинскаго; далѣе Гулса Анамъ, Сары Гюльче, т. е. Желтый Розанчикъ, и противники Геговъ: Тасъ Звиръ, т. е. Борзый Ручей, Лазо Маняни, Махмудъ Цани, Миръ Алай, Риза-бей, Душо Фето, предводитель 70 Дебрянъ-голяковъ, которые пластично характеризованы двустишіемъ „Гладни, боси, голи како

оси“ (голодные, босые, обнаженные, подобно осамъ), Тоска Эминъ-бей, убившій изъ-за угла гречанку-дѣвушку, Гегъ Рустемъ-паша, далѣе здравствующій до сего дня Джемъ Ризмани и Биларъ Баланца (Бѣлый Змѣй), разные геги, тоски, беги, аги и спахіи, вольницы и дружины албанскія числомъ отъ трехсотъ и болѣе человѣкъ. Наконецъ, и несчастный экзархійскій намѣстникъ Хаджи п. Теофилъ, побратимъ Корчанской самовилы, убитый въ Дебрѣ 20—21 іюля 1884 года изъ-за угла своими же единоплеменниками. Но самый замѣчательный циклъ богатырскихъ пѣсенъ албанскаго отдѣла принадлежитъ Скандербегу-Кастріоту на стр. 102, 106, 107, 111, 121, 123, 234, 237 и 238. Во всѣхъ существующихъ Македонскихъ Сборникахъ, изданныхъ Болгарами или называемыхъ болгарскими, ничего не упоминается о Скандербегѣ, такъ что этотъ циклъ обнародываемыхъ нами былинъ имѣетъ интересъ новизны [1]). Кромѣ того матеріалы о Дебрѣ, или Дебри, послужившей нѣсколько лѣтъ тому назадъ предметомъ запальчивой полемики между нѣкоторыми учеными сербскаго и болгарскаго происхожденія и ихъ друзьями и единомышленниками въ русской этнографической литературѣ, въ издаваемой части настоящаго Сборника можно найти на стр. 10, 24, 26, 34, 53, 69, 78, 102, 106, 115, 118, 121, 133, 137, 140, 148, 152, 153, 155, 158, 164, 165, 167, 170 и 171. О Дебрянахъ спеціально на стр. 14, 140, 143, 158 и 229. О Дебрянахъ-голякахъ, числомъ 70, на стр. 140. О Дебрянахъ-латинахъ—на стр. 153. О Дебрянахъ разбойникахъ и ихъ набѣгахъ—на стр. 140, 143, 219. О Дебрянскихъ атаманахъ—на стр. 158, о Дебрянскихъ спахіяхъ (помѣщикахъ)—на 158, о Дебрянинѣ, какъ есть,—на 224.

Изъ Грековъ—воспѣваются: Николай Юнакъ Греческій, замученный Турками, Θеодоръ Салоникскій (Ласкари?), Сердобольный купчикъ-греченокъ, боярыня Θеодора, Марія Смирнская и еще нѣкоторые Греки и Гречанки, которыя называются иногда Роменками, Ромалійками и Моралійками, отъ Романія = Румелія = Морея—на стр. 9, 54. 105, 108, 138, 149, 205, 207 и 223.

---

[1]) Одна лишь пѣсенка о Скандербегѣ случайно попала въ собраніе Миладиновыхъ въ то самое время, какъ въ сборникахъ сербскихъ очень ихъ немало. Сдѣланы тамъ даже попытки циклизировать всѣ эти пѣсни въ особомъ печатномъ изданіи.

Изъ Венгерской исторіи упоминаются Янкулъ воевода, т. е. король Янъ Гуніади, бывшій по происхожденію, впрочемъ, Румыномъ [1]); далѣе Петръ банъ Будимскій, Петръ банъ изъ Янока (Раабскій), женатый на дочери Михаила кр. Латинскаго (Австрійскаго?), краль Матей изъ Будима града (Корвинъ?), эпическій Филиппъ Мадьяринъ, убійца кр. Марка.

Румынскіе элементы Македонскаго эпоса, кромѣ вышеупомянутыхъ, выразились въ воеводахъ: Секулѣ Дитяти (Стефанъ Баторій или племянникъ Я. Гуніада), Банѣ благородномъ, Данѣ Воеводѣ (въ варіантахъ Богданъ Добрый Юнакъ, Кара Богданъ Удалой), Радулѣ-беѣ (въ варіантахъ — Р. Влахита и Р. воевода) и его братѣ Мирчета (знаменитомъ Мирчѣ воеводѣ) и, наконецъ, въ румынскомъ названіи Чернаго Араба или Кара Коруна, именно въ Нигрицѣ воеводѣ, убитомъ баномъ Янкуломъ за похищеніе жены послѣдняго „Ангелины Преславной дѣвойки Сербской“.

Вообще румынскій элементъ даетъ себя чувствовать, хотя онъ тамъ является несамостоятельнымъ, но амальгамированнымъ въ средневѣковой венгерской, сербской и турецкой исторіи. Спеціально о Куцо-влахахъ, т. е. о Румынахъ Македонскихъ въ издаваемой (I-й) части Мак. Сб. покуда ничего не упоминается.

Изъ Османской исторіи фигурируютъ знаменитѣйшіе турецкіе султаны: Мурадъ I Божій Труженикъ, „Краль“ Баязедъ Молненосный (Илдырымъ), Мехмедъ Сюлейманъ Оттомановичъ или по-просту Сюлейманъ, обезглавленный своимъ меньшимъ братомъ Мусой Головорѣзомъ (Кеседжи), Мохамедъ II Сильный или Завоеватель (Эль Фатихъ), Селимъ Султанъ, „царь“ Сюлейманъ (Соломонъ) Великолѣпный Законодатель (Эль Кануни), Султанъ Гамидъ, какой-то царь Уса и еще одинъ подъ нарицательнымъ именемъ Царь Невѣрный. Самъ основатель ислама воспѣвается подъ именемъ Мохамеда Святого (Светче). Далѣе противники Скандербега воеводы: Хамза (Гамза) Удалой, Юсуфъ-бей (кн. Іосифъ), Синани Капитанъ, Балабанъ-паша и его сынъ Едеръ-бей. Далѣе Балабанъ-паша Вѣнскій, Соколъ Махмудъ-паша и Великій визирь Мехмедъ Али-паша Кёпрюлю; цѣлый рядъ беговъ (князей), пашей (генераловъ), „капетановъ“, байрактарей,

[1]) Въ варіантахъ Янкулъ воевода, Я. Сибинъ или Сибиняниъ (Германштадтскій), Я. Банъ, Я. Зеленогоръ, Я. Молодой, племянникъ Кр. Марка, Я. Удалой, Я. Сирота.

башъ-байрактарей (атамановъ разбойничьихъ), булюкбашей [1]), гайдуковъ и др. турецкихъ революціонеровъ начала нынѣшняго столѣтія. Такъ: Мехмедъ Али изъ Пештева, М. А.-паша капитанъ, байрактарь Моймиръ Молодой, Мула-паша, Хайдутъ Мурадъ-бей, Кара Мустафа [2]), Рустемъ-паша. Софійскій паша, прозакладывавшій Стояну воеводѣ свой гаремъ (стр. 173), Юванъ-паша, Ибрагимъ ходжа, И. Черная Чума, Гамза-бей — противникъ Радича юнака, Халиль-бей, главный байрактарь Воденскихъ Юруковъ, шедшихъ походомъ на Москву (стр. 226), Хасанъ-бей изъ Скопья, Эминъ-ага изъ Дойрана, похититель Бѣлой Неды изъ Е. Вордара (205), знаменитый Омеръ-паша, Негръ Ибрагимъ (Арабъ), палачъ Султана Оттомановича (Сюлеймана I). Наконецъ, герой послѣдней войны, противникъ народнаго князя Милана Сюлейманъ-паша (стр. 208) и знаменитый герой падшей Плевны Османъ-паша. Вообще о туркахъ поется на стр. 7, 14, 82, 107, 112, 126, 130, 133, 136, 170, 200, 207, 221, 223 и 232. Объ Юрукахъ—на 226. Объ Янычарахъ и Делибашахъ—134. О Потурченцахъ-байрактаряхъ (прапорщикѣ Моймирѣ Молодомъ, Селимѣ, супругѣ влюбленной въ него христіанки Больной Стоянки) Халилъ-пашѣ — на стр. 101, 133, 136 и 201.

Народная поэзія Македонскихъ Славянъ содержитъ въ себѣ и русскій элементъ. Имѣемъ въ виду пѣсни о кралицѣ Московской Елисавкѣ (Елизаветѣ Петровнѣ, императрицѣ), о войнѣ Московской и о Московіи (стр. 225, 226). О турецкомъ походѣ на Москву (220), о Царѣ Александрѣ Второмъ Освободителѣ (236, 237, 238). Объ освобожденіи Болгаръ (223), о Вел. Кн. Николѣ Русскомъ (генералъ-фельдмаршалѣ В. Кн. Ник. Ник. Старшемъ), о генералахъ Гурко и Скобелевѣ (стр. 237, 238).

Изъ другихъ Македонскихъ народностей въ издаваемой книжкѣ Сборника поется: объ Евреяхъ и въ частности о Желтомъ (=Рыжемъ) Еврейчикѣ, притѣснявшемъ 30 вдовъ и убитомъ Филиппомъ Мадьяриномъ (стр. 50, 57, 72, 128 и 186); о Цыганахъ или Гюпцахъ (=Египтянахъ)—на стр. 192. Изъ націй Западно-европейскихъ по разу упоминаются Итальянцы.

---

[1]) Булюкбашъ—начальникъ булюка, или капитаніи (отрядъ изъ 25—30 человѣкъ), т. е. взводный офицеръ.

[2]) Трудно сказать, какой именно воспѣвается: Вѣнскій, Нишскій, Румелійскій или помощникъ Пасванта-оглу Видинскаго.

(О Миланскомъ банѣ и Скандербегѣ въ Неаполитанскомъ королевствѣ), Французы съ королемъ Людовикомъ (какимъ?) и Нѣмцы (безъимянный нѣмецкій царь и Фердинандъ, пасынокъ Полунощнаго короля).

Что касается матеріаловъ по частной этнографіи издаваемой части Македонскаго Сборника, то предметовъ по этой части въ ней не мало—всякаго жита по лопатѣ, каждому изслѣдователю по вкусу, всякому, что нужно. Особенно много матеріаловъ содержится для изученія культуры населенія, быта и степени общественной безопасности провинціи, называемой по сіе время археологическимъ терминомъ „Македоніи".

Такъ о Богѣ и имени Его, славимомъ всуе — на стр. 15, 22, 83, 130. О Богородицѣ (Панагіи)—на 71. О христіанствѣ и христіанахъ—на 128, 129, 140, 216 и 232. О святыхъ и о праздникахъ (о Великомъ, Юрьевомъ, Ильиномъ и Николиномъ дняхъ). О церквяхъ и церквяхъ самотворныхъ — на стр. 7, 184, 208. О суевѣріяхъ и народныхъ вѣрованіяхъ. О томъ, какъ Святитель Никола заморозилъ среди Петрова поста Архипелагъ. О вилахъ, самовилахъ горныхъ и лѣсныхъ, числомъ 18. О Девятиголовыхъ Змѣяхъ. О сукахъ-ламьяхъ (химерахъ), числомъ три—на стр. 185 и 230. О самовилахъ Велѣ, Магдѣ и Гюргѣ, убитой кр. Маркомъ — на стр. 44 и 59. О сфинксѣ (Халѣ). О вѣщихъ предметахъ (птицахъ, соколѣ, соловушкѣ, снахъ и Видѣ Охридянкѣ) — на 60, 83, 206 и 223. О волшебномъ Гуслярѣ (Али Даліи и Башъ-Кехаѣ, Чельникѣ Пѣѣ)— на 139, 152, 202 и 203. О воскресшемъ флейтистѣ Димчѣ Пригожемъ—на 213. О дружинѣ (вѣрной и невѣрной) и дружинникахъ-разбойникахъ—на 170 и 171. Объ эпическомъ единоборствѣ и скороходахъ (въ лицѣ Борзаго Татарченка). О Задругѣ. О материнствѣ — на 12, 137, 179, 180, 181, 182, 183, 189. О побратимствѣ у Македонцевъ и Албанцевъ — на 149, 165, 180, 182 и 229. О посестримствѣ и о вилахъ-посестримахъ—на 154, 229 и 230. О сватовствѣ и женитьбѣ— на 5, 6, 74, 152, 193, 203, 213 и 216. О разлукѣ — на 168 и 169. О цѣнности мужескаго дитяти. О прельщеніи дѣвушекъ, вдовъ и женщинъ волшебнымъ Гусляромъ—на 212. О похищеніи, увозѣ и умыканіи женщинъ и дѣвушекъ — на 192, 198, 221 и 222. О прелюбодѣйствѣ—на 33, 38, 41 и 59. О кровосмѣшеніи—на 13 и 97. О гаремѣ, отдаваемомъ въ нарѣ

Софійскимъ пашей Стояну воеводѣ. О проклятіи (материнскомъ, дѣвичьемъ и проч.)—на 155, 183 и 223. О набѣгахъ и походахъ военныхъ на Москву—на 225. О походѣ на Сербію—на 159. О проклятіи Македонцами памяти царя „своего“ Штефана, предавшаго ихъ Туркамъ—на 223. О банскомъ и королевскомъ достоинствѣ. Объ атаманствѣ. Объ умирающемъ разбойничьемъ атаманѣ—на 136. О разбояхъ и разбойничествѣ—на 33, 37, 38, 56, 75, 78, 136, 137, 138, 140, 142, 144, 145, 152, 166, 174, 182 и 200. О восхищеніи разбойничьей карьерой въ молодомъ человѣкѣ—на 138. О вѣшаніи—на 176. О палачѣ-арабѣ. О гайдучествѣ и гайдукахъ—на 167 и 180. О грабежахъ—на 136 и 223. Объ убійствѣ—на 221. О пыткѣ—на 186, 189, 203 и 207. О сожженьѣ живьемъ людей (на кострѣ и на жаровнѣ)—на 187 и 188. О мученіяхъ—на 126, 192 и 232. О мученіяхъ въ Дебрѣ—на 174, 175 и 176. О мученіяхъ въ турецкихъ тюрьмахъ—на 177, 178 и 222. О растленіи дѣвственности—на 172. О смертной казни—на 172. О поджогахъ—на 200 и 215. О сажаніи на колъ—на 189. О сѣчѣ Албанцевъ съ Турками—на 107. О битвахъ сейменовъ и христіанъ. О трехдневной битвѣ Іована Поповича съ Лютымъ Змѣемъ.—О людоѣдствѣ и различныхъ видахъ каннибализма въ современной Македоніи—на 33, 37, 41, 56, 75, 78, 180, 181, 182, 187, 188, 189, 192. О сердцѣ и легкихъ мальчика, предложенныхъ отцу во снѣдь невѣрной женой—на 59. Если же какому-нибудь скептику факты каннибализма покажутся поэтическимъ вымысломъ народа, наклепавшаго на себя, или даже преувеличеніемъ, тому мы рекомендуемъ свидѣтельство объ этомъ прекраснаго знатока Балкан. по—ва, покойнаго И. Липранди, сформировавшаго въ одно время Македонско-албанскій легіонъ и командовавшаго имъ до самой Крымской войны: „Всѣ пути къ достиженію счастья у нихъ (Албанцевъ) считаются дозволенными: разбой, грабежъ на морѣ, на сушѣ, отцеубійство, братоубійство, семейное отравленіе и т. д. (См. Восточный вопросъ. Москва. 1868, стр. 69).

Послѣ этой прелестной картины, кажется, пора перестать смотрѣть глазами романтиковъ на провинціальную жизнь Славянъ и на ихъ поэзію, какъ на нѣкоторый блаженный уголокъ и невинную эклогу. О Дебрѣ, какъ о царствѣ ужаса и смерти,

я сообщилъ, кажется, достаточно фактовъ въ „Извѣстіяхъ Слав.“ за 1888 (№№ 2 и 3).

Наконецъ, обильный матеріалъ о соціальномъ бытѣ Македонской женщины и вообще по гинекологіи, который давно заслуживалъ-бы монографической разработки. Въ издаваемомъ отдѣлѣ нашего Сборника воспѣваются слѣдующія знаменитыя женщины: Десять разныхъ Ангелинъ—число служащее доказательствомъ популярности этого имени въ Македонскомъ ономастиконѣ [1]). Именно: Ангелина Боярыня, А. Величавая (Керимъ), А. Дѣвушка, любимица „Кесаря“ Хрельи, А. любимица Янкула воеводы, А. Преславная дѣвойка Сербская, жена бана Янкула (Я. Гуніади), А. сестра Больнаго Дойчина (въ варіантѣ изъ Дебры-Лазорополя —Вангелина), А. Прелестная (Дильберь), А. сестра Димча Пригожаго, А. сестра Марка Королевича, А. Чернобровая, сестра Стояна Больнаго Молодца, А. юначка (дѣвушка-воинъ). Далѣе: Аника Прекрасная, сестра Николы юнака греческаго, Ата Многострадальная, жена разбойничьяго атамана Миты, Бановица, жена Скандербега Кастріота, Богдана (Θеодосія) юначка (дѣвушка-воинъ), Василица Прекрасная, Вида Охридянка, В. дѣвочка, потомъ жена Групцы Молодаго, Вославa Кралица; Гроздана, жена Юглена юнака, Г. Прекрасная, Гюрга Самовила, убитая кр. Маркомъ, Г. посестрима Дели-Георгія Кеседжіи, Г. Ревнивая, влюбленная въ Илью Сербскаго, Г. предметъ любви Еруслана (Арслана); Даница дѣвойка, ставшая женой Ивы Черногорскаго, Дона (Антонія) изъ Берова, Дѣтелина дѣвойка; Елена, дочь „господина“ Константина, князя Кюстендильскаго, потомъ жена императора визант. Мануила, Е. дочь Іоанна II Асѣня и жена Θеодора Ласкари (Тодора Салоникскаго), Е. Душенька, жена Марка кр., сожженная живьемъ своимъ мужемъ за прелюбодѣйство, Е. царица Константинопольская,

---

[1]) Такъ оно и есть въ дѣйствительности, не въ примѣръ Россіи. Здѣсь имя это носятъ лишь монашенки и, какъ непопулярное, даже стоитъ въ спискѣ именъ, нерекомендуемыхъ Св. Синодомъ. Окрестить моего ребенка, родившагося 1-го іюля (въ день Св. Ангелины, деспотиссы Сербской) именемъ Ангелины стоило священнику извѣстнаго затрудненія —понадобилась ссылка на авторитетное, монументальное сочиненіе покойнаго Ковенскаго епископа Сергія: Славянскій мѣсяцесловъ. Между тѣмъ у Молдаванъ, Болгаръ, Сербовъ, Албанцевъ (православныхъ), Грузинъ и Грековъ это имя, рядомъ съ мужескимъ Ангелъ (отсюда и многочисленныя фамиліи Ангеловъ, Анѣелиѣ, Ἀγγελίδης, Ангелеску и проч.) очень въ ходу. Нечего и говорить о католическихъ Анжъ, Анжелика, Анджелло и проч.

Елинъ Дойка (Доротея), сестра царя Константина. Катя (Екатерина) изъ Катраницы, Кира Попова, многогрѣшная поджигательница, Латинка дѣвойка, невѣста Лаза, виночерпія Стефана Душана; Мара Бѣлая Болгарка, жена султана Мурада I, М. Бѣлградская, М. Боярыня (богатая вдова Болгарская), Марга Золой волосъ, М. Корчмарка, Мариго Кантакузина, потомъ жена султана Брусскаго Орхана, Марія Бранковичъ, потомъ жена султана Мурада II, М. Дѣвушка, М. Бѣлая, Душенька, М. Смирнская, М. Стройная, Маша Дильберъ (=Прелестная), Милица Будимская Кралица, М. жена царя Лазаря, М. жена Момчила, спознавшаяся съ Рельей Крылатымъ, Митра Нарянъ (т. е. Круглолицая, какъ апельсинъ), Міокана Прекрасная, жена Янкола, похищенная разбойникомъ Кара Коруномъ; Неда Бѣлая, Н. изъ Е. Вардара; Петкана Вардаріотка, П. первая Люба, Роксана дѣвойка, дочь короля Мартина, потомъ жена Групцы юнака, племянника Марка краля; Сирма дѣвойка, Стойна Прекрасная, похищенная Цыганами и сожженная ими, С. Каурка (Игяурка), Стоянка, Больная Христіанка, жена Селима; Тома Ревнивая, любящая Илью Удалого, Туша Доблестная; Яна Бѣлая изъ Битоля, Я. двоюрод. сестра, потомъ жена Янкула бана, Я. Доблестная, отказавшая въ рукѣ невѣрному царю, Я. Красотка, Я. Лютая, Я. Вѣроломная (Невѣрная), жена Іована Поповича, похищенная Лютымъ Змѣемъ, Я. Прекрасная, сестра Будимскаго бана, Петра, Я. Русая, Я. Сердобольная, сестра Стояна Больнаго, Янка Софійская, жена Янкула Молодаго, Янкулица Молодая, жена Я. Гуніади; Ѳеодора Боярыня, Ѳ. Бѣлая, жена Ильи воеводы Сербскаго, Ѳ. Разудалая (Гидія), „первая люба“ Стояна Молодца, Ѳ. сестра Смиляна Добраго юнака.

Сравнивъ этотъ списокъ женскихъ именъ съ таковымъ же спискомъ мужескимъ, мы можемъ вывести слѣдующее заключеніе: На сколько вообще не симпатичны мужчины, на столько вообще хороши и даже очень хороши женщины. Конечно, не безъ исключеній. Такъ въ этомъ каталогѣ разныхъ женскихъ доблестей и совершенствъ въ Македонскомъ смыслѣ мы все-таки встрѣчаемъ и дѣтоубійцу (Маргу), и поджигательницу (Киру), и прелюбодѣйку (Маргу) и мужеубійцу (Милицу), грѣшки, слѣдовательно, не совсѣмъ рѣдкостные.

Завершимъ настоящее предисловіе замѣчаніемъ объ языкѣ и графикѣ издаваемыхъ текстовъ народной поэзіи и словесности.

Съ перваго разу читателю ихъ можетъ показаться, что тамъ и сямъ нѣкоторыя піесы или записаны или изданы нескладно, быть можетъ, даже ошибочно,

На это я долженъ замѣтить слѣдующее:

1. Кажущаяся нескладность и ошибочность относится лишь къ образцамъ изъ Дойрана, Водена, Енидже-Вардара и Гуменджи (стр. 38, 41, 43, 44, 53, 60, 67, 78, 168, 169, 171, 174, 179, 186, 205, 207, 213, 222, 223, 226 и 228). Оно объясняется прежде всего тѣмъ, что нѣкоторыя пѣсни эти—скорѣй побывальщины, потерявшія размѣръ, чѣмъ стихи,—явленіе въ пѣсенной поэзіи народовъ нерѣдкое. Языкъ этихъ образцовъ мѣстами дѣйствительно кажется подозрительнымъ (неправильнымъ), но это лишь оттого, что мы имѣемъ дѣло въ настоящемъ случаѣ съ языкомъ не вполнѣ еще ославяненныхъ Пуливаковъ, этихъ сосѣдей Вардаріотовъ, православныхъ туркофоновъ, которые, повидимому, одного происхожденія съ малоазійскими Караманлійцами, съ Ѳракійскими Сургучами, съ Черноморскими и Бессарабскими Гагаузами (потомками Половцевъ или Кумановъ) и Таврическими Базарянами, о чемъ въ свое время я имѣлъ честь писать В. И. Ламанскому. (См. также примѣчаніе подъ № 1296 настоящаго Сборника). Поэтому, Боже сохрани кого-нибудь считать неправильными слѣдующія сочетанія: Нейно то пріятель, пьрво то дискъ (=блюдо), адно човѣкъ, едно каулъ (=порученіе) и т. п. Такъ не выразилось-бы никакое другое славянское племя въ Македоніи, но только Пуливаки, что, съ точки зрѣнія безродового турецкаго языка, еще не вполнѣ ославяненнаго въ ихъ устахъ, совершенно возможно. На тюркскомъ (турецкомъ) языкѣ въ Македоніи говорятъ кромѣ того магометанскіе родичи Пуливаковъ и Вардаріотовъ—Юруки и Коньяры (=Иконійцы малоазійскіе). По этой же самой причинѣ Татары и разные другіе инородцы восточные въ Россіи на нашихъ глазахъ, не успѣвши еще обрусѣть въ первомъ поколѣніи, смѣшиваютъ нерѣдко въ разговорѣ русскіе роды и такъ сказать обезображиваютъ ихъ какофоническими сочетаніями: „адинъ женщина, адинъ книга“ и т. п. Такимъ образомъ, указываемые образцы имѣютъ значеніе и въ интересномъ вопросѣ о перерожденіи и претвореніи инородцевъ въ славянскомъ народномъ морѣ, и вообще въ патологіи языка [1]).

[1]) Интересныя свѣдѣнія на этотъ счетъ можно найти въ статьяхъ О. А. Александрова и Г. Шухардта: Маймачинское нарѣчіе Рус. языка. («Рус.

2. Но если и допустить, что эти образцы представляются малоцѣнными для цѣлей діалектографическихъ, они въ то же самое время могутъ быть весьма цѣнны въ этнографическомъ отношеніи, такъ что, порѣшивши не забраковать ихъ, я вовсе не хотѣлъ этимъ самымъ принести этнографич. интересы въ жертву чистой діалектологіи, жаль было выбросить.

3. Если же гдѣ и попадаются въ Сборникѣ кое-какіе образцы неладно (небезупречно) записанные, то я тутъ же, въ примѣчаніи оговариваю все это, но касаться автографа, передѣлывать его я не рѣшался и даже не хотѣлъ по весьма серьезнымъ побужденіямъ, о которыхъ я говорю особо въ примѣчаніи къ 1243 № настоящаго Сборника, именно по поводу мнѣнія о немъ сербскихъ писателей М. Веселиновиħа и Спир. Гопчевиħа. Одну лишь поправку допустилъ себѣ я, да и то единственно по предложенію В. И. Ламанскаго еще въ Петербургѣ въ 1887 году, именно замѣнить въ болгарской графикѣ доставленныхъ мнѣ рукописей современный уродливый ѫ его звуковымъ эквивалентомъ, глухимъ ă, что предлагалъ Болгарамъ сдѣлать, вслѣдъ за Вукомъ, еще В. И Григоровичъ [1]). Но и эти поправки встрѣчаются на пространствѣ всего Сборника весьма рѣдко, ибо, какъ извѣстно, у одного Македонскаго племени старо-славянскій ѫ звучитъ теперь какъ *о* (у Дебрянъ, Родопскихъ Помаковъ и отчасти у Дойранскихъ Поляничей), у другого какъ *у* (у Копановцевъ. Пѣянцевъ и Шоповъ, сосѣдей Сербовъ), у третьяго, какъ ясное *а* (у Барзаковъ или Берзитовъ), и даже по старинному, носовымъ способомъ, какъ *ън, ъм, он, ом* (у Бандовцевъ или Крановцевъ), чего у Болгаръ именно нѣтъ, а постоянно глухое *а* (ă).

Фил. Вѣст.» за 1884, т. XII, 160 и 318. А. Александровича: Русскій языкъ у Усть-Сысольскихъ Зырянъ (ibid. 1889, т. XXIII). На дняхъ «Правит. Вѣстникъ» изъ «Олонецк. Губ. Вѣд.» показалъ намъ еще одинъ прекрасный образецъ непрерывающагося, послѣдовательна воздѣйствія великаго русскаго языка на окружающія нарѣчія вымирающей Чуди. Имѣемъ въ виду «Нарѣчіе Коштугское». Олонецк. губ., Вытегорскаго уѣзда, Коштугской волости (4 села. 1891, №№ 205 и 206).

[1]) Такое же резонное пренебреженіе къ этой архаической буквѣ оказываетъ также другой изъ нашихъ учителей, именно бывшій профессоръ С.-Петербургскаго Университета, высокоуважаемый филологъ И. В. Ягичъ, который не разъ бывало говорилъ въ своей аудиторіи о неумѣстности ея въ современной болгарской азбукѣ.

Заканчивая настоящую статью, скажу тоже, что я говаривалъ уже не разъ и устно, и письменно, между прочимъ и въ „Ж М. Н. П.“:

„...Располагая возможно большимъ количестчомъ этнографическихъ и языковыхъ матеріаловъ, наука Славянской филологіи, которая совершенно равнодушна къ какимъ бы то ни было великимъ политическимъ идеямъ, будетъ въ состояніи разъ на всегда рѣшить Македонскій вопросъ въ языковомъ отношеніи, разсудивъ безпристрастно, что̀ изъ этого Сборника принадлежитъ болгарскому нарѣчію, что — сербскому, и что, наконецъ, не относится ни къ болгарскому, ни къ сербскому, а составляетъ принадлежность одного лишь Македонскаго нарѣчія.

Къ сожалѣнію, независящія отъ составителя обстоятельства, именно сравнительная скудость матеріальныхъ средствъ, располагаемыхъ въ настоящее время Имп. Русскимъ Географ. Обществомъ (у котораго вдобавокъ на очереди изготовленіе немалаго количества книгъ и изданій первостепенной важности), помѣшали, чтобы Македонскій Сборникъ вышелъ въ цѣлости въ этомъ году, такъ что печатаніе прочихъ его отдѣловъ возобновится лишь спустя нѣкоторое время.

П. Дан. Драгановъ.

Севастополь,

6 декабря 1891 года.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

стр.

№ 1. Царь Стефанъ Сильный (Душанъ) и его виночерпій Лазо 5

№ 2. 76 королей и бановъ желаютъ выстроить великолѣпную церковь во славу св. Архангелу (Михаилу), но Дитя Малое останавливаетъ ихъ предпріятіе, въ виду скораго нашествія турецкихъ завоевателей 7

№ 3. Султанъ Мурадъ „Божій Труженикъ“ и болгарская княгиня Марія . . . . . —

№ 4. Дальновидность богатой вдовы Марги 8

№ 5. Царь Лазарь на Косовомъ полѣ 10

№ 6. Султанъ Баязедъ Молненосный, Черный Арабъ и Марко Королевичъ 15

№ 7. Марко Королевичъ и Черный Арабъ 22

№ 8. Юнакъ „Больной“ Дойчинъ. Марко Королевичъ и Черный Арабъ. 24

№ 9. Единоборство между Больнымъ Дойчиномъ и Чернымъ Арабомъ на Солунскомъ полѣ. 26

№ 10. Юнакъ Больной Дойчинъ, сестра его Ангелина и Черный Арабъ въ Солунѣ 29

№ 11. Марко К. заливается отъ смѣха во время ужина, а его мать спрашиваетъ, въ чемъ дѣло . . . 32

№ 12. Золотая Марга пригоже Ангелины, сестры Марка Королевича 33

№ 13. Марко К. и боярыня Ангелина 34

№ 14. Оскорбленный Марко К. ужаснѣйшимъ образомъ отомстилъ Велѣ изъ Косова, своей невѣрной женѣ и 70 королямъ . . . . . —

№ 15. Во время ужина, который задалъ Святитель Николай всѣмъ банамъ и королямъ, Марко К., узнавъ о томъ, что его жена душенька Елена спозналась съ молодымъ Дукомъ Соврасомъ, предаетъ её медленной мучительной казни . . . 38
№ 16. Марко К. предлагаетъ своей Первой Любѣ нарядиться и пойти вмѣстѣ въ церковь, но невѣрная жена отказывается, въ ожиданіи своего любовника Георгія Костурскаго, который увозитъ её. 41
№ 17. Марко К. въ должности лѣсничаго и три Суки-Самовилы. 43
№ 18. Делибашъ Марко и Гюрга Самовила 44
№ 19. Марко К. плыветъ по Солунскому морю и, по мольбѣ Бугарки Дѣвойки, спасаетъ её отъ нашествія на нее короля Бана и его сыновей девяти Бановичей-Королевичей . . . . . —
№ 20. Марко К. и Муса Ярменуса три дня и три ночи бьются, но подъ конецъ Марко одолѣваетъ. . 46
№ 21. Марко К., его матушка, Звѣзда Вечерница и Дитя Дукатинское, юнакъ семи мѣсяцевъ . . 50
№ 22. Состязаніе между Маркомъ К. и Семисердымъ юнакомъ Дитятей Кодинскимъ и предсмертное проклятіе Дитяти 53
№ 23. Жестокій король Марко Прилѣп'чанецъ, бѣдный Цвѣтанъ, Мара Бѣяградская, Желтый еврей и Добрый грекъ. 54
№ 24. Марга Корчмарка приноситъ жалобу солунскому воеводѣ на королевича Марка. 56
№ 25. Марко К. убиваетъ Маргу Корчмарку за то, что та собиралась отравить его вмѣстѣ съ двумя юнаками 58
№ 26. Секулъ воевода . . . . . —
№ 27. Прелюбодѣйка Марица Корчмарка, въ угоду своему любовнику, убиваетъ свое законное дитя, даетъ его сердце и легкія во снѣдь только что прибывшему мужу 59
№ 28. Вѣщая Вида Охридянка, юнакъ Сербское дитя, Марко К. и Хрелья шестикрылый и девятисердый 60

№ 29. Хрелья шестикрылый и дѣвушка Ангелина . . . 62
№ 30. Король Мартинъ справляетъ свадьбу своего сына и на пиръ созвалъ 300 королей, исключая Марка К. и его племянника, молодого Груицы. 63
№ 31. Король Мадьярскій даетъ различныя порученія племяннику Марка К. молодому Янкулу . . . 66
№ 32. Марко К. и Филиппъ Мадьярскій 68
№ 33. Марко К., его сестра и младшій ея сынъ Стоянъ . 69
№ 34. Марко К., подъ видомъ защиты 30 работницъ, грабитъ дворы Филиппа Маджарина, убиваетъ его мать и похищаетъ его жену 70
№ 35. Филиппъ Мадьяринъ убиваетъ Желтаго еврейчика за притѣсненіе послѣднимъ 30 вдовъ 72
№ 36. Ива Черногорскій съ 30-ю дружинниками, Даница дѣвойка и чудовище Хала . . . . . —
№ 37. Добрый юнакъ Иво и дѣвойка Дѣтелина. . . . 74
№ 38. Груя, добрый юнакъ, и его жена. . . . . —
№ 39. Предсмертная исповѣдь многогрѣшнаго, но не вполнѣ раскаявшагося разбойника Коруна и проклявшая его мать 75
№ 40. Умирающій разбойникъ сознается передъ своею матерью въ томъ, какъ онъ съ своей шайкой принудилъ отца и мать зарѣзать свое дитя, сжарить и съѣсть. 78
№ 41. Умирающій хайдукъ Стоянъ сознается передъ своею матерью въ томъ, какъ онъ разрушилъ церковь, убилъ мужское дитя, заставилъ его родныхъ развести огонь, изжарить жертву, пѣть и ѣсть. —
№ 42. Поповичъ Иванчо, Міокана Прекрасная и Корунъ Головорѣзъ. 79
№ 43. Янкулъ воевода, гроза Турокъ. 82
№ 44. Банъ Янкулъ съ помощью Вѣщаго золотокрылаго сокола построилъ себѣ монастырь, спасаетъ своихъ братьевъ Бановичей отъ рабства у невѣрнаго Чернаго Корума 83
№ 45. Удалой Янкулъ мститъ лютой казнью Митрицѣ воеводѣ и его дружинѣ за похищеніе своей жены первой любы Ангелины, преславной дѣвойки „сербской“. 86

№ 46. Янкулъ воевода, Ангелина, его жена, и Хорватинъ воевода. 91
№ 47. Янкулъ воевода въ поискахъ за невѣстой, по совѣту матери, останавливается на своей двоюродной сестрѣ Бѣлой Янѣ и женится на ней. 93
№ 48. Женитьба бана изъ Янока на дочери латинскаго короля Михаила. 94
№ 49. Янкулъ воевода, церковь самотворная и Мехмедъ-Али-Паша 95
№ 50. Янинъ Янко Сибинянинъ, Марія Смирнская и Георгій Морякъ 96
№ 51. Молодой Янкулъ и его жена Янка Софійская покупаютъ себѣ рабыню изъ Новаго Пазара, которая открываетъ супругамъ, что они братъ и сестра, сынъ и дочь, а матерью ихъ она сама. 97
№ 52. Янкулъ воевода, пирующій со своими девятью братьями, и дѣвушка Ангелина. 99
№ 53. Радулъ воевода и Соколъ 100
№ 54. Богданъ добрый юнакъ, его жена и тридцать дружинниковъ . . . . . —
№ 55. Удалой Кара Богданъ 102
№ 56. Цареградскій султанъ, король Спиро, его сынъ Георгій Кастріотъ Скандербегъ, Али-Паша, Хамза воевода и банъ Враньинскій. . . . . —
№ 57. Султанъ Мехмедъ Сюлейманъ Отомановичъ, банъ Георгій Кастріотъ Скандербегъ, его генералъ, капитанъ Муса и удалой Хамза 107
№ 58. Султанъ Махмедъ II Эль-Фатихъ покоривъ Румилію, отправляетъ въ Скендерію (Албанію) Балабана-пашу и сына его Едеръ-бея противъ Кройскаго капитана Танаса Поповича. 111
№ 59. Мальчикъ возвѣщаетъ въ Цареградѣ о покореніи Кастріотомъ „Разбойникомъ“ и его правой рукой Мусой Удалымъ Румиліи, Болгаріи и Македоніи. 115
№ 60. Георгій Кастріотъ, Фердинандъ—пасынокъ полуночнаго Короля, Французскій король Людовикъ, его генералъ Янко, Вила—посестрима послѣдняго и Миланскій банъ 118

№ 61. Малый Звѣзнодаръ, банъ Скандербегъ, госпожа Бановица и царь Мохамедъ Сильный 121
№ 62. Трое Султанскихъ пашей (Синанъ-Капитавъ, 'Асанъ-бей и Юсуфъ-бей) хвастаются тѣмъ, что доставятъ своему повелителю живьемъ Георгія Кастріота. . . . . —
№ 63. „Сорбинъ доборъ юнакъ". Вида охридянка отъ Групца воевода 122
№ 64. Царь Константинъ — строитель монастыря Св. Георгія. 123
№ 65. Королева Милица Будимская видитъ страшный сонъ, который ей растолковываетъ царь Константинъ 124
№ 66. Нарăнъ Митра и Кехая юный Стоянъ. 125
№ 67. Девять поповъ „грамматиковъ" вѣнчаютъ Юглена юнака и Грозданку. 126
№ 68. Будимскій банъ Петръ объясняетъ своей сестрѣ Янѣ Прекрасной вѣщій сонъ о битвѣ съ Турками и ихъ мученической кончинѣ . . . . . —
№ 69. Двоихъ королей, братьевъ Павла и Петра собрались было повѣсить въ самый праздникъ Пасхи; христіанская община даетъ за нихъ въ видѣ выкупа дѣтей и другіе драгоцѣнные предметы, но осуждаемые, полагаясь на правду, отвергаютъ этотъ великодушный поступокъ общинниковъ. . 128
№ 70. Павелъ Добрый юнакъ, его мать, Брогянъ и трое Турокъ 130
№ 71. Султанъ Солиманъ, молодой Миръ-Алай, 300 черныхъ Арабовъ и юнакъ Ѳеодоръ Селякинскій . 131
№ 72. Молитва Сокола Махмуда-паши о томъ, чтобы Богъ послалъ ему въ плѣнъ нѣмецкаго царя . 133
№ 73. Раненный Кара Мустафа и Хайдутъ Велко. . . —
№ 74. Хайдутъ Велко и Мулла-Паша 134
№ 75. Хайдутъ Велко 135
№ 76. У умирающаго разбойничьяго атамана его товарищи просятъ себѣ жалованья. Тотъ предлагаетъ имъ разграбить аѳонскіе монастыри. 136
№ 77. У больнаго капитана разбойниковъ его сеймены просятъ себѣ своего жаловонья. . . . . —

№ 78. У больнаго капитана его семейны просятъ себѣ жалованья 137
№ 79. Разбойничій атаманъ передъ своею матерью. . . —
№ 80. Восхищеніе карьерой разбойничьяго атамана. . . 138
№ 81. Дильберъ Димитрій и его конь . . . . . —
№ 82. Больной Іовица 139
№ 83. Молодой Даніилъ и Стройная Марія. . . . . —
№ 84. Чельникъ Пѣйко. . . . . —
№ 85. Гегъ Рустемъ паша со своимъ Дебрянскимъ ополченіемъ взялся перерѣзать всѣхъ христіанъ, но Юванъ-паша, Сары Гюльче и другіе Мыяки, въ союзѣ съ Черногорцами и Хорватами, отбиваютъ своихъ враговъ 140
№ 86. Никола юнакъ душу свою полагаетъ для защиты чести своей сестры Аники Прекрасной отъ нападенія на нихъ 360 разбойниковъ и трехъ Геговъ 142
№ 87. „Богъ да убиеть Дебрани“. 143
№ 88. Дебряне-разбойники. . . . . —
№ 89. Разбойникъ Фето Душо предводительствуетъ 70-ю Дебрянами-голяками 144
№ 90. Дебрянскій спахія (помѣщикъ) собирается въ походъ. —
№ 91. Ата, жена разбойника Миты, оплакиваетъ свою судьбу 145
№ 92. Гулса Анама, Риза бей и Берганъ у Чернаго моря. 146
№ 93. Ибрагимъ Ходжа, атаманъ разбойниковъ 147
№ 94. Ибрагимъ Ходжа и Алтанъ Делия . . . . . —
№ 95. Атаманъ разбойниковъ Ибрагимъ Ходжа, ограбившій бѣдняковъ-угольщиковъ. 148
№ 96. Асанъ-бегъ Скопскій съ 77-ю албанцами расположился и безобразничаетъ въ гостиницѣ Кара-Георгія. 149
№ 97. Левенъ Пѣя, сто пастуховъ, 95 разбойниковъ и юначка Ангелина. 152
№ 98. Хайдутъ Мурадъ, атаманъ Латиновъ, Дебрянъ и Сейменовъ, и убившій его Кузманъ 153
№ 99. Дели Георгій Кеседжія и его посестрима. . . . 154
№ 100. Георгій воевода и Илья воевода . . . . . —

№ 101. Удалые Сербы, ихъ воевода Илья Юнакъ и проклинающая его боярыня Бѣлая Ѳеодора. Клятва послѣдней исполняется 155
№ 102. Ревнивая Тоша заклинаетъ удалого Илю . . . 156
№ 103. Молодой удалецъ Илья клянется въ вѣрности боярынѣ Бѣлой Ѳеодорѣ. 157
№ 104. Илья Удалой и ревнивая Гюрга . . . . . —
№ 105. Атаманъ Дебрянскій Биларъ Баланца 158
№ 106. Герольдъ оповѣщаетъ султанскій приказъ о походѣ на „Сербскихъ Королей"; призывается и удалой Асанъ-ага, который три дня до того женился 159
№ 107. Миръ Алай. 164
№ 108. Джемъ Ризмани и его побратимъ 165
№ 109. Джемъ Ризмани 166
№ 110. Разбойникъ Арсланъ (Ерусланъ) и Гюрга . . . —
№ 111. Варіантъ той же пѣсни. 167
№ 112. Стоянъ разбойникъ. . . . . —
№ 113. Умирающій Стоянъ Молодецъ посылаетъ свою сестру Яну Сердобольную, чтобы она почерпнула для него холодной воды изъ Дуная въ серебряной корчагѣ. 168
№ 114. Ангелина Чернобровая, три года стоявшая у изголовья своего умирающаго брата Стояна Молодца, въ отчаяніи проситъ у Бога или его выздоровленія, или смерти 169
№ 115. Больного Стояна — воеводу покидаетъ невѣрная дружина 170
№ 116. Невѣрная дружина оставляетъ своего больного воеводу Стояна 171
№ 117. Невѣрная дружина оставляетъ больного Стояна воеводу . . . . . —
№ 118. Царь-визирь призываетъ къ себѣ, подъ страхомъ смертной казни, Стояна и ставитъ ему въ вину то, что этотъ позволилъ себѣ полюбить 12-ти лѣтнюю и 13-ти вешнюю дѣвочку 172
№ 119. Стоянъ юнакъ выигрываетъ въ закладъ у Софійскаго паши его гаремъ, карету и проч. . . . 173
№ 120. Вардаріотка Петкана спрашиваетъ у Бѣлаго Дуная

про Молодаго Стояна, который, расположившись въ золотой ладьѣ, уплылъ себѣ внизъ вмѣстѣ съ 300 кораблями 173
№ 121. Разбойники берутъ въ плѣнъ цѣлое село, въ томъ числѣ и Стояна Молодца. 174
№ 122. Благодаря жестокосердому Стояну Фудулу, Проя Бѣдняга съ 40 молодцами удаляется въ Албанію, въ Дебрь, становится тамъ разбойникомъ и ужаснѣйшимъ образомъ мститъ за безчеловѣчное обращеніе съ собой и его дѣтьми . . —
№ 123. Двое братьевъ Стоянъ и Тодоръ сидятъ въ Стамбольской тюрьмѣ; они уже присуждены къ повѣшенію, но, перебивъ всѣхъ Турокъ, они возвращаются къ себѣ домой 176
№ 124. Стоянъ, довольный своей судьбой, похваляется въ Адріанополѣ въ виду мечети Султана Селима . 178
№ 125. Стоянъ Молодецъ, Гидія Ѳеодора, мачиха, Сѣрый Олень и Змѣёнышъ, двоюродный братъ . . . —
№ 126. Стоянъ, укушенный змѣей, призываетъ на помощь свою мать и сестру, а тѣ, по боязни, не помогли ему 179
№ 127. Боярыня Ѳеодора и Стоянъ Стремянной. . . . —
№ 128. Молодой Стоянъ, имѣвшій своимъ побратимомъ Арнаута, погибаетъ въ неравной битвѣ съ 300 сейменами, но до этого онъ собственноручно изрубилъ 27 человѣкъ, въ томъ числѣ и самого атамана 180
№ 129. 200 сейменовъ, послѣ ожесточенной битвы, одолѣли Стояна юнака, который однако успѣлъ перерѣзать 30 человѣкъ разбойниковъ, въ томъ числѣ и ихъ атамана. 181
№ 130. 300 сейменовъ турецкихъ, лишившись въ сраженіи своего Булюкъ-баши, показываютъ, по одержаніи побѣды, голову Стояна воеводы его матери и хвалятъ послѣднюю . . . . . —
№ 131. Огрядъ сейменовъ, выигравъ сраженіе надъ Удалымъ Стояномъ, возвращается съ побѣдными кликами въ село, среди котораго выставляетъ на показъ отрубленную голову Стояна. 182

№ 132. Красавица Яна убаюкиваетъ своего брата, младенца Ивана и вмѣстѣ съ тѣмъ проклинаетъ его. 183
№ 133. Янъ Богатый гость (Базригянъ) плыветъ по Синему морю съ девятью кораблями, изъ которыхъ три нагружены воскомъ и ладаномъ 184
№ 134. Звѣзда Денница сообщаетъ матери Смиляна Богатаго Гостя, какъ тотъ плавалъ по Сланому (Солунскому) морю съ 300 кораблями 185
№ 135. Удалой Базригянъ въ странствіи 186
№ 136. Иванъ Поповъ бьётся объ закладъ съ Евреемъ . —
№ 137. Іованъ Поповъ въ трехдневной битвѣ съ Лютымъ Змѣемъ убиваетъ его, а свою невѣрную жену Бѣлую Яну сжигаетъ на кострѣ 187
№ 138. Сгорѣвшій Бѣлградъ и Бѣлгорожанинъ Іованъ . 188
№ 139. Арнауты врываются во дворъ Василія Маврочанца, заставляютъ его развести огонь, сообщаютъ ему, что они его живымъ сжарятъ . . . . . —
№ 140. Тяжкій преступникъ Сиракъ Иванчо и его мать. 189
№ 141. Бѣлая Яна и Битольскіе Сеймены. 192
№ 142. Цыгане похищаютъ Прекрасную Стойну и мучатъ ее въ плѣну, а потомъ сжигаютъ. . . . . —
№ 143. Старая Планина плачетъ, а Перинъ Планина разспрашиваетъ свою сосѣдку о причинѣ ея вопля; та разсказываетъ. 193
№ 144. Женитьба Короля Петра на Перинской поповнѣ. —
№ 145. Софійскіе чорбаджіи ставятъ сердаремъ Кузмана Карамана, который съ помощью Димитрія Терновскаго и другихъ поражаетъ разбойника Чернаго Араба 195
№ 146. Юнаки вопрошающіе лѣсъ 197
№ 147. Прекрасная Василица и молодой узникъ . . . 198
№ 148. Трое Анадольскихъ Турокъ желаютъ купить у Смиляна Добраго Юнака его сестру Ѳеодору за 12,000; тотъ не отдаетъ её и за 13,000. Но Смиляна разбойники спаиваютъ, и послѣ этого имъ удается получить Ѳеодору. . . . . —
№ 149. Боснійская дѣвушка умоляетъ турецкаго пашу въ Новомъ Пазарѣ освободить ея девять братьевъ изъ крѣпости 200

№ 150. Ничовица, дѣвочки и разбойники 200
№ 151. Удалой молодецъ отдыхаетъ подъ деревомъ въ лѣсу, а дѣвушка Марія съ своею подругой любуются этимъ издали 201
№ 152. Удалой молодецъ подковываетъ своего лихого коня (подковы изъ мѣдныхъ монетъ, а гвозди—изъ дукатовъ) и сообщаетъ ему свое намѣреніе ѣхать въ Будимъ градъ за невѣстой. 202
№ 153. Музыкантъ Алия Делия своей игрой обворожилъ самого судью, которому населеніе трехъ селъ принесло свои жалобы на то, что не могла устоять ни одна дѣвушка, женщина, вдова . . . . —
№ 154. Искусный музыкантъ-пастухъ Джальникъ Пѣя. Башъ Кехая и напавшіе на него разбойники . 203
№ 155. Мехмедъ-Ага изъ Пештова предлагаетъ Донѣ изъ Берова потуречиться, но та, не смотря ни на какія угрозы и страшныя пытки, отвѣчаетъ, что голову на отсѣченіе дастъ, но своей вѣрѣ не измѣнитъ . . . . . —
№ 156. Эминъ-Ага изъ Дойрана похищаетъ Бѣлую Неду изъ Енидже-Вардара 205
№ 157. Молодой бегъ Эминъ Тоска убиваетъ греческую дѣвушку . . . . . —
№ 158. Потурченецъ Хасылъ-паша Булюкъ-башъ, сестра его дѣвушка-христіанка и вѣщая птица. . . 206
№ 159. Турецкій паша поручаетъ греческому юнаку Николѣ переплыть Мораву и тихій Дунай и достать изъ той стороны боярыню Ѳеодору . . 207
№ 160. Яна Прекрасная не желаетъ выйти за Невѣрнаго царя, почему послѣдній велитъ бросить её въ темницу, гдѣ она заключена девять лѣтъ . . 208
№ 161. Душенька Бѣлая Марія и ея дитя Димитрій. . 210
№ 162. Молодой Моймиръ, который только что женился, позначенъ Булюкъ-башемъ; его жену увезли 300 Арнаутовъ, но онъ себѣ её потомъ возвращаетъ. 211
№ 163. Димо удалой убиваетъ чудище Халу (сфинкса), содержавшее въ своихъ нѣдрахъ девять невѣстъ и молодоженныхъ. 212

№ 164. Передъ женитьбой искуснаго флейтиста Димчи Пригожаго на Катѣ изъ Катраницы, лютая змѣя наноситъ жениху смертельную рану; онъ уже похороненъ, но на третій день Димчо встаетъ, и назначенная свадьба совершается 213
№ 165. Многогрѣшная Кира Поджигательница 215
№ 166. Больная (христіанка) Столнка даетъ совѣты своему мужу турку Селиму 216
№ 167. Несчастная женитьба Благороднаго Дана . . . —
№ 168. Нико и Никола достали себѣ невѣстъ изъ дальней стороны, но на возвратномъ пути оба они утонули въ „Савѣ и Моравѣ"; жены ихъ овдовѣли 217
№ 169. Радичъ юнакъ и Хамза-бей бьются объ закладъ въ Солунѣ 218
№ 170. Таинственный юнакъ (Секулъ) похищаетъ красотку въ Бухарестѣ, у источника 219
№ 171. Извѣстіе о военномъ походѣ 220
№ 172. Князь Миланъ и Сюлейманъ-паша . . . . . —
№ 173. Четверо турокъ изъ-за прекрасной „каурки" Стойны убиваютъ пять христіанъ 221
№ 174. Слыхано ли, видано ли, чтобы дочь за долги отца отсиживала турецкую тюрьму и терпѣла тамъ мученія, а вѣдь это происходитъ съ доблестной Тушей 222
№ 175. Вѣщій соловей приноситъ фирманъ (манифестъ) объ объявленіи войны за освобожденіе Болгаръ. 223
№ 176. Пахарь-граматикъ (учитель) Илья проклинаетъ память своего царя Стефана (Лазаревича?), предавшаго землю свою Туркамъ поработившимъ Македонцевъ . . . . . —
№ 177. Дебрянскій удалецъ какъ есть 224
№ 178. Герольдъ объявляетъ охридскимъ спахіямъ (помѣщикамъ) походъ въ Московію 225
№ 179. Въ Воденѣ читается султанскій фирманъ о начатіи Московской войны и между прочимъ о томъ, что главнымъ байрактаремъ тамошнихъ Юруковъ назначается молодой Халилъ-бегъ 226

№ 180 Юный Гюргилъ Юнакъ, не внявъ убѣжденіямъ своей матери, поспѣшилъ на театръ военныхъ дѣйствій въ Анатолъ (Малую Азію) но его проглотилъ тамъ девятиголовый Змѣй . . . —
№ 181. Дѣвочка Дильберь Маша тоже собралась было въ походъ. 227
№ 182. Семья, ожидающая возвращенія съ войны Добраго Молодца 228
№ 183. Европейскій манифестъ . . . . . —
№ 184. Умирающій Хаджи-попъ Ѳеофилъ и Корчанская Самовила, его посестрима 229
№ 185. Македонская Самовила и ея посестрима . . . 230
Заключительное примѣчаніе 235

МАКЕДОНСКО-СЛАВЯНСКІЙ

ЭТНОГРАФИЧЕСКІЙ

СБОРНИКЪ.

Отдѣлъ I.

Пѣсни эпическія, историческія, юнацкія, политическія, разбойничія и проч.

По цикламъ и послѣдовательности.

ОТДѢЛЪ I.

ПѢСНИ ЭПИЧЕСКЯ, ИСТОРИЧЕСКИЯ, ЮНАЦКИЯ, ПОЛИТИЧЕСКИЯ, РАЗБОЙНИЧИЯ и т. п.

По цикламъ и послѣдовательности.

№ 1.

Царь Стефанъ Сильный (Душанъ) и его виночерпій Лазо.

«(Пояца отъ Давидъ п. Пливевъ, написана отъ Авксентий Георгиевъ». Тотъ и другой изъ г. Куманова и ученики Болгарской экзархійской прогимназіи въ Скопьѣ или Юскюбѣ).

Вѝно пѝе царь Сѝлѝнъ Стевѐнъ
У Призрѣна града.
Слу̀га му е Лазо, вѣрна слу̀га
Го служи деветъ годинъ дѝна,
Преступу̀е десето ми лѣто.
Кѝтъ му чашу ону препуну̀е
И кѝтъ му гу празну оставу̀е,
Отсипу̀е свилени ску̀тове
И го криво погледну̀я,
Извикну̀я царь Сѝлѝнъ Стевѐнъ:
—„Ей-ди, Лазо, моя вѣрно слуго!
„Кай ми служишъ деветъ годинъ дѝна,
„Преступу̀е десето ми лѣто,
„Шчо менѣ чашу препуну̀ешъ,
„Шчо ми менѣ чашу празну оставу̀ешъ,
„Отсипуешъ свилени скутове
„И ми криво погледнуешъ:

„Да лѝ нѣмашъ тога добра кòня?
„Да лѝ нѣмашъ руенога вино?
„Да лѝ нѣмашъ жежена ракѝя?
„Да лѝ нѣмашъ 'амбаръ со пченѝца?
„Да лѝ нѣмашъ 'ръти и загàри?
„Да лѝ нѣмашъ сѝвого сокòла?"
— „Я си ѝмамъ тога дòбра кòня,
„Я си ѝмамъ рȕенога вино,
„Я си ѝмамъ жежена ракѝя,
„Я си ѝмамъ 'амбара съ пченѝца,
„Я си ѝмамъ той свѣтло орȕже....
„Сви дружѝна мои се оженѝше
„И си имàвъ тия мушки дѣца,
„А за мене 'абѐра си нѣма."
Па си вика царь Силàнъ Стевàнъ:
— „Извàди си тая дòбра кòня,
„Постѐгни ги со двана'есе колана,
„Къ' идемо да трàжимо
„Слика спрема тебе".
Све-та земля они из'одѝле,
Нигдѣ слика не му не найдòше,
Отидоше у Лозàна грàда,
Ту и найдоше Латинче дѣвойче
Слика спрѐма него
Що си грѣе како ясно слънце.
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Примѣчаніе. Полный варіантъ (въ 160 стиховъ) этой очевидно сокращенной пѣсни находится во II т. Собранія сербскихъ пѣсенъ Вука Караджича подъ заглавіемъ «Женидба кнеза Лазаря (№ 32). Но въ этомъ случаѣ царь Стефанъ и его слуга Лазо отправляются за невѣстой не въ Лозенградъ (по турецки Кыркъ-Клисе, греческаго Σαράντα Ἐκκλησιῶν), а въ хорватскій Варадинъ, въ семейство Юговичей (объ Юговичахъ, см. ниже). Другой же варіантъ обнародованъ въ сборникѣ мнимыхъ сербскихъ пѣсенъ М. Милоевича т. III № 438 пѣсни Кецкарскія изъ Охридской нахіи).

№ 2.

76 королей и бановъ желаютъ выстроить великолѣпную церковь во славу св. Архангелу (Михаилу), но дитя малое останавливаетъ ихъ предпріятіе въ виду скораго нашествія турецкихъ завоевателей, которые осквернятъ эту святыню.

(Записана ученикомъ V класса Солун. Болгар. гимназіи Діамандіемъ Колевымъ, родомъ изъ Штиба, въ Скопскомъ санджакѣ).

Собрале се, набрале се
Се кралйове и банове,
И банове и кметове,
Ягне ядатъ, вино пиятъ,
Де ядо'а пчо ядо'а:
— „Стига пихме и ядохме!
„Нишчо хаиръ не сторихме!
'Айде 'аиръ да стореме!
„Да зградиме лѣпа црква,
„Лѣпа црква 'Р'ангелова
„Темель да й удариме
„Се камене мермелие,
Покровъ да я покриеме,
"Се грошове тураме,
„Насипъ да я насипеме
Ситенъ бисеръ прѣко морски,
„Подрѣсъ да я подрѣсеме
„'Се рубии синджирлий."
Никой не се досѣтуе,
Досѣти се мало дѣте,
Мало дѣте отъ пелени:
— „Не правете лѣпа црква!
„Кье настане Турско царство,
„Кье ра'сипатъ лѣпа црква,,
„Кье я правятъ, бре, джамия.—

№ 3.

Султанъ Мурадъ «Божій Труженикъ» и болгарская княгиня Марія.

(Записана ученикомъ II класса Солунской Болгарской гимназіи Борисомъ П. Сарафовымъ, родомъ изъ села Любяхова въ Неврекопской казѣ).

Царь Мурадъ Мари думаши:
—„Маро ле, бѣла Българко,
„Иди се, Маро, потурчи.
„Бѣла кадйнка да станишь,
„Едрене ште ти подаря
„Со Султанъ Селимъ джамия,
„Въ Цариградъ 'света София".
Мара на царя думаши:
—„Царю ле, господарюле,
„Какво ми царю думашь ми?

„Едрене ми е баштина,
„Цариградъ ми е дѣдовина“
Царь Мурадъ Мари думаши:
—„Кой то те е, Маро, научилъ
„Езикътъ да му и' `съхни“.

Примѣчаніе. Эта Марга выставлена все въ томъ же идеальномъ, героическомъ свѣтѣ и въ слѣдующихъ печатныхъ варіантахъ: у бр. Миладиновыхъ въ пѣсняхъ изъ Пагагюрища подъ №№ 105 и 118; у М. Василева—изъ Котла (Браиловск. Пер. Списан. кн. I стр. 106); у В. Чолакова по говору Софійскому въ его сборникѣ 1872 года подъ № 77); и наконецъ, у А. Ф. Теохарова другой ѳракійскій варіантъ въ его книжкѣ: «*Въ пользу пострадавшихъ Болгаръ! Настоящее положеніе Болгаръ и краткія замѣтки изъ ихъ прошедшей исторіи.* Москва. 1876, стр. 22).

№ 4.

Дальновидность богатой вдовы Марги.

Оказывается однако, что эта Марга только кокетничала съ турецкимъ султаномъ. По крайней мѣрѣ, по нижеприводимому бессарабскому варіанту видать, что народная поэзія болгарскихъ колонистовъ Новороссійскаго края отнеслась съ пропіей къ поступку Марги, именно—союзу этой богатой вдовушки съ Туркомъ и къ добровольному ея порабощенію, такъ что имя Мары сдѣлалось въ болгарскомъ языкѣ даже нарицательнымъ для обозначенія молодой недальновидной, глупой, вѣчно суетящейся женщины. Вотъ этотъ прекрасный поэтическій образецъ, который мы имѣемъ возможность обнародовать, благодаря любезности преподавателя Болгарской гимназіи въ Солунѣ А. Н. Кулева изъ коллекціи его покойнаго брата, студента Новороссійскаго Императорскаго Университета, родомъ изъ Болграда.

Устанѝ Маргѝ 'дувица
С'еднѝ мѝшкѝ рожбица
И съсъ девятъ твара имане.
Чуди сѝ Маргѝ, маи сѝ,
Какви 'айри да прави
Отиди Маргѝ да питѝ
Пупо̀ви и граматѝци,
Какви 'айри да прави.
Пупо̀ви Марги думѝхѝ:
„Марге ле, млада 'дувице!
„Куга нѝ питашъ, да кажимъ;
„Да кажимъ да тѝ научимъ:
„Направѝ, Марге, черкува
„И ду черуквѝ мѝнѝстиръ!“
Марга пупови ни слушѝ,
Ами утиди Марга да питѝ
Турци тѣ, другѝ тѝ вярѝ,
Какви 'аири дѝ прави.
Турци на Марга думахѝ:
—„Марге ле, млада 'дувице,
„Куга нѝ питашъ, да кажимъ,
„Да кажимъ да тѝ научимъ:
„Направи, Марге, джамия
„И до джамия тъмница.“
Марга Турци пуслушѝ:
Заради Маргѝ джамия
И ду джамия тъмница,
Гради ги тѝ ги изгради.
Турци на Маргѝ думахѝ:
„Марге ле млада 'дувице!
„Я си мумчето дувиди
„Въ тъмница да ду фърлиме,

„Да видимъ Марге, да видимъ
„Тьмница исправина ли й.“
И та си мумчету дуведи
Та гу въ тьмницă фьрлихă.
Турци на Марга думахă:
“Носи, Марге, имане,
„Та си мумчету уткупи
„Утъ тая тьмнă тьмницă“.
Носилă й Маргă, давала й,
До'дѣ й ништу ни усталу,
Току й устало, устало,
Чуздăтă хуркă да придѐ.

Эта *подблюдная пѣсня* происходитъ изъ бессарабскаго Болграда, населеннаго ѳракійскими переселенцами изъ Сливна и Ямбола.

Примѣчаніе. Кто же такая была въ дѣйствительности эта Марга, столь популярная въ народной поэзіи Болгаръ, Сербовъ, Грековъ? Исторія свидѣтельствуетъ намъ, что и Греки и Болгаре и Сербы имѣли по одной Маріи или Маргѣ, Марѣ, судьба которыхъ была совершенно одинаковая, именно: Мариго Кантакузина, Марга Шишманова и Мара Бранковичъ. Первая была дочерью императора и писателя Іоанна Кантакузина, выданная замужъ султану Брусскому Орхану, отъ котораго и произошелъ Мурадъ I, по прозванію Божій труженикъ. Вторая была сестрой Терновскаго (Болгарскаго) царя Ивана Шишмана III (въ Софійскомъ варіантѣ пѣсни о ней, изданномъ В. Чолаковымъ, Иванъ Шишманъ замѣненъ княземъ Солунскимъ) и отъ этого брака родился Баязидъ Илдырымъ, т. е. Молненосный. Третья, знаменитѣйшая изъ всѣхъ Марій, была дочерью сербскаго князя Юрія Бранковича, который выдалъ ее своему союзнику и сюзерену Мураду II, и плодомъ этого союза былъ еще болѣе знаменитый разрушитель восточно-римской имперіи Мохамедъ II Эль-Фатихъ (Завоеватель). Трудно, конечно, сказать, какая изъ этихъ трехъ Марій имѣется въ виду во всѣхъ пѣсняхъ этого цикла, ибо судьба этихъ Марій была совершенно одинаковая: всѣ онѣ силой были выданы замужъ своими отцами или братьями за турецкихъ султановъ, но не смотря на все это, согласно и съ исторіей, и съ народной поэзіей, онѣ продолжали до конца дней своихъ блюсти свято не только свою народную вѣру, но и печаловаться передъ своими могущественными супругами или царствующими сыновьями махометанскаго закона за свой единоплеменный и единовѣрный народъ. Особеннымъ авторитетомъ въ этомъ отношеніи пользовалась Марія, урожденная Бранковичъ. Будучи уже вдовой султана Мурада II и живя съ своей сестрой Кантакузиной въ своемъ помѣстьѣ Ежевѣ, находящемся на разстояніи нѣсколькихъ стадій къ югу отъ Сереса и пользуясь искреннимъ сыновнимъ почтеніемъ со стороны султана Могамета II, Мара стала, въ слѣдствіе своего вліянія, могущественнѣйшей заступницей всѣхъ православныхъ христіанъ новой имперіи. Она, между прочимъ, и выхлопотала повелѣніе султана, дозволявшее монахамъ перенесеніе въ опустошенный Рыльскій монастырь изъ В. Тернова мощей св. Іоанна Рыльскаго, какъ объ этомъ свидѣтельствуетъ Владиславъ Грамматикъ (см. ст. Новаковича въ Гласникѣ I. XXIII, 287—302). Сверхъ всего этого она создала могущественное положеніе своему отцу Юрію Бранковичу. Въ качествѣ османскаго вассала ему досталась отъ Турокъ вся Македонія, Сербія, Боснія и Герцеговина, кромѣ Бѣлграда. Весьма любопытныя грамоты султанши Мары Бранковичъ см. у Ф. Миклошича Monumenta Serbica etc. Uindobonae 1858 №№ 436, 440, 445, 456 и 457. Въ Румиліи и вообще въ Турціи сохранилось не мало географическихъ названій, соединенныхъ съ именемъ этой эпической Маріи, напримѣръ Кала Марія, т. е, красавица Марія. Славная Марія есть названіе Средняго Халкидскаго полуострова, (Мари(х)ово, село къ востоку отъ Прилѣпа, составлявшее на ряду съ другими вотчину Маріи Бранковичъ, дарованную Марѣ ея царственнымъ сыномъ Мохамедомъ II. Сюда, по всей вѣроятности, слѣдуетъ отнести названія рѣки Марицы и Марина или Марипополя, прекрасной равнины, расположенной къ югу отъ Тернова, по ту сторону р. Янтры, и другія.

№ 5.

Царь Лазарь на Косовомъ полѣ *)

(Дѣйствующія лица: Лазарь, Милица. бр. Юговичи, Милошъ Обиличъ, Богданъ Юговичъ, Вукъ Бранковичъ и Миладинъ).

Записана ученикомъ II класса Солунско-Болгарской гимназіи Иваномъ Велевымъ изъ Дебры.

Царъ Лазоръ сѣдитъ за вечера,
Покрай него царица Милица.
Велитъ нему царица Милица:
— „Царъ Лазоръ, сорбска короно (sic?) златне!
„Ти полазишь сутромо Косово,
„С тобумъ видишь слуги'емъ вайводи,
„Отводишь ми деветь мили братьа,
„Деветъ братьа деветъ Юговитьа;
„Но кунъ сестра нико не остава
„Цари Лазоръ ни отъ мушка глава!
„Остави ме едного брата,
„Азъ да имамъ брата отъ заклетва“
Тога велитъ сорбски кнезъ Лазоръ:
— „Ей царице, господьу Милице!
„Коя би ти брата нам мила,
„'Дѣти остава котъ бѣлего двора“.
Тога велитъ господьа Милица:
— „Остави ми Бошка Юговитьа,
„Азъ да имамъ брата отъ заклетва“.
Тога велитъ сорбски кнезъ Лазоръ:
— „Ей царице, господьу Милице!
„Да изшеташь изъ града Крушова,
„Да застанишь на порту капию
„Ту ча мине некитана та войска,
„Китана та войска бог'ми све коница,
„Подбой има копия маносатъ,
„Предни ми е Юговитьа Бошка,
„Онъ ми я'ватъ коня кулаша,
„Въ руку доржи корсташа байрака,

*) Варіанты у Вука Караджича I. II № 44 (царица Милица и змаj од Јастрепца (185 стиховъ) и № 45 (цар Лазар и царица Милица (200 стиховъ).

„На байрака бостано яболко,
Отъ яболко златни кресте—
Отъ крести златни китевши
Кокю цакю Бошка поплехима,
На глава му калпакъ и челенка,
Връзъ челенка деветь перце кри,
Кои вѣторъ ча забуши,
Отъ сунчака лице ча му бранитъ.
Тога 'оче царице Милице
И ми застана на порту капию.
Ето йдетъ китана та войска,
Китаната богми све коница.
Подъ боими копия маносетъ;
Предъ ними е коловича Бошка,
Въ руку доржи кросташа байрака.
Приближи се царица Милица
И зафати коня у колаша
И ускопи рука оку брата
И му поче тихо говорила:
„Мили брату, Юговича Бошка,
„Тебе може царъ поклонило,
„Да останишь въ Крушовцѣ града,
„Да дадешь байракъ кому тебѣ драго,
„Да отидешь само у Крушовца,
„Азъ да имамъ брата отъ заклетва“.
— „Ей царице, сестрице Милице,
„Да ли царотъ Крушовца поклони.
„Не бѣхъ ти се юнакъ поворнало,
„Ни то байракъ отъ руки издало,
„Да говоратъ моя ва дружина:
„Страшлива е Бошка Юговитьа,
„Не сме по'че у Косово рамно
„За крес'ъ чес'енъ кровцу пролеить
„И за милостъ и любовъ царска
„И за вѣру иному хрис'янску.
„Бѣгай, сестро! Отсѣчамъ ти руки
„Руки' и проера войску капию“.
Назадъ идатъ осомъ Юговитьа,
Ни кунъ сестра ни кой не погледа

Назадъ йдетъ Юговитьи Богданъ,
Въ руки доржитъ цареви едеки,
А едеки висумъ суво злато попило,
Преближисе царица Милица
И уфати за узди едеки
И изъхнопи руки брату
Оку врату и му ноіе (sic) тихо говорила:
— „Мили брату, Юговить Богданъ!
„Тебе мене царотъ поканилъ,
„Да доить едекъ кому тебѣ драго,
„Да оставишь само Крушовца,
„Азъ да имамъ брата отъ заклета“.
Велитъ неизе Юговитьа Богданъ:
— „Ей царице, моя мило сестро!
„Да би знаю да би помналу,
„Не би къ ти се юнакъ поворнало,
„Ни то едекъ отъ руки издало!
„Назадъ идетъ славнаго Лазара
„Вопулише отъ лѣво и отъ десно“.
Тога виде господьа Милица,
Катъ паднала на студи камени
И паднала бог'ми отъ незнайно,
Тога велитъ славни кнезъ Лазоръ:
Удру ше му сдези изобрази.
Тога велитъ слуги Миладинѣ:
— „Ай ти слуго, моя вѣрна слуго,
„Ту отъяши отъ коня лобуда,
„Узми господьа на бѣлиго руки
„Отнеси я на танкое куле,
„Отъ мене ти е Богумъ просто било,
„Да не идешь у Косово рамно,
„Да останишь у бѣлого двора“.
Слезе слуга отъ коня лобуда
И 'зе госпа на белелу руки
И отнесе я на танкое куле.
Завчасомъ войска пристигна,
Да не нему клетва остане,
Отидоше у Косово рамно.
Сутромъ рано слънце огрѣано

Ударило у цареви палати,
На самъ кули славнаго Лазора,
На самъ кули два цорни гаврани,
Едниотъ грачи а другиотъ говори:
„Да ли и се кули отъ славнаго Лазора,
„Да ли у кули сега никой нѣма?“
А отъ кули никой не зачуло,
Само зачу царица Милица.
Она питатъ два цорни гаврани:
„О Бога ва, два цорни гаврани!
„Откуду сте сутромъ пролетали?“
— „О Бога нами, царице Милице!
„Излетали исме изъ Косово рамно“.
— „О Бога вами, два цорни гаврани!
„Видѣли сте обе'силни войски,
„Да ли и се войски ударили,
„Чи ва войска е задобила“.
Тога велетъ два цорни гаврани:
„Войски и се уче ударили.
„Оба царя, Божнеле, царице Милице“.
Отче речела, не доречела царица Милица,
Что иде слуга Миладина,
Десна рока у лѣва носитъ,
На него има седомнадесетъ рани,
И той вика съ великъ гласъ:
— „Извадите ми една студена вода,
„Да умиямъ мой седомнадесетъ рани!
„Менѣ ми се рани усвоиле“.
Тога велитъ царица Милица,
Тога велитъ нейни вѣрни слуга,
Това йе слуга Миладина,
Тога велитъ царица Милица:
— „Да ли издаде цара на Косово“.
Тога дойде царица Милица
И му уми седомнадесетъ рани.
Она питатъ слуга Миладина,
Шчо билъ въ Косово рамно:
— „Да ли е живъ славнаго цара Лазора?
„Да ли е живъ Милошъ Вайвода?

„Да ли е живъ Вуйко Бранковъ (sic)?
„Да ли е живъ Богданъ Юговитьа?
„Да ли е живъ Бошко Юговитьа?“
Тога поче слуга да говори:
— „Сви, царице Милице, почина'е
„У Косово рамно:
„Богданъ почина у пошту битку,
„Милошъ почина кадъ рѣка Ситница,
„Онъ погуби царъ султана Мурада [1]).
„Ошче живуватъ Бошко Юговитъ,
„Развива му се кростача байрака,
„Разгонише Турци на булуки [2]).
„А шчо ти питашь за проклетаго Вуйка,
„Онъ издаде царя на Косово....“ [3])

---

[1]) Милошъ воевода, по прозванію Обиличъ на Косовомъ полѣ, 1389 года 15 іюня (на Видовъ данъ), утромъ, на разсвѣтѣ, закололъ въ шатрѣ султана Мурада I. Милошъ хотѣлъ этимъ поступкомъ снять съ себя обвиненіе въ вѣроломствѣ и тотчасъ послѣ убійства погибъ жестокой смертью отъ тутъ же воцарившагося сына Мурада, Баязеда Молниеноснаго (Илдырыма) и показавшаго свою жестокую непреклонность еще тогда въ томъ, что повелѣлъ казнить на полѣ роковой побѣды своего брата Якуба за то, что тотъ ничего не успѣлъ заранѣе освѣдомиться о заговорѣ, направленномъ противъ ихъ отца. Царь Лазарь попалъ въ плѣнъ и былъ обезглавленъ со многими дворянами на трупѣ Мурада. Начавъ этой побѣдой свое царствованіе Илдырымъ возвратился въ новую османскую столицу Адріанополь.

[2]) Прославляемый въ южно-славянской народной поэзіи Югъ Богданъ и его сыновья Юговичи княжили въ южной Македоніи, въ области между Сересомъ и р. Вардаромъ.

[3]) Вукъ Бранковичъ—полунезависимый князь Приштинскій. Его измѣнѣ сербскій народъ приписываетъ несчастье на Косовомъ полѣ. Онъ былъ братомъ набожнаго и ученаго, но слабаго деспота Стефана Лазаревича, не похожаго на отца и совершенно безсильнаго для борьбы съ Баязедомъ. Но, къ слову сказать, эпическіе герои очень часто отличаются отъ героевъ историческихъ, напр. историческая, т. е. подлинная слава возлюбленнаго королевича Марка ничуть не лучше и не завиднѣе таковой же славы Вука Бранковича. Исторія положительно знаетъ, что на Косовомъ полѣ пресловутый Прилѣпскій король Марко, его присный другъ Константинъ, князь сѣверной Македоніи, Богданъ Юговичъ, князь южной Македоніи, Терновскій царь Иванъ Шишманъ III и разные другіе царя и князья южно-славянскіе, числомъ отъ семидесяти до трехсотъ, по наивному свидѣтельству народной поэзіи, сражаются въ качествѣ союзниковъ османскихъ Турокъ Мурада I противъ поборниковъ независимости Сербовъ царя Лазаря, Болгаръ царя Страцимира Видинскаго, Албанцевъ, Дебрянъ и Румынъ знаменитаго Ивана Мирча воеводы. Какъ извѣстно, славный краль Марко погибъ въ послѣдствіи на полѣ блистательной побѣды, одержанной Румынскимъ княземъ Мирчемъ воеводой надъ самимъ Баязедомъ, не какъ врагъ и непріятель послѣдняго, а какъ его постоянный союзникъ и вассалъ; въ этотъ день, на Равинскомъ полѣ (10 октября 1394 года), палъ также въ качествѣ союзника Баязеда и

№ 6.

Султанъ Баязедъ Молненосный, Черный Арабъ и Марко Королевичъ.

(Изъ с. Бразды Скопскаго санджака. Записана ученикомъ IV класса Болгарской экзархійской прогимназіи въ Скопіи, Стоян. Трубаревымъ съ приписной «пѣяна отъ Ив. Папиша»).

Сѣдналъ ми е Цьрна Арапина,
Сѣдналъ ми е подъ Стàмбола града,
Ми заправилъ една лѣпа кула,
Плочи тура отъ кара гроша,
Клинци тура отъ жута дȕката,
Ал' лѣпа кула я нàправи,
А я пòсла свила ю кàдифе,
Ал'низъ кула самъ се разгòвара
И люта клетва кула я прокѣлнува:
— „Да би, куло, пуста останала,
„Дими нѣмомъ вѣрна либа,
„Ако Богъ да и срекя юнашка,
„Я ке идамъ ю Стамбола града,
„За да я свьршамъ царѐвата кьерка".
Како Арапъ ми подума,
Вистина така ми е направилъ,

врага славянской свободы, другъ историческаго краля Марка, князь Константинъ и многіе другіе наши и воеводы.

А немного погодя тотъ же самый хвалёный Югъ Богданъ вмѣстѣ съ вышеупомянутымъ многооплакиваемымъ и несчастнымъ Стефаномъ Лазаревичемъ, съ преемникомъ послѣдняго, осторожнымъ, богатымъ и храбрымъ деспотомъ Юріемъ Бранковичемъ, уже совершенно потуреченными Шишмановичами (кн. Александромъ), Вукашиновичами (кн. Димитріемъ, братомъ короля Марка) и всѣми европейскими пашами и бегами сербскаго, болгарскаго и албанскаго происхожденія, всѣ они были самыми дѣятельными союзниками султана Мохамеда I Благороднаго (Челеби), въ особенности же въ рѣшительной битвѣ послѣдняго на Овчемъ полѣ (въ 1415 году) съ его изступленнымъ братомъ Мусой, прозваннымъ Головорѣзомъ (Кеседжія). Такъ что видѣть въ неудачѣ несчастнаго царя Лазаря на Видов дан 1389 года какую-то спеціальную измѣну со стороны Вука Бранковича ни въ какомъ случаѣ нельзя. А тотъ фактъ, что народная память отнеслась вполнѣ индифферентно и даже снисходительно къ патріотическимъ поступкамъ (т. е. измѣнѣ) Вукашиновичей, Югович и Шишмановичей своему и вмѣстѣ съ тѣмъ славянскому дѣлу, онъ показываетъ лишь то, что еще тогда какъ и до сего дня эти идеалы эпическихъ героевъ приходились какъ разъ по плечу южнымъ Славянамъ... («Оно не совсѣмъ такъ». Ред.)

'Аберъ прати цару Байзиду:
— „Да ми дадешъ твоя та мила кьерка“.
Ал' царо-тъ у невольу падна.
Той ми пушти три млади тѐляли:
— „Кой се найде юнакъ катъ юнака,
„Да ми отме моя мила кьерка,
„Кье му дадамъ три товара благо“.
Ала нѣма ю̀накъ да йскочи.
Сонъ со̀пила царевата кьерка.
На сонъ дошолъ Марко отъ Прилепъ,
Дошолъ ми е со конья Шарца нога,
Той кье може тебе, да те отме.
Кога било утру на йзутру,
Се разбуди царѐвата кьерка
Па кажуе своя стара майка:
— „Сонъ си сонифъ Марка Кралевикья,
„Той ке може мене да ме отме,
„Да не ме даде мене црна 'Арапина“.
На ца̀рица цара му ка̀жуе:
— „Юнакъ има ю Прилепа града,
„Име̑ му е Марко Кралевикь,
„Той кье може кьерка да о̀ткупи,
„Той кье може Аранъ да по̀губи“.
Царъ си пиша една бѣла книга,
Та си вика силенъ та̀тарин,
Па го пракя на Прилепа града:
— „Иди, татаръ, на Прилепа града,
„Книга дай му Марка Кралѐвикья“.
Книга чита Марко Кралѐвикь;
— „Да му чуешъ. Марко отъ Прилепа,
„Ако знаешъ за Бога свѐтога,
„Да ми отмешъ моя мила кьерка,
„Да ми отмешъ отъ црна 'Арапина!
„Кье ти дадамъ три товара благо,
„Кье те по̀ямъ за нѐдѣля дена,
„Кье те 'ранамъ со овни най дѐбели
„Кье те по̀ямъ со вино тригодишно“.
Али Марко ништо не отговори,
Само кажа силенъ татаринъ:

— „'Айде иди, я не ти дòвогямъ!“
А тàтаринъ бърго 'àберъ носи,
Го прѐчека царъ Бàязидъ:
—„Ништо ми Марко тебѣ òтговори!“
А тàтаринъ нему тогай òтговори:
—„Ни ти иди Марко отъ Прилепа,
Па ми слуша младата царица,
Жално падна, зашто не дòвогя.
Книга зеде, сàма записала:
—„Дал' ме чуешъ, Марко отъ Прилепа!
„Ти се молямъ тебѣ до моленье,
„Да ми дойдешъ у Стàмбола града,
„Да ми отмешъ моя мила кьерка!
„Кье ти дадамъ шес'ъ товара благо,
„Кье те пòямъ двѣ недѣли дàна,
„Кье те 'ранамъ овни най-дебели
„Кье те пòямъ тригодишно вино.“
Бърго вика силенъ татаринъ:
—„Книгу дай му Марку Кралѐвикья.“
Книгу зеде силенъ татаринъ,
Па òтнесе Марку у Прилепа града,
Книгу даде Марку Кралѐвикья,
Али книга Марко òтговори.
Книга чита Марко Кралевикь,
Риджа му нейке да пòмоле,
Па гòвори силенъ тàтаринъ:
—„Ай 'оди си отъ кай си дошелъ!
„Я нѐйдамъ за шес'ъ товара благо.“
А тàтаринъ бърго зима книга,
Носи на Стамбола града,
Даде книга да чѝтатъ,
Па си носи на младата царица.
Кога зеде младата царица,
Книга чита сълзи рони,
Риджа нейке царица да пройде.
Ми дòчула неджипата кьерка,
Како риджа Марко не прѝима,
Сама пише младата дѣвойка:
—„Чуешъ ли ме, Марко отъ Прилепа,

693

„Ако мислишъ за Бога милога, (sic),
„Не мой мене 'Арапинъ дададешъ!
„Кье те знаямъ отъ братъ за више,
„Да не ме дадешъ на цьрни 'Арапинъ,
„Благо имамъ до деветъ тòвара,
„Кье те поямъ за три недѣли дана,
„Кье те 'ранамъ овни найдѐбели
„Кье те поямъ вино тригòдишно
„Кье ти дадамъ деветъ бòхчалыка.“
Бърго търча силенъ тàтаринъ,
Бърго търча на Прилепа града,
Та ми носи тая бѣла книга,
Па я даде Марку на кòлѣно.
Ми òтговори Марко бѣла книга,
Кога книга Марко ми òтговори,
Зговомъ Марко ми се нàсмея,
И самъ Марко тогай отгòвори:
—„Айде иди си, силенъ татаринъ.
Али „ке идамъ“ али „ке нейдамъ“
Силенъ татаринъ ништо не рàзобра.
Татаринъ изъ порти ѝзлезе,
А Марко стана Шарца кòня.
Си облече кюркъ вучòвина,
И на глава калпакъ вучòвина;
Си нàточи тỳлумина вино,
Па йобѣси коня лѣва страна,
Друга страна тешка боздòганъ
Да не се криви ни тамо ни овамо,
Право търгна Стàмбола града.
Било врѣме више наближило,
Денъ влага Марко Кралевикь,
Денъ влага у Стàмбола града.
Утре кье дойде цьренъ Арапинъ,
Кье дойде деньюмъ на икйндия,
Се ми дойде со китени свàтови,
Марко Кралевикъ у 'ладна мѐ'яна,
Па ỳзвикна млади мѐ'янджия:
—„Дал' ме чуешъ млади мѐянджия,
„Имашъ ми вино трйгодишно?“
Ме'янджия му òтговора:
—„Дал'ме чуешъ, млади войводо,

„Вино имамъ колко ти е драго
Уште дума не ми издумалъ,
Телалъ викна изъ бѣла чаршия:
—„Утрѣ рано све чàршия да се зàтвори
„Кье дòвогятъ три хиляди сватови,
„Сватови све срни 'Арапи.“
Кога било утрѣ па ỳтрина,
Зеде коня на 'ладни 'àзмаци,
Тỳка найде 'ỳбава дѣвойка,
Плаче драга на студени àзмаци,
Сàма плаче сàма òтговора:
—„Мое лице водо ти кье полюбишъ“.
Али Марко дѣвойка я пòгледна.
И Марко се тогай отговори:
—„Што ми плачешъ, 'убава дѣвойко?“
Тогай дѣвойка Марко òтговори:
—„Мене пòсвьрши царнъ 'Арапинъ
„Я не давамъ мое бѣло лице,
„Я не давамъ Арапъ да го люби;
„Книга пишафъ Марка го пòмолифъ,
„Ами Марко молба не прѝима,
„Голѣмъ бакшишъ кье го пòдарамъ
„Ами Марко бакшишъ не прѝима...
„Сама жива у вòда кье се ỳдавамъ
„Нейдамъ за цьрна 'Арапина.“
Тогай Марко нѐне ѝ отговори:
—„Я сумъ Марко 'ỳбава дѣвойка
„Дробни сълзи драка пòрони
„Али ни си Марко отъ Прилепа
„Пр'иде òна да пòгуби“.
Али Марко рỳка не дàде:
—„Ай 'òди царева дѣвойко,
„Ке ми дòйдатъ кѝтени свàтови,
„Отъ Стàмбола нà дворъ не пуштамъ
„Иди ти у таткови двòрови
„И нѐмой мене да ме кажешъ,
„Дека овдѣ сумъ си дошолъ
„Ти да кàжешъ за него кàсметъ
„Било ке ѝдомъ

Си се врати у рамни дворови,
Марко коня зеде дойде у мѐ'яна
Мѐлинджия милно Марка му се мòли:
—„Брате мили, нѐзнайно войводо,
„Све чàршия ми се зàтвори
„Не мой мене млади да пòшнемъ.
„Мѐ'яна да си зàтворамъ".
Али Марко изàнъ не му дава:
—„Нека сѣди мѐ'яна отворена;
„Сакамъ да видамъ, кой юнакъ не дойде."
Ал' мѐ'анджия безъ-пàметъ òстана
Пристигнава китени свàтови,
Ми влегова у Стàмбола града.
Све чаршия била зàтворена,
Нѝгдѣ чòвѣкъ нѣма да се види
Кай што бѣше Марко кòндисалъ
Тая мѐ'яна ми бѣше òтворена,
Ми влѐгова три хиляди сватови,
Право търчатъ у цареви дворови,
Ми 'зедова 'ўбава дѣвойка.
Кога виде цьрнъ Арапинъ
Све чàршия бѣше зàтворена
Фала Богу за чудо голѣмо
На свàтови Арапъ отговори:
—„Чекай да видамъ овая 'ладна мѐ'яна,
„Да ли е нѣкой много ю̀накъ,
„Да ли е много бўдала."
А свàтови отговорива:
—„Да ли не чуешъ млади младòженья.
„Не мой тука ти да се вракяшъ,
„Тука сме видѣли еденъ добъръ конь,
„Трѣбе тука да има нѣкой добъръ ю̀накъ."
Али Арапъ икого не слуша,
Право тегне у'ладна мѐяна,
А Марко се кòнья на раменья фърли
И Марко се тогай òгласи:
—„Чуешъ ли, цьрнъ Арапинъ,
„Дал' ни знаишъ Марка Крàлевикья,
„Чи ва кьерка сакашъ да я зѐмешъ".

Тогай викна църнъ 'Арапинъ:
— „Богъ те убилъ Марко пѝяница!
„Ако стегнамъ кѝпья бѐдевия
„Три глути кье те прерипамъ“.
Ал' Марко тогай ѝтговори:
— „До дѐнеска Марко не се врàтилъ.
„Ако Богъ да и срекьа юнашка,
„Кье пѝзнаешъ ю̀накъ како бива“.
Тогай ми се Аранъ нàлути
И на вѝстина стегна кѝня бѐдевия,
Сакаше да го прерипа.
Се исправи Шарца на двѣ нѝги
Та я фати тънка бѐдевия
И прѐяде десно-то и ỳво.
Кога летна тънка бедевия
Люто бѣга по бѣла чàршия,
Али Марко по него пушти
И завърти лека бѝздогана,
Го ỳдари църна 'Арапина
Се ритна тогай Марко отъ коня
Му прѐсѣче глава до рàменья.
Кога видова китени сватови
Млàдоженья пошна,
Страшно они ми се уплашива.
Али търгна Марко сабя колѝчлия,
Па ми сѣче све църни арапи.
Ал' нѐвѣста сама ѝстана
А сватови кой како мѝжеше
И вракья кочия Марко со'ỳбава нѐвѣста
Па ѝтера у цàреви двѝрови.
Кога го виде царъ Баязидъ,
Кога види стара ѝ майка,
. . . . . .
. . . . . (не докончена).

Примѣчаніе. Марко Королевичъ или Король Прилѣпскій Марко Вукашиновичъ—излюбленный герой болгарскаго, сербскаго, румынскаго, албанскаго и даже турецкаго народнаго эпоса. Послѣднее и не удивительно, ибо Краль Марко всюду является вполнѣ легальнымъ, вѣрнымъ вассаломъ султана и точнымъ исполнителемъ его порученій. Исторія же съ своей стороны свидѣтельствуетъ, что Марко служилъ вѣрой и

пуавдой турецкому дѣлу. Вотъ почему и турки воспѣваютъ Вукашиновича, поселившагося изъ Пеоніи въ Прилѣпъ подъ именемъ Кыралы (Король) или же въ передѣлкѣ Кёроглу т. е. Слѣпцовъ.

У самаго Прилѣпа, резиденціи знаменитаго эпическаго героя Македоніи, до сихъ поръ вздымаются Марковы Кули (зàмки Марка), гдѣ находится устье теперь уже изсякшаго источника. Но преданіе свидѣтельствуетъ, что тамъ находилось когда-то большое озеро, а населеніе теперешнее приходитъ въ ужасъ при одной мысли о томъ, что передъ кончиной міра изсякнувшій теперь источникъ снова воздѣйствуетъ и воды его потопятъ собою всю мѣстность. По всей вѣроятности этотъ источникъ не что иное, какъ устье какой нибудь высохшей подземной рѣки, ибо преданіе свидѣтельствуетъ, что начиная съ этихъ Марковыхъ укрѣпленій можно было когда-то добраться вплоть до Солуня.

Свѣдѣніямъ своимъ послѣднему предмету мы обязаны любезности нашего ученика, уже окончившаго курсъ въ Солунской болгарской гимназіи, теперь же студента юридическаго факультета въ Эксѣ (Провансальскомъ) Орд. Хр. Бомбалова, который представилъ намъ въ видѣ дополненія къ ранѣе уже даннымъ матеріаламъ для нашего этнографическаго сборника извлеченія изъ приготовленнаго имъ для печати сочиненія: *Сборникъ отъ обичаи, пѣсни, прѣдания, вѣрвания, поговорки, притчи и други, събрани въ Македония* съ любезнымъ посвященіемъ его бывшему преподавателю.

О кончинѣ Марка К. См. примѣчаніе послѣ 34 № нашего Сборника, а также и послѣ 5 №.

№ 7.

Марко Королевичъ и Черный Арабъ.

(Записана ученикомъ IV класса Болгарской экзархійской прогимназіи въ Скопьѣ Давидомъ П. Илієвымъ, родомъ изъ Куманова).

Киндиса си Марко отъ Прилѐпа града,
Пѝрви пѣтли г'а пойше у Велеса града,
Втори пѣтли г'а пойше у широко Скопьѐ,
Трети пѣтли у Кàчаника града,
Зора зазори у тѣсни Клисѝри.
Кѝтъ ке види Марко гора пове'нàла:
— „Ай ди, горо, горице зелѐна!
„Шчо си ти е горо пове'нала?
„Да ли те е слана попарила
„Да ли те е сѣкира и'сѣкла?
— „Ни ме е мене слана попàрила,
„Ни ме е сѣкѝра и'сѣкла.
„Я си имамъ отъ Бога неволя.
„Богъ да бие цѝрни Аранѝна,
„Протера си три сѝнджира робье,
„Пѝрви сѝнджиръ све младе дѣвойке,
„Втори синджиръ све млади момчинья,

„Трети Синджиръ све млади невѣсте
„И у руке съ малки дѣца“.
„Извикна си кралевики Марко:
— „Ей горице, горице зелено!
„На тамина 'дѣ ка да сă сăга;
„Сăга да сă Косовске ливàде
„У 'лив'аде 'ладни ме'àне“.
Шчо ми бѣше Марко Кралевики,
Постегна си коня Шарца,
Кỳдѣ гòди кудѣ потлатнỳя,
Отъ путишча мăгли и прà'ове,
Отѝде си у рамно Косово,
У Косово у 'ладни ме'ане.
Тỳй си найде царну 'Арапѝно
Со три'есетъ дружѝна:
— „Ей ди църно Арапѝно!
„Мене ме е прàти'я царъ отъ Стамбола
„Да ми пỳщимъ три сѝнджира рòбѣ
„Да прокарамъ три дьна велѝкдьнъ.
„Не ти пушчамъ три сѝнджира рòбѣ
„Не мой да те 'вàту,
„Тебе да те тỳру
„На три сѝнджира робѣ войвòда“.
Налюти се Марко Крàлевики
Извади си тежка боздугàна,
Загуби си църну Арапину,
Па си зема три синджира робѣ,
Отведе ги у църква грашчàрница
Све ги òно нѝе пречѐстило,
Изведе ги по рамни дрỳмове,
И ги даде по едну шелку дукàти:
— „'Ай идете си отъ кỳде сте дошле!“

„Поляна отъ Димитъръ Илиевъ“.

№ 8.

Юнакъ «Больной Дойчинъ, Марко Королевичъ и Черный Арабъ».

(Изъ г. Лазарово поле, Дебрскаго окружія, записана ученикомъ I класса Солунской Болгарской гимназіи П. Ѳеофиловымъ Авраамомъ).

Имало единъ прънъ Арапинъ,
Той живѣлъ въ нѣкой градъ
И на денъ ялъ по една фурна лѣпъ
И по една крава яловица
И пилъ по една бочва вино,
То и нѣмалъ пари за да яде
И рѣколъ:—„Хайде да ве редамъ
Цѣли отъ градъ по ѣдна вечеръ,
Да ми давате храна,
Како го су реди сѣ си отъ градъ,
Дошло редъ до Боленъ Дойчинъ.
Той билъ боленъ три години,
При боленъ Дойчинъ сѣдала само сестра му,
Му рекла сестра му;—„Брате сега дойде
Аберъ да му носиме ручокъ и вечера
На прънa Арапина, и станалъ Боленъ Дойчинъ
Рекoлъ да сете не сега не можа рано субазленъ та
За ишелъ отъ другъ човѣкъ да му дàѣтъ (sic) вечера.
Сега прънa Арапина рекoлъ:
— „Да му даѣтъ (sic) мома за него,
Се собрале 'си тѣ и царотъ со нихъ
Да му врълетъ жребка и му паднало
На царотъ да му даватъ ѣерка му (sic!)
И ѣерка му како се научиле,
Али ѣе я даватъ за прънa Арапина
И'зела златни тѣ ибрици да'одитъ на'езеро
Да плънитъ вода и пòшла до езеро то
И'зела да моли (?):
— „Ой езеро, моя куѣо (sic) вѣчна
„Азъ тебе ѣе си живѣя“.
И я чулъ Марко Кралевиѣа (sic)

Примѣчаніе. Свѣдѣнія о *Болномъ Дойчинѣ* см. въ примѣчаніи въ концѣ 10 № нашего Сборника.

Коде тонитъ и не ладетъ (?) дѣвойка та,
И реколъ: — „шчо плачешъ, мори сестро,
„И се молишъ на езерето?“
— „Бре, брате мо, да ти кажа
Кога не моѣшъ да ми поможетъ“.
— „Сестро! белки, можа я да ти помогна
И му кажала все му се сторило сонѐ'я.
Той рѣколъ: „поди дома да кренетъ многу
'Азно и да те релотъ Арапине,
Той стоялъ во единъ шаренъ 'анъ
И чакалъ да помине црына Арапина
И собралъ многу побратими
Да я земетъ царева та ѣерка
И 'сиотъ градъ билъ затворенъ
А 'анотъ билъ отворенъ.
Кога поминалъ црына Арапина
И видѣлъ само 'анотъ билъ отворенъ,
И реколъ Арапина:
—„Кому е животъ одмилѣло,
Шчо сѣдитъ во 'анотъ
И Марко Кралевиѣъ (sic) го напилъ конотъ вино (sic)
И се качилъ на конотъ и реколъ:
—„Постой и почекай црына Арапино,
„Да видишъ юнакъ надъ юнака.
И Арапинъ овъ зѣлъ едно дрыво
И врълилъ на Марко Кралевиѣа (sic)
И го удрилъ по нога та,
И зѣлъ Марко Кралевиѣъ (sic)
Едно дрыво и го удрилъ по глава та
И се раздѣлила на двѣ,
И реколъ на сватовите:
—„Сиктеръ отъ овде и ги исподилъ
И си зѣлъ невѣста
И я однесолъ и дома си
И царотъ затворилъ куѣите
И со царицава плачѣлъ,
И викналъ Марко Кралевиѣъ:
—„Отвори царе! На ти твоя мила ѣерка,
И царотъ, кога я видѣлъ ѣерка му,

И реколъ:—„Ела, Марко, да сѣднемъ
На мой столъ, и 'колку земя сакашъ?
Той реколъ:—„Нѣ̂у нишчо!
Ѣе я имамъ за сестра".
И градотъ се отворилъ
Зашчо го убилъ Арапинотъ.

№ 9.

Единоборство между Больнымъ Дойчиномъ и Чернымъ Арабомъ на Солунскомъ полѣ.

(Записана ученикомъ II кл. Болгарско-Солунской гимназіи, Ив. Беловымъ изъ Дебры.

Фала й Богу, фала й единаго!
Подсили се цорна Арапина,
Засели се на Солунска града
Си пособра све Солунска града
Си раздѣли голѣма вергия
На торговци по ялова крава,
А фурначию по фурна 'лѣба,
Ме'анчию по ордало вино,
Сиромасу по едно дѣвойче.
Редъ се реди све Солуна града,
Падна редотъ на Болена Дойчина.
Да е любитъ Дилберъ Ванчелина,
Ванчелина двори си метеше
Дворъ си мети, дромни солзи рони,
Си догледа Болена Дойчина:
—„Ай ти сестро Дилберъ Ванчелино!
„Да ли ти се домочи 'изметъ чинещи
„Да ли ти се домочи дворѣ метеещи".
—„Ай ти брате, мой мили брате,
„Не ми се смочи изметъ чинещи,
„Не ми се сръчи дворѣ метеещи,
„Редъ се реди све Солуна града,
„Дойди редотъ до Болена Дойчина,
„Да си я люби Дилберъ Ванчелина.
—„Ай ти, сестро, моя мила сестро,
„Пойди долу въ конюшница та,

„Да земишь коня шестокрила
„Да подковашь на нова налбата.“
И си зеде коня шестокрила,
Си отиде на нова налбата
И му рече на нова налбата:
— „Подковай ми коня шестикрила
„И си рече нова на налбата,
„А за нови плочи твои цорни очи,
„А за клинци твое бѣло лико“.
Ванчелина дома си се врати,
И си я пущи нейни братъ
Га си отиде на младо Базиргянче,
Да ѣ даде двѣсте педесетъ ендези платно
И я пита младо Базиргянче:
— „Ай, дѣвойко, бре млада дѣвойко!
„За кого е толко многу платно?“
И му велитъ млада дѣвойка:
— „Сие платно за Болена Дойчина“.
Тога рипна младо Базиргянче:
— „Колко сака по'аче е даде,
„Ако Богъ даде, той да стане
„И менѣ пари ще ми надплати“.
Си отиде Дилберъ Ванчелина:
— „Ай ти сестро, моя мила сестро!
„Земи ми я мой та сабья,
„Да я отнесишь на Цорна Гупца,
„Да ми наостри моя та сабья“.
Цорна Гуптина сабья не остри
Е поиска нейно бѣло лико
Си се ворна Дилберъ Ванчелина
И я пита Болена Дойчина:
— „Ал' наостри моя та сабья“.
И му казва Дилберъ Ванчелина:
— „Гуптина сабья не наостри
„Ми посака бѣло лико и цорни очи“.
Тога си говори Болена Дойчина:
— „Ай ти сестро, Дилберъ Ванчелино,
„Прѣпаши ми това бѣло платно,
„Прѣпаши ми на моя тенка снога“.

Си го прѣпаса Дилберъ Ванчелина
И си стана юнакъ на нозе
И си зеде сабья неострена
И си явна коня некована
И отиде при цорна 'Арапина
И му рече на Цорна 'Арапина:
– „Излѣзи 'аму, курвино копиле!"
И му рече цорна Арапина:
— „Бѣгай та му Болена Дойчино!
„Ако форламъ съ тежка боздугана,
„Шче те паднамъ отъ борза коня".
И му казва Болена Дойчина:
— „Не се плаше юнакъ отъ зборъ.
„Испадни 'аму да се обидиме".
Си испадна цьрна Арапина,
Си му рече Болену Дойчину:
— „Форли напрѣдъ съ тежка боздугана!"
Па си форли порво цорна Арапина
Па си форли со тежка боздугана,
Си я пречака Болена Дойчина,
Си я пречака во лѣва та рока,
Па си форли Болена Дойчина,
Си я падна цорна Арапина,
Си я падна отъ сивата коня,
Боленъ Дойчинъ летна да бѣга
Па си торча цорна Арапина,
Па си торча по Болена Дойчина.
Па си торча три черека мѣсто.
Не го втаса Болена Дойчина,
Падна Арапъ и си умре.
Си отиде Болена Дойчина,
Си отиде на нова палбата:
„Какви цорни очи си сакалъ
„Какво бѣло лико си сакалъ,
„Ела да ти дамъ цорни очи й бѣло лико".
Си извади негова сабья
Си му сѐбори главо отъ раменьа,
Си я кладе на коня шестокрила,
Си форли во негова дисаги

Па си отиде на црна Гуптина:
„Глѐдай ваму, цорна Гуптино!
„Глѐдай ва̀му как сабья се остри“.
Се наведи цорна Гуптина
Си му падна глава отъ рамени,
Па си я зеде Болена Дойчина,
Си я тури на коня шестокрила
Си киниса кунъ младо Ва̀зир'янче:
„Ела ваму, младу Базир'янче,
„Да ти платамъ и да ти надплатамъ“.
Па си извади па̀ри све кара хрошъ
Си му плати на младо Базиргянче,
Па си явна коня шестокрила,
Си отиде въ негови конаци.
Си го прѐчака негова мила сестра:
„Ай ти сестро, Дилберъ Ванчелино!
„Распаши ми моя тенка снога“.
Си го распаша Дилберъ Ванчелина,
Си му се тури'е кости отъ раменьа.
И пакъ говори Болена Дойчина:
„Алолъ чини ми, моя мила сестро!
„Алолъ ти е като майкино млѣко“...
И си умрѣ и Болена Дойчина. —

№ 10.

Юнакъ Больной Дойчинъ, сестра его Ангелина и Черный Арабъ въ Солунѣ.

(Записана ученикомъ IV класса Болгарской экзархійской прогимназіи въ Скопіи Давидомъ и. Иліевымъ со словъ брата его Димитрія и. Иліева, изъ г. Куманова.

Посилѣла цьрна Аранѝна.
Посилѣла у Солуна града
Та̀инъ гимра, та̀инъ сака
По ѐдна вурня 'лѣбъ,
По три бачве вино
И по една лѣпа дѣвойка.
Све е редомъ оно изредѝло
Дошло реда до Больнъ Дойчина
И си дойде кметъ на бѣлу порту:
„Ели чуешь, момо Ангелино,
„Да си готвимъ една вурня 'лѣб
„И три бачве вѝно
„И крава ѝловица.
Мо̀ма Ангелина си мете рамни дворови
Си рони дробни слузе

Съгледа гу Больна Дойчѝна:
„Ей ди сестро, сестро Ангелино,
„Що си рамни дворови метешь
„И си дробни слузе ронишъ?
„Да ли ти се тебѣ досадѝло
„Постѐле размѣнувàнье.
„Дѝка легамъ три годѝни дьна
„Низъ постеля трава проникнàла
„Низъ коске ми лудо е пролетѣле“.
Па си вика мòма Ангелина:
„Не ми се е менѣ досадѝло,
„Тебѣ постѐле размѣнувàнье.
„Посилѣла цьрна 'Арапѝна
„Подъ Солуна града.
„Све е редомъ оно изредѝло
„И си реда до тебе дòшьлъ,
„И ти сака три бàчве вино
„И ти сака крава ѝловица
„И ти сака твоя мила сестра“.
Извикнȕя Больна Дойчѝна:
„Ели слушашъ, момо Ангелино!
„Извади ми коня карамана!
„Отведи га на Ибицъ Албата
„Некъ ми кòве коня вересию,
„Кàтъ кесе врату ке му плату,
„Ке се врату и нàдплату“.
Отвѐде си мома Ангелина.
Тоя враня коня:
„Ели чуешъ Ибишилъ Албàтинъ,
„Да ми ковацъ коня вересѝе».
„Ке ти кòву коня вересѝю
„Да ми дадешъ твои цьрни очи“.
Па се врати мома Ангелина
И си рони тия дробни слузе.
„Ели чуешъ, мой мили брате!
„Не ми кòве кòня вересѝю,
„Тукъ ми сака тия цьрни очи“.
„Ели слушашъ, моя мѝла сѐстро!
„Да ми земешь туй остру сàблю,
„Да гу носишь Рустемъ Бичакчию
„Да ми остри саблю вересию
„Кàтъ ке се врàту ке му плàту
„Ке се врàту и надплàту.“
Па си зема туй остру саблю,
Однесе гу Рустемъ Бичакчѝю:
„Испрати ме Больна Дойчина,
„Да ми остришь саблю вересѝю,
„Кàтъ ке се врати, ке ти плати,
„Ке се врати и надплàти.
„Ке му òстру саблю вересию
„Ако ми дадешь твоя рàмна снàга
„Твоя рàмна снага да залюбу.“
Па си вика мома Ангелина:
„Ели чуешъ, мой мили брате!
„Не ти остри туй остру саблю
„Ми сака мою рамну снàгу“
Па си вика Больна Дойчина:
„Да си идешъ младо Безригянче,
„Да ти даде триста лакти плàтно,
„Да завию мои дробни кòске.“
Отиде си младо Безригянче:
„Ме прата Больна Дойчѝна
„Да му дадешъ триста лакта плàтно
„Катъ ке се врати, ке ти плати.“
Извади си младо Безригянче чрубе отъ магàзе,
Брòи, брои па и небрòено дава.
Отнѐсе му триста лакта плàтно.
Завитка си тия дрòбни коске,
Па си стана на юнàчке ноге,
Се върли на коня карамана
И си зема тежка боздугàна,
Тежка тежка седумдесетъ òке.
Отиде си у Солунско поле.
Туй си вѝде зелѐна ливàда
И зелѐна чадàра опнàта,

Подъ чадàра црна Арапина.
Извикна си Больна Дойчина,
Па искочи црна 'Арапина:
„Таинъ да ти даду,
„Бре 'àйде отъ туй, Больна Дойчина,
„Нѣмамъ саблю да кървàву.“
Извикна си Больна Дойчина
„Бре искòчи, црно 'Арапино.
„Да видишъ, юнакъ, кàко бива.“
Налюти се црно Арапино
И искочи си изъ зелена чадàра.
Па си зѐма тежка буздỳгана,
Си върли Больна Дойчина;
Оно га е у зенгіе дочекàло
И га нàзадъ вратило,
Па си вика Боль на Дойчина:
Па си върли Больна Дойчина:
„Криво си е върлило, право си е удрило
И га е ỳдри мегьỳ върни очи,
Утерà га три сажне у зѐмлю
Па се врати назадъ по дрỳмове:
„Право тѐпне, Ибишинъ Албату
„Бре искочи, Ибишинъ Албате,
„Да ти плàту, шчо си коня вересию ковàл,
„Да ти плату и да ти надплàту“.
Искочи си Ибишинъ Албàтинъ,
Па му зема туй рỳсу глàву.
Па си отиде младо бичакчия:
„Бре искòчи млàдо бичакчиче,
„Да ти плату, шчо си ми сàблю острия вересию,
„Да ти плату и надплàту“.
Па му зеде туй русу глàву.
Па си отиде младо Безригянче:
„Бре искочи, младо Безригянче.
„Да ти плату платно вересию“.
И искочи младо Безригянче
Ра(с)шири си свилни скỳтове,
Та му брои жỳтога дукàта
И си брои и неброено дава
Па си отиде негòви дòма.
Распаса си триста лакта платно
Ра(з)сипаси тия дробни коске
И си òно Богу душу дàде.

Другіе варіанты цикла о Больномъ Дойчинѣ слѣдующіе: у Вука Караджича Т. II № 78 (Разболе се војвода Доічине у Солуну граду биеломе). У Ст. Верковича. Нар. песме Мак. Бугар. подъ № 296 изъ Велеса (Шетя Марко низъ Солуна града, ни купуе Марко, ни продава), У бр. Миладиновыхъ есть три варіанта: изъ Панагюрища Өракійскаго подъ № 155 (Удалой Дойчинъ г. Янко сирота и король Марко—Солунскіе часовые), изъ Кукуша подъ № 154 (Больной Дойчинъ и Черный Аранъ)- изъ Прилѣпа подъ № 88; у М. Милоевича въ Т. III № 423; у Кача, повскаго есть четыре варіанта: изъ Жиленца Кюстендильскаго подъ № 185, изъ с. Бабицы Тренской подъ № 186 и изъ сс. Жабленъ и Вербы Радомирской подъ № 124 (Черный Арабъ, пораженный Больнымъ Дойчинумъ, но онъ повелѣваетъ не въ Солонѣ, а и въ Будимѣ градѣ; невѣста-дочь не Баязита Султана, а царя Константина и Елены): у П. С. Ястребова на стр. 60—64 (Больной Дойчинъ и Аранъ) и на стр. 252—255 (Король Марко и Арапинъ).

Юнакъ Больной Дойчинъ, убившій на Солунскомъ полѣ головорѣза (кеседжію) Чернаго Араба въ народной поэзіи всѣхъ Македонскихъ языковъ и племенъ прославляется не менѣе удалого и безпутнаго Короля Марка. И до сего дня еще указываютъ въ Солунѣ на тотъ домъ, въ которомъ болѣлъ Дойчинъ, именно подлѣ обители Чаушъ манастиръ. Не такъ давно указывали даже и на «ребро Больного Дойчина». Его гробницу въ Солунѣ можно ви

дѣть среди площади Мисиръ-Чаршии (Египетскій гостиный дворъ). Надъ гробницей теплится постоянно неугасимая лампада, и замѣчательно, что эта гробница почитается больше всего Мусюльманами, а намогильной персти приписываютъ даже цѣлебное свойство. Что же касается мѣста погребенія Чернаго Арапа, причинившаго столько пакостей Солунянамъ, то оно находится за чертой солунскаго града, именно въ загородномъ саду, называющемся Бешь Чинаръ, т. е. Пять Чинаровъ (платановъ). Изъ этихъ вѣковыхъ чинаровъ уцѣлѣлъ до сего дня лишь одинъ, которому спеціалисты ботаники даютъ болѣе 500 лѣтъ. Полость его такъ велика, что въ ней могутъ помѣститься стоя нѣсколько человѣкъ и вотъ у самаго корня этого долголѣтняго дерева будто покоятся останки знаменитаго разбойника, Чернаго Араба, на повалъ сраженнаго Больнымъ Дойчиномъ. Ежегодно Солунцы справляютъ маёвку въ этомъ загородномъ саду, именно въ первую пятницу мая мѣсяца, а проживающіе въ Солунѣ турецкіе негры (Арабы) справляютъ поминки по этомъ героѣ на его гробу, т. е. играютъ, поютъ, пляшутъ, бія себя по тѣлу желѣзными дротиками, показываютъ различныя штуки, гимнастическія, акробатическія и другія представленія.

№ 11.

Марко К. заливается отъ смѣха во время ужина, а его мать спрашиваетъ въ чемъ дѣло?

Записана преподавателемъ Болгарск. экзарх. училища въ Гостиварѣ (Косовскаго вилэйета), Прилѣпчаниномъ Орд. Х. Митровымъ со словъ дочерей Избира Сипадинова.

Сѣдналъ Марко на сува вечерà
Вѐчеруетъ и подсмѣвуетъ
Го прàшуе неговата майка:
—„Такъ ти Бога, Марко, мили синко.
„Ял се смѣеш на вечерà?
„Ял се смѣеш на мàйкину старòс'?
„Дел ме прашуваш мова стара майка!
„Не се смѣямъ тебѣ на старос тà,
„Юдà леку ми се поклонуѐ.
„Я се чудамъ, како да е земам?
„Да е земам сестра да ми биде?
„За до вѣка сестра не будуѐ.
„Да е земам люба да ми бидѐ
„За до вѣка люба ке ми биде.

Свадебная.

№ 12.

Золотая Марга пригоже Ангелины, сестры Марка Королевича.

Записана ученикомъ V класса Солун. Болг. гимназіи Діамандіемъ Колевымъ, родомъ изъ Штиба въ Косовскомъ вилэйетѣ.

Мори, Маро, Алтанъ Маро!
Пофали се Алтанъ Мара
На срѣдъ село, на бунаро:
„Чуйте моми и невѣсти!
„Я сумъ мома най'убава
„Отъ 'си моми и невѣсти
„И отъ мома Ангелина,
„Отъ брата ѝ Михаиля.“
Како дочу Ангелина,
Кинисала да си иди
Земала си двѣ тѣ стомни,
По друмъ вѣрви, сьзи роне.
Согледа я братъ ѝ Марко:
„Ангелина, мила сестро!
„Шчо ти сьзи по образи?
„Да ли ти са друми дъзи?
„Ако ти са друми дъзи,
„Кье ти фанамъ думерчиньа,
„Да подкусатъ друмовете.
„Ако ти са стомни тежки,
„Кье ти купамъ помалечки.
„Ако ти е кукьа тежка,
„Ке ти фанамъ 'измекяри.“
И она му отговара:
„Леле, Марко, мили брату!
„Та не ми са друми дъзи,
„Ни па ми са стомни тежки,
„Ни па ми е кукьа тежка.
„Туку су се засрамила
„Насрѣдъ село, на бунара
„Тамъ сумъ са пофалила:
„Чуйте, моми и невѣсти!
„Я сумъ мома най'убава,
„Най'убава, найработна
„Отъ Марко ти Кралевчето,
„Отъ сестра му Ангелина,
„Отъ брата ѝ Михаила.
„Та това ми жаль паднало,
„Та за това сьзи ронамъ.“
—„Ангелина, мила сестро!
„Мо'шь ли да ми я излажешь,“
„Да я викнемъ дури дома,
„Да ти кажа завесцитѣ.
„Завесцитѣ юрнецитѣ,
„Да ѝ кажешь не е тука,
„Не е това братъ ми Марко,
„Отишелъ е ловъ да лови,
„Ловъ да лови за недѣля.“
Викала я Алтанъ Мара,
Викала я и ѝ дошла.
Штомъ се качи на дивани,
Тамамъ флезе у одàя
Доста саа бързи 'ърти,
Бързи 'ърти и загари
И си дойде млада Марко (недокончена).

№ 13.

Марко К. и боярыня Ангелина.

Записана Дим. Изовымъ, учителемъ Болг. прогимназіи въ Кукушѣ.

Невѣста се с'Марко разговоря,
Невѣста та Кадăнъ Ангелина:
„Слушай, слушай, мори, шчо ки речамъ:
„Засукнай се, мори, запрегнай се,
„Да измѣстимъ, бря бѣла погача,
„Да испечимъ ду двѣ морчки риби,
„Да наточимъ крундиръ благо вино,
„Да си дигнимъ кăниска на глава,
„Да дунесимъ на 'ладни механи.
„Кой ки виде, мори, да завиде,
„Кой ки чуе, севимъ да се чуди.“

№ 14.

Оскорбленный Марко К. ужаснѣйшимъ образомъ отомстилъ Велѣ изъ Косова, своей невѣрной женѣ и 70 королямъ.

Записана ученикомъ II класса Болг. Сол. гимназіи Иваномъ Велевымъ, родомъ изъ Дебры.

Кондисалъ ми Марко Кралевики,
Кондисалъ ми подъ Прилѣпа града
Кондисалъ ми во зелена ливада,
Отегналъ ми бѣла на чадора;
Пособрали ми се седомдесетъ кралове,
Ядăтъ, пиятъ три годинъ врѣми,
'Емъ ми пиятъ лута на ракия,
'Емъ ми пиятъ вино тригодишно;
Малу пиле, много се опиле.
Марко Крале отъ'ситѣ поопитъ,
'Емъ си лежи бѣла на чадора.
Шчо да до догледа единъ лошокъ сонъ:
Могла Прилѣпъ много подклопила,
А изъ могла сѣкавица сѣчитъ,

А изъ могла сиви голобъ лета,
А изъ могла сѣкавица сѣчитъ.
И по него една еребица
Мечьу ними едно бѣло пиле.
Марко праша седомдесетъ Кралове:
—„Да ли нѣкой отъ сонъ познава?“
Нѣма никой отъ сонъ да познава.
Пакъ имъ казва Марко Крале:
—„Ки е могла—майкина ми жалба,
„Сѣкавица—моя остра сабья
„Ситна роса—майкини ми солзи,
„Сиви голобъ—Вело отъ Косово,
„Еребица—моя млада Марковица,
„Бѣло пиле—мое можко дѣте“.
И си стана Марко Кралевики,
И си явна коня шаронога,
Си одиде въ Прилѣпа града,
Си отиде въ негова та куча (sic),
И си найде негова стара майка,
Дворе мете, дромни солзи рони.
—„Добро утро, моя стара майко!
„Що дворе мѐтишь, дромни солзи ронишь?
„Да ли ти се згна си дворе мететьи?
—„Ай ти, синко, мой мили синко!
„Тукъ ми дойде курвино копиле,
„Курвино копиле Вело отъ Косово,
„Ми поплѣна млада Марковица,
„Ми поплѣна твое можко дѣте
„И ми зеде сабья ременлия,
„И побѣгна по поле широко,
„Има три дни и три нокьи“.
Ми киниса Марко Кралевикье,
Да си 'оде по поле широко,
Да го стигнатъ курвино копиле.
И пристигна Марко Кралевикье;
Предъ него биле три дни и три нокьи
А Марко ѝ стигна за три са'ати.
И я дочу негова порва люба.
Катъ му вели Вела отъ Косово:

—„Богъ те убилъ, Вело отъ Косово
„Не пристигна курвино копиле
„Туку бѣга по боргу да бѣгаме“
И я дочу Марко Кралевикье,
И се врати назотъ подъ Прилѣпа града,
Пакъ си кондиса въ зелена чадора,
Си кондиса во бѣлана чадора.
Що ми сѣда три години време,
Доръ му брада до поясъ израсти,
И си зеде мало-то бакраче,
И си стокми руба калугерска,
И си направи кростъ отъ злато,
И си зеде китка босилкова,
И се ворна во Косово рамно,
И отиде при Велови конаци.
Тукъ си найде седомъ десетъ крале,
Ядатъ, пиятъ три години време,
'Емъ му честетъ нова на невѣста,
Нова невѣста и можко дѣте
Чука чука на желѣзна порта,
Нѣма никой порта да отвори.
Катъ отвори Млада Марковица
И му даде рока да му баце,
Порстенотъ на рока та нему го позна,
И се качи горѣ на чардаци,
И си влезе во шарена одая.
Вино пиятъ седомъ десетъ кралове
И лафъ чинатъ за Марко Крале,
И му го позна коня шаронога,
Му го позна Вело отъ Косово
И му велитъ цорну Калугеру:
„Ай, Калугере, чиста Калугере!
„Да ли го познавашъ Марка отъ Прилѣпа?
„Да ли е живъ въ Прилѣпа града?“
Калугеръ велитъ:—„Марко умре...
„Менѣ ми даде коня шаронога,
„На цорква остави три 'иляди лири“.
И го попита Калугеръ на Вела:
„Дали имашъ нѣщо отъ Марка?“

Вело му велитъ:—„Имамъ млада Марковица,
„Млада Марковица и можко дѣте
„И негова остра сабья френгия.“
И му рѣче цорна Калугера:
„Извади мало да е видиме,
„Шчо сабья ималъ Марко крале.“
И я извади Вело отъ Косово
И му я даде на голѣми отъ кралъ,
И я фати голѣми отъ кралъ,
Сабья има двадесетъ ключове.
Кралъ е тегли отсѣкаде,
Отнигдѣ не може да се отвори.
И му велитъ цорна Калугера:
„Дади му я на Марково дѣте,
Дали препса дѣте на татка.“
Му я даде сабья на дѣте то,
И я тръгна сабья до половинъ,
И му я даде црну Калугеру.
И си я тръгна своя та сабья,
И си стана на негови нози,
И си фати кралове да рѣжитъ,
И си изрѣжа свитѣ седомдесетъ.
Го остави Вела отъ Косово
И негова млада Марковица.
И имъ рѣче:—„Да ли свѣча ще ми свѣтите,
„Или сабья шче ми острите?“
Ти му рѐко'е:—„Свѣча шче ти свѣтиме.“
И имъ рече:—„Азъ сомъ Марко отъ Прилѣпа!“
И ги извалка во цорни катрани
И ги запали па поле широко...
Свѣча му свѣти'е три дни и три нокьи.
И си зеде негово мошко дѣте,
И си отиде въ Прилѣпа града,
Си кондиса въ негови конаци,
Радостъ си чина три години време
'Емъ си разбра света Македония.

Варіанты: у В. Качановскаго изъ Скрипы Дупницкой подъ № 131 (Вело от Косово-Алватаръ воевода), изъ Брезника подъ № 147 (Вело-Филипъ Маджаринъ), изъ Рыла Рупницкаго подъ № 158 (Вело отъ Косов-Янко отъ Косово, Марковица-Ирина) и изъ Чепинцевъ Софійскихъ подъ № 159. (Бѣлязонакъ-Вело отъ Косово).

№ 15.

Во время ужина, который задалъ Святитель Николай всѣмъ банамъ и королямъ, Марко К., узнавъ о томъ, что его жена душенька Елена спозналась съ молодымъ Дукомъ Соврасомъ, предаетъ её медленной мучительной казни. Всѣ гости съ ужасомъ смотрѣли на эту расправу, но не осмѣлились спросить короля, что побудило его сжечь живьемъ свою первую любу.

Записана ученикомъ II кл. Болг. Сол. гимн. Ник. Барзицовымъ, родомъ изъ Дойрана Поляницкаго.

Ей, Марие, джанъ Марии!
Служба служи святъ Никола
Та е калесалъ сички тѣ кралове,
Сички тѣ кралове и банове:
И Левенъ Дуко Шапшалче то.
Сă-то госте и дойдѣло,
Левенъ Дуко Шапшалче то не дойдѣло.
'Емъ си ядатъ, 'емъ си пиятъ
Мушнихъ сборъ си чинатъ,
Кой си люба чуйджа люба,
Чуйджа люба джанъ Елена.
Както чу'а Крали Марко,
Та си 'стана, та си 'оде при сестра мо
Та ѝ веле 'емъ говоре:
—„Варай, сестро, джанъ Марие!
„'Урожи ми бърза коня
„Та ки 'одамъ, да га зимамъ твой та снъха,
„Твой та снъха, джанъ Елена.“
Джанъ Мария му говоре:
—„Сѣди, брато, нимо 'оди това врѣме,
„Това врѣме, нокно време,
„Нокно врѣме, самъ полунокь,
„Зашто ми та каскандисвамъ.“
Не послуша Крали Марко
Неговата милна сестра,
Тукъ се свали (?), урожи си бърза коня,
Та си вяна бърза коня,
Та си 'оде дори дома,

Та си 'оде на тенкйтѣ порти.
Еднажъ чука, двашъ извика:
—„Позови се, джанъ Елена!
—„Нимъ си чука, Левенъ Дуко,
„Оти ки си чуятъ комшийтѣ,
„Комшийтѣ, душманитѣ.“
„Туко бутни коня съ мамузина,
„Префърай си зидишча та.“
Като чу я Крали Марко,
Бутна коня съ мамузина,
Прѣфърли си зидишча та
Та застана посредъ двори.
К'а го видѣ джанъ Елена,
Оти не билъ Левенъ Дуко
Тукъ си билъ Крали Марко,
И погдна назади залиса се
И говори Крали Марко:
—„Стани, стани, джанъ Елено!
„Се прѣмѣни, ки та носамъ на твой та золва,
„На твой та золва, джанъ Мария,
„Оти 'ного госте и дойдѣло,
„Малци 'изметь да й чинишь.“
Примѣни се джанъ Елена
Та га качи на коне то,
'Дѣка летнатъ, 'дѣ'ка стапнатъ
Та истумъ дойдѣ'а срѣдъ пати.
И говори Крали Марко:
—„Е, Елено, джанъ Елено!
„Да ли сакашъ служба да служишь
„Или сакашъ свѣшча да свѣтишь?“
Она му веле, 'емъ говоре:
—„Не съмъ кадаръ служба да служамъ,
„Тукъ съмъ кадъръ свѣшча да свѣтамъ.“
И однесе га новъ сестра мо,
Новъ сестрамо, джанъ Мария,
Та си зе Крали Марко ругозина катранова
Уви я га джанъ Елена, я запали на срѣдъ кашчи
Да имъ свѣте на госте-то.
Запали се руса коса, та му вели на Крали Марко:

„Не ми жалишъ руса коса?“
—„Ей, Елено, джанъ Елено, некъ га фали Левенъ Дуко.“
Джанъ Елена па му говори:
„Не ми жалишъ, Крали Марко?
„Ми изгори рамно чело“...
—„Нека горе, некъ го жале Левенъ Дуко.“
Па му говори джанъ Елена:
„Ей, бре Марко, Крали Марко!
„Ми изгорѣ'я тенки вѣйджи...
„Не ги жалишъ тенки вейджи?“...
—„Нека ги жали Левенъ Дука Шапшалче то.“
Па му говори джанъ Елена:
„Ей, бре Марко, Крали Марко!
„Не ми жалишъ църни очи?“
—„Ей, Елено, джанъ Елено! нека жали Левенъ Дуко.“
Па му говори джанъ Елена:
„Ей, бре Марко, Крали Марко!
„Не ми жалишъ бѣло лице?“...
—„Ей, Елено, джанъ Елено!
„Нека го жали Левенъ Дуко, Левенъ Дуко
Шапшалчето.“
Па му говоре джанъ Елена:
„Ей, бре Марко, Крали Марко!
„Не ми жалишъ ялъ ятаци (?).“
—„Ей, Елено, джанъ Елено!
„Некъ ги жали Левенъ Дуко“...
'Са-то госте се е почудило,
Не га питатъ Крали Марко,
Зашчо си я запали
Неговата люба, първа люба...

№ 16.

Марко К. предлагаетъ своей Первой Любѣ нарядиться и пойти вмѣстѣ въ церковь, но невѣрная жена отказывается, въ ожиданіи своего любовника Георгія Костурскаго, который увозитъ её. М., подъ видомъ монаха, ужасно отомстилъ за такое оскорбленіе и получилъ обратно своего мальчика.

Записана ученикомъ II класса Болг. Солун. гимназіи А. Пасхали, родомъ изъ Епиджe Вардара.

Крали Марко, шо му веле нане йна Пѫрва Люба:
„Облечи, мило, малко то дѣте
„Облечи си и ти.
„Да кьи одиме на цьркова Попандія.“
—„Не ми додѣвай, мили Крали Марко!
„Нѣмамъ време, да си ублеча
„Ни язъ, ни то дѣте то.
„Ако сакашъ, вяни си койнотъ и'оди.“
Си го вяналъ койнотъ Крали Марко
И утишалъ на цьрква Попандія,
Си застаналъ на златни си тройнъ
И дремка му дошла, и сонъ сонилъ:
Нейни дворове му си напълниле вода,
И порта то му си нашла на срѣдинъ на дворотъ,
И люта змия за сърце то го о'апнала.
Ка дусонилъ и извикалъ
На владици, на дякони и попове:
—„Почекайте, кьи ви кажамъ нѣшчо!“
Млъкнали и имъ кажалъ:
„Сонъ сонихъ: дворови тѣ ми си напълнили вода
„И порта та ми си à видѣхъ на срѣдинъ на дворотъ,
„И люта змия за сьрце то ми 'апна.
„Шчо кьи биде, не знамъ.“
Владици тѣ му кажали:
—„Змия та е нейно малко дѣте
„А водата е страмъ,
„И порта та е твоя та пьрва люба.“

Крали Марко тога г'а чулъ
Не дучакалъ да'земли нафорота
И излѣзалъ отъ цьрква.
Вяналъ койнотъ и тръгналъ, да си дойде дома му.
Кога си дойдѣлъ, я нашало затворена
Застаналъ до портата и чулъ майка му плака.
Тога три пѫтя чукналъ
Двѣ пѫтя викналъ. Ка не му отворие,
Удрилъ со койнотъ на порта та
И à носилъ койнотъ на стрѣдинъ на дворотъ.
Си качилъ горѣ по канакотъ
И майка му излѣзла на кирветотъ и à попиталъ:
— „Зашчо плакашъ, стара мале?
— „Ахъ, ахъ! не знаишъ ти:
„Твоя та пьрва люба ти à язе Георге Косторенче
„Съ твое то можко дѣте.“
„Ако (и да е), стара майко!
„Нѣма нишчо, ни мой плакай!“
Тога Крали Марко си извадилъ
Кралички тѣ руби, и ги убличелъ
Калугерчкитѣ и испадналъ на сета.
К'а à'зелъ нейната пьрва люба,
Се затворилъ, три годиня не отворилъ.
На тритѣ години отворилъ
И поканилъ седумдесетъ крала на госте
Ка то се субрале гости-то
И сѣднале да ее гостатъ,
Нога доша Крали Марко
Со калугерчкитѣ руби
Си качилъ кади гости то
Гости то му станале сѫтѣ,
Но не го познале, оти той е Крали Марко.
Сѣдналъ край та до врата та
Тамъ до синъ му.
'Зели да служатъ со чаша ведриница,
Дойде редъ на Крали Марковотъ синъ
И онъ à исии.
Му дадѣ'а на Калугеротъ
И онъ à испилъ.

Крали то си зачудиле,
Утишле на царотъ—билъ долу—
И на царица та.
Царица та му казала и му рекла:
—„Той е Крали Марко.“
И тога Крали Марко
Ми зафатилъ на лѣво на десно
Со сабьята и исклаъ сй-тѣ
И оставилъ само синъ му
'А'зелъ нейната люба
И à носилъ на едно мос'ъ,
Му и'сѣчилъ рйцитѣ
И à уставилъ тамъ
Си го 'зелъ нейно то мйжко дѣте
И си утишалъ при нейна та стара майка.

Варіанты. См. выше. Кромѣ того у В. Качаповскаго подъ №№ 131, 147, 158 и 159 (изъ Дупницы, Брѣзника, Рила и Софіи), у Вука Караджича Т. II подъ № 52 (Марко К. и Мина изъ Костура).

№ 17.

Марко К. въ должности лѣсничаго и три Суки-Самовилы.

Записана ученикомъ IV класса Сол. Болг. гимназіи Хр. Чамовымъ, родомъ изъ Водена.

Ой ти, Марко, димни Марко!
Марко чува димна гора,
На вечеръ я бѣлежува,
На дзастра я обидува.
К'а отиде една дзастра,
Найде гора пове'ната
И му веле и говори:
„Ой ти, горо, димна горо
„Шчо си, горо, повегната?
„Да ли огенъ те изгоре
„Или слана те ослани?“
—„Ой ти, Марко, димни Марко!
„Ни то огенъ ме изгоре,
„Ни то слана ме ослани:
„Помина'а двѣ три кучки,
„Двѣ три кучки Самовили
„И носе'а три синджири:
„Едно синджиръ 'се невѣсти,
„Други синджиръ се момчийньа
„'Се момчиньа 'армасани
„Со шервете на кълкове
„Други отъ синджиръ 'се дѣвойки,
„Се дѣвойки 'армасани
„Со прьстейна на прьститѣ.

(Недокончена).

№ 18.

Делибашъ Марко и Гюрга Самовила.

Записана ученикомъ II класса Болг. Солунской гимназіи П. Пасхали, родомъ изъ Енинджи-Вардара.

Испадналъ Дилибаша Марко
Синоръ да шета на вечеръ та,
Гора бѣлезува на дзастра сутра
Пакъ разсѣтува изпания
Една дзастра мошне рано
Кога поминалъ гора та, увехнала а намѣрилъ
И ужаляна 'ного.
„Зашчо си только нажаляна и уве'ната?
„Да ли слана те услани
„Или отъ 'ного роса:
—„Варай, Дилибаша Марко!
„Не сьмъ ни отъ роса оросена
„Ни отъ слана усланета,
„Но ми помина Гюрга Самовила
„Со три сенджире носи си робаци.
„Първи сенджиръ бѣше се юнаци отъ два'есетъ години,
„Втори бѣше се моми отъ шестнаедесетъ години,
„Трети бѣше се со малки дѣца.
„Отто сьмъ только на жаляна и уве'ната.“
И тога Дилъбаша Марко побърза
И я стигна, и а правилъ комате
И'зелъ робитѣ и замеилъ прѣзъ гората
И тога пакъ се зарадува.

Варіантъ у В. Качановскаго изъ с. Бабицы Тренскаго округ. подъ № 172 (Марко К. убиваетъ Крипу Самовилу).

№ 19.

Марко К. плыветъ по Солунскому морю и по мольбѣ Бугарки Дѣвойки спасаетъ её отъ нашествія на нее короля Бана и его сыновей девяти Бановичей-Королевичей.

Записана ученикомъ IV класса Болг. Сол. гимназіи Хр. Чамовымъ, родомъ изъ Водена.

Пливе юнакъ по Сланичко море
Шчо прифьрля Арабска ми земья

Шче курдиса бѣла ми чадăра,
Връзъ чадăра-пиле Соколовно,
До чадăра койня Шарконога,
Подъ чадăра юнакъ вино пие,
Вино пие, вино тригодинско,
Дотерале три млади войска
Отъ стари Кралйовеке Бано,
Право тегнăтъ у Маркова чадăра.
К'а и вишло, пиле Соколовно
Пишче, пишче, кату люта змия.
К'а и вишло, койна Шарконога,
Ръже, ръже, богме, 'емъ ми копа,
'Емъ ми се закопа до рамена.
Скокна Марко на юнашки подзѣ
Шчо разгледа на лѣво, на десно
Да догледа три 'иляди войска,
Право теглятъ у муркава чадăра.
Марко веле, веле и говоре:
„Бѣгай конйо и ний да бѣгаме.“
Койна веле, веле и говоре:
„Ой ти, Марко, Кралйовике Марко!
„Никакъ, богме, сърдце ти си нѣмалъ,
„Ни то една жена ювдовица!
„Пристегни ми дванаайсетъ колани,
„Да фърли се връзъ мойтѣ рамейна,
„Да потегни мăсăрлия сабья
„Ти да ѝ сѣчишъ, язъ да ѝ газамъ,
„Да погинеме три 'иляди войска.“
Му пристегна дванайсетъ колани,
Да се фърли връзъ нейни рамейна.
Шчо потегна мăсăрлия сабья,
Да му викна на лѣво, на десно:
Марко си сѣче, койна ѝ газе.
Погинале три 'иляде войска.
А ракия пие шес'годинска,
Колко пие, касаветъ не бере.
Дотерале деветмина братя,
Кралевике Банови синове
Поплѣниле ми Бугарка дѣвойка

Право тегнѫтъ у Маркова чадѫра.
К'а и вишло пиле Соколовно
Пишче, пишче, кату люта змия;
К'а и вишло койна Шарконога,
Ръже, ръже, богме, 'емъ ми копа
'Емъ ми се закопа до рамейна.
Скокна юнакъ на юнашки нодзѣ,
Шчо разгледа на лѣво, на десно
И догледа деветмина братя:
Право теглятъ у Маркова чадѫра.
Отдалеко Бугарка дѣвойка
Мольба му се моле и му веле:
„Ой ти, Марко, Краловике Марко!
„Мольба те молямъ, да ме откинишь,
„Да ме откинишь отъ деветъ душмани.“
—„Не бой ми се, Бугарко дѣвойко!
„Ясъ-ка, богме, 'ного сьмъ откиналъ
„И тебе, богме, ке те откинамъ.“
Разлютиле ми се деветъ братя
Посѣче'а Маркова чадѫра,
Та му падна надъ руса му глава.
Скокна Марко на юнашки нодзѣ,
Шчо потегле мѫсѫрлия сабья
Му ѝ посѣче нейни руси глави,
И наредѝ около чадѫра,
Па си сѣдна вино да пие.
Бугарка дѣвойка го служеше.

№ 20.

Марко К. и Муса Ярменуса три дня и три ночи бьются, но подъ конецъ Марко одолѣваетъ.

Записана съ пересказа Запрѣпа Кушева изъ с. Зарова Солун. Сандж. ученикомъ II класса Солун. Болг. гимназіи Дим. Петковымъ, родомъ изъ того-же Зарова.

Сѣднали сѫ дв'амина юнаци,
Яли и пили у града Солуна,
За парѫ не си плаштали
Испили сѫ 'сичко, шчо имало у града Солуна

Станали отъ градъ Солуна,
Отишли на плакъ у града Стамбола
Отъ два мина юнаци еднаю го вика ли Крали Марко,
А другаю Муса Ярменуса
Царю е пус'налъ триста души бустанджии
И г'а душли у града Солуна триста души бустанджии,
Марка го нашли пиянъ и заспанъ.
Муса Ярменуса чулъ та си побягналъ.
Марка го 'ватили и го врьзали
Съ синджиря на ръницитѣ,
Съ тунбуруци на нудзетѣ
И го 'зели отъ градъ Солуна
И го занесли у града Стамбола,
Го закарали на царю и визирю
И хватилъ царю го хвьрлилъ у тьмни дзандани.
У таму Мусю Яременусю
Завръзалъ вредъ пънтйовето
И мирия на царю не пушталъ
И загладняла 'сичката царска земья
Накаралъ Царю да бръкатъ люди юнаци,
Да идатъ да се биятъ
Съ Муса Ярамануса. 'Сичка та земья я ходили,
Не можали да найдатъ, люди да се биятъ
Съ Муса Ярменуса
И туча и на насъ старос'ъ отъ зандано
Пуснали единъ и казалъ на царю:
—„Единъ човѣкъ има у зандану,
Да го искарашь него отъ зандану
И тои да се бие съ Муса Ярменуса
И го искарали от прѣдъ царю
И искарали девинъ бирбери
Три дни го бричили
И го искараха пакъ прѣдъ царю
И царю му речи:
„Ето тя пуштамъ, да идешъ
„Да ся биешь съ Мусю Ярменусю
„Да ся биешь съ колко аскерь искашь?“
А Краль Марко му каза:
„Ни ми трябова аскеръ, лю да ми дадешь

„Штимъ да си бръкамъ коньо.“
А царю му рече:
„У тавлаана та има много конье,
„Кой сакашь, си езми!“
И тогазъ стана Крали Марко
И отиде у тавлаана та
И 'ватили врѣдъ коньи то
По единъ ги тръгновалъ
И всички тѣ кони легнали
Краль Марко излѣлъ и казалъ на царю:
„Дай ми измимъ, да излѣга да викна
„На едно високо мѣсто
„И ти казова пишинъ чишто
„Има труднӑ женӑ за родатъ
„И младӑ невѣстӑ за умратъ.“
Царю му й далъ изимъ
И Краль Марко викнӑлъ,
Какъ викналъ, коню му
И бълъ на далечна земья (?)
Вода носилъ какъ му (?)
И чулъ гласо дошелъ при него.
Ка то дошелъ конью
При него сӑ ся прегърнали
И ся цалували
Краль Марко казалъ на конью:
—„Яла да ядеми, да пиеми“
Яли, пили и станӑлъ Краль Марко
Си'зелъ тежка, боздугана и негова та сабья
Осѣдлалъ си коньо Краль Марко,
Яхналъ и тръгнӑлъ и отишӑлъ на срадь пънтьо
И заръжалъ му коньо,
И си чулъ Мусю Ярменусю
Та ся с'т'орилъ боленъ.
И тогасъ отишӑлъ Краль Марко
И му извикалъ:—„Излязъ, Мусю Ярменусю,
„Мой побратимъ, и да видимъ,
„Кой какво сьр'це носи.
А Мусю-Ярменусю му рече:
„Яла, да ядеми, да пиеми,

„Чи язъ сьмъ много боленъ“.
А Краль Марко му рече:
„Излезъ на юнацка мигданя!“
И излѣ'лъ Мусю Ярменусю
И 'ватили да ся борятъ.
Хвьрлилъ Мусю Ярменусю,
Хвьрлилъ тежкий буздуганъ
И му оти'ла на планина та;
Хвьрилъ и Краль Марко
И неговий отишелъ на планина та.
Извадилъ Мусю Ярменусю.
И негов'а та сабья хвьрлилъ
На Крали Марка подалъ Краль Марка
А Краль Марко извадилъ своя та си
И я подала, та като одрали Мусова та сабья.
Се направила на двѣ парчи.
Вьрлилъ и Крали Марко.
И негова се сторила на двѣ парчи
Сля'ли и двамина та отъ коньи то на долу
И плесна ми рънци, да сй борятъ
Те двама та башка, хрътито му башка
А коне то му башка съ се борили
Три дни и три вечерове.
Ни то еденъ ни й падналъ, ни то другий
И тогазъ му отговорилъ Краль Марко
На Муса Ярменуса и му рекйлъ:
„Се га три дни и три вечери се бориме,
„Дуръ слънце то и мѣсинчина та
„Се запрѣли намъ да глендатъ“.
Тугазъ се обьрналъ да види
Слънце то и мисинчина та
Мусю Ярманусю, а Краль Марко
Извадилъ ножчето, го рукналъ
И го отепалъ.
Катъ го отепалъ, 'зелъ му коню и калпаку
Та яхналъ Крали Марку
Мусувия конь и си клали калпаку Мусуви на глава та
И отишйлъ у града Стамбола
Да покажи на царя глава та на Муса Ярменуса.

№ 21.

Марко К., его матушка, Звѣзда Вечерница и Дитя Дукатинское, юнакъ семи мѣсяцевъ.

(Изъ С. Негувана, Солунск. санджака. Записана ученикомъ III класса Болг. Солун. гимн. Дим. Георгіевымъ).

Примѣчаніе. Дукатинъ или Дукаѣин—область Миридитовъ въ Верхней Албаніи, лѣвый берегъ Чернаго Дрима, къ сѣверо-западу отъ Дебры. Тамъ же и Докатинско поле. Города съ именемъ Докатинъ не существуетъ. Названія эти стоятъ въ связи съ названіемъ Венеціанскаго Дожа, dux (Сравни Банатъ отъ банъ). Знаменитый Османъ Омаровичъ Пасванъ-оглу (родился въ 1758 году), насытившись въ молодости разбойническою жизнью, поступилъ на службу у Инекекаго (Печскаго) паши въ Дукаѣинѣ.

Сѣдналъ е Марко па д'оръ да си вечера.
Му говори старата му майка:
„Ще ки бѫди т'ой та предобра вичѐра".
Марко ѝ вели хемъ говори:
„Варай, мале, мила мале!
„Що ки бѫди христенска вичера
„Соль и 'лябъ и руйно благо вино".
Яди, пий Марко на двори,
Яди, пий и на звѣзда сборува:
„Варай, звѣздо, звѣздо вечернице,
„Що зарана угрѣвашь и зарана заиждашь,
„На високо небе стоишь, млогу земья гледашь!
„Да ли има нѣгди, като, мене
„Юнакъ надъ юнаци?"
Звѣзда му вели, хемъ говори:
„Варай, Марко, Крали Марко!
„Мерь и ти си іонакъ надъ іонаци.
„Юнакъ има Дѣте Докатинче,
„Дѣте Докатинче отъ седимъ години
„И отъ тебе седимъ пѫкя по іонакъ".
Ала на Марко тежку му падна
Та попита Звѣзда Вечерница:
„Вѣрно ти са моля, звѣздо вечернице!
„Право искамъ, да ми кажишь:
„На кдо страна се нахжда Дѣте Докатинче?"
И прегойри Звѣзда Вечерница:
„Оно са нахожда кѫди зайде слънци."

Толко дочу Марко, Крали Марко
И си стана рано, рано
Та си яхна коня шарконога
Да си бръка Дѣте Докадинчи.
И по питани Марко, по бръкани,
Си найде Марко града Докатина,
И тамъ найде на Докатинско поле
Докатински дѣца, ка̀минъ кѫди метатъ
И му рѣче Марко Крали Марко:
— „Поможи Богъ, млади ергени
— „Далъ ти Богъ добро, незнайно гидио!
Та хи 'ги пита, хемъ распита:
„'Дѣ ка сѣди Дѣти Докатинче?“
Тий му велатъ хемъ говоратъ:
„'Земи права та чаршия,
„Тамъ ки найдишь калдарѫми пострѣбрени,
„Мори хемъ порти маламени.“
И отиде Марко та си найде
Калдарѫми пострѣбрени и порти маламени
И хлопна на порти маламини
Та го причека Докатинчева майка
И го причека съ чеша въ рѫци,
Та му вели хемъ говори:
— „Добрѣ дойде, незнайно гидио!
— „Добрѣ та найдохъ, стара ми майко!“
И му даде чеша Докатинчева,
Чеша Докатинчева седимдесе' и петь оки
И не може Марка чеша та да испие,
Та я пита хемъ распита:
„Дал' е тука Дѣти Докатинче?
Она му вели:—„Тука е Дѣте Докатинче.“
Та гу занесе при Дѣте Докатинче
Та му вели Дѣте Докатинчи:
— „Добрѣ дойде, незнайно гидио!
— „Добрѣ та найдохъ, Дѣте Докатинче!“
Та ги присто стара та му майка
Хи найди она мори хи напои
Са наяли, они са напили
И излегли на ю̀нашки мигдани,

Та си зехă они каминъ, да си метăтъ
И си метна Марко Крали Марко
Та гу прифърли до двѣ ми планини,
Та гу іозе Дѣте Докатинчи,
Та гу метна и не са виде, 'дѣ падна,
Та са върнахă у дома Докадинчеви
И сѣднахă они да си вичера(тъ)
Та си'зеха сабья, да ся метатъ
И я 'зе Марко Крали Марко
И не си може, да я отвори.
Тогà'а са онъ отъ сърдци распали.
'Ага стана утромъ рано, рано
Вѣрно са моли на стара та му майка,
Да гу 'земи Дѣте Докатинчи,
Земя да исшета, земя да научи,
Намъ ми са моли Марко Крали Марко
Дѣте ми е аджимия и конь му е аджимие
Пăкь ни знае, пăкь да прави;
Та го привѣрува стара та майка,
Та си пусти Дѣте Докатинче.
Излегохă низъ Докатинско поле,
Разиграхă нихни ліоти кони
Кара Марко напредъ що кара
И говори на Дѣте Докатинче:
„Карай, малко, Дѣте Докатинче,
„Че ми са коніо умори“
И бодна Дѣте, коніо да помине
И искара Марко сабья коланъ сабья
И посѣче Дѣте, безъ да си сă усѣти.
Мăра млогу покарахă
Дѣте са усѣте и сърдци го заболи
Та му веле на Крали Марка:
„Е! Варай, море, чичо Марко!
Мене сърдци ма заболи
Прѣговори Марко, Крали Марко:
„И за това ли да та ўчă?
„Сплъзни са отъ конска зенгия
„И подпри са на конско сѣдло
„Да ти мине клето сърдци“

И са наведи Дѣте на конско сѣдло
И отъ коня половина си падна
Толко видѣ Дѣте во коня
И са вьрна у дома съ половина та.
Кат'го виде стара та му майка,
Та го прокле Марка, Крали Марка:
„Гробъ да не се чуе отъ тебе, Марко,
„Що погуби мой-то малко Дѣте,
„Малко Дѣте отъ седимъ години".

Варіанты у В. Качановскаго: изъ Радомира подъ № 151—156, изъ с. Бабицы Тресненской подъ № 152—154, изъ с. Панчерева Джумалійскаго подъ № 153 и изъ с. Вершица Берковецкаго подъ № 155.

№ 22.

Состязаніе между Маркомъ К. и Семисердымъ юнакомъ Дитятей Кодинскимъ и предсмертное проклятіе Дитяти.

(Записана ученикомъ II класса Солун. Болгарской гимназіи Георгіемъ Пасхали изъ Ениджи Вардара).

Примѣчаніе. Сравни съ вышеприведеннымъ (Дитя Дукатинское юнакъ 7 мѣсяцевъ). Другіе варіанты: у бр. Миладиновыхъ, изъ Панагюрища Ѳрак. подъ № 121 и изъ Костура — №№ 144 и 174, у И. С. Ястребова изъ Дебры, у В. Качановскаго подъ №№ 151, 152, 154 155 и 156.

Крали Марко прѣдъ Гергѐвъ денъ
Утишалъ на Кадийно село,
Да вика Дѣте Кадинчанче,
Да'одатъ, да си сѣтатъ.
К'а утишалъ Крали Марко,
Дѣте Кадинчанче го причекалъ
И го изгостилъ.
На утро то излѣзеле каманъ да вьрлятъ.
'Зелъ Крали Марко една стѣна
А фѝрлилъ прику една планина;
'Зелъ и Дѣте Кадинчанче
Една стѣна погулѣма
Двѣ пѝти и а̀ фѝрлилъ прику планини.
Тога Крали Марко го запи измилъ,
Зашчо да испадне не по юнакъ отъ Дѣте Кадинчанче.
И ки си гледалъ Дѣте Кадинчанче
На една гора. Тога Крали Марко
Му ра'сѣчилъ полувина та; сабята
Поминала, безъ да никаса.
Дѣте Кадинчанче само го забулѣло сър'це
И му кажалъ на Крали Марко:
„Крали Марко, сър'це яде

„И пакнисла десната нога ки ти уз'раве".
Се навидѣлъ, да си я бакне нога та,
Му паднала полувина та на земень
Само подзитѣ му у станали на връзъ койнотъ.
Извикналъ Дѣте Кадинчанче:
„Ахъ! Крали Марко ми яде не'тие!
„Жаль не ти е грѣхъ, що ми разсипа
„Такво юнакъ со седомъ сърце.
„Отъ Господь да найдишь Крали Марко!
„Гробъ да нѣма за тебе..."
И така гробъ не му е знае на Крали Марко.

№ 23.

Жестокій король Марко Прилеп'чанецъ, бѣдный Цвѣтанъ, Мара Бѣлградская, Желтый еврей и Добрый грекъ.

(Изъ с. Негувана, Солунскаго санджака. Записана ученикомъ III класса Болгар. Солун. гимназіи Дим. Георгіевымъ изъ Негувана).

Сѣднали сӑ седимдесе'и седимъ Крала.
Ядя̆тъ, пия̆тъ они по хладни михани,
Ядя̆тъ, пия̆тъ они вино тригодишно.
Сӑ наяли они, море, са напили.
Той шчо бѣше Марко Прилепчанецъ,
Онъ прифърли глоби тежки глоби:
Кого двѣсти, море, кого триста.
Сиракъ ми Цвѣтанъ до три страни хазни.
Чудомъ стои сиракъ ми Цвѣтанъ,
Море чудомъ стои та са чуди:
„Какъ да плати неговата тежка глоба,
Тежка глоба до три ми страни хазни."
Си издади Цвѣтанъ, море, си продади
Сичка стока, море, таткова му,
Сичка стока море таткова му,
Пакъ се она глоба море' не дуплати.
Редъ си падна на Мара Бѣлградска,
На първо, море, негово ліобе,
Нея да прудади, глоба да дуплати.
Вяхна коніо Цвѣтанъ, дома си утиди
Го причека стара та му майка
Та го пита хемъ распита:
„Варай, Цвѣтанъ, милинъ сино!
„Шчо си, сино, толку кахя̆рлия!
„Та си никомъ, море, подникну вашь?"
Той ѝ вели хемъ говори:
„Варай мале, мила мале!
„Немъ ма питай, дати кажӑ,
„Шчо сьмъ толку кахя̆рлия!
„Богъ да бие Марко Прилепчанецъ.

„Онъ шчо прифърли глоби, тежки глоби
„Кого двѣсти, море, кого тристă,
„А спракъ ми Цвѣтанъ дуръ три страни хазни.
„Си издадохъ, мале, си прудадохъ
„'Сичка стокă, море, тотковă ми,
„Пакъ сă глобă не доплати.
„Редъ си падна ліобе да прудада,
„Ліобе да прудадă, глоба да доплата".
Та му вели стара та му майка:
„Ела сино, ліобе, немъ прудавай,
„Амъ 'си продай той та стара майка".
„За стара робиня, глоба да доплатишь".
Слага слага Цвѣтанъ добъръ юнакъ,
Слага, слага майка не си дава,
Амъ си извади негово то прьвно ліобе,
Прьвно ліобе, Мара Бѣлградска
Хемъ я искара на Нови пазари,
Неа да прудади, глоба да си плати.
Го сустрѣти жълто ми У'рейче
Та го пита, море, хемъ распита:
„Варай, варай, море, незнайна гидно!
„Да л'го купи това младо добро,
„Море, или ти го прудавашь".
Та му каза Цвѣтанъ добъръ іонакъ:
„Не го купихъ, язъ го прудавамъ,
„Да си платă мой тă тежкă глобă".
— „Ахъ, шчо ти е той та тежка, глоба?
—„Глоба ми е до три страни хазна".
Та си я 'зе жълто ми У'рейче,
Та я уутнеси въ у'рейски ми палати.
Мѣри, мѣри, ала пари не достигатъ
Оно да намѣри до три страни хазни.
Минлетъ ми иска до два ми сахата,
Цвѣтанъ не му дава до двѣ ми дакики
Та си 'зе пакъ Мара Бѣлградска,
Я искара низъ нова чаршия,
Го сустрѣте Грьчи ми туджарче,
Хемъ си купи Мара Бѣлградска,
И му намѣри до три страни хазни,
И я извади на вишни ми ливади,
И курдиса гозба, тежка гозба
Хемъ си викна калитати и попови,
Да сă вѣнчи съ Мара Бѣлградска.
Отъ 'дѣ дойде пиле Соколове,
Са кондиса на вишни ми дивани,
Море, жално, милно запѣло,
Дребни сльзи поронило:
„Боже, милинъ Боже!
„'Дѣ са й чуло хемъ видѣло
„Братъ и сестра, да са вѣнчатъ"
Толку дочу Грьчи ми туджарчи,
Ту разбрька вет'и ми тефтери
И изгона калитати и попови,
И я попита Мара Бѣлградска:
„Какъ я велятъ той та стара майка?"
Она му вели хемъ говори:
„Язъ си нѣманъ моя си майка,
„Ам' си имамъ майкă си мачехă,
„Нея я велятъ Бѣла ми Чаршія,
„И ние бихми братъ и сестра
„Едніо'зе кăди огрѣ слънци

„А другіо кади зайди слънци“.
И туга'а ѝ вели гръчи ми Туджерчи:
„Шчо нишенъ имаше тойта мила брата?
Та му вели, море, хемъ говори:
„Братъ ми имаше на нога та,
„Море, до шестъ ми прьсти“.
Тога си оно привѣхува,
Чи е неговата мила сестра,
Та му ѝ даде пакъ на Цвѣтана

Примѣчаніе. Варіантъ въ Сборникѣ П. С. Ястребова на стр. 52—56 (Баневичъ Иванъ и Мара изъ Бѣлграда).

№ 24.

Марга Корчмарка приноситъ жалобу солунскому воеводѣ на королевича Марка, краля Вучетина и воеводу Секула Дитя *), которые подъ вымышленными именами бражничали и ѣли въ ея погребѣ, но слѣдуемаго ей не заплатили.

(Изъ г. Куманова, Скопскаго санджака. «Поява отъ Димит. Илиевъ». Записана ученикомъ IV класса Скопскаго Болгарскаго экзарх. училища Давидомъ П. Иліевымъ (оба Кумановцы).

Шча ми бе'а тройца юнаци,
О тидо'а у гору зелену;
Тамъ найдо'а Мару Кърчмарицу
Туй сѣдна'а да ѣдевъ, да пиевъ
Двѣ недѣли дьна
Ни си плакявъ, ни си име кажуевъ;

*) Мы не знаемъ личнаго имени Секула въ Южно-Славянской, Румынской и вообще Византійской Исторіи, если не считать таковымъ не идущаго сюда Петра Сикула, визант. посла въ 868 году къ Армянскимъ Павликанамъ и Манихеямъ и написавшаго впослѣдствіи свой политическій трактатъ съ посвященіемъ первому Болгарскому епископу Іосифу. По всей вѣроятности Секулъ воевода—имя собирательное и оно относится къ Венгерскому племени Сикулъ (мадьяр. Szekely, нѣмец. Szekler, латин. Siculi, живущему въ количествѣ 200,000 душъ на восточномъ склонѣ Карпатовъ, въ Трансильваніи и пользующемуся до сихъ поръ особенными привилегіями, а прежде употребляемому спеціально для охраненія границъ Австро-Нѣмецкой монархіи отъ Османскихъ Турокъ. Одинъ изъ Секульскихъ воеводъ Богомиръ Собѣславичъ былъ разбитъ и плѣненъ кн. Александромъ, братомъ знаменитаго Болгаро-Греческаго царя Іоанна II Асѣня. Можетъ быть подъ именемъ Секулъ Воевода нужно разумѣть преимущественно Семиградскаго воеводу С. Баторіи и Валащскаго бана Мих. Витезула, прославившихся у себя дома и за границей въ битвахъ съ Турками, противъ которыхъ Римскій папа, іезуиты, вѣнскій императоръ и другіе ультрамонтанскіе политики посылали этихъ удалыхъ кондотьери съ ихъ несчастными Сикулами, Поляками, Румынами, Сербами, Хорватами и вообще граничарами ложиться костьми для защиты Римскаго христіанства и Римской культуры въ Австріи. Впрочемъ, тѣ же самые Сикулы не разъ подымали кровавыя возмущенія противъ покровительствовавшей имъ Австріи, предпочитая наружное турецкое правительство. Въ Леринской казѣ Битольскаго санджака есть село Секулово.

Другія народныя пѣсни съ именемъ Секула воеводы или Секула Дитяти. см. ниже № 26.

Едѝнъ вика: „здравъ, здравъ ми си,
Капу Вучетину!“
Другъ вика: „здравъ ми си,
Капу Мечетину!“
Трекь вика: „здравъ, здравъ ми си,
Добра Мисичино!“
Шчо ми бѣше Кърчмарица Мара,
Отиде си у Солуна града,
Солунски войвода:
„Ей ди, Солунски войводо!
„Дойдо̀'а ми троица юна̀ци,
„Куде ѣдевъ двѣ недѣли дьна,
„Ни си глакявъ, ни си име кажу̀евъ“.
Шчо ли бѣше Солунски войвода:
—„Да ли слушашъ, Маро Кърчмарице!
„Да отидешь гору зелену,
„У'ладну ме'ану;
„Да отворишь шарѐни сѝндѝци,
„Да изводишь свилени бошчалѝци,
„Свитѣ ния да подаруешь,
„Кье ти платив̀ъ и надплативъ:
„Той, шчо си е Капа Мечетѝна,
„Той си е Марко Кралевики;
„Той, шчо си е Капа Вучетина,
„Той ти е краль Вучетѝнъ;
„Той, што си е ситна Мисичина,
„Той си е Секула Дѣтенце“.
Отидѐ си у гору зелѐну,
У 'ладну ме'ану,
Отвори си шарѐни сѝндѝци,
Изва̀ди си свилени бошчалѝци
Сви чиньия даромъ подарѝла
Извикну̀я Марко Кра̀левики:
„Да ли слушать, Маро Кърчма̀рице,
„Нима пара, нима половнѝца
„Да ти платимо трошъкъ, шчо смо трошѝле
„Айде, Секуло Дѣтѐнце!
„Ке те носу у Солуна града,
„Ке те продаду за 'иляда дука̀та;
„Кой ке, тебе да купе
„Ке продавамъ моега шарца за 'иляда дуката,
„Ке продавамъ мою остру саблю за 'иляда дуката
„Ти ньия да ги купишь“.
Изнесе га у Солуна града,
Извади га низъ ча̀ршие.
Никой не се наватия да га купи,
Согледа га Чивутче Дѣвойче,
Избро̀иси 'иляда дука̀та,
Си купи Секу̀ла Дѣтенце,
Па си зема Секула Дѣтенце
Метлу и лопату,
Па си мете чивутски дворишча;
Согледа̀га чивутче Дѣвойче:
„Ели слушать, Секу̀ло Дѣтѐнце!
„Не сьмъ те 'зела младо 'измекяре,
„Ти ки сьмъ те 'зела младо Стопанине“.
Извикна си Секула Дѣтенце:
„'Дѣкъ се продава тай добра коня.
„За 'иляда дуката да ми га купишь;
„,Дѣкъ се продава остра сабля,
„Да ми гу купишь за'иляда дука̀та“.
Извади си Чивутче Дѣвойче

Изброи си 'пляда дукàта Метлу и лопату
Та му 'зема туй остру саблю, ...
Па си зема Секула Дѣтенце . . . . . .

Варіантъ см. ниже №№ 22 и 24. Кромѣ того у В. Чолакова изъ Софіи подъ № 97, но здѣсь вмѣсто Солунскаго воеводы является Краль Матей изъ Будима града, а вмѣсто Краля Марка—Банъ Петръ.

№ 25.

Марко К. убиваетъ Маргу Корчмарку за то, что та собиралась отравить его вмѣстѣ съ двумя юнаками.

(Оттуда же, тѣмъ же).

Шетбу шета Кра̀левики Марко
Низъ туй гору зелену.
Си шета три дьна и три нокя,
Нигдѣ не найде воду да се напие
И съ ньега двойца юнаци,
Извикнуе Марко Кралевики:
„'Дѣкъ шетамо три дьна и три нокя,
„Нигдѣ воду нѣма да се напиемо
Извикнуе Марко Кралевики:
„Ондѣ има Мара Кърчмарица,
„'Да ѝдемо да пиемо тригодишно вино.“
Отиде си Марко Кралевики
У'ладну ме'ану на бѣлитѣ порте:
„Еди, Маро Кърчмарицо!
„Куде шетамо три дьна и три нокя
„Лова да улову,
„Нигдѣ воду не найдѐ да се напию“.
Извикнуе Мара Кърчмарица:
„Напуните ведро седумдесетъ ѐка̀
„Та си турите седумдесетъ билькье“.
Дочу Марку Кралевики
Извърте си ведро седумдесетъ ѐка
Па си удрѝ Мару Кърчмарицу,
Утера̀ гу три сажне у земню.

О типѣ корчмарки-красавицы въ народной поэзіи вообще и въ румынской въ частности см. у П. А. Сырку, въ его книгѣ Византійская повѣсть объ убіеніи имп. Фоки въ старинномъ Болгарскомъ пересказѣ. Спб. 1883. Стр. 95—96, а также 111—113.

№ 26.

Секулъ воевода.

(Записана ученикомъ Болгар. Экзарх. прогимназіи въ Битолѣ Благоемъ Д. Томевымъ).

Примѣчаніе. См. примѣчаніе къ № 24. Въ Сборникѣ Н. С. Ястребова эпитетъ «Секулъ» приставленъ въ одной изъ пѣсенъ цикла Янкола бана (стр. 73—77). Кромѣ того сравни примѣчаніе къ № 44 нашего собранія.

Косе мома зелена ливада,
Отъ коса та три откоси падатъ,
Догледа я Секула войвода,
Пакъ ли само оно говореше:

„А шчо нѣмамъ ни сина, ни брата,
„Да я земамъ вая добра мома.
По свърши си дѣти годиначе
Второ кога било на свадбата,
Наканилъ е кумове, девере
Та 'ойдо'я за млада невѣста,
Принеле я млада да я вѣнчатъ,
Расплака се младо младеженче,
'Си тѣ са го наредъ утравале,
Дѣте мало не се утѣшува.
Падале го на млада невѣста,
Белькимъ са нанисъ заламсати (sis),
Его зела на десната рака,
Подудри го со лѣвата рака,
Утера го до три стажени въ земи.

Варіанты: у Вука Караджича Секуле се у змиjи превратио (№№ 85 и 86); у В. Качановскаго изъ Софійскаго окружія подъ № 148: Во время прогулки 7 юнаковъ одного изъ нихъ Секулу-дитя схватываетъ триглавая змѣя, освободить его сотоварищи не могутъ, а освобождаютъ Вилы-Самовилы (Дюрга, Вела и Магда); у Н. С. Ястребова: «Секула похищаетъ дѣвицу у источника», стр. 77.

№ 27.

Пролюбодѣйка Марица Корчмарка, въ угоду своему любовнику, убиваетъ свое законное дитя, даетъ его сердце и легкія во снѣдь только что прибывшему мужу, но передъ принятіемъ пищи несчастный отецъ слышитъ предостерегающій голосъ своего убитаго мальчика.

(Записана Ст. Димевымъ, ученикомъ Болгарской Битольской прогимназіи, родомъ изъ окрестнаго села Лопарицы).

— „Ой Марице кърчмарице!
„Имашъ вино за пиенье
„Имашъ гърло за любенье,
„А ма имашъ мажко дѣте,
„Шчо видува, все кажува
„Запали си силенъ огънь“
„Та клай си гюль со вода.
Та изми му русо перче,
Тукъ му сѣкла глава до раменьи,
Глава клала во тенджере,
Мърша върли во керани,
Во керани задъ бочвитѣ.
Неговъ татко во София,
Во София башъ терзия,
Шчо сонувалъ рудо ягне
Шчо си стана сутро рано,
Сутро рано во недѣла,
Шчо му вела на калави:
„О, ви, калви, деветъ калви!
„Шчо сонувахъ рудо ягне,
„На сонъ ягне ми заклая...
„Ке си 'одамъ дури дома“.
Шчо ми яхна барза конья,
Шчо ми 'ойде тури дома,
Шчо è вели:—„Ой, Марице,
„Ой, Марице, кърчмарице!
„Камо ни го мажко дѣте,
„Мажко дѣте на игранье?“
„'Ай викни го да ручаме“.
Му ставила зеленъ зельникъ

Зеленъ зельникъ жигережникъ...
Отговори мажко дѣте:
„Ой, ти, татко, мили татко!
„Не ѣдй ми клето сьрдце,
„Клето сьрдце жигеритѣ:
„Глава ми е во тенжере,
„Мьрша ми е во керани,
„Во керани, задъ бочвитѣ“.

Примѣчаніе. Сравни съ этимъ каннибальскіе образцы нашего Сборника подъ №№ 39, 40, 41, 121 и другими. Исторія съѣденнаго сердца, преимущественно любовникомъ или любовницей—одинъ изъ обще-человѣческихъ сюжетовъ народной поэзіи. Объ этомъ см. въ Исторіи Всеобщей Литературы. Изданіе В. Корша и А. Кирпичникова. Томъ II, Спб. 1885, стр. 395—396. Каннибализмъ же въ греческихъ миѳахъ разобранъ Л. Воеводскимъ.

№ 28.

Вѣщая Вида Охридянка, юнакъ Сербское дитя, Марко К и Хрелья шестокрылый и девятисердый *).

(Записана ученикомъ III класса Болгарск. Воденской Экзархійской прогимназіи Хр. Саракиновымъ).

„Ой ты, Видо, Видо О'ридянко!
„Я качи се, Видо, на вьсокы диваны
„Ты да гледашь на четыре страны!“
Се качила Вида на высокы диваны
И гледала на четыре страны.
Кога гледа, прахъ прахове,
Прахъ прахове, дримъ дримове
И викнала на Дѣте Сьрбиянче:
„Я качи се на високи дивани,
„Да видишь прахъ прахове,
„Прахъ прахове, дримъ дримове...
„Шчо шче бадатъ?“
Отговорилъ Дѣте Сьрбияче:
—„Ви'й ми са шесть души Кралюве.“
К'а извадилъ Дѣте Сьрбиянче

Примѣчаніе. Сербскій князь Хрелья († 1342), подобно своимъ предшественникамъ, князьямъ Стрѣзу и Славу, основалъ въ Македоніи независимое княжество со стольнымъ городомъ Струмицей. Этотъ Хрелья или, по народному произношенію, Релья (по русски Фролъ изъ Флора), воспѣваемый какъ одинъ изъ числа героевъ окружавшихъ Стефана Душана, былъ при Милутинѣ, Стефанѣ Урошѣ и самомъ Душанѣ протосевастомъ, начальствуя надъ Сербскимъ отрядомъ, расположеннымъ въ Македоніи, до тѣхъ поръ покуда, неизвѣстно какъ и для чего, не отложился отъ Душана со 1000 человѣкъ и тремя городами. Черезъ нѣсколько лѣтъ „Кесарь Хреля“ опять помирился со своимъ королемъ и умеръ въ 1342 году. Передъ смертью онъ далъ обѣтъ монашества и былъ погребенъ въ Рыльскомъ монастырѣ подъ именемъ „Монаха Харитона“. Еще и теперь можно видѣть тамъ его надгробный камень и выстроенную имъ башню „Релина кула“. См. исторію Болгаръ К. Пречка. Одесса 1878, стр. 396. Кромѣ того въ Западной Македоніи, именно въ Битольскомъ санджакѣ есть городъ съ именемъ Рельи или 'Лери именно 'Леринъ, греческій Φλωρῖνα.

Своятъ бързъ конь,
Си опасалъ кулакъ сабля,
И й рѣклъ на Вида О'ридянка:
„Ой ти, Видо, Видо О'ридянко!
„Да се свалишь дори долу,
„Да затворишь тежки порти.
„Коа шче видишь да падне
„Крьстатиятъ байракъ,
„Тогазъ порти да отворишь".
К'а отишлъ Дѣте Сьрбиянче
Та ударилъ и на лѣво и на десно,
Крали Марко му рѣколъ:
„Ой ти, Дѣте, Дѣте Сьрбиянче!
„Ний не сме дошле война да правимъ,
„Борба да се боримъ;
„Тукъ сме дошле на свети иванство
„У тебе на госте".
Застанало Дѣте Сьрбиянче и му рѣкло:
„Заповѣдайте у мене на гости!"
Крали Марко му рѣклъ:
Вьрви ти напрѣдъ, Дѣте Сьрбиянче,
„И ний по тебе".
Му рѣклъ 'Релио Шестокрилецъ
На Крали Марко:
„Я извади кулакъ сабля,
„Посѣчи Дѣте Сьрбиянче.
К'а ма'налъ Крали Марко
На Дѣте Сьрбиянче,
Го прѣсѣкло на двѣ полувини.

Но той не се познало
И ошч' на конь-тъ стояло,
Но му рѣкло на Крали Марко:
„Ой ти, Марко, Крали Марко!
„Малко сьрдце ме заболе".
Крали Марко му отговорилъ:
„Ой ти, Дѣте Сьрбиянче!
„Разиграй си бърза коня
„И сьрдце то шче ти помине!"
К'а си разиграло бърза коня,
Паднало полувина та на землята,
Полувина та останало надъ коньтъ.
Тогава падналъ крастатиятъ байракъ
Кога отишле да го видатъ,
С'деветь сьрдца е билъ.
Отъ тамъ отишле
На тежкитѣ порти.
Вида порти отворила,
Застанала да му служе,
Крали Марко отговорилъ:
„Азъ шче я 'земамъ Вида О'ридянка!"
Па му рѣклъ 'Релио Шестокрилецъ:
„Глава давамъ, Вида не я давамъ!"
Му рѣклъ Крали Марко:
„Шчо ки загинатъ шесть тѣ кралюве,
„Нека загине Вида О'ридянка".
К'а извадилъ кулакъ сабля,
И я посѣклъ Вида О'ридянка.

Сравни съ вышеприведенными варіантами объ Юнакѣ Дитяти (№№ 11 и 29).

№ 29.

Хрелья шестокрылый и дѣвушка Ангелина.

(Записана ученикомъ IV класса Болгарской Скопской прогимназіи Авксентіемъ Георгіевимъ со словъ Димитрія Иліева, изъ г. Куманова).

Пиле пишчи у гòру зелену,
Не ми било пиле у гору зелену,
Ами бия 'Рело Шестокрило
И съ ньега двоица юнаци.
Дочула га той сиво Соколче,
Долетѐ си кудѐ 'Рела Шестокрила.
Шчо ми бѣше 'Рело Шестокрило
Извадѝ туй бѣлу кньигу,
Исписà си той цьрну писмо,
Нѐ му стаса йошче три реда да напише,
Угребà се по бѣли обрàзи
Потечѐ му тай цьрвена крьва,
Та си допишà туй бѣлу книгу.
Па гу прати по сиво соколче:
„Да си летешь више до небеси,
„Да не те види Еменинъ Никола
„Да гу носишь мому Ангелину.“
'Земà си соколче той цьрно писмо
И си найде мому 'Ангелѝну
'Дѣ-къ си везе на свилена гергѐва
Па ву пушчи бѣле кньигу на десно колѣно.
Извикнѝе мома Ангелина:
„Не ти гледамъ туй бѣлу кньигу,
„Дури гергевъ не навѐзу,
„Дури китку, не нанѝжу
„Дури пѣсну не испòю.“
Она си е све той извьршѝла,
Па си земà кньигу да гледа,
Па си удри десну руку отъ колѣно,
Па си ринà на юначке ноге
Постегнà си коня карамана
Облечѐ си мужке алѝнье
Запасà си туй остру саблю,
Подигнà си тежка боздугàна,
Отидѐ си у ньйонога побрàтима,
Побратима младо берберче,
Избричѝ си туй русу косу
Па си я'на тога вранья коня,
Па си изговàра на своега побрàтима:
„Еди, братко, побратиме!
„А на шчо сѝга я прилегамъ?
„Ейди, сѐстро, момо Ангелино!“

Примѣчаніе. По варіанту у В. Качановскаго (изъ Тренскаго округа подъ № 183), этотъ Релья Крилатица спознается съ Ангелиной, женой Момчила юнака, котораго тотъ и убиваетъ. По другому варіанту у того же В. Качановскаго (подъ № 148), Момчилъ вмѣстѣ съ женой своей Милицей погибаетъ уже отъ Групцы юнака, по третьему варіанту (у бр. Миладиновыхъ подъ № 105)—отъ Чернаго Араба, по четвертому—отъ царя Константина Цареградскаго и т. д. По исторіи этотъ Момчилъ воевода былъ независимымъ княземъ Родопскимъ, потомъ онъ поступилъ на службу Византіи, далѣе онъ вмѣстѣ съ Хрельей служилъ Сербскому кесарю Стефану Душану и наконецъ—васаломъ Визант. Императора Іоанна Кантакучина, который предоставилъ ему въ полное владѣніе Меропію, теперь Рупчусъ, т. е. страна Рупцевъ или Рупаланъ, къ югу отъ древней Смоленіи.

№ 30.

Король Мартинъ справляетъ свадьбу своего сына и на пиръ созвалъ 300 королей, исключая Марка К. и его племянника, молодого Груицы. Мартинъ согласился бы выдать свою дочь Роксану за Груицу, когда-бъ тотъ могъ сорвать ему съ дерева, растущаго среди Чернаго моря и оберегаемаго тремя Суками-Ламіями, одно золотое яблочко.

(Записана, со словъ Георгія Кякова, ученикомъ II класса Солун. Болг. гимназіи Дим. Петковымъ, изъ Солунскаго села Зарова).

Примѣчаніе. Въ другихъ варіантахъ этотъ Груица пользуется епитетомъ короля Марка «Сарбанъ добаръ юнакъ».

Краль Мартина свадба прави
Свадба прави, сына жени,
Сына, жени керка токми.
Си калесалъ три ста краля
И калесалъ двѣсти болѣри,
Ни калесалъ Краль Марка
Съ неговото милно'нуча,
Милно'нуча младъ Груица
Си кордиса краль Мартина,
Си кордиса тежка совра,
Да вичерятъ кралюви и болери
Та му рѣчи крали Марко
На негово милно'нуча:
— „Посидлѝ си бърза коня,
„Краль Мартина свадба прави,
Сички кралы хы калеса,
„Саде нази ни ны калеса,
„Ни калеса ны, ни почита ны
„За да идеми.
Си станаха, си отидохă
Съ негово милно'нуча
Хы найдохă, дито вичерятъ
Му подвикна Краль Марко:
— „Ей, Краль Мартина!
„Сички Кралы хы калеса,
„А мене ни мă калеса.
„Язъ си ида никалесанъ, нипочитанъ".
Катъ дочухă'сички кралы,
Сичкитѣ му на подзѣ станахă
И'сички па му рекоха:
— „Добрѣ дойде, Краль Марко,
„Ни калесанъ, нипочитанъ.
Шичо (?) кладохă най отторѣ,
Най отторѣ на глава та
Ешчи добра не си сѣдна Краль Марко.
Си подвикна на Краль Мартина:
— „Донеси ми едно цвѣтило,
„Да се види кой'дѣ сѣди, кой шчо йде".
Му отговори Кралъ Мартина:
— „Постой малко, си почакай".
Сă подврна Краль Мартина
Сă прѣмини, сă йорънжи
Неговата милна керка
Русана дивойка,
И я наренди съ безцѣненъ каменъ
Я донесе спроти Краль Марка.
Какъ я вида Марково то'нуча

Младъ Груица Русана дивойка,
Ни то си яде, ни то си пий,
Доде нея не я гленда.
Крали Марко дигна вино да пий
И на Краль Мартина гойори:
—„Сватъ да ми си, вели,
„И сватъ да ти сынъ.“
Сă обьрна Кралъ Мартина
Дѣтъ му рѣчи:
—„Стрѣдъ морето дьрво има калинково,
„На врьхъ има до три зьрна калинкова
„И дьрво то го чуватъ до три кучки Лами.
„Ако има кабилъ, да докара
„Едно зьрно калинково
„Има кабилъ да'земи Русана дивойка“.
Какъ си дочу младъ Груица,
Младъ на нодзѣ стана
Хвати да си сѣдли негова та коня.
Му отговори неговъ стрико,
Неговъ стрико Крали Марко:
—„Остави си т'ой та коня,
„Той та коня яджамия!
„Осидлй си, мой та стара коня,
„Стара ми емувита (?)“.
Стана си, отиде си младъ Груица
На Търното море.
Какъ си говидѣха отдалека три кучки Лами,
Да му велятъ хемъ говоратъ:
—„Яла, яла, младъ юнака!
„Бакшишъ имами да пусниме
„На Русана дивойка!“
Дур'дѣ му завреве то,
Замина младъ Груица,
Отиде из дьрво калинково,
Какъ си речи зьрно да си урве.
Дьрво то му падна на рамо то,
Дур да видатъ три кучки Лами,
Си излѣзи младъ Груица
Отъ море на вънка.
Тогазъ му надвикнахă до три кучки лами:
„Вьрни сă! бакшишъ имами
„Да ти дадами
„Триста оки биренджукъ,
„Да го отнесешъ на Русана дивойка,
„Хемъ да го сучи, хемъ да вѣй
„Младъ Груица ни сă излънга
Втора та му вели:
„Вьрни сă, лудо младо,
„Да ти дадамъ триста оки сухо злато,
„Да го отнесешь на Русана дивойка.“
Третья му вели:
„Вьрни сă лудо младо!
„Бакшишъ голѣмъ да й дадамъ
„Три безцѣнова каменьи,
„Хемъ да хъи носи
„И да цвѣти, като слънце“.
Тогазъ Младъ Груица сă излънга,
Назадъ сă подвьрна.
Като извади три безцѣнова каменьа,
Си дойдохă и три кучки Лами,
Го глътнахă до колѣна,
Тогазъ конйо му отговори

На младъ Груица:
„Шчо си стоишъ, шчо си глендашъ!
„Нодзи ми сă погълнали
„До колѣна до три кучки Лами.
„Обърни си чарклий Махмуза,
„Раскопай ма у мой тѣ джигерове,
„Да наумя ветхитѣ замане.
Бельки язъ да се кортолисамъ
И тебе да те кортолисамъ“.
Си обърна младъ Груица,
Чарклий Махмуза го раскупа у негови джигерове.
Какъ науми Крали Марко,
Коня ветхитѣ замани,
Отъ устата огънь и сулѣзи,
Отъ носове мънгла замънглена
Силно шчо се прѣхвърлило
Пихна въ неа отъ Морето.
Излѣзо'а тогазъ три кучки Лами,
На Груица се молетъ,
Младъ Груица се молетъ.
'Си хы нахвати и три тѣ си навърза,
Съ желѣзни синджира си на върдза
Посѣдъ бърза коня то
И си носи дърво на рамо то
И къдѣ отива, пънтишча се тресатъ
Отъ три кучки Лами.
У Краль Мартинови тѣ кăшчи
'Сички ядатъ, пиятъ и си пѣятъ,
А Краль Марко саде плачи
И на Кралюви му вели:
„Хошь пийте, хемъ виляйте!
„Богъ да прости младъ Груица
„Отъ малко врѣме да се стори
„Тресотия и боботия
„Дорде да излѣгатъ вънка, да видишь
„Си довтаса и младъ Груица“.
Какъ видѣхă всички крали
Съ три кучки Лами и съ дрьво калинково
На рамо хвърли дърво отъ рамо
И дърво то се е захватило
У стрѣдь двора.
Итогазъ излѣзи Русана Дивойка,
И изводи прьстенъ отъ рънка та
Да го дади на младъ Груйца
И младъ Груйца ѝ дади на Русана Дивойка.
Размѣниха прьстени тѣ
Тогазъ отиде Кралъ Марко,
Го прѣгърна си милно'нуче,
Милно'нуче, младъ Груйца
Да тъ го клади отъ горѣ на горѣ.
Тогазъ дойде краль Мартина,
На Крали Марка говоряше:
„А бре, Марко, крали Марко!
„Сватъ да ми си, сватъ да ти е“.
Тугазъ си излѣзе Русана дивойка:
„А бре, Груйца, прво любо
„Тѣзи до три кучки Ламйи
„Да ги погубишъ, свѣто детъ не знай.“
И той тогазъ отговори:
„Росано, моя прво любо!
„Тури ми една чаша вино,
„Отъ твой та рънка да испия

„Че за идй, да погубй
„До три кучки лами сатанови“.
Отиди ихъ зе до три кучки ламий
И гъ занесе у гора зелена
И тамъ ра сипа, никой да не виде

Примѣчаніе. Такое же порученіе даетъ король Мадьярскій племяннику Марка К., Молодому Янкулу (см. ниже). Другіе варіанты см. у В. Качановскаго изъ с. Верба, Радомірскаго окружія подъ № 137 (Король Вукашинъ не позвалъ на пиръ Марка Королевича и Груи Дитяти). Тамъ же— изъ с. Студеницы, Самоковскаго окружія подъ № 191. (Груя юнакъ получаетъ дѣвушку Виду на пиру у юнака Янка изъ Косова).

№ 31.

Король Мадьярскій даетъ различныя порученія племяннику Марка К. молодому Янкулу.

(Записана ученикомъ II класса Солун. Болг. Гимназіи Петр. Пасхали, изъ Ениджиа-Вардар).

Крали Маджарина зафатилъ гозба да гости.
Поканилъ седумдесетъ крала госте поканилъ
И нейното приятелъ Крали Марко,
Со нейното внукъ Млади Янкула.
К'а сѣднали да ядатъ шес'ъ недѣли,
И видѣло не устало у вудаà та, 'дѣка сѣдѣле.
Тога увикалъ Крали Марко:
„Дон'ци малце видѣло, Крали Маджарина,
„Да се видатъ едно со друго.
И тогда. Крали Маджарина на мѣста лажба.
Извадилъ нейната мома
И à кладѣлъ въ срединъ удаàта,
Дрѣхите му свѣтеле, като ламба;
И тога 'зелъ Крали Маджарина
Да служе со чеша ведреница.
К'а дошло редъ до Крали Марко,
А'зелъ чеша та и благословилъ така:
„До сега бѣхме побратиме,
„А сега ки се чиниме сватове.
Крали Маджарина веле: „пешимъ
„Кьи фатиме каулъ“.
Тога станолъ на подзитѣ.
„Кажи ми, шчо каулъ е?“
Отговори млади Янкула:

„Каулотъ е да'одишъ
„На стрѣдина Чьрно море,
„'Дѣ сѣдатъ Самовили.
„Тия Самовилитѣ иматъ
„На полена та една ябълка.
„Да ми скинешь три ябълки отъ тамъ".
Станалъ млади Янкула,
Вя'налъ койна шаринога
И тръгнале по патомъ.
Койнутъ му кажа на млади Янкула:
„К'а к'и 'одиме на самовилитѣ,
„Тия ки ни извадатъ,
„Да ни причекатъ четири моми
„Съ четири дискове.
„Първо-то дискъ има мизе,
„На друго то има каве
„А на друго то има ябълки
„На четвърто то има каве.
„Ти да не си свалишь мизе или каве
„Или отъ тия ябълки, шчо са на дискутъ
„Да гледашъ да скинишь коринъ тъ ябълка".
К'а отишле, забравилъ лафоветѣ,
Шчо му и кажа койнутъ. К'а дойделе
Момитѣ су мизе, то фърлилъ
Ногата на земенъ;
Тогай койнутъ го фатилъ
Су заъить и гофърлилъ на върсъ сѣдлото.
Тогай му текналъ на млади Янкула,
Шо му кажалъ койнутъ
Да скине ябълка;
К'а и фатилъ ябълката,
А откарналъ съ се коренъ,
И го вьрлилъ койнутъ назадъ
На крали Маджарина.
Мѣсто него файкя на крали Марко
Се су билбулютъ гледалъ да виде,
Да ли иде неговатъ внукъ
За малце врѣме видѣлъ, до 'дѣка иде
И го отцушчилъ билбюлутъ

И викналъ на Крали Маджарина:
„Донеси вино да пийме!“
Тогай Крали Маджарина 'зелъ
Стомна ведрица да служе
И служилъ на са-тѣ по единъ
И дошелъ млади Янкула
Съ цѣло корень ябълка
И му а дадѣлъ на Крали Маджарина.
Крали Маджарина му кажалъ:
„Ошче едно каулъ!“
Каулотъ бѣше, со топъ
Ки му фърлатъ,
К'а му фърлиле со топотъ,
Той го скиналъ куршумотъ
И му кажалъ ошче едно каулъ:
„Ясна звѣзда отъ небо то да свали!“
Кога му велитъ младѣи Янкула
На Крали Маджарина:
„Не сьмъ Госпудъ звѣзда да свалямъ!
„Ты съ мене се подигравашъ!..“
Млади Янкула извадилъ сабята
И му я сѣчалъ глава та
На Крали Маджарина
И му я 'зелъ керка му
И си отишелъ...

№ 32.

Марко К. и Филиппъ Мадьярскій.

(Записана покойнымъ студентомъ Новорос. Университета Н. Кулевымъ со словъ болгарки Бабы Тиховицы въ Болградѣ (въ Бессарабіи).

. . . . . .

—„Бре, ой ми та тебя, моя синку Марку,
„Моя синку Марку,
„Марка Кралевича!
„Да ли ми са смѣйшь, 'олумъ, на мой та вичеря,
„На мой та вичеря, на мойта старина,
„На мой та старина, на мой ти бѣли куси?“...
Утгуваря Марку Кралевича:

„Бре, ой ми ти тебя, моя стара мане!
„Ни ти сă смѣя, Мане, на твой та вичеря,
„На твой та вичеря, на твой та старина
„На твой та . . . . . .
„Я най сă смѣя, мале, съ Хюлюпъ Маджаринă,
„Кăкъ е рѣкалъ Хюлюпъ Маджаринă:
„Читир'си краля пугубихъ,
„Читирси краля жини ти имъ пуробяхъ,
„Туку единъ устана Марку Кралевича
„Него жă пугубя, жинă му жă пуробя!
„Туй ли ште харо, мале, мене да загуби,
„Мене да загуби, жина ми да пуроби... и т. д.

Варіанты: у В. Качановскаго изъ м. Паланки въ Брѣзницкомъ окружіи подъ № 147. У Вука Караджича во II томѣ подъ № 59. У И. С. Ястребова на стр. 50—52 (изъ Дебры).

№ 33.

Марко К., его сестра и младшій ея сынъ Стоянъ.

(Записана ученикомъ V класса Солун. Болг. Гимназіи Діаманди Колевымъ, родомъ изъ Штиба (Стоби).

Марко шета низъ широко поле,
У срѣкя му негова та сестра;
„Леле, Марко, леле, мили брату!
„Шчо си, Марко, много умилено!
„Маз(д)ракъ носишь, брату, побиено,
„Байракъ носишь, брату, завиено?"
Я Марко ѝ поти'о говори:
„Леле, сестро, леле, мила сестро!
„Како, сестро, веселъ да'одамъ!
„Отепалъ сьмъ сина кайсметлия,
„Та ми сакатъ глава на замѣна".
Я сестра му поти'о говори:
„Леле, Марко, леле, мили брату!
„Я си имамъ деветъ мили сина
„А шчо имамъ помало Стояна,
„Кье го дадамъ глава да замѣни.
На сна'й си по ти'о говори:
„Леле, сна'й, леле, девятъ сна'й!
„Стояна го лѣпо суредете,
„Кье го пратамъ у вуйци на гости".
А бракя му конье суредуятъ,
А сестри му портитѣ отваратъ,
А майкаму лѣпо нарачуе:
„Е, Стояне, помали Стояне!
„Кога къ'идешь у вуйци на гости,
„Мошнѣ лѣпо вуйци да си слушашъ!
„Скоро иди, по скоро да пойдешь".
Нарачуе, дробни сузи рони:
„Е, Стояне, по-мали Стояне!

Цѣлива му двѣтѣ цръни очи,
А Стоянъ ѝ по ти'о говоре:
„Леле, мале, леле, стара мале!
„'Емъ ме пракяшь, 'емъ жалко ме плакяшь.
„Я кье идамъ, вече не до'огямъ".

№ 34.

Марко К. подъ видомъ защиты 30 работницъ, гратитъ дворы Филиппа Маджарина, убиваетъ его мать и похищаетъ его жену, но послѣдній отомстилъ ему за это убійствомъ въ поединкѣ, свое же добро возвращаетъ себѣ обратно.

(Оттуда же, тѣмъ же).

Сѣдналъ Марко съ майка да вечера
Сольа, 'лѣба и вино црвено,
'Емъ се Марко подъ мустакъ подсмива.
Обьрна се стара та му майка
Та на Марко веле и говоре:
„Леле, Марко, леле мили сину!
„Шчо се, Марко, подъ мустакъ подсмивашъ?
„Дал'се смѣешь на мой та старокя?
„Иль се смѣешь на сольа, на 'лѣба?"
—„Ни се смѣямъ на сольа, на 'лѣба,
„Ни се смѣямъ на твой та старокя,
„Ну се смѣямъ Филипъ Маджарина...
„Да си идамъ, на бой да се биямъ.
„Да ли да идамъ, дал' да не не идамъ?
—„Лели, сину, бой ке си имате,
„Тамо иди, туа да не гледамъ".
Устегна си Марко тия врани конье
Та киписа на бой да си иде,
Поминалъ е край рѣка Бистрица.
Тамо найде три'есе' билярки.
Отговара Марко Кралевики:
„Добро утро, три'есе' билярки!"
—„Дао Богъ добро, незнайна демо!"
И ги праша Марко Кралевики:
—„Шчо е това, вие шчо правите?"
—„Ей ти-зе-ка, незнайно демо!
„Не ли прашашъ, право кье ти кажемъ:
„Заповѣда Филипъ Маджарина,
„Црната вуна бѣла да я правимъ".
—„Кье вă питамъ три'есет билярки:
„Далъ е юнакъ Филипъ Маджарина?
—„Той е юнакъ, како не е юнакъ:
Плоча дига у лѣва та рука"
Наведе се Марко Кралевче то

Наведе се отъ врана та копя
И си 'зема плоча мермерлия
Та се скръши три'есе' парчиньа
Усписка'а три'есе' билярки:
„Проклетъ да си, незнайна демо!
Какъ не можемъ Филипъ Маджарину?
Отговора Марко Кралевики:
„Я го правамъ за ваше то добро.
„'Дѣка сѣди Филипъ Маджарина?
„Право тегламъ на негови кукьи".
Марко връви по мермерь калдарама,
Филипъ сѣди у 'ладна ме'яна,
Та си пие тоя 'ладно вино,
'Емъ си пие, 'емъ си пѣсна пѣе.
Марко мине по мермеръ калдарама
И отиде на Филиппови порти
Даватъ си клюка, а три пути вика:
„Я излѣзи, млада Филипице,
„Да отворешъ твои тѣ вити порти".
Филипица слуша, отговоря:
„Леле, мале, леле старо мале!
„Нѣкой клюка на нашата порта.
„Двашъ си клюка, три пути вика;
—„Иди, сна'о, порти да отворишь,
„Бельки иде Филипъ Маджарина
—„Нѣкой вика, ама не е Филипъ Маджарина
И майка ѝ вика: „не отварай!"
И Марко си по ти'о говори:
„Рипай, койно, сега да те видамъ,
„Рипай, конйо, рипай да рипаме."
Прѣрипали Филиппови двори
И се качи високи дивани
И я найде Филипова майка
Прѣсѣче ѝ ръци до рамене,
Прѣсѣче ѝ нози до колѣна.
Залюби си млада Филипица
И я фана за десната рака,
И я фръли кони задъ себе си,
И зема това мушко дѣте,
Отведе я у Маркова кукя.
Врѣме връви, врѣме три години.
Тогай стана Филипъ Маджарина
Да я траже млада Филипица,
Та е дошелъ у Марко Кралевичъ:
„Я излѣзи, бой да се биеме!
Я Марко му поти'о говори:
„Слушай, слушай Филипъ Маджарино!
„Я сега си Панагія дигамъ
„Ела сѣдни на чес(т)на търпеза,
„Да ми ручашъ, да ми се напиешъ".
И сѣдналъ е Филипъ Маджарина
И е ручалъ и ми се е напилъ
Филипъ гледа, 'дѣка му се шета
'Дѣка шета млада Филипица.
Отговара Филипъ Маджарина:
„Айде, айде, Марко Кралевики!
„Да идеме бой да се биеме!"
Излезо'а на рамно то поле.
Шчомъ е маналъ Филипъ Маджарина
И го удри Марко Кралевче то
Три деветъ е у земя и опадналъ
Поврънa се Филипъ Маджарина
И си 'зема млада Филипица,
И си 'зема негово то добро.

Примѣчаніе. Какъ извѣстно, пресловутый Краль Марко погибъ на полѣ блистательной побѣды, одержанной Румынскимъ княземъ Мирчей воеводой надъ самимъ Баязедомъ, не какъ врагъ и непріятель послѣдняго, а какъ его постоянный союзникъ и вассалъ; въ этотъ день на Равинскомъ полѣ (10 октября 1394 года) палъ также въ качествѣ союзника Баязеда и врага славянской свободы другъ Короля Марко, князь Константинъ Сѣверно-Македонскій и другіе. См. примѣчаніе къ 5 № нашего Сборника.

№ 35.

Филиппъ Мадьяринъ убиваетъ Желтаго еврейчика за притѣсненіе послѣднимъ 30 вдовъ.

(Изъ с. Загоричане, Костурск. окруж. Записана ученикомъ III кл. Солун. Болг. гимназіи Георг. Шумановымъ, изъ Куманова).

Вино пие Филипъ Маджарина,
Вино пие, на вино се хвали,
Книга пѣе, подъ мустакъ се смѣе.
Га опитва негова стара майка:
„Ой ти, синко, Филипъ Маджарина!
„Вино пиешъ, на вино се хвалишъ,
„Книга пѣешь, подъ мустакъ се смѣшъ!
„Али ручокъ не бендиса?
„Али съ мойта старосъ ми са смѣешь“?
—„Ой ти, майко, ти старо майко!
„Ни то съ твоя старосъ не смѣе
„Й ручокъ ми е мошнѣ доборъ.
„Тука книга ми пише
„Той желтъ Аврейчина,
„'Дѣка ми сòбралъ млади вдовици,
„Дѣ ка ми сòбралъ на Дунафъ рѣка,
„Да ми пере руда вълна,
„Бѣла та вòлна цорна я прави,
„Цорна та волна бѣла я прави.
„Кѐода майка съ него да се удара“.
—„Ой ти, синко, Филипъ Маджарина!
„'Ойди, не иди по далеко,
„Да не ти чувамъ виковетѣ
„Да не ти пуля корвоветѣ“.
Та ми 'ойде Филипъ Маджарина
Та ми ойде при желта Аврейчина
Ми се удари съ нього при рока та,
Го отепа на желта Аврейчина,
Го отепа Филипъ Маджарина.

№ 36.

Ива Черногорскій съ 30-ю дружинниками, Даница дѣвойка и чудовище Хала.

(Записана ученикомъ II класса Болгарск. Экзарх. прогимназіи въ Скопіи Георг. Шумановымъ, родомъ изъ Куманова).

Вино пиевъ три̇есе̇ дружина
По край Слано море,
Слуга им Дьница дѣвойка,
Буде ги служи три године дьна.
Кой ву дава жу̀тога дукàта,
Кой гу вакя са десну ру̀ку.

Извикна си Дьница дѣвойка:
„Ели чуете ме три'есе' дружйна!
„На я кудѐ ви слу̀жу три години дьна,
„Имамъ врѣме да ви служу йошче три недѣле дьна.
„Я не можу на сви люба да ви биду,
„Кой ке облече отъ пандзйръ кошу̀ла,
„Да си 'земе свилену ма'ра̀му,
„Да преплива Сава и Дунава,
„Да си пройде у Нѣмачку земню,
„Да набере дунье и нерандже,
„Да си земи Дьницу дѣвойку!“
Шчо ми бѣ'а трие се дружйна!
Свитѣ они ничкомъ погледнàше.
Шчо ми бѣше Иво Цьрногорче!
Право гу гледа у цьрни очи,
Па 'си рипна на юначке ноге
И си върльи зелени доломе,
Облечѐ се отъ пандзиръ кошулю,
Па си'зема свилену ма'ра̀му,
Па се върльи Сава и Дунава
Та си плива како мрена риба
И си пройде у Нѣмачку земню,
И си набра дунье и нера̀ндже
Па ги вързà у свилену ма'раму
И се 'върльи Сава и Дунава.
Не си плива Иво, како шчо се плива,
Извикна си Иво Цьрногорче:
„Е, гледайте триесе дружйна!
„Поглътнà ме 'А л а до колѣна!“
—„Ако, ако, Иво цьрногорче,
„Ликъ те глътне дури до пояса!“
Па си плива Иво цьрногорче,
Извикна си Иво цьрногорче:
„Е, гледайте три'есе' дружина,
„Глътнòу ме 'àла до пояса!“
—„Ако, ако, Иво цьрногорче!
„Некъ те глътни дури до ра̀менье“.
Па си плива Иво цьрногорче,
Па си дойде краюмъ до Дунава,
Па си вика Иво цьрногорче:
„Е',ледайте три'есе' дружина!
„Поглътнà ме 'àла до раменье!“
Шчо ми бѣше Дьница дѣвойка!
Сопасà си пòяса отъ мома
Па га върльи по Ду̀нава:
„Дръжь се Иво цьрногорче,
„Да искочишь краюмъ край Ду̀нава.“
Па си вика Иво Цьрногорче:
„Позбѐри дзу̀нице отъ пòяса.
„На ле мене 'àла поглътнàла,
„Ти ли да виду̀ да ли имамъ дружйну спрема мене?“
Па плива Иво цьрногорче,
Искочй краюмъ край Ду̀нава,
Искочи си на чес'ну тарпезу,
Отвързà си свилену ма'раму,
Извадй си дунье и нера̀ндже,
Даде Дьницу дѣвойку,
Па извадй туй остру саблю,
Развьртѐ се на лѣво на десно,
Изгубй си три'есе' дружйна,
Па си земà Дьницу дѣвойку.

„Поява отъ Дим. Илиевъ отъ Куманово, написана отъ Авксентий Георгиевъ“.

Варіанты: „Женитьба Ива отъ Меглена, Българска Войвода въ царуванне то царя Шишмана“—напечатана впервые велешанином Орданомъ Хаджи Константиновымъ въ Болгарской газетѣ „Цареградскый Вѣстникъ“.

1859, л. 439. Перепечатана въ посмертной книгѣ Г. С. Раковскаго, Ключъ Болгарскаго языка. Одесса, 1880, стр. 93—96.

Къ имени воеводы Ивы Могленскаго здѣсь пріурочено историческое имя Ильицы, удѣльнаго Князя Могленскаго въ конгломератѣ независимыхъ вотчинныхъ Македонскихъ княжествъ, подвластныхъ потомкамъ тѣхъ Славянскихъ князей, которые во главѣ своихъ колѣнъ еще въ концѣ VII столѣтія такъ тщетно осаждали Солунь, или же Болгарскихъ вельможъ IX вѣка. Этотъ Ильица, какъ извѣстно, отчаянно сражался съ Импер. Василіемъ II Болгаробойцей при осадѣ послѣднимъ крѣпкаго замка Моглены (въ области того же имени) и послѣ сдачи послѣдняго былъ сосланъ вмѣстѣ съ своимъ гарнизономъ въ Арменію. См. Исторію Болгар. К. Иречка, Одесса, 1878, стр. 246 и 258.

Другой варіантъ той же пѣсни изданъ братьями Миладиновыми изъ Костура подъ заглавіемъ Марко Кралевики, Дѣтинъ войвода, Иво и убава Грозданка подъ № 144. У В. Качановскаго—Сонъ Могленской королевы, убіеніе турками ея мужа, Могленскаго Короля и женитьба ихъ сына Павла юнака—изъ Радомира (№ 112). И наконецъ, у П. С. Ястребова подъ заглавіемъ: 30 друзей и дѣвушка Даница—изъ Дебры (стр. 57).

№ 37.

Добрый юнакъ Иво и дѣвойка Дѣтелина.

(Записана С. Димевымъ изъ с. Лопарицы, Битольск. Санджака).

Заспалъ Иво въ гора зелена, (дважды)
А дѣвойка Грозна Детелина (2)
Кой помини дѣвойка разбуди. (2)
А Ивана никой отъ никадѣ, (2)
Дури му се Богу дожалило (2)
Шчо и пушчи соколъ отъ ременье: (2)
„Стани Иво, стани добаръ юнакъ, (2)
„Да би сьрдце ми се не посипало (?) (2)
„Откина ми коня отъ пайвана, (2)
„Откина ми момо отъ раката“. 2)
Шчо му падна Ива рамейнье. (2)

№ 38.

Груя, добрый юнакъ и его жена.

(Изъ с. Войницы Велесской Казы. Записана ученикомъ IV класса Солун. Болг. Гимназіи велешанциомъ Ив. Крайничанцемъ).

Чувалъ Груйо качански дервени, Чуваеки качански дервени,
Шчо ги чувалъ врѣме три години, На невѣста ти'о й говори:
Веке му се Груйо пусто здодѣяло, „Е, невѣсто, млада Груйовицѐ!

„Я ке легнамъ малку да прѣс-
пиямъ,
„Да почувамъ качански дервени;
„Кога ке видишъ магли и пра'
ови
„Но бѣли друмови
„У магли се лежайни делий,
„Тогай мене ти отъ сонъ да
разбудишь!“
Богъ я убилъ млада Груйовица,
Шчо го Груя отъ сонъ не скор-
нала.
Се задали магли и пра'ови по
бѣли друмови,
Го фанало Груя на спаньето.
Се бориле три дни и три нокьи,
Ни той пагя, ни той пагя.
Тогай Груйо ти'о й говори:
„Е, невѣсто, млада Груйовице!
„Кадѣ стоишь три дни и три
ноки
„Сал'ъ си стоишь, сал'ъ сй сейръ
гледашь,
„А бърцни си у свилени джебови,
„Извади това румко ноже,
„Та положи кай ти тебѣ драго.“
Си извади млада Груйовица
Това румко ноже,
Што го Груя на раката насѣче.
Тогай Груйо цвърсто се разирти,
Го издигну колку што е високъ,
Триста лакти въ земьи го на-
тера,
Па й вика: — „Ей невѣсто, мла-
да Груйовице!
„Дали ке ми свѣкя свѣтишь.
„Ели ке ми слуга служишь?“
— „Де' иди, Груйо, добъръ юнакъ!
„Я не можамъ слуга да ти би-
дамъ,
„Кога-годеръ чаше ке прѣнъл-
намъ.
„Дека-годеръ призна ке оста-
вамъ,
„Туку ке ти тебѣ свѣкя свѣ-
тамъ.“

О Груицѣ юнакѣ см. выше № 28. Варіанты у В. Качановскаго подъ №№ 184 и 191.

№ 39.

Предсмертная исповѣдь многогрѣшнаго, но не вполнѣ раскаявшагося разбойника Коруна и проклявшая его мать.

(Записана ученикомъ VII класса Болг. Сол. Гимназіи Ордан. Х. Митровымъ со словъ Христа Парцалова, изъ Прилѣпа).

— „Тòпи, тòпи, майко мори, мои сини рани!
— „Топам, топам, синко Корун, а пойке се сйлам...
„Кàжи, кàжи, синко Корун, шчо грѣф си сторило?“
— „Дель ме прашаш, майко, право ке ти кажам:
„Кога бѣвме, майка мòри, Едренска плàнина,
„В Едренска плàнина, майко, е тридесѐт минà

„Си найдовме, майко мòри, зеть и невѣстà,
„По нив вѣрвешè, майко мори, малко то им дѣтè.
„Зето, майко мòри, ние го зàклавме,
„Невѣста та, майко мòри, жива я парàвме.
„Ох! ох! ох! ох! ох! рани ме изгорѣ'я!
„Тòпи тòпи, майко мори, мои сини рани!“
—„Топам, топам, синко Корун, а пойке се силàм.
„Кажи, синко Кòрун, шчо грѣф си с'от'орило?“
—„Дель ме прашаш, майко мòри, право ке ти кажàм:
„А дѣтето, майко мòри, ние го заклавмè,
„Го заклавмè, майко мòри, послѣ го опековмè
„Го ядовме, майко, мезе по ракия.
„Ах! ах! ах! ах! ах! рани ме изгорѣ'я!
„От тук пойдовме, майко, во едно селò
„На пàте му стрѣтòвме, майко, зет и невѣста.
„Зет и невѣста, майко, со се машко дѣте,
„Дѣтето, майко мори, самъ го зàклав,
„Сам го 'зàклавъ, сам го испекòв.
„Послѣ, майко мори, ние го сѣковмè,
„Нàтеравме, майко, татко и майко да го ядè
„Послѣ влековме, майко мòри, во плевна затворивмè,
„Редом, редом, майко, ние га истепавмè.
„И жѐните, майко, живи га опековмè,
„А дѣцата, майко, живи га закопавмè...
„Ох! ох! ле! ле! рани ме изгорѣ'я...
„Топи, майко мори, мои сини рани!
—„Топам, топам, синко Корун, а пойке се силам.
„Кажи, синко Корун, шчо грѣф си сторилò?“
—„Дель ме прашаш, майко мòри, право ке ти кàжам:
„Пòминавме, майко мòри, по край една црква,
„Си влеговме, майко мори, 'натрѣ у црквата
„На свѣтнитѣ, майко мòри, òчитѣ кòпавме,
„А 'Ристоса, майко мори, въ буништи вѣрливмè,
„На гьоло, майка мори, свѣкя запаливмé,
„Свѣкя му зàпаливме, майко, даръ му дàрувавмé,
„Тогай, майко мари, раката ме зàболѣ,
„Рàка та ме зàболѣ, майко, ногата си скършив,
„Нога та си скършив, майко, не мòжев да станàм,
„Се нàлутив, майко мòри, църква си запалив,

„А гьяола, майко мòри, нà-дворъ, го извадѝв,
„Тòгай, майко мори, болен си паонав
„Ох! ох! ох! ох! рани ме изгори'я.
„Топи, майко, топи мои силни рани!
—„И да топам, синко море, файзе си нѣмà:
„Колку топам, синко Корун, пойке се силà,
„Да пòвикамъ, Кòрун, 'си тѣ дьяци и поповѝ,
„Да ти пòят, синко, прòстена молитвà
—„Нейкям, майко мори, дьяци и попо'ѝ
„Яс си сакам, майко мòри, моя тàнка пушкà,
„Моя танка пушка, майко, 'ем чиф' пишчоли,
„Да ѝстепам, майко, дьяци и попо'ѝ,
„Тòгай, майко мори, ра'ат да ми станѝ.“
—„Леле! Леле! Леле! сѝнко Кòрун, шчо дьявол ти влечòл!
„Да дай Госпо', сѝно, да не оздравѝш!
—„'Арно, майко, мори! èла ти простѝ ми
„Прòсти, майко, прости, шчо сум ти прѣгрѣшил.
—„Не прошчавамъ, сине, ни то най мало то!
„Пùкни, трèсни. сине, кога си со гьяолà!“
—„Кога ке умром, майко мори, поп да не дòнесишь,
„Да не дòнесишь, майко мори, да не се излàжѝш.
„Ле! ле! ле! ле! майко, рани ме умрѣ'я...“
—„'Умри, трèсни, море, яс майка не сум ти.“

Примѣчаніе. Было бы слишкомъ смѣло видѣть во внѣшнемъ созвучіи имени Корунъ (въ варіантахъ Корумъ) совпаденіе съ именемъ знаменитаго болгарскаго хана-каннибала, Крума Страшнаго и даже Великаго, какимъ величаютъ послѣдняго нѣкоторые болгарскіе писатели и патріоты, дающіе своимъ дѣтямъ крестныя имена Крума, Аттилы (sic). По всей вѣроятности подъ именемъ Коруна Кеседжи, т. е. Головорѣза, Душегуба, Разбойника разумѣть должно здѣсь знаменитаго въ началѣ нынѣшняго столѣтія Македонскаго гайдука Корчо, родомъ изъ Струмицы (села Серап). Въ теченіи 10 лѣтъ онъ велъ жестокую истребительную войну съ бегами, жегъ ихъ дворы, рубилъ имъ головы (о немъ см. въ Запискахъ Гайдука П. Хитова Спб. Слов. Сборникъ, 1877, стр. 116. Корунская же земля это — родина Корчи, т. е. Дарданія, Косовскій вилэйетъ. Приведенный высокопоэтическій и вмѣстѣ съ тѣмъ реальный образецъ интересенъ со стороны каннибализма. Сравнить въ этомъ отношеніи въ нашемъ Сборникѣ подъ №№: 40, 41, 121, 139, 140, 142, 159, а также 14, 15, 16 и 27.

№ 40.

Умирающій разбойникъ сознается передъ своею матерью въ томъ, какъ онъ съ своей шайкой принудилъ отца и мать зарѣзать свое дитя, сжарить и съѣсть. Тѣ воспротивляются, ихъ убиваютъ и хоронятъ при дорогѣ и изъ могилъ ихъ выросли масличное герево, виноградная лоза и василекъ.

(Записана Ив. Велевымъ, ученикомъ Солун. Болг. Гимназіи, родомъ изъ Дебры).

Разболѣлъ се единъ синъ у майка,
Шчо ми лежа врѣме три години,
Ми искина три деветъ постели,
Доръ и майкѣ е се создѣвало:
„Али умри синко, али стани!“
—„Айти, майко моя, мила майко!
„Ти ме прашашъ, право ке ти кажамъ.
„Кога бѣвме на луди замани,
„Си шедавме изъ гора зелена,
„Си срѣтивме юнакъ и невѣста
„И съ ними едно можко дѣте.
„Натеравме трѣски да береетъ,
„И со тея неи остаивме;
„Натеравме огонъ да чинеетъ,
„И съ теа ней остаивме;
„Натеравме дѣте да колеетъ,
„И со тѣя не и остаивме;
„Натеравме дѣте да печеетъ,
„И съ тея не и остаивме,
„Натеравме дѣте да го ядеетъ,
„И съ тея не и остаивме.
„Майка му ядитъ, въ пазуа криетъ;
„Татко му ядитъ, задъ себе форлатъ...
„И съ тея не и остаивме:
„Загубивми юнакъ и невѣста,
„Юнакъ надъ потъ закопавме
„И невѣста подъ потъ закопавме,
„А дѣте то подъ потъ закопавме.
„На юнакъ шчо ми излѣзе,
„Ми излѣзе маслина яблоко;
„На невѣста шчо ми излѣзе,
„Ми излѣзе дреномъ на лозница;
„На дѣтенце шчо ми излѣзе,
„Ми излѣзе корстатенъ босилекъ;
„Загубивме юнакъемъ невѣста,
„Загубивме и младо дѣтенце...“

№ 41.

Умирающій хайдукъ Стоянъ сознается передъ своею матерью въ томъ, какъ онъ разрушилъ церковь, убилъ мужское дитя, заставилъ его родныхъ развести огонь, изжарить жертву, пѣть и ѣсть. Та его проклинаетъ.

(Записана ученикомъ Воденской Болг. Прогимназіи Хр. Саракиновымъ. Варіантъ доставленъ ученикомъ II класса Сол. Болг. Гимн. Хр. Чамовымъ, родомъ изъ Водена).

Море, запияло сийно пиле,
Се лежало, пакъ ставало,
Море, кой го чуло се, лежало
К'а ми го дочулъ млади Стоянъ,

К'а ми легналъ, не станалъ,
Ми лежалъ до три години,
Ми скиналъ до три пустели,
Три пустели, три пирници.
Да му веле ней на та стара майка:
—„Кажи, Стоянъ, кажи сино,
„Кажи, Стоянъ, шчо грѣхъ имашь?"
—„Ой ти, майко, стара майко!
„Дил' ме питашь, да ти кажамъ:
„Кога бѣхме хаджамий
„Нй ли бѣхме харамий?
„Та бѣ'ме на едно село,
„Я ра(з)сипа'ме една церква
„Тръгна(х)ме да бѣгаме,
„Ги срѣшчна(х)ме до двѣ млади,
„Си носѣ(х)а мйжко дѣте,
„Ги хватихме, ги свърдзахме,
„Запалихме силенъ огънь,
„Му заклахме мйжко дѣте,
„Го кладѣхме да го печатъ,
Да го печатъ и да пѣятъ...
„Ка го арно испичѣ'а,
„И кладохме да ядатъ, 'емъ да се смѣятъ"...
„Лежи, Стоянъ, лежи сине!
„Колко си до сега лежалъ,
„Оште тол'ко пакъ да лежишъ,
„И да скинешъ три постели
„Три постели, три перници"...

№ 42.

Поповичъ Иванчо, Мюкана Прекрасная и Корунъ Головорѣзъ.

(Записана Екатериной Ангеловой, изъ Кривой Паланки; сообщена ученикомъ VII класса Болг. Сол. Гимназіи Дим. Апостоловымъ, родомъ оттуда же).

Зажени се Поповикъ Иованъ,
Запросилу е Муйкану Дѣвойку,
Онъ гу сака, она га не кье,
Майка и татко Муйкану не дадатъ.
Дале сй си Муйкану Дѣвойку,
Отведелу гу Поповикъ Иованъ,
Станало е три години дьна,
Она не кье съ нега да продума,
Па говори Поповикъ Иованъ:
—„Такомъ Бога, 'убава Муйкано!
„Та шчо си се тоуку насьрдила,
„Та съсъ мене некешъ да продумашь?
„Да ли нѣмашь да пиешь, да ядешъ?
„Да ли нѣмашь руба да облечешь?
„Или нѣмашъ нанизъ да нанизешъ?
„Или мене ти ме не ареса?
„Или мои двори не бегендиша?"
—„И си имамъ да пиемъ, да ядемъ,
„И си имамъ руба да облечемъ,
„И си имамъ нанизъ, да нанижемъ,
„И тебѣ сьмъ язи аресала,
„И двори сьмъ ти яза аресала
„Еве стана три години дьна

„Не се сѣти да ме отведешъ у
майку на гости.“
—„За той ми е Мйукано невѣсто!
„Омѣси си двѣ бѣли баници
„И омѣси двѣ бѣли погачи,
„И заколяй до двѣ кокошки,
„И напунви до двѣ карти вино:
„Кье те водимъ у майку нагости
„И си 'земи едно парче стрѣла,
„Та ми тури у лѣва та чижма.“
Зготвилъ е онъ, шчо е рѐкау,
Повѐдеу гу у майку на гости.
Кѫда бѣ'а прѣзъ гора зелена,
Пуста га е дрѣмка одрѣмила,
Да би дàу Богъ на добро да биде.
Па говори Поповичъ Йованчо:
—„Викни, запой една лѣпа
пѣсна,
„Малко рѣчовита, много гласовита.“
Па говори Мйукана 'убава:
—„Не смѣемъ да поемъ по гора та димно,
„По гора е Курумъ Кеседжия
„Онъ ми бѣше прьвни ашиклия,
„Онъ си 'оди съ ше'есе' дружина.“
—„Викни запой, 'убава Мйукано
„Шчо се бои врабче на сокола.“
Викнала е убава Мйукана,
Деветъ гори шума испаднала;
Дочулъ гу е Курумъ Кеседжия,
Дотърчау е Курумъ Кеседжия
И съсъ нега ше'есе' дружина.
Освѣти се Поповикъ Йованчо:
Брькнау е у лѣва та чижма,
Извàдиу е едно парче стрѣла,
Устрѣлилу е ше'есе' дружина,
Фанале се два та да се боратъ,
До поесъ сѫ земья ископале
Ни тъй пада, ни тъй се подавà.
Па говори Поповикъ Йованъ:
—„Ой, Мйукано, Мйукано невѣсто!
„Кого обичашъ, тогова си устрѣли.“
'Земала е едно парче стрѣла,
Ударила е Поповикъ Йованчо,
Прѣсакла му чоена долама,
Улйоти се Поповикъ Йованчо,
Тогазъ пиле си пролетна,
Си отиде при Янкула,
Вѣрно му каза:
—„А бре, Янкулъ, милъ побратимъ!
„Си отидохъ у ваш'то село,
„На ваш'та кѫшча,
„Та си сѣднахъ на дряво то,
„Къ нѣма никой да излѣзе,
„Си излѣзе една баба
„Съ цьрна крьпа до очитѣ,
„Гласъ си пустнѫ до небо то,
„Си е дошьлъ Кара Корунъ
„Си й заробилъ т'ой тѣ братйя
„Съ т'ой тѣ снъхи,
„Т'ой тѣ снъхи съ вси дѣци.“
Толко дочу банъ Янкула
На синйо пиле вревеше:
—„Варай, пиле, синйо пиле!
„Тукъ да стоишь на новъ мъна-
стиръ.
„Азъ да идѫ при майка ми
„И пакъ скоро да сѐ вьрна.“
Та си яхна банъ Янкула
Неговата бърза коня,
Та си отиде у село то

Право отиде у кашча та
Та си викна:
—„Бре, Янкула, милъ побратимъ!“
Нѣма никой да излѣзе,
Си излѣзе една баба
С'църна кърпа до очитѣ
Да ѝ вели хемъ говори:
—„Язъ си имахъ милъ побратимъ,
„Го велихă банъ янкула,
„Нека излѣзе, да го видя.
А тогазъ викна, порукна
Янкулова стара майка:
—„Варай, варай, лудо младо!
„'Дѣ го видѣ банъ Янкула?
„Да ми кажешь, да го чуя.“
Банъ Янкула си загъна:
—„Сега има девен' годинă,
„Тогазъ Янкулъ имаше
„Девенъ братйя.“
Тя му отговори:
—„'Дѣ си дойде Кара Корунъ,
„Си пороби девен' сына,
„Девен' сына съ девен' снъхи,
„Девенъ снъхи съ по девен' дѣци.“
И я испита:
„Мари, бабо, стара бабо!
„Кăдѣ пажда Кара-Корунска земья!“
Тогазъ тя му отговори:
„Кăде слънце си зайдюва:“
Стана Янкулъ, си отиде
На Кара-Корунска земья,
И той си отиде
На денъ Великъ денъ,
Си хы найде девен тя братйя,
'Дѣ то орăтъ на денъ Великъ-денъ.
Съ подевен' 'олове.
—„Поможи Богъ, девен'чифчий!
„Да ли знайте или не знайте,
„Че е днесъка денъ Великъ-денъ?“
Тѣ му велятъ хемъ говорятъ:
—„Знайме, че ѝ денъ Великъ-денъ.
„Нъ не ны остава Кара Корунъ.“
Си помина банъ Янкула
Си отиде на Кара-Корунска рѣка.
Отсѣкăу е па Курума глава.
Побѣгнала Мйукана невѣста:
—„Бре стой, бре стой, 'убава Мйукано!
„Ти сьга гагя и я да те гагямъ.“
—„Прости ме Поповикь Йованчо!
„Тоя си на измама баде.“
Отсѣкăу ву ѝ нойната руса глава,
Паси зѐмăу Мйуканина глава,
Турйу гу е у Курумова пазука.
—„Кердосай се, 'убава Мйукано
„Съсъ Курумъ Кеседжию.“
Отиде си Поповикь Йованчо,
Отиде си у дѣду на гости,
Тамъ е сѣдѣу три дни и три нокьи.

Варіанты у И. С. Ястребова изъ Дебры: Поповичъ Иванъ и Корунъ Разбойникъ (стр. 67—68). Корунъ Разбойникъ, Король Баязетъ и Марко Королевичъ (стр. 58—60).

43.

Янкулъ воевода, гроза Турокъ *).

(Переписана ученикомъ IV класса Солун. Болг. Гимназіи Хр. Огнеповымъ, изъ с. Галечника, Деборскаго окружія изъ рукописнаго Сборника дебрянина М. Велева. Стр. 70 и слѣд.).

Да ли кье ме послушати, било, шчо,
Говоре краишници Турци, веле они:
„Као, наша майко, погуби насъ вайвода Янкула?
„Невидишь ли, светче Мухамеде,
„Што се чини отъ диспота твога?
„Камо твоя сабья укована,
„Иеръ не сѣчешь душмана свога.
„Послѣ бана Кастриота ђорђа
„Ни езмие идъ вайвода Янка главо
„Али своя погубише
„Подъ Биелиградомъ.
„Вала бѣжатъ у землю Арапску,
„Иеръ отъ Янка жива не можемо.
„Мухамеде, наше стара майко!
„Не видишь ли, шчо намъ чини Янко“?
Та се тужба и до цара чула,
Те дозивле Исакъ—паша свога,
Овако йе нему говорйо:
„Исакъ паша, вѣрна слуго наша!
„Что тебѣ силна войска моя,
„Те отиде до Ерделя [1] кришна
„И погуби войводу Янкола,
„Ил' погуби, ил живо доведи,
„Иеръ мене тужба дойдѣла
„Отъ Турака мои краишники
и т. д.

(не докончена).

Примѣчаніе. Янкулъ воевода или Янкулъ Банъ, т. е. Янъ Хунадидъ Венгерскій въ 1442 году уничтожилъ одну послѣ другой двѣ большія турецкія арміи подъ Карпатами: 25 марта въ Трансильваніи былъ разбитъ Меджидъ бей съ 150,000 человѣкъ, а 6-го сентября въ Валахіи на верхней Яловицѣ беглеръ бей Шагынъ-Паша съ 80,000 человѣкъ. Но впослѣдствіи Янъ Хуніади и Владиславъ III Ягеллончикъ, не смотря на предостереженія сербскаго деспота Юрія Бранковича и волошскаго воеводы Дракула, движимые ультрамонтанскою партіей Европы, имѣли несчастіе ринуться въ глубь Болгаріи, въ намѣреніи разбить тамъ Турокъ. Между тѣмъ изъ Азіи прибылъ султанъ Мурадъ II, и произошло знаменитое сраженіе подъ Варной (10 ноября 1444 года). Король польскій Владиславъ III вмѣстѣ съ побуждавшимъ его папскимъ легатомъ Чезарини пали на полѣ битвы, остатки же христіанскаго войска были разсѣяны и бѣжали домой черезъ Валахію и Сербію, нѣкоторые забрели даже въ Албанію черезъ Македонію. См. J. W. Zinkeisen' Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa. I Theil. Hamburg. s. 649—705.

*) Ердель, Ердельска-Трансильванія, Семиградье.

В. Шмидтъ впервые доказалъ, что Янъ Хуніадъ банъ былъ румынъ. См. его Die Stammburg der Hunyade in Siebenbürgen Hermannstadt. 1865. ss. 78 sq. Въ старыхъ рукописяхъ у Сербовъ и у Румынъ онъ всегда, а у Поляковъ и Чеховъ очень часто называется румынской формой Янкулъ, то же самое и у Болгаръ Енкулъ при Янку, то же и у Македонцевъ Янколъ банъ или Янкулъ, у Грековъ же ἄγγος. Въ нѣкоторыхъ варіантахъ Янколъ значится племянникомъ Марка Короля. См. выше изъ Енидже Вардара № 31. Софійскіе Шопы воспѣваютъ также сына этого Янкула, т. е. Крала Матея изъ Будима Града, т. е. короля-гуманиста Матвѣя Корвина, что̀ видно изъ образца въ Сборникѣ В. Чолакова подъ № 97. См. примѣчанія въ нашемъ Сборникѣ подъ №№ 24 и 26. (Сикулъ воевода).

№ 44.

Банъ Янкулъ съ помощью Вѣщаго золотокрылаго сокола построилъ себѣ монастырь, спасаетъ своихъ братьевъ Бановичей отъ рабства у невѣрнаго Чернаго Корума, послѣдняго убиваетъ, а вслѣдъ за этимъ снова уходитъ въ отстроенную имъ обитель.

(Записана ученикомъ I класса Солун. Болг. Гимназіи Т. п. Георгіевымъ, изъ с. Зарова, Солунскаго санджака, со словъ Георгія Главчева, родомъ оттуда же).

Ой, Янкула, банъ Янкула!
Янкула има девентъ братья,
Девентъ братья съ девентъ снъхи.
Янкулъ ходи горѣ долу
Съ негови побратими
По яденйе, по пиенйе.
Янкулова прьмна снъха
На Янкула времени:
„Ой, Янкула, милим'деверь!
„Не ходи горѣ долу
„Съсъ твои тѣ побратиме,
„Не распиляй башчина та мил-
на стока".
На Янкула му припадна:
„Стока не се распилява
„Отъ яденйе и отъ пиенйе,
„Ни отъ мои тѣ побратиме,
„Лю се стока распилява
„Отъ ваша та лоша слага,
„Іесте вие девен' снъхи
„Съсъ по девен' дѣца".
На Янкула му припадна,
Си яхнѝ бързаю конь.
Шета Янкулъ мало млого
И по гора, и по полѣ,
Никъндѣ мѣсто не го ареса;
На едно мѣсто отиде,
Тамка слѣзи отъ конь тъ
И ошче добрѣ не слѣзи,
Тежко стане, си заспа,
Хемъ заспа, стана
И си стана, и сѐ чуди,
'Дѣ си дойде едно пиле
Да му вели, и говори:
„Не мой стоишь и сѐ чудишь,
„Тузъ място е мънастирско,
„Тукъ да сторимъ новъ мъна-
стиръ
„С' чит'рийси' калугяри".
Като гленда банъ Янкула;
Нѣма никъндя отъ нѣкого,—
Ни отъ пиле, ни отъ чювѣкъ.

—Като гленда банъ Янкула
На горѣ на долу,
Тамъ си видѣ банъ Янкула
Едно пиле на небо то,
Вѣрно му сѐ помоли:
„Слѣзъ на долу, милно пиле.
„Да тѐ хватямъ, милъ побратимъ“!
'Дѣ си дойде, синйо пиле,
Та си дойде при Янкула
И Янкулъ му сѐ е примолилъ,
„А бре, пиле, синйо пиле,
„Синйо пиле, милъ побратимъ!
„Тузъ място е мънастирско.
„Да сторимъ новъ мънастиръ,
„Язъ да зидамъ на мънастирйо,
„Ти на мене хизметъ да прайшь“.
Си захвана банъ Янкула,
Да си зида новъ мънастиръ.
Синйо пиле съ нозѣ тѣ
Калъ му прай,
Съсъ новтятъ каминя му носи,
Съсъ устата 'ода носи.
Си го зида банъ Янкула,
Малко много девен' годины
На дивинтя година
Мънастиръ биттиса.
Какъ биттиса мънастирйо,
Тогазъ легна да си спи.
Какъ си легна и заспаса,
И отъ устата му подняли
Девен' зъмба.
Скоро Янкулъ сѐ разбуди,
На синйо пиле му вреви:
„А бре, пиле, милъ побратимъ,
„Ты си имашь златны крила!
„Пролетни си на горѣ, на долу
„И иди у наш'то село
„Наш'та кашча е устрадя село то,
„Прѣдъ кашча та има дрѣво дафиново,
„Да си сѣднешь на дрѣве то,
„Да запѣешь жално милно,
„Да си видишь кой да излѣзи
„Отъ наш'а кашча.
„Язъ имамъ девен' братйя,
„Девен' братйя, девен' снъхи
„С' по девен' дѣца.
„И си имамъ стара майка.
Да си летна синйо поле
И отиде у село то,
Право отиде на тѣхната кашча
И си сѣдна на дрѣво то,
Та си запѣ жално милно,
Никой нѣма да излѣзе
Отъ тѣхната кашча.
Си излѣзи една стара баба.
Тя бѣше Янкулова стара майка
С прьна крьпа покрыйна,
Покрыйна до очи тѣ
И съсъ голѣмъ гласъ заплака,
На пиле то вре'и:
„А бре, пиле, синйо пиле!
„Ты си леташь на високо,
„Ты си гледашь на рендома,
„Да ли отивашь къидѣ
„Кара-Корунска земья,
„Че е дошьлъ Кара Корунъ,
„Ми й поробилъ девент' сына,
„Девентя' сына с' девен' снъхи,
„Девентя снъхи съ по девен' дѣци
„И девентя' ги прижалихъ,
„Банъ Янкула не прижалихъ,
„Че не го знамъ, живъ или умрѣнъ е?“
Тамъ си найде девен' снъхи,

'Дѣ то перятъ църна вълна,
Да я направятъ бѣла,
Та му вели хемъ гойори:
„Поможи Богъ, девен' снъхи,
„За што перете?
„Да ли не знайте, че днесъ
„Денъ Великъ-денъ?“
Тѣ му велятъ хемъ говорятъ:
„Ные знайме, че е денъ Велик-денъ.
„Нъ не ны остава Кара-Корунъ“.
Тогазъ той му говори:
„Толко юнакъ е тозъ Кара-Корунъ,
„А бре, лудо, лудо младо,
„Имашъ татко да тя бръка,
„Имашъ майка да тя жали,
„Върни сă, лудо, лудо младо.
„Кара-Корунъ за тĕ погуби“.
Банъ Янкула му говори:
„Дѣка сѣди Кара-Корунъ“?
—„Кара-Корунъ сѣди на высокы конаци“.
Си отиди банъ Янкула
Та ми вели хемъ гойори:
„Слѣза долу, Кара-Корунъ
„Да тĕ видя, шчо юнакъ си“.
Се издаде Кара юнакъ
Та му вели хемъ говори:
„Махни ми се жълта коришница,
„Да те дуна, да се погубишь“.
Такъ му викна банъ Янкула:
„Слѣзи долу да тĕ видя, шчо юнакъ си“
Тогазъ му викна Кара-Корунъ:
„Постой мăра и почекай,
„Да си осѣдля мой та коня“.
Банъ Янкула коня учи,
Хемъ го учи, хемъ се моли:
„Варай, конйо, бърза конйо!
„Ако махна Кара-Корунъ отъ высока,
„Ты да паднешь на земьята;
„Ако махне отъ земята,
„Ты да станешь на высоко“,
Де си слѣзи Кара-Корунъ
Съ боздугана во рăката;
Като слѣзи й отче махна
И махна отъ высоко,
Янкулува бърза коня
Си паднă у земьята
Та пакъ подрѣче:
„Постой отче еднăжъ да ти подмахна.
„Еднăжъ махна Кара-Корунъ,
„Сега язъ да ти махна,
„Повторъ пакъ ты махни.“
Като махна банъ Янкула,
Та го уд'ри Кара-Корупа,
Та го уд'ри девен' пенди у земьята.
Банъ Янкулъ хичъ не отиде
Да му влѣзи у кăшчата,
Та се върна й си отиде.
Се подвърна банъ Янкула,
Да си подбра девен' братйя,
Девен' братйя съ девен' снъхи.
Тогазъ назадъ се подвърка,
Си отиде у Кара-Корунска кăшча,
Та си събра дванайси хазны,
Хы товари на братйе то му,
Хы прибира напрѣдъ него
И хы донесе у село то,
У село то на кăшча та,
На майка му хы донесе

Тогазъ Янкула напра'и
Три литани
Та ѝ бакна права рънка.
Тогазъ Янкула ѝ рече
На негова стара майка:
„Азъ сьмъ, мале, банъ Янкула,
„Твой сынъ.
„Азъ докарахъ мой тѣ братйя,
Хы куртулисахъ мой тѣ братйя!..
„Прѣхвьрли си чьрна кръпа,
„Азъ си отивамъ на новъ мъна-
стиръ“.

№ 45.

Удалой Янкулъ мститъ лютой казнью Мигрицѣ воеводѣ и его дружинѣ за похищеніе своей жены первой любы Ангелины, преславной дѣвойки сербской.

(Записана тѣмъ же лицомъ и оттуда же).

У съмбота. Богъ, сироти недѣля
Засонила Янкулица млада,
У недѣля, рано кога станало,
Сѣде плачи и сълзи рони
По нейно то бѣло лице.
Какъ я видѣ Янкулъ лудо младо
Да ѝ вели хемъ гойори:
„Зашто плачишь, Янкулице младо,
„Мое пьрво любе Сьрбянска,
„Дѣвойка Ангелина прочуйна?
„Шчо кусуръ ми найде та плачишь,
„Или на мойто юнаство,
„Или на мойта стока“?
Тя му вели, вели хемъ гойори:
„А бре, Янкулъ, мой пръмно любо,
„Косуръ нѣма на шчо да ти найда,
„Ни на твой то юнаство, ни на твой та стока.
„Язъ си плачă, че сношче сьмъ
„Тежькъ сънъ сънила:
„Призъ наш'тѣ рамни дворове
„Мънтна 'ода си течеше,
„Мънтна дури яловица.
„Шчо ке биде Янкуле, пръмно любо?“
Янкулъ ѝ вели:
„Шчо да бънди, той за кажи

„Ако й за харно, до пройма да стане
„Ако й за лошо, до пладне да остане,
„Дурди сьмъ язъ, нимой та й страхъ
„Лю нимой стоишь, та мё глендашь,
„Стан' ми, донесе пройма да проепсамъ,
„Чи за подă у гора зилена,
„Ловъ да си ловя у гора зилена
„С' мой тѣ хрътки и захари
„И с' мой тѣ пилента соколови
„Да изловя елени кошути
„Язи пакъ скору за сё вьрна".
Прибира хрътки и захари
И ошче пилца соколови,
И като излѣзи отъ порти,
Янкулъ й порънча, нарънча:
„Язъ дордѣ ни дойдă, порти да ни отворишь;
„Ако найда порти отворени,
„Рънка по рънка и мăрка по мăрка за тё сѣкă".
Янкулъ си отиде по гора зелена.
Кога гленда Янкулица по равно поле,
Вышни дивани сă почьрняли,
Като черны мрави,
Байряци му лъскатъ, като ясно слънце;
Муздрацитѣ му лъскатъ,
Като ясни звѣзди по синйо-то небе.
Янкулица млада рънцѣ кръши,
Рънцѣ кръши и сълзи рони,
'Дѣ си събралъ Мигрица войвода,
Си събралъ петь хиляди души
Сватове и кумове,
Си дойдоха у Янкулови дворови,
Порти найдоха затворени,
Всички викнаха, подвикнаха:
—„Отвори си желѣзни порти,
„Да влѣзе'ме у ваш'тѣ дворове"
Янкулица му подвикна:
—„Янкулъ юнакъ порънка ми порънчалъ,
„Порти да не отворя.
„Кога то дойде Янкулъ, порти за отворя".

Забодоха до петь байряци,
Си чакаха Янкулъ младъ юнаку.
Шета Янкулъ ми юнакъ день въздидень,
Нищчо по гора зилена не улови,
Само лудо по гора си говори:
—„День въздиденъ ловихъ, нищчо не уловихъ,
„Шчо е сънила Янкулица млада, има асмея“.
Скоро лудо назадъ сё подвьрна,
За си дойде Янкулъ лудо у негови двори
И петь 'иляди души съ петь ми байряци
'Сичкитѣ сё на конйе яхатъ
Ка си дойде Янкулъ лудо младо,
'Сички тѣ прави му станали
И'сичкитѣ рънка му сё 'зели.
Чудо стои Янкулъ юнакъ та сё чуди,
Дѣ дойде Мигрица войвода
Да му вели хемъ гойори:
—„А бре варай, Янкулъ, милъ побратимъ
„Имашь хаберъ или нѣмашь?
„Язъ си дойдохъ за твой то пръмно любо,
„Твой то пръмно любо Сърбянска дѣвойка,
„Имашь гюнюлъ да я дадишь
„Или кавга за си чинишь?“
Тогазъ си викна Янкулъ юнакъ
На негово прмно любо:
—„Отвори ми портá желѣзнá,
„Да си влѣзи Янкулъ лудо младо!“
Чудо сё чуди Янкулъ, шчо да прави,
Шчо да прави, какъ да прави;
И той аджемия, и конйя му аджемия,
Тогазъ сё скачи на вышни дивани
На Янкулица ѝ гойори:
—„Варай, Янкулица, шчо систоишь, Богъ ми,
„Та си глендашь.
„Прѣмѣни сё, Богъ ми, оружи сё,
„Надѣни си роху нивѣстинско,
„Прикрый се прѣмлада нивѣста;
„Чи с' дошелъ Мигрица войвода,
„Да тё 'земе пръмно любо“.

Тогазъ заплака Янкулица млада;
—„Варай, варай, Янкулъ пръмно любо!
„'Дѣ сѐ ѝ чуло и видѣло,
„Кой си любо далъ,
„Та и ты мене да мѐ дадешь?
Тогазъ си отгойори Янкулъ юнакъ:
—„Кулай нѣма, што да правя:
„И язъ аджемия, и коню ми аджамия,
„Лю ты на коню г'а яхнишь,
„Дизгиня за га утегашь,
„Дребно да си ходи, често да се кланишь,
„Тѣ за тѐ езматъ млада невѣста.
„Язъ за си идѝ у гора зилена,
„Да си бъркамъ стара кобилица“.
Тя се примѣни, хемъ оружи
Янкулица млада си надѣна нивѣстинско рухо.
Си отзеха Янкулица, си я яхнахѝ
И я отзехѝ млада нивѣста,
Тѣ я 'зеха и направо отидохѝ.
И Янкулъ си'зе сѣдло на рамо то,
И златна узда у рънката,
Си отиде у гора зилена,
Си отиде у зелени ливади,
У зелени ливади при студени извори,
Тамъ си найде стара кобилица.
Върти лудо кобила да хване,
Яла кобилица не стои да се хвани,
Викна Янкулъ, заплака:
—„Варай, мари, ты, стара кобилице!
„Ако не стойшь на мене да се хванемъ,
„Да ли нѣмашь хатѝръ на мой то пръмно любо,
„Че е дошелъ Мигрица войвода,
„Да т' ми отзелъ мой то пръмно любо!“
Какъ чула това стара кобилица,
Тогазъ сѐ е запрѣла и я хватилъ,
Хва̀ти я и ѝ клади синйо сѣдло,
Та ѝ помина златна юзда,
Мигрица̀ войвода да има сили:
—„Варай скоро, Янкулице, младо пръмно любо

„Мене мѐ й майка ми зарѣкла,
„Кога за нивѣста дребно да си ходя,
„Дребно да си ходя, често да сѐ кланя.
„На пънтйо слънце да мѐ зайде“.
Какъ си Янкулъ хвати стара кобилица,
Си я уд'ри по гора зилена,
Гора та поле я е чинилъ;
Обърнали сă 'си сватове и кумове,
Кога видѣли, гора е замънглела,
Единъ на другъ си говорятъ:
—„Е, гора е замъглила,
„Ала може да дойде Янкулъ юнакъ.“
А Мигрица войвода сърдце му дава:
„Вѣтъръ силенъ ми дуе,
„Прахове и дымове запрашила отъ силны вѣтрове“
До дѣ рѣчь та си дорѣче,
И Янкула пристагна,
И му вели, хемъ гойори:
—„Хай со здравйе, кумове и сватове!
„И язъ за дойдă послѣдъ вази
„Да испратя мой то прьмно любо.“
Напрѣдъ си промина Янкулъ.
Кога назадъ се подвърна,
Кога видѣ Янкулъ юнакъ,
Самъ Мигрица войвода останалъ
С' Янкулица млада нивѣста,
Останали сѐ кой безъ глава, кой безъ рънка.
Тогазъ му рѣкълъ Мигрица войвода:
—„А бре, Янкулъ, милъ побратимъ!
„Язъ ти сторихъ нашега
—„А бре, варай, Мигрица, милъ побратимъ!
„Ты го 'зе мой то прьмно любо,
„Язъ ешче халалъ не ти сьмъ го ст'орилъ,
„Да идиме до мой та кăшча“.
И подвърна, си отидоха у Янкулови кашчи
Отвори порты желѣзны,
Та влѣзохă у Янкулови двори,
'Дѣ си влѣзи Янкулъ юнакъ,
Пакъ порты-ты затвори.

Янкулъ на Мигрица говори:
—„Язъ си имамъ девен' бънчви вино,
„Вредъ за го испияме,
„Халалъ да ти чинѝ твой то пръмно любо.“
Тогазъ хвати Янкулъ юнакъ,
Си найде една нова рогозина,
Я измаза со смола и катранъ,
Датъ го зави Мигрица войвода,
Си го исправи сридя рамни двори,
Та го запали отъ русата коса.
Датъ си сѣдна и испи девен' бънчви вино.
Мигрица войвода 'се си горѣше...
Горѣ, горѣ три дни и три ношчи,
Янкулъ юнакъ девен' бънчви благо вино испи.

Примѣчніе. Въ этой былинѣ сказывается румынскій элементъ: Мигрица (Нигрица)—Воевода Черный, Болг. Черне—турецкій Кара Корунъ; Янкулъ-Янъ и т. д.

№ 46.

Янколъ воевода, Ангелина, его жена и Хорватинъ воевода.

(Записана ученикомъ III класса Болг. Солун. гимн. А. П. Филипповымъ, изъ с. Якуруды, Разложскаго окруж.).

Сонъ сонила Янкулица млада,
Че прѣзъ нихни тѣ рамни двори
Мънт'а 'ода протекла
Дери мънт'а дери яловица
Да и станала рано
На Янкула гойори:
— „Че мънт'а 'ода ѝ протекла
Прѣзъ тѣхнитѣ рамни двори
Дери мън'та дери яловица
Я той ѝ вили и гойори
— „Варай, варай, Янкулице, премно любо!
„Донеси ми ручокъ да руча,
„А този сонъ ако и за харно до ручокъ ки биде,
„Ако и за лошо до пладни“.
Да си и ручилъ ручокъ
Да си ломте шюкюти и този
Да си отиде у гора зелена лови лудо лови,
Ништо не излови,
Да се повърна у негови д'орови
Тъй г'а вида што да види,
Дѣ и дошелъ 'Арватинъ войвода
С' пен' хиляди души,
Да и кордисалъ до три ми байряка.
Какъ го видѣлъ на Янкула,
'Сичкитѣ прави му станохѝ,
'Арватинъ войвода не ѝ станалъ.
Какъ го видя на Янкула

Да мо вили 'емъ гойори.
— „Варай, варай, Янкулъ, мили побратимъ!
„Или знаешь или не знаешь
„Зашто си душелъ?
— „Язъ сьмъ дошелъ за твой то премно любо,
„Зашто ти си я ималъ шес' години,
„Дай я на менѣ,
„Да я имамъ и язъ шес' години
„И сетня пакъ на тебѣ
„Халалъ нека ти й!"
Като чу Янкулъ тосъ лавъ,
Да се скачи на негови мердивени,
Да й вели на Янкулица:
„Варай, варай, Янкулица млада!
„Примини сă, йорожи сă,
„Надини си нова дрѣха невястиска,
„Покрий сă, премлада нивяста,
„Че за тă езми Арватинъ войвода,
„И ако идете призъ Косово поле,
„Честомъ честомъ да са кланишь,
„Ако да имамъ касметь,
„Язъ за ида у гора зелена,
„Да си бъркамъ старъ кобилъ;
„Ако да мога да яхвамъ,
„И язъ тебе може да тя отемна."
Да си испрати Янкулъ младъ юнакъ,
Да си испрати негово то премно любо,
Той си отиде у гора зелена,
Да си найде стара 'кобила,
А тя ни стои да се хвати,
А той й вили хемъ гойори:
— „Варай, варай, стара кобила,
„Да ли знаешь или незнаешь,
„Зашто не стоишъ да тя хватя!
„Ако ли нѣмашъ на менъ хатăръ,
„Да ли нѣмашъ и на мойта стопаница,
„На сьрна Янгелина?
„Зашто тя зобяме зобъ пшеница
„Скришомъ отъ мене
„И тя поя ми ройно вино?
„Заштото я 'зе нея 'Арватинъ войвода."
Толко си чу стара кобила,
Та се запре, та си я'вати
Янкулъ младъ юнакъ,
Да си я яхна,
Да си отиде по 'Арватинъ войвода,
А си го пристигне у Косово поле,
Аскеро на Арватинъ войвода
Се обърна да гленда назадъ.
По Косово поле,
Прахови ся дигатъ и димове;
На 'Арватинъ войвода аскеро му вели:
— „Варай, варай, 'Арватинъ войвода!
„На послѣдъ прахове сă дигатъ
„Или вихрици виятъ
„Или Янкулъ иди?"
А той му вели хемъ гойори:
— „Ако да дойде Янкулъ само
„С' што да прави на пен' хиляда души
„Да си пристигнолъ младъ Янкулъ,
„Да си удри по аскерово съ стара кобила."
Кога отиде при 'Арватинъ войвода,
Си остана самъ 'Арватинъ войвода

И Янкулица неговото премно любо
И тогазъ ся обърна Янкулъ назадъ,
Той да види што да види: кой безъ глава,
Кой бизъ нога, кой бизъ рънка.
Тогазъ вили 'Арватинъ войвода:
— „Варай, варай, Янкулъ милъ побратимъ!
„Язъ ако ти с'торихъ на шега,
„А ти зашто тай ми стори,
„Ми погуби пен'хиляда души"
Янкулъ му вели хемъ гойори:
— „Варай, варай, 'Арватинъ войвода!
„Ако да има побратимско,
„Вьрни ся да идемъ на моята кашта".
Ся вьрнахă да йотидохă
У Янкулова кашта.
Като утидохă Янкулови дворови
И тогасъ Янкулъ си йотзе една рогозина,
Да си зави 'Арватинъ войвода,
Да си го помаза со смола,
И си ископа на средъ двора една дупка,
Да си клади 'Арватина войвода
Дори до колиня тѣ,
Да си го запали отъ кă главата,
Да си сѣдна на неговъ салонъ,
Да си искара три бячви вино
Да и вели на Янкулица:
„Варай, варай, Янкулице млада!
„Туряй ми вино да пия
„И стой ми диванъ права,
„Арватино вайвода да цвѣти,
„Язъ да ямъ и да пия".
Да си горѣ 'Арватинъ вайвода до три дни,
Доръ да изгори 'Арватинъ.
Младъ Янкулъ три бячви вино испилъ.

№ 47.

Янкулъ воевода въ поискахъ за невѣстой, по совѣту матери, останавливается на своей двоюродной сестрѣ Бѣлой Янѣ, и женится на ней, но послѣ такого кровосмѣшенія постигаетъ ужасный голодъ то село и лишь разводомъ несчастныхъ супруговъ небесная кара прекратилась *).

(Записана ученикомъ III класса Солун. Болг. гимназіи Георгіемъ Палашевымъ, изъ Велеса).

Шетба шета Янкула войвода,
Шетба шета три години
За невѣста да яреса,
Нигдѣ яресъ не яреса.
К'о се вьрна да си греди,
Ми ареса попова та керка,
Попова та керка Яна, бѣла Яна.
Го опитва неговата майка:

Примѣчаніе. О кровосмѣсительствѣ см. примѣчаніе къ 51 № нашего Сборника

—„Ой ти, синко, Янкула войвода!
„Дѣка яресъ' ми яреса?
—„Ой ти, майко, стара майко!
„Три години шетба шета,
„Нигдѣ яресъ не ареса,
„К'а се върна' да си греда,
„Е яреса' попова та керка,
„Попова та керка, Яна, бѣла Яна,
„Туку ми е пуста браточеда,
„Срамота е да я сакамъ,
„Грѣхота е да я зема."
Де му вели нейна майка:
—„Ой ти, синко, Янкула войвода!
„Фърли грѣ'о на орео,
„Фърли срамо на баямо,
„Земи си я бѣла Яна!"
Си я почу стара та си майка,
Та си я 'зе за невѣста,
За невѣста Яна, бѣла Яна,
Яна, бѣла Яна, попова та керка.
Отъ какъ я 'зе Яна, бѣла Яна,
Ми зафати да ми върне
Све градъ и слана,
Сичко шчо имаше посѣено,
Всичко се ослани, попари;
Све шчо имало изникнато,
Всичко се оградило;
Всичко шчо има'я, све доядо'я;
Старци старци бѣла пепелъ маже,
Млади юнаци корупки гризе,
Мали дѣца песокъ зобе'я.
На свитѣ имъ се додѣяло,
Се собра'я се то село,
Се то село у църквата,
Бога да се молятъ,
Што е това душогубие.
Догдѣ не се оставия
Яна, бѣла Яна
И Янкулъ войвода,
Не застана да върни.
Ми се остави'я Янкулъ и Яна
И върненье то престана.

Варіантъ у В. Качановскаго изъ Дупницкаго округа села Бобошева, подъ № 194. (Женитьба Янкула Зеленогора).

№ 48.

Женитьба бана изъ Янока на дочери латинскаго короля Михаила.

(Записана ученикомъ IV класса Болг. Сол. гимназіи Хр. Огненовымъ, изъ Дебры (села Галечника).

Катъ се жени од Янока Бане,
Надалеку запроси дѣвойку,
Преко моря у землю Латинску,
У Кочию града бйеломе милу ћерку
Крала Михаилу.
Банъ я проси,
Кралъ му я не дадѣ,
Нитъ я дадѣ нитъ не надѣ;
Врѣме проће за деветъ година,
Катъ десета за хе година
Паде сига по Янока града*),
Груда е се дѣца по сокаци,
Едномъ друго градомъ удрашъ,

*) Янокъ или Янекъ—городъ Раабъ, по венгерски Djör.

Едномъ друго брате говорѣше:
Стан дйете остати та неѣе
На срамоту на бану дѣвойку,
А то бане и слуша у гледа
По то бану врло жао био.
(не докончена).

Варіантъ у В. Качановскаго изъ Джуманесскаго села Панчерова подъ № 194 (Женитьба Янка Зеленогора).

№ 49.

Янкулъ воевода, церковь самотворная и Мехмедъ-Али-Паша.

(Записана ученикомъ IV класса Болг. Экзарх. прогимназіи въ Скопи Давидомъ п. Иліевымъ со словъ его брата Димитрія Пліева, изъ Куманова, Скопскаго санджака).

Посилѐла 'Янкула войвòда
Отъ дьнъ ми Коложѐга,
Пособрà'я три'есе' дружйна,
Искочй'я у гору зелѐну.
Подунàло еднò тьнко вѣтре,
Повѣяло едно ситно снѣже,
Навѣяло дỳри до пояса,
Измарзнàле свйлени байрàци,
Замарзнàло тои свѣтло орỳжье,
Замарзнале чйжме и калчине,
Извикнỳе 'Янкула войвòда:
— „Ель чỳете, трйесе дружйна?
„Овдѣ има църква самотворна,
„Да идемо у църкву самотворну,
„Да цѣнимо кърс'ье и йконе,
„Да валимо тога силнога огня,
„Да отмарзнемо свилени байраци,
„Да отмàрзнемо той свѣтло оружье,
„Да отмарзнемо чижме и калчине“.
Отидоше у църкву самотворну,
Исцѣпи'а кърсье 'емъ йконе,
Завалише тога силнога огня,
Отмарзнà'а свилени байрàци,
Отмарзнаше той свѣтло оружье,
Отмарзнàа чижме'емъ калчйне
И си вика 'Янкула войвода:
— „Отворѐте църкву самотвòрну
„Да видите врѣме, какво е.“
Отворише църкву самотворну,
Катъ ке видимъ чудо 'емъ голѣмо,
Све е църква обколисана съ бѣли чадàри,
И у срѣдѣ зелена чадàра,
Подъ чадàра Мехметъ-Али-паша.
Изгавàра 'Янкула войвòда:
— „Ель чуете, три'есе' дружйна?
„'Острете си сабле дамаскйе!
„'Идете си отъ лѣву страну,
„Сви тѣ три'есе' дружина,
„А отъ дѐспу я кью самъ,
„Како Господъ насъ кье даде“.
Развьртѐ се 'Янкула войвода
Погубй двана'есе' 'йляде
И 'ватй Мехмедъ-Али-пàшу:
— „Шчо сакашь е, Ме'медъ-Али-пàшо,

„Не ли знаешь 'Янкула войвода?
„Посплела отъ дьнъ ми Коложега".
Ме'медъ-Али-паша милно,
Му се ньему молп:
— „Земи благо, шчо ти драго,
„Менѣ животъ ти да ми оставишь:
„Не сьмъ бия дома седьмъ дине дьна
„Те я си имамъ едно мужко дѣтео
„И да иду да си га виду!"
И Янкула войвода ньему отговаря:
— „Просто тебѣ отъ мене.
Право тегна на бѣлу порту:
— „Шчо си имашь, уйче, голѣма неволя,
„Па си свьрши Мара отъ Измира,
„Си дадо' два товара благо,
„Си дадо' три кована гердана,
„И си дадо' бурму позлатену.
„Богъ да бие Янко отъ О'рида!
„Си дадо' три товара благо,
„Си дадо' три товара благо,
„И си дадо' три гердана кована;

Примѣчаніе. Конечно, трудно сказать какой изъ Мехмедъ-Али-пашей имѣется въ виду въ этой пѣснѣ, ибо таковыхъ мы знаемъ нѣсколько. Можетъ быть, это родоначальникъ знаменитой албано-турецкой фамиліи, великій визирь Мехмедъ-Кёпрюлю (1656—1661), которому принадлежитъ въ Османской исторіи честь потурченія Чепинскихъ Помаковъ. Но, по всей вѣроятности, тутъ нужно подразумѣвать съ этимъ именемъ Мехмеда-Али, по прозванію Капеданъ, усмирявшаго въ 1806—1807 гг. сербское возстаніе на полѣ Салашскомъ и противъ котораго дѣйствовалъ тогда воевода Чупић. Получается въ результатѣ страшный анахронизмъ. Про „Везира Ћуприлића" пѣсню см. въ Сербскомъ Сборникѣ Вука Караджича Т. III, № 11. Варіантъ у И. С. Ястребова на стр. 288—294.

№ 50.

Янинъ Янко Сибинянинъ, Марія Смирнская и Георгій Морякъ.

(Записана ученикомъ IV класса Болгарск. Экзарх. прогимназіи Аксент. Георгіевымъ со словъ Димчи Иліева, изъ г. Куманова, Скопскаго санджака).

Дали е зора, дали е осъмнало?
Ни е зора, ни е осъмнало:
Янинъ Янко Сибинъ отворй'я,
Отъ како се Сибинъ *) соградило,
Отъ тогай се Сибинъ не отворило.
Янинъ Янко на порту сѣди,
На сабля се подпърло,
Никой не смѣе иде да га праша
Шчо ми бѣше сестриному дѣте

Примѣчаніе. Сибинъ градъ=Германштадъ. Янко Сибинъ, Сибинянинъ-Янъ (Хуніадъ) изъ Германштадта Семиградскаго. Выше было уже замѣчено, что Янъ Хуніадъ-Янколъ, Янъ Сибинянинъ, по своему происхожденію, былъ Румынъ.

„И си дадо бурму позлатену
„На бурмуту безцѣнета каменъ,
„Колко шчо вреди три товара благо,
„Толко вреди безцѣне та каменъ.
—„Ели чуешь, мой мили уйко!
„Па уя'ни тога добра коня
„Та отиди у широко Скопие,
„Па си 'земи малко млого търга,
„Най повише дѣвоячка търга.“
—„Па си я'на тога добра коня,
Па си дойде у широко Скопие,
Па си купи дѣвоячка търга,
Па си отиде у Измира града,
Па си 'вана Гюргю Гемиджию,
Па си отиде у Измира града,
Па си 'вати Лазара теляла,
Да си вика низъ Измира града:
—„Ми е дошла дѣвоячка търга,
„Кой сака, да дойде да купи,
„Млого ми е она осветинела“.
Па искочи Мара отъ Измира
И си събра два три'есе' другачки
И съ нима двана'есе алайки,
Шчо ву държатъ поли и скутòви,
Улегна си у шарену гямию,
Отбира си дѣвоячка търга
И си вика Лазаръ телялче:
—„Пушчай те си джамли пѐнджериня,
„Ке се наруси дѣвоячка търга“.
И си вика Гюргю Гемиджию:
—„Терай Гюру, Богъ да те убие,
Дори она стоку да отбере,
Гемія отишла е у Сибина града.
Кàтъ си види Янинъ Янко,
Млого се е оно затърчало,
Да си 'земе Мара отъ Измѝра
И му вика сестриному дѣте:
—„Назадъ, уйко! Богъ да те убие!
„Не ти давамъ Мара отъ Измира“.
Па гу чува двѣ недѣли дьна
Па си вика:
„Елай, уйко, да си 'земешь
„Твое вѣрно любе!“

№ 51.

Молодой Янкуль и его жена Янка Софійская покупаютъ себѣ рабыню изъ Новаго Пазара, которая открываетъ супругамъ, что они братъ и сестра, сынъ и дочь, а матерью ихъ она сама, послѣ чего несчастные кровосмѣсители въ объятіяхъ другъ у друга отъ ужаса умираютъ.

(Записана ученикомъ V класса Болг. Солун. гимназіи Діамандиі Колевымъ изъ Штиба).

Въ гора бука родъ родила,
На двѣ буки двѣ лбуки,
На трета бука славей пѣе:
„Чуйте, мало и голѣмо!
„Кадѣ иде зла потера,
„Што е старо ке погубатъ,
„Што е младо ке заробатъ“.
Останала тенка Янка,

Тенка Янка Софиянка,
И останалъ младъ Янкула,
'Дѣка сънце ке за'огя.
Однесле сă младъ Янкула,
'Дѣка слънце ке за'огя,
Па раснале, пораснале
И двама та за жененье,
Прочула сĕ тенка Янка,
Дека сънцето за'огя,
И прочулъ се младъ Янкула,
'Дѣка сънцето за'огя.
Па се 'зели тенка Янка,
Тенка Янка и младъ Янкула,
Па се водиле три години,
Па стигнале мажко дѣте,
Не е дѣте, како дѣте,
Туку ми е льюта змия.
Изговара тенка Янка:
„Ей, Янкула, мой стопану,
„'Аде, иди на Новъ-пазаръ,
„Да ми купешь срѣдна жена,
„Ни то млада, ни то стара,
„Срѣдна жена за работа".
Па отиде младъ Янкула
На Новъ-пазаръ та си купе
Срѣдна жена за работа,
Па ѝ дадоха малко дѣте,
Да го гледа, да го чува.
Тя го гледа и го чува,
Па кога да заспие,
Тя му тихо пѣсна пѣе:
„Нани, нани, малко дѣте!
„Малко дѣте пеленаче!
„Дѣте отъ братъ и отъ сестра,
„Отъ братъ и отъ сестра,
„Отъ синъ и отъ керка".
Па я зачу тенка Янка,
Па си викна и провикна:
„Ей, Янкула, мой стопану!
„Я ела да видимъ млада робинка,
„Каква пѣсна на дѣте то пѣе,
„Пѣсна пѣе и говоре,
„Че сме биле братъ и сестра,
„Братъ и сестра, синъ и керка".
А Янкула я попраша:
„Ей слугинко, млада робинко!
„От'дѣ знаешь, млада робинко,
„'Оти сме братъ и сестра,
„Братъ и сестра, синъ и керка".
А робинка отговара:
„Ем чорбаджи, младъ Янкула!
„Язи имахъ синъ и керка,
„Синъ и керка Янка и Янкула.
Кога дойде зла потера,
Ги закара въ тьугья земя,
Та ми ви много приличате".
А Янкула отговара:
„А по шчо не (насъ) ти познаваш?"
А робинка отговара:
„Янка има бѣлегъ отъ огинъ,
„Бѣлегъ на десна та рака,
„А Янкула бѣлегъ на глава та".
Кога се видатъ и двата,
Па се живи прѣгърнатъ
И ги мьртви раздѣлятъ *).

---

*) Исторія брата и сестры, по невѣдѣнію ставшихъ мужемъ и женой, или исторія матери-жены (Эдиповская сказка) и вообще кровосмѣсительство одинъ изъ сюжетовъ индоевропейской народной поэзіи. См. объ этомъ у В. Корша и А. Кирпичникова въ ихъ изданіи Исторія Всеобщей Литературы. Т. II, 436—437, а также въ монографіи Александра Веселовскаго въ Ж. М. Н. Пр. и въ Запискахъ Имп. Рос. Академіи. Сравни съ этимъ образцомъ также № 47 нашего Сборника.

№ 52.

Янкулъ воевода, пирующій со своими девятью братьями и дѣвушка Ангелина.

(Изъ коллекціи Бессарабско-Болгарскихъ пѣсенъ А. Н. Кулева. Записана въ Болградѣ).

Кăлесăлъ ми й Енкулу вăйводă,
Девятъ братя дă си гуштавă,
Милни снъхи да си ги пруштавă,
Слуга му бя мумă Енгилинă,
Дă му служă пу честă трапезă,
Да му служă съ златнă дуливкă,
Я чешятă й пусрибренă била,
Редъ ридилă пу честă трăпезă,
Редъ ридилă съ сребăрнă чешă,
Тă изриди й дивитяхъ братя
И пучести мили ти си снъхи.
Редъ я душло Янкулу вăйводу,
Я той ни пий, ни чашă пудавă,
Най си гледа мума Енгилинă.
Разсăрдисă мума Енгилина,
Тя зафăрли с' сребăрна чашă,
Тя зафăрли пу честа трапезă
И зафăрли и ошти утгувăря:
— „Ой тя тебя, Янкуле вăйводă!
„Не сьмъ душла гледа да мă гледашъ,
„Най сьмъ душла трăпезă да служă.
„Аку искашъ и тъй жă мă 'земишь,
„Аку пратишь и азъ жă тă 'зема
„Не засрамяй мой ту бялу лици,
Ни засрамяй мой ти черни очи".

(Записана М. Н. Кулевымъ съ припиской: „Пѣе се при свьршванние то трапеза та").

№ 53.

Радулъ воевода и Соколъ.

(Изъ сборника, составленнаго для директрисы Болгарской женской прогимназіи въ Солунѣ, Е. П. Кондратовой, ученицами Битольчанками).

Хоро играе на поляна та,
На поляна та на голѣма та,
Слѣдъ хоро сѣди Радулъ войвода,
На рака дьржи птиче соколово,
Соколъ пишчи жално-милно,
Радулъ соколу думаше:
„Гладно ли си, жедно ли си
„О, сиво соколче?
„Шчо си пискашь и жалко плачешь?
„Ой, ми та Радулъ войвода!
„Азъ не сумъ жадно, не сумъ гладно.
„Но я си погледни 'оро голѣмо,
„Како си играятъ редъ до редъ
„И братъ до сестра
„Како играятъ, а се не познаватъ.
„Я погледни мои тѣ сестри,
„Мои тѣ сестри и мой тѣ братя,
„Како си играятъ тѣ на едно
„А не се познаватъ“ *).

*) Варіантъ у В. С. Караджича Радулъ Бей, его братъ Мирчета и бугарскій Краль Шишманъ. Т. II, № 5, Женидба Влашита Радула, ibidem, № 88.

№ 54.

Богданъ добрый юнакъ, его жена и тридцать дружинниковъ *).

(Записана ученикомъ IV класса Болгарской Экзарх. прогимназіи въ Скопьѣ Авксентіемъ Георгіевымъ со словъ Димча Иліева, изъ Куманова).

Вино пиевъ триесе дружина
И предъ чашу си говоривъ:
—„Айде, Богданъ, да те женимо.
—„Не се жѐну три годи̇не дьна,
„Да направу сребьрну кочию,
„Да укòву саблю отъ гюмуша.“
Шчо си Богданъ Бога помоли'я
И Господъ му ньему дая:

*) Конечно, нѣтъ возможности узнать, какой Богданъ имѣется здѣсь въ виду — Молдо-Валашскіе ли Богданы, которыхъ было много, вышеупомянутый ли Богданъ Юговичъ, князь Пеонскій (Пѣяницкій) или наконецъ Богданъ Лютица, называемый въ сербскихъ и болгарскихъ варіантахъ также по турецки Сербезъ Богданъ, Богданъ Сербезинъ. О послѣднемъ мы знаемъ, что онъ дѣйствовалъ одновременно съ Больнымъ Дойчиномъ (см. выше). Пѣсни про Богдана Лютицу см. у Вука Караджича въ II томѣ подъ №№ 76 и 77. (Богданъ Лютица и войвода Драгія) и у П. Р. Славейкова изъ с. Дервена Старо-Загорскаго департамента въ Соф. Цер. Списан. кн. XXI — XXII, 540—544. Велешанинъ Орданъ Константиновъ въ своемъ описаніи Скопской околіи (1850) сообщаетъ, что въ 3-хъ часахъ отъ Скопіи въ селѣ Горни̇ Оризари находится по сіе время крѣпость Бог-

Направило сребьрну кочію,
Поканило кума 'емъ старейка,
Поканило два ручни девѐра,
Поканило китени сватови,
И ги кàчи на сребьрну кочию,
И си пòйде по рàмни друмове,
И си дойдѐ среде друма,
Симнà се кумъ и старейко,
Земà'а си главу Богдàнову,
Фьрльйше гу у трàву детелину
Па си отидòше по ўбаву дѣвòйку
Па ги срѣтна Богданова баба:
—„Помозъ Богомъ, Богдàнова бабо!
— „Дай Богъ дòбро, куме 'емъ старейко!
— „Камо ми га Богданъ добьръ юнакъ?
—„Богданъ нѣма ни татку ни майку,
„Останàя е 'изметъ да си чйна.“
Измами се Богданова баба
И спушчи си ньойну милу керку,
И гу качи на сребьрну кочию,
Па си 'одй до половина дрўма,
И пòе врабче на сребьрну кочию:
—„Ей, невѣсто, 'убава невѣсто!
„Кудѣ кье идешъ?
„Да ли кье идешъ за кума и старейка,
„Овдѣ ти е гинàя Богданъ добъръ юнакъ,
„Глава му е у траву детелину“.
Па си вика 'ўбава невѣста:
—„Запрѐте си сребьрну кочію,
„Много ми е дамла припаднàла
„Да прошетамъ низъ траву детелину“.
Туй си найдѐ Богданову главу
И гу тури у дѐсну пàзуку,
Па се качй на сребьрну кочію,
Па си бьркнà у свилени джебòви
И извадй си срѐбьрну чекию,
Извика си:—„Ей ди, куме, куме и старейко!
„Овдѣ ми е гинѐ'я Богданъ добъръ юнàкъ“.
И овдѣ гине 'убава невѣста,
И си удрй сребьрну чекию,
У свое то клето сьрце *).

данъ Лютица, населенная Турками. Кромѣ того въ другихъ варіантахъ вмѣсто Богдана Лютицы стоитъ Ойерединъ воевода. Извѣстны въ исторіи двое Хейреддиновъ: первый Хейреддинъ паша Джендерли, которому суждено было впервые столкнуться съ Болгарами, отецъ Алія Паши, взявшаго Терново въ 1393 году. Другой Хейреддинъ это потурченецъ, извѣстный у Европейцевъ подъ именемъ Рыжебородаго (Barbarossa), прославившійся въ качествѣ адмирала Сюлеймана Великолѣпнаго, которому тотъ покорилъ Варварійскія владѣнія Сѣверной Африки, и велъ успѣшныя войны съ Карломъ V Германо-Испанскимъ. По мнѣнію Славейкова, эпическій Хейреддинъ это— какой нибудь Македонскій потурченецъ. Наконецъ нѣкоторые думаютъ, что въ этомъ имени разумѣть должно какого нибудь боснійскаго богатаго бега.

*) Богданска та земя или Богданско, Богданія—Молдавія.

№ 55.

Удалой Кара Богданъ.

(Записана ученикомъ IV класса Болг. Солун. гимназіи Кон. Бараковымъ, изъ Скребатпа Неврокопскаго).

Богдане, Кара Богдане!
Билъ Богданъ билъ арамия
Ся осемъ деветъ години,
Нидѣ зараръ не устори,
Навървилъ я да си иде.
Ега бя'а тука горѣ,
Тука горѣ въ планина та,
Тамъ срѣшнаха тежка свадба,
Та фати'а млада зетя.
Фатио го вьрзао го,
Вьрзао го за два бора,
За два бора, за два брата,
Та фатиха невяста та,
Фати'а я вьрза'о я,
Вьрза'о я за двѣ ехли,
За двѣ ехли, за двѣ сестри
За двѣ ехли саковитѣ.
Пакъ вьрвя'а што вьрвя'а,
Пака пакъ отомъ вьрнаха,
'Де-то бяше младо зетя.
Студенъ кладенецъ извиралу,
При кладница бѣлъ тренуфелъ;
'Де-то бяше невяста та
Бяла лоза узникналу,
Та си са грозде наяли,
И си са вода напили,
Съ трендафея са окичили.
Сякиму е болес'ъ дошло,
Кому два дни, кому три дни,
На Богдана три гудини,
Три гудини и пул'вина.
Богданъ си вели и говори:
—„Дружина, вѣрна зоворна!
„Га умрѣ Богданъ вайвода,
„Да си гу закупаете
„На една крьстопотика,
„На Богданова гробина
„Студенъ кладенецъ изведете;
„На кладенеца зеленъ байракъ,
„Зеленъ байракъ побучете;
„За байрака заварзете
„Богданово враня коня;
„Ште помине силна войска,
„Да си ми коня възяхнатъ,
„Да си ми Богданъ прошетватъ,
„И байрака да си зематъ“.

№ 56.

Цареградскій султанъ, король Спиро, его сынъ Георгій Кастріотъ Скандербегъ, Али-Паша, Хамза воевода и банъ Враньинскій.

(Записана ученикомъ IV класса Болгарской Солун. гимназіи Хр. Огненовымъ, родомъ изъ Галичника Деборскаго).

Телалъ виче отъ утра до мрака
У биелу граду Цариграду:
—„Коготъ има отъ стола царева,
„Да се сутра на дивану наѣе.“
Катъ е сутра утро освануо,
Скунише се на диванъ господа,
Младѣ пàше, àге и спà'ие.
Тихо имъ е царъ бесѣдио:

—„Послуйта, аге и спа'ие!
„Бой кье биему крала отъ Спира,
„Бой кье биему и придобиемо га,
„Даде мени полъ кралева свога
„И четири утушио сина
„Йоштъ мени даваше 'арача
„Да му свѣтле на не оти'ему круно,
„Какъ ли умрѣ Спира краля,
„Дозваюм се и ньегова сина,
„По имену Ђорђе Кастриоти,
„Кога носамъ милувао лѣпо,
„Да во само Круиу отъ Спиру,
„Кой ус бабо издоржао,
„За кралу е и да 'арачъ дае
„Како му е бабо давао,
„Не ише Ђорђе узети кралева,
„Вечь семене закле на читаба,
„Да онъ мене че оставити,
„Него кръвца за ме проливати.
„Я вѣрувахъ ону змию люту,
„И сатъ е не Ђорђе отбѣгнуо
„Мухамеда светца погърдио.
„Пославъ нега въ равна Унгария,
„Да бойокъ би с си банянинъ Янка;
„Аль невѣрни Кастриоти Ђорђе
„Сву издаде силну войску лю мойу
„И погуби пашу капитана
„И моего ату великога
„Само двадесетьхиляду войника,
„Па побѣже въ равна Арбания
„И узе твърду Кропу на превару,
„И посѣче Кройски капитана,
„Узе круна старца баба свога,
„И подложи ньегово кралевство,
„Шчо готъ не ће да іеетъ сунећено
„По Спиру коколо ньега,
„Те се некте кърсикомъ покърстити
„Све исѣче, никой не утече,
„А ни то му доста не биаше
„Већъ онъ 'оће у кральевство наше,
„Роби, пали села и вароши,
„Сѣче, коле мало и велико,
„А сатъ ми е тужба дойдѣла,
„Да войника нѣма на Краина.
„Кога Ђорђе ни е погубио,
„Погубио или заробио?
„О господе, аге и спа'ие!
„Нискога породила майка
„И освѣти кървца проливану
„Чисте вѣре светца Мухамеда,
„Да погуби Ђорђе Кастриота.
„Кой ми е нуно додиао,
„Кой погуби ону змию люту
„Иль погуби иль доведе жива,
„Честитъ ће нега учинити
„Отъ Спира круно даруванне“.
Умокоше паше и кадие
И остале аге и спа'ие,
И везири по земля гледаше,
Али не'иће силни Али-паша.
Вече цару тихо отговаря:
„Сво, царе, десна рука моя
„И у руку бритка сабля ова,
„Кой не е кръвца напоена,
„И тако се е моя не напила,
„Она 'оће освѣтити тебе
„И погуби Ђорђе Кастриота“...
Като си е синко отъ голо
Катъ е царе оно разумѣо

Силано с войска сакупио,
Све коняка по изборь делия,
Силна войска, четеридесетъ хиледи.
Развише се свилени байраци,
Ударише царви бурие,
'Оде войска равна Арбаниа,
Прѣдъ нима е силни Али-паша
Мао врѣме постояло бѣше.
Гласъ допадна Ђорђу Кастриоту,
Да на нега иде Али-паша,
Куни Ђорђе войску по Спиру
Осомъ хиляда силни коняка
И седомъ хиляда на изборъ войника,
И све войску петнаедесеть хиляду,
Али само огонь жетокога
Подъ Кройу войска прѣброио
Па е свое дружбо говорио:
„Да идеме, мили браће мои,
„Поздравити силномъ Али-паша!
„Не мойте се братя поплатити,
„Шчо й е више войску у Турака;
„Они славитъ своего Мухамеда,
„А ми лѣпо име Исусово“.
Када Ђорђе своя разговора свърши,
Учини се велико знамене:
Сви коняци конье посѣдоше,
Бритки саблье плешчи припасоше,
Развише се свилски байраци,
Ударише свирне и бубане
И войсчи се учини веселье.
Околъ войска тьуге и жалостъ:
Плачу майку едено синовци,
Плачу любе свою заручнице;
Мали дѣца майки гледаећи,
Плачу 'секе малу браћу своме,
Свойу брату нуђо и притицаше,
Претицаше те и цѣливаше,
Хватаюће конье за дзйн'ье.
Не биле се ко повратио,
Майки свойе скидаю ђердане,
А любовци златни порстенове,
Дивойке вѣнци позлаћени;
Те завиеше међу на олтаря,
Низь олтарь руке распинале,
Да би майке аме дочекали,
А любувке свое заручнике
И сестрићу мили браћа свои.
О толен се войска подигоше,
И отиде сутромъ Али-паша
Катъ су биле на поле Дибранско
Ондѣ не ноћи достигнула
Ту ми они побише байряци
И по поле бѣли газарова.
Катъ е сутра данокъ о свануо,
Поче Ђорђе разредуватъ войску.
Близу поле зелена гора бѣше,
У той гору поставло пуска
Три хиляда силени коняка,
Прѣдъ нимъ с 'Амежа воеводa *).
'Амежа о Ђорђе говорио:

*) Боснякъ Али-паша и Герцеговинецъ Хамза-бей (Гамузъ бей) — послы султана Мохамеда II Завоевателя (Эль Фатихъ) въ Дубровникѣ. О нихъ см. у Миклошича Monumenta Serbica etc. Vindobonae. 1858, pp. 513, 515 и 516. Другой Гамузъ бей былъ комендантомъ смежныхъ съ Сербіей замковъ, возсталъ противъ сына султана Баязеда, Мусы Кеседжія, но былъ побѣжденъ послѣднимъ.

„Си синовче, дѣте драго мое!
„Постой, сине, у гору зелену,
„Доржи твойу и сокупи войску,
„Али не мой призъ ударити;
„Некъ се поче корвца проливати.
„Катъ угледашь двѣ войске огнене
„И байряке турски и каурски,
„Тиѣай и геѣ изъ гора зелена
„На турке ѣемъ юрушъ учинити,
„Прѣстрашити ѣемъ све войску царву,
„Те ѣемъ мои потъ мачь укренути“.
Амежа е ньега послушало
И отиде у гору зелену,
Алъ пойде силни Али-паша
А катъ чае Ђорђе угледао,
Пало му е войско разредуе,
Отъ коняка крило учинило,
Закрила е лица поставио.
Међу крила Ђорђе улазау,
Околъ нега пѣшице и коняце
И за себѣ поставио стражу
Све коняка два на'есет стотенъ,
Прѣдъ нима е бане Вранянине,
Кой бѣше юнакъ отъ старине.
Вранянице Ђорђе говорио:
„Доржи, бани, на окопи войску,
„Али нимой призъ ударити!
„Некъ удари изъ гору Пурину!
„Какъ удари изъ гора 'Амежа,
„Я ѣу войску крилу размакнути.
„Твойу дружбу путе отворити.
„Некъ удари чили неуморнье“.
Мало врѣме постояло бѣше,
Даде Ђорђе отъ боя знаменя.
Ту се добри коньи разиграше,
Ударише бубни и свирале,
Су се бритке саблье повадише
И бойно се койле положише,
То удари конякъ на коняка,
Ту се поче кровца проливати.
Када види 'Амежа вайвода,
Да се силни войски ударише,
Не потайно удари пуска,
Како вуче изъ гора зелена;
Три хиляди копла положише
Три хиляди саблье повадише,
Учинише юрушъ учинише,
Секу ядне турке изненада,
Кутъ 'Амежа войске допираше,
На Алие турке разгоняше,
Та ненадейна изъ гора пусня,
Страхъ зададе сву войску цареву.
Катъ е види Кастриоти Ђорђе,
Свойу войску крилу разгониу,
Враньанину пише отворио,
Пакъ удрише чили на уморнье;
Ту се тежка кровца проливаше,
До небо се яденъ гласъ чуеше
Отъ велике еке отъ юнаке...
Турци зовутъ светца Мухамеда,
А крошчени име Исусово,
Три саата бойокь жестокаго
Пада мортви силени турака,
Двадесетъ и двѣ хиляди коняка
Двѣ хиледи оста ушче живо,
Отъ вайника Кастриоти Ђорђе
Пада мортви пѣшице и коняка
Двѣ сто двадесетъ пѣшака,
Толикоси и ранени бияше.
Када виде силни Али-паша

Да су ньему турци изникнули,
Скупи ону з'рави и ранени,
Пакъ побѣжао бѣлу Цариграду
Безъ байрака и безъ чадорова.
Оста Ђорђе с войскомъ на мегдану

Сву е турску землю поробио
И з'раво се е на трагъ повратио.
Ни е майка родила юнака,
Шчо е майка Кастриоти Ђорђа *).

---

*) Подлинная исторія знаменитаго Албанскаго князя Георгія Кастріота, прозваннаго Скандер-бегомъ (Княземъ Александромъ), сильно искажена панегирическими романами. Уже Гопфу мнимо историческія свидѣтельства о сверх-естественныхъ геройствахъ Албанцевъ Скандербега представлялись eher Romane, als Geschichte, а В. Макушевъ, которому принадлежатъ особенныя заслуги касательно исторіи славянства въ Албаніи и Скандербега въ частности, объявилъ извѣстія эти просто баснями (имѣется въ виду переписка Скандербега и мемуары его сподвижниковъ и родственниковъ). Скандербегъ съ кинжаломъ надъ горломъ принуждалъ секр. Султанскаго посла Мурада II написать ему приказъ о передачѣ въ его руки Крои Эпирской, столицы княжества его предковъ. Свои пресловутыя войны съ Турками Георгій Скандербегъ, проведшій свою юность на родинѣ въ Албаніи, послѣ съѣзда славянскихъ и албанскихъ боляръ, началъ побѣдами надъ мусульманами въ Дебрѣ въ 1444 году; особенно много крови было пролито близъ замка Светиграда въ Верхней Дебрѣ. Тѣмъ не менѣе мы видимъ, что Кастріотъ и послѣ этихъ побѣдъ продолжаетъ платить султану Мохамэду II Завоевателю (Эль-Фатиху) ежегодную дань въ 60,000 дукатовъ. Дебра, заселенная тогда, какъ и теперь, въ верхней части (въ долинѣ р. Радика) Мыяками или славногласными (шкьипскими) Албанцами, а въ нижней—настоящими Арнаутами, очень часто бывала поприщемъ битвъ Скандербега. Эти Мыяки и теперь съ аристократическою гордостью считаютъ себя его потомствомъ. (См объ этомъ болѣе подробно въ моей статьѣ: Дебряне, въ Извѣст. Спб. Слав. Общества за 1888, № 2). По смерти Скандербега (17 января 1468 года) упорное сопротивленіе Албанцевъ было сломлено. Албанцы вмѣстѣ съ Сербами начали массами выселяться въ Италію, гдѣ и понынѣ есть еще ихъ потомки (Молизскіе славяне), въ числѣ которыхъ состоитъ и самъ министръ Криспи, котораго, по крайней мѣрѣ газеты, объявили благороднымъ отпрыскомъ Скандербега.

Что же касается подлиннаго происхожденія Скандербега, то уже Гопфъ доказалъ, что тотъ и со стороны отца и со стороны матери, Slavischen Stammes ist. Его прадѣда по отцу Бранила мы встрѣчаемъ въ 1368 году при дворѣ Александра владѣтеля Валоны (Авлоны), а его отецъ Иванъ, владѣтельный графъ при рѣкѣ Матѣ, храбро сражался съ Венеціанцами противъ Турокъ. Славянскія грамоты Кастріота Скандербега напечатаны у Миклошича въ его Monumenta Serbica etc. стр. 442, 481 и 482. Часть Кастріотовъ-Скандербеговъ переселилась впослѣдствіи въ Россію, гдѣ и до сихъ поръ еще украшаютъ собой гербы фамилій Ушаковыхъ и Добровольскихъ (генералъ, убитый подъ Плевной). Не говоря уже о существующихъ Сербскихъ пѣсняхъ изъ цикла Скандеръ-бега-бана изъ извѣстныхъ намъ Болгарскихъ сборниковъ встрѣчаемъ мы всего лишь одинъ образецъ, именно въ Сборникѣ Д. Миладинова изъ Прилѣпа подъ № 690.

№ 57.

Султанъ Мехмедъ Сюлейманъ, Отомановичъ, банъ Георгій Кастріотъ Скандербегъ, его генералъ, капитанъ Муса и удалой Хамза *).

(Записана тѣмъ же лицомъ и оттуда же).

Содержаніе: Генералъ Капитанъ Муса служитъ бану Скандербегу Георгію Кастріоту, но султанъ Мехмедъ Сюлейманъ Отомановичъ предлагаетъ первому измѣнить бану, обѣщая сдѣлать его государемъ Македонскаго пашалыка и Албаніи. Единоборство удалого Амзы бея съ Албанскимъ витяземъ Захаріей на великомъ полѣ Дебрянскомъ и тринедѣльная битва между Турками и Албанцами. Муса-измѣнникъ разбитъ на голову. Султанъ Отомановичъ приказываетъ палачу Арабу Ибрагиму снять съ Мусы голову за его похвальбу, но Янычаре вымаливаютъ у султана прощеніе; Муса лишь изгоняется изъ двора султанскаго. Съ повинной на шеѣ изгнанникъ является къ Скандербегу и вновь поступаетъ въ его полчища и славитъ себя въ рѣзняхъ съ Турками.

Книга пишитъ Отомановиħъ царе — „Кажи менѣ, Мусу капетане,
По имену Ме'метъ Сулемане, „Да таквога не има юнака
Те я шале Мусу капетану, „У турчина, ни у катрина
Скандеръ бега бану ħенералу: „Али ми е за лудо вала ево:

---

*) Послѣ гибели султана Баязида I Молненоснаго (Илдырыма) въ неравномъ боѣ съ завоевателемъ Тимуръ ханомъ (Тамерланомъ) въ битвѣ подъ Ангорой (1402), турецко-османскія завоеванія въ Европѣ достались его тремъ сыновьямъ: Сюлейману, Мусѣ и Мохамеду, и неустроенную еще державу постигли ужасныя междоусобныя битвы, и если бы только тогдашнихъ государей Грековъ, Сербовъ и Болгаръ хоть сколько нибудь одушевляла идея о самостоятельномъ существованіи или отвращеніи къ Османскимъ завоевателямъ, и если бы тогдашніе христіанскіе князья и цари Балканскаго полуострова съумѣли бы воспользоваться счастливымъ моментомъ (междоусобною братоубійственной войной османлисовъ), то ни Болгары, ни Греки, ни Сербы никогда не могли бы подпасть подъ «тяжкое» иго Турокъ. Но къ несчастію, а можетъ быть и къ счастію, для этихъ христіанскихъ народностей, Имперія турокъ утвердилась въ Европѣ.

Старшій сынъ Баязида I Сюлейманъ Отомановичъ или просто Сулейманъ (по гречески Μουσουλμανης, по славянски Мусольманъ), храбрый и благородный молодой человѣкъ, но жадный къ наслажденіямъ и въ особенности къ вину, царствовалъ сперва въ первопрестольной столицѣ Бруссѣ, а потомъ въ Адріанополѣ. Но смертельный врагъ послѣдняго Муса по прозванію Кеседжи (т. е. Головорѣзъ), то поддерживаемый, то оставляемый Сербами и спасавшійся бѣгствомъ въ Балканахъ у Болгаръ отъ преслѣдованій своего старшаго брата Сюлеймана, Адріанопольскаго султана, неожиданно появился передъ новой столицей и овладѣлъ ею (незадолго до того Муса обезглавилъ Вука Лазаревича, его племянника, умертвилъ Филиппопольскаго митрополита Даміана въ церкви, а трупъ его выбросилъ за городскую стѣну). Много знатныхъ лицъ послѣ этой ужасной побѣды перешло на сторону Мусы Головорѣза, самъ же несчастный Сюлейманъ во время бѣгства въ Константинополь былъ пойманъ и задушенъ, по приказанію Мусы (5 іюня 1411 года). Законнымъ султаномъ сдѣлался младшій сынъ Баязида, Мохамедъ I, прозванный Гюрешчи Челеби, т. е. Благородный боецъ, госу-

„Зашчо дворишь слѣпа господаря?
„Кой не зна за юнаство твое?
„Да ти дворишь царя честитога,
„О'давна би био за везира.
„'Оди ка менѣ, Муса капетану?
„Сво тебѣ твърда вѣра даемь,
„Даћу тебѣ благо неброяно
„И пашалокъ отъ Македония.
„Ако ли ми ти погубишь бана,
„Скандеръ бега твога господаря,
„Да ћу тебѣ круно позлачено
„Отъ мена земля Албания".
Катъ йе Муса книга проучио,
Превари юдеча (?) земля,
Йе остави Ђорђа господаря,
'Оде дворомъ Отмановићь царя.
Када дође цару у Стамбола,
Лѣпо чае царь дочекао,
У за сеись Мусу поставио,
Да му служатъ паше и везире
Повали се Муса на питане:
— „Вѣра моя, мой честитъ царе,
„Како згледамъ бана Скандеръ бега,
„Позвам ћу га на мегдань юначки,
„Отсѣћу му главу на ме'дану,
„Освоит ћу равну Арбаниу,
„Вѣньме молимъ мои честитъ царе,
„Да ми дадешь силну войско твою".
Шчо заиска Муса капетано
Шчо заиска, то му царе даде,
Двадесеть шесть хиледи коняка
И собрани по изборъ юнака
Диже войску царя честитога
Преко равно земля Романиа.
Катъ ей дойде землю Ђорђеву,
На Дибра таборъ е учинио,
Малеко врѣме е постояло,
Альми иде Кастриоти Ђорђе
И еви войску хиледа двѣ стотени

дарь справедливый и миролюбивый, чуждый всякаго фанатизма. Муса былъ энергичнѣе и нравственнѣе Сулеймана, но его строгость обращалась въ тиранію; онъ отложился отъ своего брата Мохамеда и сдѣлался его смертельнымъ врагомъ. Между тѣмъ Мохамедъ соединился втайнѣ со всѣми врагами своего брата, Стефаномъ Лазаревичемъ, Юріемъ Бранковичемъ, Радичемъ Чельникомъ, Богданомъ Юговичемъ и другими европейскими пашами греческаго, албанскаго и болгарскаго происхожденія. Рѣшительное сраженіе между Могаметомъ и Мусой произошло 10 іюля 1413 года, гдѣ при Ихтиманѣ въ долинѣ Искера особенно отличились союзные Сербы подъ предводительствомъ Юрія Бранковича и другихъ юнаковъ. Съ неистовой храбростью Муса изрубилъ собственноручно множество враговъ. Видя свое дѣло потеряннымъ, онъ пытался спастись бѣгствомъ на своемъ конѣ, но былъ застигнутъ на берегу рѣки и задушенъ. Его побѣдоносный братъ торжественно предалъ тѣло его погребенію въ Брусеѣ. Таковъ былъ конецъ Мусы, этого «звѣря», какъ называетъ его Константинъ Костенецкій. Благородный же Мехмедъ наградилъ своихъ христіанскихъ союзниковъ значительными уступками земель, поставивъ ихъ къ себѣ въ вассальныя отношенія. И все это въ благодарность за дѣятельную помощь, оказанную Сербами, Греками и Болгарами при утвержденіи единодержавія и порядка въ новой имперіи.

Южно-славянскія пѣсни цикла Мусы Кеседжія см. у Вука Караджича въ Т. II, подъ № 67, въ Сборникѣ Болгарскомъ Безсонова, въ Болгарскихъ книжицахъ и др. Сюда же примыкаетъ и циклъ о Корупѣ Разбойникѣ, Нигрицѣ, Черномъ Арапѣ и т. д. См. предъидущія наши пѣсни.

Арбанаса по изборъ коняка,
Стаде войску Арбанасъ бане,
Близу турке на редъ поле равно,
Аль трие накь и се ударише
Двѣ ожени (?) на срѣдь поле равно.
Виче юнакъ изъ войска царева
По имену Амажа делия:
— „Ели кога породила майка,
„Данъ изиѣе на мейданъ юначи“.
Поле изио юнака Захария,
Кнезъ и витезъ юнакъ отъ старину,
Онъ не може сордце о'дѣличу,
Вѣнь онъ скаче на коня голѣма
Удари га чизма и мамузомь
И положи коплье отъ мейдана
Кубасилпу на очи на леече,
Те полье ти како соколъ сиви,
Супротъ ньему Амажа делия.
Удрише се како се стигоше,
Едномъ друго ране не задайе,
Иеръ се уредъ коплье ударише,
Аль стопи велико жалосте,
Оба коня у земли поклекоше
Отъ велике снаге и хитрости,
Мейданжие на землья бацише,
Аль се скачу, како че юначки
То се свѣтле саблье ударише,
А кага се саблье узломише,
Побиели се ухватише руку,
Сво брате горе жалости,
Едномъ друго дорватъ не могоше,
На уста имъ бѣла пѣна скаче,
Аль журчину бѣла и корьава
Борише се отъ утра до пладнѣ.
Када ми е полудену био,
Клекну турчинъ на земльицу цорну,
Те изгуби свойу русу главу
Погуби га юнака Захарпа,
Арбанаски силни мейданджия,
Отнесье я глава на одора,
Приказа'е Скендер бегу бану
И онъ ньему крило позлаѣено
И на крило два драги каменья
Иаецъ му дао отъ злато колана,
Койно е млетци ковало.
Катъ ли види Муса капитане,
Да йе ньему витезь починуе,
Онъ се скаче на коня голѣма,
Та излѣзи на срѣдъ поле равно,
Па извика све изъ гласа
Те позива Скендерь-бега-бана.
Како виче Муса капетане,
Разлежу се борда и долине:
— „Скендербеже отъ Крайна бане!
„Ако е си ватешъ отъ пошченье,
„Излеѣа ли на мейданъ юначки!
„Зове тебе Муса капитане.“
Муса бане не говори нишча,
Вѣнь се мисли и у землю гледа,
Аль не му га Арбанаски Муса
Вѣнь га педе и желамъ назовае,
Када га бане разумѣо,
Найно се ньега не могоше,
Вѣнь посѣда добра коня свойя
По имену Шарца великога,
Вучи капу на очи намече,
Бие коня срѣбромъ и мамуземъ
И положи коня отъ мейдана,
Те полети кано ластовице
И зуби му ватра посипаше,
Изъ очи му муна ударяше,
Като чае Муса угледао
Престраши се жалостна му майка
Те побѣжи у войску цареву,
Осрамоти царя честитога,

Та зададе страхъ на сву войска,
Туженъ Муса,камо твоя 'вала?
Аль стопи бойа жестокога,
Удрише се двѣ окиене войске,
На срѣдъ Дибра поле широкога,
Те се би'е и прахомъ и оловомъ,
Ту се бише три недѣли часа.
Обѣ стране много изгибоше;
Ошчъ се мейдань не зна чий бѣше,
Или турски иль арнаутски.
То е Ђорђе по мучно му било
Зубна трито и повади Ђорђу на турску удари,
А за нима остали коняци.
Лети ђорђе кросъ войску цареву,
Како вуче у биелу стаду,
Корвавилу руке до раменьа,
Сѣкутъ ядне цареви делие
На срѣдъ Дибра поле великога,
Пресѣчеше коня и коняке
И ошчъ оне младе окотише
Нега турци поматъ не могаше
На трагъ бѣла плећа окренуше,
Побѣгоше низъ то поле равно,
А за ними и Арбанаси млади.
Сѣкоше и до моркога мрака,
Двадесетъ хиляди глави отсѣкоше.
Али Муса оста на мейдану
И двѣ хиледи млади Яничара;
Те се брани отъ утра до мрака,
Али му е лоша срѣћа била;
Умѣша се Скендербеже бане
Међу турке яничари млади,
Те й коли, катъ яганца млади,
Алъ утече Муса капетане,
Не би нио юнакъ отекао,
Веће чайе доборъ коня отнео,
'Оде Муса отъ града до града,
Дође плагуђ царя честитоме
И с нимъ войску четири хиляда,
Мало брате и то из'ранени
Када чаи царе угледао,
Сордито с Мусу бесѣдио:
„Бре, димари, ђиди ђаурине!
„Камо войска Отомановић царе!
„Камо мои паше и кадие?
„Камо ли ми аги и спа'ие?
„Гди е мейданъ? Гди е твоя 'вала?
„Гди е глава Скандеръ бега бана?
„Зовите га цорног Арапина,
„Ибра'има, онега желапа,
„Да погиби едно'арамъ заду,
„Койно е оголи е браду".
Веле'е нему турци яничари:
„Не мой царе, мили господаре,
„Иеръ юнака Арбански Муса
„Кой витезь Скендеръ-бега-бана,
„Аль юнаци ни се твои турци,
„Нит'су морка изъ горице вуци,
„Зашчо бѣлу плеће окренуе,
„Те изъ поле равне побѣгоше,
„Самъ остана Муса на мейдану,
„Двѣ хиляди твои яничара".
„Садъ промисли, царе господаре,
Иели право погубити Муса?"
Када ли е царе разумѣо,
Прости животъ Мусу капетану,
Аль га тера изъ двора бѣлога,
Нека умрѣ отъ глада и жеда.
Мислио си Арбанаса Муса:
„Куда ли ће на кудѣ ли страну,
„Да би бѣжа цару татарскоме,
„Прѣдатъ ће ме цару невѣрному

„Да бѣжа цару Унгарскоме,
„Унгарцима са лути поносити.
„Неће никой нагледати мене,
„Коликъ да е'амъ рида О'родскога
„Да побѣжамъ дужду Сплетачкоме *);
„Скоро се е съ Ђорђе побратио,
„Педватъ земье и жена и дѣца
„Теће рѣче да самъ изданица,
„Сада знадемъ, шча ђу учинити:
„Врећу тежакъ синжиръ на горлицѣ
„И отићу своме господаре,
„Скендеръ бега отъ Крайна бане;
„У него е сорце милостиво,
„Милостиво и Бога боязливо!
„Мени ће се Ђорђе смиловати,
„И опетъ ћа съ нимъ воювати".
Шчо е рѣчи, то е учинио.
На горло е синджиръ поставио,
Те побѣже Ђорђу господару
Аза фали Отомановић царе,
Пада Муса на ноге Ђорђеви
Те и горкимъ сузе проливаше,
Сву е войску каплакъ ударише,
А найвшие Скендер бега бане
Диже Муса за бѣлу руку
Сузе таре съ нимъ се цѣлива,
Мусу теши за з'равъ га пита,
А не кори куда са е скитао,
Повратилу й села и вароши,
Равно поле, зелени ливади;
Ђенеральство кои имађеше,
Призъ него уше ка'о бѣше.
Иошчъ ие Ђорђе тихо говорио:
„Кой би мога Мусу покорио
„Предъ юнаци и предъ витезови,
„Мойо сабью отсѣће ю главу".
Послѣ Муса болѣ юнакъ бѣше
Барладно и сагредо пише,
Хилядоикь главу отсѣкао
И срамоту свою осьвмао.

№ 58.

Султанъ Махмедъ II Эль-Фатихъ, покоривъ Румилію, отправляетъ въ Скендерію (Албанію) Балабана пашу и сына его Едеръ-бея противъ Кройскаго капитана Танаса Поповича, но Георгій Кастріотъ въ союзѣ съ Сплетскимъ дожемъ спѣшитъ въ Бератъ, гдѣ и перебиваетъ всѣхъ турокъ.

(Записана тѣмъ же лицомъ и родомъ оттуда же).

Заклине се Ме'метъ царе Сильни *)
У бѣлу граду Цариграду,
На ћитабу своме Алкорану
И ферижу 'азрети Алие,
Да ће силну закупити войску

*) Завоеватель Константинополя Мохамедъ II Сильный, по прозванію Эль-Фатихъ (1451—1481), по свидѣтельству Георгія Францы, друга послѣдняго византійск.-императора Константина XI Палеолога, былъ однимъ изъ просвѣщеннѣйшихъ государей въ этомъ мірѣ. Извѣстно благотворное вліяніе на Могамета II его любимой матери, Маріи Бранковичъ и патріарха все-

И пороби равну Арабанию,
Да ће бѣлу освоити граду Крою *)
И погуби (ти) Скендербега бана **).
Што е рѣче, то е учинио.
Силену е войску сакупиу,
Двѣ стотинъ хилядо Турака
Све пѣшака и борзи коняка.
Па подиже свою войску силну
Преко земля Романия ***).
Борзо дође подъ бѣлу Крою.
Тамо царе обсѣдную бане
Колико е поле истог Кроя.
Око поле високи планини
Йошчь они долбоки долине.
Си отъ бяху притиснули Турци,
Катъ ли бѣше войска почанула.
Ме'метъ царе сильни книгу пише
Те я шале Кроскомь капетану,
Отъ старино витезу и бану,
По имену Поповићь Танасу.
Книга тае нему говорио:
—„Ћа го бия отъ старине бане
„И отъ Кроя града капетане!
„Акоише твоя глава драга,
„Пошали ми клуче отъ Крои града.
„Кога нигда обратити не ћешь
„Ни свои бани, крали иль цесари“.
Капетанъ му книга отписуе:
—„Послушай ме, Ме'метъ царе сильни!
„Ми е менѣ рѣколъ Скендербеже,
„Да не шалемъ клучи Београда ****)
„Веће е Ђорђе ме не запретио

ленскаго Геннадія (гуманиста Григорія Схоларія), единомышленника Георгія Трапезунтскаго, и противника Гемиста Плиѳона и кардинала Виссаріона Никейскаго. Извѣстно также, что этотъ Магометъ подтвердилъ вполнѣ древнія права и преимущества Константинопольскаго патріархата. Хотя Магомедъ Фатихъ и не обладалъ ни величіемъ, ни умѣренностью своего дѣда Могамеда I Благороднаго (Челеби) или отца Мурада II, но все это не мѣшаетъ ему быть замѣчательнѣйшимъ правителемъ. Любимыми занятіями его была астрономія и чтеніе греческихъ и римскихъ классическихъ авторовъ и жизнеописанія Александра Македонскаго, Цезаря, Августа Октавія, Константина В., имп. Ѳедосія Великаго, изслѣдуя способы, которыми онъ могъ бы превозойти ихъ всѣхъ и распространить какъ можно шире предѣлы своего царства, въ чемъ и успѣлъ. Кромѣ своего роднаго (турецкаго и сербскаго языковъ) онъ хорошо зналъ еще пять другихъ коренныхъ языковъ: греческій, латинскій, арабскій, халдейскій и персидскій. Наконецъ Мохамедъ II покровительствовалъ художествамъ и искусствамъ (итальянцу Беллини).

*) Кроя или Круя—городокъ въ Шкодринскомъ вилэйетѣ (въ Албаніи).

**) О томъ какъ Георгій Кастріотъ Скандербегъ, въ виду похода Мохамеда II въ Албанію, просилъ черезъ своего дьяка «канцлера» Нинецы Вукосалия помощи у Дубровчанъ см. у Миклошича въ его Monumenta Serbica etc., стр. 442, 481 и 482.

***) Подъ этой Романіей разумѣть должно не Румынію (Молдавію и Валахію), а Ѳракію и Македонію, называемыя по турецки Урумели (Римско-греческое царство), а въ народной поэзіи Болгаръ, Македонцевъ и Сербовъ «'убава ми рамна Романія»...

****) Этотъ Бѣлградъ не есть Шумадійскій, Сербскій Бѣлградъ (римскій Singidum), а теперешній Бератъ или Арнаутъ Бѣлградъ, древній Antipatria въ Янинскомъ вилэйетѣ (въ Албаніи).

„Да затворишь врата отъ Кройпу.“
Катъ е царе книга поучио,
То е нему нуно жао био.
Поче бити Крою отъ'си страни
Изъ свои сильни лубарада.
Био недѣльу данака,
Те учини деветь т'ора врата
У Кройну граду бѣломе,
То би драго цару силекоме,
Те дозива паша и везире,
Те имъ царе говорио:
—„Като бѣла забѣли зора,
„Удри ћемо на бѣлу Крою!
„Не мойте се страшити, витезови!
„Лесно ћемо освоимо Крою,
„Зидови се Крои пробиени
„И бедеми на землицу пали“.
Када ми е данакъ освануо,
Удари'е свирие и бубане,
Поскочише паше и кадие,
Алай-безе, аги и спа'ие,
Развише се силени байраке,
Полетише яничари Турци,
А са нима паше и спа'ие.
Отъ сви страни они ударише,
Али Бѣлаграда не уђеше.
Ок'о града тѣлеса падаше,
Како гора, катъ е иссѣчена.
Изгибоше паше и везире,
Сильни бези, аге и спа'ие.
Други войска броя се не знае.
Юрушъ чини отъ ютро до мрака.
Плаче Ме'метъ и сузе пролива,
Гледаући мортви витезови;
Мухамеда онзи светца зваше,
Те овако нему говораше:
—„Камо твоя сабля окована,
„Коя влашке главе отсѣкаше?
„Камо ли ти твоя конецъ зеленъ,
„Кой разгоняше войске?
„Камо ли ти буздоганъ отъ злато,
„Кой младе удараше бане?
„Или си се, светче, поплашио
„Отъ'ядуха Скендеръ-бега-бана?
„Пробуди се, светче Мухамеде!“..
Злога сео и вино попио,
Те освѣти корвца проливана,
Отъ ђурише влашке арашь беше,
Када ли се наплакао бѣше,
Те е нему Ме'метъ бесѣдио:
—„Балабане, све майуздане!
„Лѣто прође, цорна зима дође,
„Не мого сме освоити Кройу,
„Ника сила не ни преварио,
„Већь изгибе сильна войска моя,
„Сто тебѣ хиляди войска,
„Те обѣсни Крою на сви страну,
„Али не мой на юрушъ торчати,
„Йеръ ћешь главу свою изгубити,
„Катъ не стане у града за'ире,
„Цорна праха и тежка олова.
„Сами ће се грађани предати,
„Йошъ Кройе врата отворити“.
То говори, на коня се качи,
Пакъ се д'иже преко Арбания.
Сѣче, коле мало и велико,
Роби, пали села и вароши,
Долина суертъ Арбанаси именом се,
Кидна она називаше.
И оной бѣше млади Арбанаси

Едномъ други тридесетъ хиляди,
Све тежака и младега бана,
Дѣвойка млада чобаница,
Удовица, жена мужарица,
И дѣчица скоро породени,
Поизда'и Арбанаса вука,
Божия га погубила рока.
Свету Ме'метъ потмагъ укрену,
Па побѣже бѣлу Цариграду.
Катъ разуме Арбанаса бане,
Шчо учини той невѣрни царе,
Мислио се, омислио бане,
Како би се освѣтио царе,
Балабану главу отсѣкао,
Имотъ Крои Турке истерао.
Све омисли, на едно измисли:
Окрену се дужду Сплетачкоме,
Шчо заиска Скендеръ-беже-бане,
Шчо заиска, то му дужде дада,
Свои войску петна'есеть хиляда
Млумане Ђорђе имадеше,
Д'иже войску Арбанаси бане
Преко равна земля Скендерия,
Намѣра га намѣрила бѣше
На младега паша, Едерь-паша,
А синовца бѣше Балабана,
Кой стрићу на помоћь издале
Упусну та дочекаше
Свому войску подмагъ укренуше,
На коли имъ главѝ намакоше,
Едерь-паша жива ухватише,
И онима ньегова бабайка,
Те ѝ води подъ Крою бѣлу.

Балабанъ се помамао бѣше
Отъ велике туже и жалости,
Катъ угледа Скендеръ-бега
Изъ подъ града на средъ поле равно,
Носећь глава турски витезови,
Кой на потъ исѣко'е бѣше,
И видѣћи брата у сужанство,
И негова сина Едерь-пашу,
Нима кланья на абдесъ узима,
Већь онъ екна се на коня голѣма,
Залеђе се граду на Бедему,
Буздогана на врата удира,
Але е ньему лоша сређа била:
Пуче пушка изъ Бѣлаграда
И удари паша Балабана,
Мортавъ юнакъ па землю паде.
Када ли се сунце иззаидно, (?)
Те се бѣше ноћца ухватио,
Побѣгоше Турци изъ подъ града,
Аль потайно да не знайде никой,
Оставише силене топове,
Чадорова, пала, байряци
Сву за'иру, кои измеђа'у,
Те 'одоше преко Арбания,
А'ль е журкомъ лоша жеђа била,
Чобанимъ пута прѣсѣкоше,
А Арбана кленце затворише,
Много хиляда главе отсѣкоше.
Садъ доспѣватъ пѣсме и попѣвке
Отъ витеза Скандеръ-бега-бана,
Иеръ ѝе борзо прѣкинуо Ђорђе.
Богъ му дао небесно спасенье.

№ 59.

Мальчикъ возвѣщаетъ въ Цареградѣ о покореніи Кастріотомъ «Разбойникомъ» и его правой рукой Мусой Удалымъ Румиліи, Болгаріи и Македоніи; противъ нихъ командируется Албанецъ Балабанъ-паша, но послѣдній наголову разбитъ.

(Записана тѣмъ же лицомъ).

Сунце зайѣе и мѣсецъ зайѣе,
У Цариградъ мало момче доѣе
Безъ долама и безъ опанака,
Люби царя роке и колѣна,
Горко плаче и сузе пролива.
Када ли се наплакало бѣше,
Честитоме царе говореше:
— „Откади е равна Романия,
„Булгария и Македония,
„Ни е горѣ землья поробена,
„Шчо не твоя, царе-господаре,
„Осомдесетъ хиляда оваца
„И петдесетъ хиляда волова,
„Три хиляда турски бедевия,
„Друга коня на брои се незнае
„Одеде намъ момке и дѣвойке,
„Наше листе буле и кадуне,
„Све на миру и на творда вѣра“.
Када чапе царе разумѣо,
Удари си руке по колѣна,
Пакъ доживле паша Балабана *)
Те йе царе нему говорио:
— „Арбанасе, Балабане паша,
„Куни войску, шчо го приеможе
„Те пòроби землю Арбанию
„И погуби Ђорђа ‘арамия,
„Кой ми е више додиао.
„Некъ сви бани, крали и цесари
„Доржави се мои поробени,
„Краишника турске исѣкао,
„Све на мира и на творда вѣра,
„А не е ми на нега жао.
„Вѣнь на ‘ожу негову владику
„Арбанаса отъ Драча бѣлога,
„Кой га е на зло наметнуо
„Да поможе дужда Спетачкоме,
„Великога душманина свога,
„А да сние удари на мене
„Преко мира скоро утвордена.
„Освѣтиме, вѣрна слуго моя!
„Пороби ми равну Арбанию,
„Доведи ми жива Скендеръ бега,
„Донеси ми главу владичину.“
Катъ е паша нега разумѣо,
Силено е войску сакупио,
Под‘иже се преко Романия.
Доли е та земля Арбания.
Катъ ли паша намѣѣаше,
Доѣе Скендеръ-бега-бана отъ
Крайна

*) Балабанъ-паша, т. е. исполинъ, герой, извѣстный у Турокъ своею удивительною храбростью въ войнахъ съ Австрійцами; онъ принималъ личное участіе въ осадахъ Вѣны и Пешта. Но родомъ онъ не былъ Албанецъ, а потурченецъ-Болгаринъ изъ Копривщицы, гдѣ командовалъ тамошнимъ янычарскимъ корпусомъ.

См. Ст. Пранчева. Копривщица отъ точка зрѣніе историческа, соціальна и икономическа. Пловдивъ 1886, стр. 12.

Чадоръ йему бѣлу книгу пише,
Те я шале Скендеръ-бегу-бану
И шале му господски дарове
Самурђурке и скерлетъ доламе,
Бритку саблье, срѣбро окована
И боздоганъ отъ сувога злата,
Книзи чаа паша позравише,
Лажођъ юнакъ говорѣше:
—„Ни сумъ дошо, Скендеръ-беже-бане,
„Робитъ твою равну Арбанию,
„Већь сумъ дошо да се помиримо
„И йошъ да се лѣпо побратимо.
„Поз'равлявамъ те, мой честитъ царе,
„И шале ти отъ све сор'це дара".
Сордито му Ђорђе отговора,
Балабана и псуе, и кара;
„Отме вѣра Исусова!
„И еда чинишь, да те не познавамъ!
„Како смѣешь на прилика моя
„Звати мене, да се побратимо,
„Еденъ козаръ свога господаря,
„Скендеръ-бега отъ Крайне бана!
„Ако мислишь една 'итрице,
„Да ћешь со даромъ прѣварити мене,
„Не ћешь, момче, вѣра ти е моя,
„Него ода да се огледамо,
„А за дартия шалемъ уздария,
„Арбанаско рало и мотику,
„Шо не пише дѣдовика стара
„И твега честитога царя".
Катъ Балабанъ бѣлу книгу прие,
Мучи юнакъ, не говори нишчо,
По носу се корстомъ ударио,
Пусне свуза поставио,
Али Ђорђе мудра змия бѣше
За пусия турска жазиеше,
Обданъ става а обноћь стражува,
Да не удри испрѣвари Турци
Сво повропире и жалости,
Неће Мусо да почива съ миромъ,
Већъ онъ скаче на коня витеза,
Те полети у войску цареву,
А са ниме найболе юнака,
Сто коняка, млади Арбанаса,
Све племеће и свѣтли кнезова
Й ошчь и нећакъ Скендеръ-бега-бана,
Ударише на журке коняке,
Петстотенъ главе отсѣкоше,
Али побро отъ тежки нагласи,
Де ли лука подъ яганъ лука
Некте че се на трагъ повратити,
Већь у турску ударише войску,
Са сви страни бѣше затворени
Отъ коняка царя честитога.
Ухватише Муса ђенерале
И нећака Скендеръ-бега-бана,
Петъ князова млади Арбанаса,
А остале подмагъ укренуше,
Поведоше Мусо несрећнога
Бѣлому граду Цариграду
И съ нимъ побро седомъ витезова,
Арбанаски по изборъ кнезова.
Катъ е царе Муса угледао,
Сордито е нему говорио:
„Добрѣ дошла, горко 'арамйо!

„Већъ е врѣме де се укумиме,
„Кате плачетъ майке и любовце,
„Койно се съ цорно завмо,
„Руси главн мои витезова?
„Кой си е Муса отсѣкао,
„Адли, Муса, горска арамио,
„И твоя ћеть борго остатъ куста
„Твою саблю, отсѣћу ти главу,
„Кой смаче хилади Турака“.
На то селе Муса насмѣ'ао,
Те е цару тихо бесѣдио:
„Я не жале русу главу мою,
„Него твоя, гдѣто я отсѣковъ,
„Ахъ, мой Боже, голѣму жалости,
„Да йе кому било погледати,
„Горку мука Муса ђенерала,
„Кою прими отъ Мейдана цара.“
Мучи нега недѣла данака,
На комаде месо разрѣзао,
На каише кожу му деряо,
Залива га пакломъ и оловомъ,
Колѣна му жигомъ прожегаше,
Имотъ нокта чавле ударяше,
Живаго на мейданъ дереше,
Русу му е главу отсѣкао.
Се остале тако измучише
И вбѣлу граду, Цариграду силну
Мусу крило Скендерово,
Кой ће турски отсѣћати главу.
Катъ разумѣ Скендеръ беже бане,
Шчо учини'омъ юнака царе,
Плаче Ђорђе, како дѣте младо,
Ни ти спава, ни ти се разговара,
Трећи данокъ Ђорђе проговаря:
„Добро, Муса, самоволна моя!
„Не самъ ли ти, Муса, говорио,
„Да се проће угукъ лука твога?
„Ахъ, мой Муса, десна рука моя,
„Све уздана старца Скендеръ-бега;
„Кой ће мойо ослободити войско?
„Кой ли турске отсѣћети главе?“.
Пакъ йе свойе говорио войецъ:
„Не плачите, мили браћа мои!
„Я кье вамъ е пошлуо Муса,
„Кой но вамъ десно крило бѣше,
„Ошчъ е вами у живота Ђорђе,
„Кой но ће е освѣтити Муса
„И моега младена нећека,
„Отъ старини кнеза и витеза“.
Малено е врѣме постояло,
Могла бѣше поле притиснула,
Изъ могла е нѣшчо говорио:
„Науче се, Скендеръ беже-бане,
„Ето наше силну войску турску“.
И предъ нима паша Балабана,
Катъ не ће Ђорђе гласа разумѣо,
Веселога пашу дочека га,
Побише се двѣ войску юначке,
Сѣкоше се отъ утро до пладнѣ,
Изгибоше християни и Турци
На срѣдъ поле, ни броя несе знаде.
Викну Ђорђе и са свога:
„Гдѣ си, Муса, люто рожа моя?“
Шкрину' зуба а обаде коня,
Самуръ калпакъ на очи намече,
Пакъ улете у войска царева,
И за ниме сва войска негова.
Лети бане крозъ войска царева,
Кано вуче крозъ бѣли овце,
Ишче пашу, млада Балабана,
Да му русу отсѣче главу,

Али мало не погибе бане,
Сѣкуће младе цареви делие,
Йеръ подъ нимъ конецъ подклекнуо
Отъ борзине и темни хитрине,
О землюмъ се съ бане ударио,
Десну му е руке угонио.
Скендеръ-бега Турци облетише,
Млади пѣшци и борзи коняци,
Да погубе бана отъ Крайна,
А ли му е среће прискочила,
Отеше га млади Арбанаси,
Метнуше га на коня витеза
И полети, како соколъ сиви
Те пролеће крозъ войска царева,
Десну руку подвезао бѣше,
Съ лѣвомъ турски отсѣчаше главе...
Прѣстраши се све войска царева,
Те побѣже накь безъ обира
И са нима млади Арбанаси,
Те п'сѣку до моркога мрака.
А найвише Скендеръ беже бане,
Йеръ се бѣше тежко размотило.
Арбанаси много 'и погибоше,
А на зрика на брой се не зна'е,
Аль утече паша Балабана,
'Оде юнакъ, весела му майка.
Скендеръ бегъ се уморио бѣше,
Сѣкуће Турке отъ утра до мрака.
Заспа бане подъ ел'у зелену,
Никой не смѣ да га пробудитъ.
Када ли се отъ сона пробуди,
Дружина е своя говорио:
„Своима три'есеть година,
„Да воюемъ и за бой кье биемъ,
„Я не видѣхъ жестокога мейдана,
„Ни гореча, ни жалости ега
„Отъ овая боя денешнаго,
„Кой ми е доста додиао.
„А ли 'вала Бога великоме,
„И я вами, мои витезови,
„Кои за насъ придобихме Турке,
„Ваше саблье напоихте корвца."

№ 60.

Георгій Кастріотъ, Фердинандъ—пасынокъ полуночнаго Короля, Французскій король Людовикъ, его генералъ Янко, Вила—посестрима послѣдняго и Миланскій банъ.

(Записана тѣмъ же лицомъ).

Содержаніе. Послѣ побѣды надъ Омеромъ пашей, Георгій Кастріотъ Скандербегъ, въ качествѣ покровителя угнетеннаго Фердинанда, пасынка Полуночнаго короля, вступаетъ въ битву съ Французами короля Лудовика, которыхъ онъ изрубилъ, а его генерала Янка, не внимавшаго предостереженіямъ своей Вилы-посестримы, Миланскій банъ преслѣдуетъ по всей Италіи до Неаполя, гдѣ тамошній король приказалъ отрубить Янкѣ голову и отослать ее потомъ въ Будимъ градъ.

Ушче Ђорђе разби Омеръ-паша,
Алъ утро нему бѣла книга дође
Отъ пасинка краля Полуноћнога,
По имену млада Фердинанда:

„Поучи ме, Скендеръ-беже-бане,
„Али не знашь, али не ћешь
за мене!
„Французи ми круну уграбише
„И крале'с'во мое освоише,
„Сву си, бане, мене обешумо,
„Противу мене издигнули,
„А своме сада отидоше
„У Барлету, граду биелому.
„Кога биютъ, нигда не пре-
станутъ,
„Црнимъ прахомъ и тежкомъ
оловомъ,
„А найвише бумбомъ и лом-
бардомъ,
„И осталимъ отъ боя оружемъ.
„Бѣше мене добра помоћь дошла
„Отъ мила града Турина--
„Тридесетъ хиляда на изборъ
войника,
„И предъ нима отъ Милана бѣше
„По имену славни ерцегъ Франье,
„Али му е лоша срећа била:
„Французи му войска и'сѣкоше
„На далеку отъ Барлета града.
„Већь те молимъ, драги, поучи ме,
„Али сада, али већь никога,
„Да избавишь отъ неволя мене,
„Фердинанда, краля несрећнога,
„Кой цвили, нигда не прѣстане
„У Барлету граду бѣломе,
„Чекаући отъ Бога помоћи
„И отъ тебе поучиме свога“.
Катъ е Ђорђе книга разгледао,
Отъ милае суза оборао,
Пакъ под'ижу свои витезове—
Арбанаса пѣшци и коняци,
Те отиде граду Добровнику
И находи така негалие,
Йошчъ други отъ бойя ћемию,
Те за едри преко Црно море *)
Катъ су били близу поле равно,
Угледа ѝ Янко поцинине.
Отъ французке войске ћенерале,
Гледао е, те е бесѣдио:
—„Мили Боже! чии се ћемии?
„Иль су ловци, иль су торговци,
„Иль мене добра помоћь дође
„Отъ моега краля Лудовика,
„Да освоимъ равну Италию
„Сву до Рима града бѣлога,
„До Милана и Турина града,
„Шчо но намъ е дѣдовина стара.“
Дозивлье га Вила посестрима:
—„Не будали, Янко ћенерале!
„Нитъ су ловци, нитъ су торговци,
„Нитъ е войска краля Лудовика,
„Већь е они Кастріоти Ђорђе,
„Кой ие е слави на сви стране,
„Ние дошло тебѣ помоћь дати,
„Већь йе дошло по тебъ ударити,
„Не ће найћа подъ Барлета града,
„Не го бѣжи и не обзирай се,
„Куда знадешь преко поле равно,
„Йеръ ћа те му изгубити главу“.
Катъ разумѣ Вилу посестриму
Поцинине, млади ћенерале,
Д'иже войска изъ подъ Бѣла
града,
Те побѣже преко поле равно,
Када ли е преко подалеко био
Отъ Барлета града бѣлога,
Дружини не своя бесѣдио:
—„Послушайте, мои витезови

*) Синее море.

„Предъ нами е планина висока,
„Катъ не ћемо чинитъ матери рижà
„Скендеръ бега бана дочекати,
„Съ нимъ ће мое се браћа согледати.
„Не мойте се, мои витезови,
„Пропадати бана Скендеръ бега,
„Ни негова коня, ни коняка,
„Арбанаса хвалени войника.“
Катъ удари в моръ (?) отъ сѣвера
Носи дорва и тежки каменье
Нагло бане, а борго престане,
О, какви су Арбанаси млади,
Нагло удру, борзо се уморе
Пакъ побѣгну на трагъ у таборе,
Турски носе, турски боюкъ био,
Истомъ юнакъ тако бесѣдио:
—„Аль сто иде двѣ нѣ войске,
„Една войска краля Фердинанда,
„А друга Ђорђа Кастріота.
„На французе скларно ударише“.
Када ме данакъ освануо,
Дружина е свое бесѣдио:
—„Арбанаси, сиви соколови!
„Све уздане бана Скандеръ бега!
„Камо ваши сабли оковани,
„Кои турски отсѣчаше главе?
„Гди ли сувамъ витезови?
„Камо ли вамъ каплье отъ мейдана?
„Аль е те дошли у Италию равну
„Изгубити славу и почтенье
„И велико име отъ юнака,
„Кой но се слави у низрака,
„Али 'вала до насъ пошнути,
„Алъ французки войску придобити.
„Ми смо братя у землю Латинску,
„Гди нѣмамо браћа ни рођена,
„Нитъ имамо браћа, приятели,
„Кой би насъ на конакъ примио,
„Ни ту знадемъ путъ по Италию,
„Сате врѣме, мои витезови,
„Да ви ваше име прославити
„И посинка моя освѣтити,
„Фердинанда краля Пулуноћкога“.
Када они бана разумѣо,
На Французи смѣло ударише,
Една страна Арбанаси млади,
Дру'а страна войска италийска.
Мало врѣме постояло бѣше,
Сви Французи на трагъ побѣгоше,
И за нима Скендеръ беже бане
Те имъ русе отсѣчаше главе.
Аль утече витезъ ђенерале
По имену Янко поцинине.
Бѣжи юнакъ преко Италию,
Крозъ клобука и крозъ сабля бритка.
За лудо е оно утекао,
Йеръ га стиже отъ Милане бане,
Дарова ћа кралу отъ Напуле.
Никой краля умолитъ не може,
Да га пусти у двороме бѣли:
Вѣнь му русу отсѣче главу,
Те я ми мѣне на граду Будиму.
Иде Ђорђе отъ града до града,
Сву е равно поле освои'а
И градове бѣле преуко,
Пейе даде пасинку своему,
А онъ нему благо неброяно,
И два града на средъ поле равно,
У коимъ се и сада налазе
Предници бана Скендеръ бега.
Катъ се бане натрагъ повратише,

Све заплака, мало и велико,
А найвише отъ Напуле
Искендеръ бегъ Арбанаски бане. —

Примѣчаніе. Сквозитъ сильное книжное вліяніе (романовъ и повѣстей о Скандербегѣ). Мотивы латинскіе — изъ эпохи владычества дома Анжу въ Италіи, Албаніи и Венгріи.

№ 61.

Малый Звѣзнодаръ, банъ Скандербегъ, госпожа Бановица и царь Мохамедъ Сильный.

(Записана тѣмъ же лицомъ).

Книга пишитъ момче Звѣзнодаре
Изъ Едрене града бѣлога,
Те я шале Скендеръ бегу бану,
Арбание равне господару:
—„Жао ми е, Скендеръ беже бане,
„Да ћешь лудо изгубити главу,
„Шетаюћ се Баницомъ госпойомъ
„По мегдану цара честитога,
„Еда чинитъ на гласу витеже,
„Да не знадешъ Ме'метъ царе сильни,
„Кутъ се шеташъ и вино испивашъ
„Знаде бане, вѣра ти е твоя.
(Не докончена).

№ 62.

Трое Султанскихъ пашей (Синанъ Капитанъ, 'Асанъ-бей и Юсуфъ-бей) хвастаются тѣмъ, что доставятъ своему повелителю живьемъ Георгія Кастріота, свободную же Албанію поработятъ.

(Записана тѣмъ же лицомъ).

Хвалили се три делии младе,
Три делие, три паше цареве:
„Да намъ хоће допустити царе,
„Нега биемо освѣтили,
„Лѣпо поробили землю Арбанию
„И довели жива Скендербега.“
То се фале три паше цареве
На дивану цара честитога.
Када ли е царе разумѣо,
Триехъ силне войске сакупио,
Едну даде Синанъ капѐтану
Два'есетъ хиляда млади Краишника,
Друго даде пашу 'Асанъ бегу —
Три'есетъ хиляда пѣшака а коняка,
Трећу, побро, даде Юсуфъ бегу —
Осомнадесетъ хиляда коняка.

Алъ се паше поготъ не могу. И негову землю поробити
Кой ѣе порву с войскомъ удари Говорио Синанъ капѐтанъ и т. д.
На витеза бана Скендеръ бега (Не докончена)

№ 63.

«Сорбинъ доборъ юнакъ», Видо отъ Охриданка и Груица воевода.

(Записана тѣмъ же лицомъ изъ сборника Велева, стр. 46) *).

Ми зашеталъ Сорбинъ доборъ юнакъ,
Да ми сакатъ луба спроти него.
Ми й шеталъ седомдесетъ градишча а паланки.
Богъ ми, брой ми нѣматъ.
Ми се вратилъ во Охрѝда града
И ту е нашолъ лико спроти него.
Я заворшило Видо отъ Охрида,
Порстенъ дало три товари'азно, мухлетъ ворза,
За недѣля врѣме да се вратитъ
Во града Бѣлиграда,
Да соберетъ китени сватови,
Ми се врати въ града Бѣлиграда,
Ми собра китени сватови,
Ми отиде во Охрида града,
Ми я 'зеде Видо отъ Охрида.
По'одѣ'е малу нѣшто врѣме,
На стурие поле Груячево,
На срѣшча и еденъ доборъ юнакъ,
Доборъ юнакъ Груица войвода.

(Не докончена).

Варіантъ этой же самой пѣсни сообщенъ М. Милоевичу мыякомъ Ст. Везенковичемъ изъ Крушева. Другой варіантъ въ Западно-Болгарскомъ Сборникѣ В. Качановскаго подъ заглавіемъ: Сърбинъ юнакъ поражаетъ Арапина (изъ с. Жабена, Кюстендильскаго окр.).

---

*) Въ томъ же рукописномъ Сборникѣ мыяковъ Огненова Хр. и Велева Мата находятся еще слѣдующія былины по тому же мыяцкому нарѣчію:

Кратовская кралица (стр. 2—46), кралица Воислава (стр. 182—184). (Варіанты: у В. Качановскаго подъ № 112 (Сонъ Могленской королевы). Другой варіантъ изданъ Ордапомъ Х. Константиновымъ, изъ Велеса, въ Цареградскомъ Вѣстникѣ за 1859 г., листъ 439 (перепечатка

№ 64.

Царь Константинъ — строитель монастыря Св. Георгія *).

(Изъ сборника, составленнаго воспитанницами для директрисы Болгарской Солунской Благовѣщенской женской гимназіи Елиз. Пав. Кондратовой).

Полегналъ е царь Костадинъ,
Полегналъ е, позаспалъ е.
На сонѣ сонилъ малко пиле,
Дех'му дошело на глава та,
Да му веле 'емъ говоре:
—„Стани, стàни, царь Костадинъ!
„Тебъ те викатъ майстори тѣ,
„Майстори тѣ, дюльзери тѣ,
„Да направишъ малъ манастиръ,
„Малъ манастиръ, свети Гйорги“.

Изъ Кукуша.

Варіанты: у В. Качановскаго подъ №№ 113, 115, 117 и 124.

въ посмертной книгѣ Г. Раковскаго Ключъ Болгарскаго языка. Одесса. 1880, стр. 93—96). Далѣе: Два Деспотовнѣа у Босна (стр. 70—87), Кралевики Марко и Берберь (стр. 213—296), Краль Унгарски (стр. 256—274), Царь Уса и Кастріоти Ђорђе (стр. 274—304). Но, къ сожалѣнію, я не имѣлъ времени списать себѣ эти образцы, одинаково интересные и въ этнографическомъ, и въ діалектологическомъ отношеніяхъ.

*) Сербскій князь Константинъ, другъ короля Марка, былъ владѣтелемъ Сѣверной Македоніи, именно области Пѣаницы (древней Пеоніи), т. е. Кюстендильской области. «Господинъ» Константинъ деспотъ, Іоаннъ Драгошъ и воевода Димитрій—внуки знаменитаго Стефана Душана отъ брака его дочери царицы Евдокіи съ севастократоромъ Дѣяномъ, правившіе въ Сѣверной Македоніи. Братья платили Туркамъ дань и лично служили имъ на войнѣ во главѣ отборной конницы. Выше уже было замѣчено, что царь Константинъ Македонскій, съ кралемъ Маркомъ и другими, на Косовомъ полѣ сражались въ рядахъ Мурада и Баязида противъ царя Лазаря и Сердцимира, хотя скоро тотъ же Константинъ былъ однимъ изъ тѣхъ, которые почувствовали Косовскую побѣду и, разсерженные дикимъ и повелительнымъ обращеніемъ Султана, рѣшили никогда болѣе не ѣздить въ Порту, и для укрѣпленія своего союза съ Византіей, выдалъ дочь свою Елену за импер. Мануила. См. Даничича Древне-Сербскій Словарь, и I томъ Исторіи Османской Цинкейзена. Hamburg. 1840. S. 227.

Хрисовулы Константина напечатаны у Порфирія Успенскаго, у Миклошича—въ Monumenta Serbica etc., стр. 190—193 и 227.

№ 65.

Королева Милица Будимская видитъ страшный сонъ, который ей растолковываетъ царь Константинъ.

(Записана ученикомъ V класса Солун. Болг. гимн. Діаманди Колевымъ, изъ Штиба).

—„А што бѣше, цару Костандину,
„Утрѣ рано, рано да станеме,
„Утрѣ рано, у света недѣла
„Ние два та на црква не идемъ“.
Па станале на цръква да идатъ,
Кинисуе цару Костандину:
—„Айде, айде, Милице кралице!
„Што киниса на црква да иде,
„Разбуди се това врашко дѣте,
„Повьрна се дѣте да успи
„И легнала дѣте да успие,
„Дѣте успа горко сънува“.
Кадѣ иде царо Костандину,
На Милица веле и говори:
—„Е, Милице, Милице кралице!
„Ле-ли кеше на црква да дойдешъ?
—„Слушай, слушай, цару Костандину!
„Я кинисахъ на црква да дойдамъ,
„Разбуди се това клето дѣте,
„Повърнахъ се дѣте да успиямъ
„И веднакъ сьмъ горъкъ сънъ сонила:
„На сонъ се е небо прѣломило,
„Ясенъ мѣсецъ у кръвъ утъпало,
„Ясни дзвѣзди по край имъ бѣгале“.
Како дочу царо Костадино,
Веднакъ се е ничкумъ погледнало
И много се е оно замислило,
И му веле Милица кралица:
—„Што си толко ти-зе умислено.
„Да ми кажешъ, сонъ што сьмъ сонила?“
—„Слушай, слушай, Будимска кралице!
„Туй што се е небо прѣломило,
„Много инсанъ може да погине,
„А што се месецъ у кръви утънало,
„Ке загинатъ паши и царове,
„А што се имъ дзвѣзди по край бѣгале,
„Тия се си тажни сиромаси:
„Ке настане наше Бугарско царство.“

Варіанты пѣсенъ цикла царя Константина: у бр. Миладиновыхъ: Царь Костадинъ и его сестра Елинъ Дойна (Доротея), подъ № 200, и у Н. Попова, изъ Панагюрища, въ Соф. Пер. Спис. книг. III. (Царь Константинъ и его сестра Дойна).

№ 66.

Нарăнъ Митра и Кехая юный Стоянъ.

(Записана ученикомъ III кл. Сол. Болг. гимназіи Ангеломъ п. Ивановымъ, изъ Негувана въ Солунск. окр.).

Мари Митро, Нарăнъ Митро!
Нарăнъ Митра болна лежи,
Болна лежи, болѣдува
Сăга збогомъ три години,
Три години и полвина,
Искапала три постели,
Три постели, три покривки
И два бѣли прускефали.
Майка й вели хемъ гоюри:
—„Стан'ми, легни на колѣно,
„На колѣно, на голѣмо,
„Да испишешь бѣла книга,
„Бѣла книга, цьрно писмо,
„Да я пустешь по едно пиле,
„По едно пиле, горско пиле,
„Да я носи на далеко,
„На далеко, на планин'ти,
„На планин'ти, на младъ Стоянъ:
„Шчо чини, да чини прѣмладъ Стоянъ,
„Скоро дома да си дойди,
„Нарăнъ Митра ки се жени,
„Тай нидѣля трахни има,
„По горна та свадба има“.
Толко дочу прѣмладъ Стоянъ,
Прѣмладъ Стоянъ Кихая та,
Та си фати прѣмладъ Стоянъ,
Та си фати дори деветь,
Дори деветь тăпанари,
Да си чухатъ тăпаниту,
Хемъ си фати прѣмладъ Стоянъ
Дори осимъ свиркари.
Трăгналъ Стоянъ, трăгналъ,
Дома да си дойди.
Тăпани ту чукатъ
И свиркитѣ свиратъ,
Дошелъ Стоянъ, дошелъ,
Дошелъ среди пăкю,
Нарăнъ Митрината майка
Жално я припѣва,
Я на прѣмладъ Стоянъ,
Гласу му занева
Стоянъ Кихаята
Не си се досѣшта
Пакъ навам' дохожда,
Самъ си въ уму вели:
„Божи мили, Божи,
„Или пѣтли пѣятъ:
Гласу ми дохожда,
Пакъ навамъ дохожда:
„Божи мили, Божи,
„Или пцета лаатъ.
Гласу ми духожда,
Дойде, дой ошче по навамо,
Стоянъ Кихаята,
Ошче по навамо,
Дори средъ село то,
Тогая си виде Митрината майка
Хемъ си гу видѣ прьмнуту му люби,
Прьмнуту му люби, юмрену гу носятъ,
Та му вели, вели хемъ гуюри:
—„Варай, варай Митрини ти,
„Митринити байрактари,
„Стоянови хроглияри,
„Деветъ попи граматици

„И питнайси калугери,
„На ви двѣсти свалетия,
„На ви триста раскрийтия,
„Да й видя бѣло лице
„Бѣло лице, църни очи!
„На ви триста кринетия“.

№ 67.

Девять поповъ «грамматиковъ» вѣнчаютъ Юглена юнака и Грозданку.

(Записана ученикомъ III класса Болг. Сол. гимназіи Ангеломъ п. Ивановымъ, изъ Негувана).

Гроздоменки, младай моме!
Грозденъ сака Гроздоменка,
Той я сака, тя й го не ки,
Тя го не ки, му се смѣи,
Му се смѣи, не за бий.
Чудомъ стои Юглѣнъ юнакъ,
Чудомъ стои та се чуди,
Шо да чини, какъ да прави...
Таси вяхна бърза коня,
Та ютиди въ градъ Стамбола.
Та си фати Маноли ту,
Маноли ту майстори ту,
Та си прави мала цръква,
Мала цръква, малъ манастиръ,
Та и чинили девитъ врати
И дванайси панафири.
Фрет се вървят, да я гледатъ.
Та и велатъ Гродзинити,
Гродзинити милни дружки:
—„Яла, Гроздо, яла дружко,
„Да идими, да видими,
„Шо е правилъ Юглѣнъ юнакъ,
„Шо е правилъ и направилъ.
—„Ютивайти, милни дружки,
„Ютивайти, лидайти.
„Ютидоха мойта майка,
„Мойта майка и мой башта,
„Ки хи питамъ, хи ми кажатъ.“
И вривиха, и викаха.
Тръгна Грозда и она съ нихъ,
Да си види, шо й правилъ,
Шо й правилъ Юглѣнъ юнакъ,
Та ютишли, я фатиха,
Я фатиха, я вързаха,
Та се збраха деветъ попи,
Деветъ попи граматици,
Да го вѣнчатъ Юглѣнъ юнакъ,
Юглѣнъ юнакъ Гроздоменка.

№ 68.

Будимскій банъ Петръ объясняетъ своей сестрѣ Янѣ Прекрасной вѣщій сонъ о битвѣ съ Турками и ихъ мученической кончинѣ.

(Записана ученикомъ VII кл. Сол. Болг. гимн. Дим. Апостоловымъ, родомъ изъ Криворѣчной Паланки).

Сънъ сънила Лѣпа Яна,
А станува сънъ кажува
Петру бана, мили брата:
—„Е ти, брате, Петре бане!

„Какъвъ сьмъ си сънокъ снила:
„Дотѐкау ми ти'ий Дунавъ
„У наши тѣ рамни двори
„И донѐсеу до три китки:
„Двѣ тѣ китки стратарови,
„А една та босилькова“.
Па говори Петре бане:
—„Е ти, сестро, мила сестро!
„Ти не чу ли, не разбра ли?
„По тебе се Будимъ бие
„Ева тамамъ три години;
„Той шчо си е ти'ий Дунавъ,
„Тоя сă си клети Турци,
„Двѣтѣ китки босильови—
„Тоя сă си наши сълзи;
„Шчо е китка страторова,—
„Тоя сă 'си наши кръви“.
Испуньия клети Турци,
Та фана'а Янинъ татка
'Емъ га бия'я, емъ мучи'я:
Двѣ му очи извръто'а,
Двѣ му руки отсѣко'а,
Двѣ тѣ руки до рамена,
Двѣ му ноги отсѣко'а,
Двѣ тѣ ноги до колѣна;
Па фана'а Янина майка
'Емъ гу би'я, емъ мучи'я:
Двѣ ву очи извръто'а,
Двѣ ву руку отсѣко'а,
Двѣ тѣ руки до раменьа,
Двѣ ву ноги отсѣко'а,
Двѣ тѣ ноги до колѣна;
Па фана'а Янина сна'а:
Трипути гу удари'я.
Па говори Янина сна'а:
—„Я постойте, клети Турци,
„Да ви кажа, 'дѣк'е Яна;
„Та ете гу крайни кули,
„Крайни кули отъ желѣзо“.
Отишле сă клети Турци,
Отишле се крайни кули,
Крайни кули отъ желѣзо,
Скършиле се крайни кули
Па фанале Петра бана:
Отсѣкле му руса глава,
Па фанале клета Яна:
Връжали ву бѣли руки,
Връжали ву църни очи,
Църни очи съ църна кръпа.
Отвеле гу при татка ву,
Па говори Янинъ татко:
—„Леле, керко, лѣпа Яно!
„Та куде кешь да ми идешъ?“
Далъ за цара, елъ за бана,
Или кешъ царевъ синъкъ?
—„Леле, тате, мили тате!
„Не кемъ цара не кемъ бана,
„Не кемъ си царевъ синъкъ,
„Тики кемъ си бѣлъ Дунава.“
—„Леле, керко, лѣпа Яно!
„Нѣмамъ очи да те видимъ,
„Нѣмамъ руки да те фанемъ.
„Нѣмамъ ноги да си 'одимъ.“
Отвеле гу при майку ву:
—„Леле, керко, лѣпа Яно!
„Та куде кешь, да ми идешъ?
„Далъ за цара елъ за бана,
„Или кешъ царевъ синъкъ?“
—„Леле, майке, мила майке!
„Не кемъ цара, не кемъ бана
„Тики кемъ си бѣлъ Дунава.“
—„Леле, керко, лѣпа Яно!
„Нѣмамъ очи да те видимъ,
«Нѣмамъ руки да те фанемъ,
„Нѣмамъ ноги да си 'одимъ.“
Повеле гу лѣпа Яну,
Приближиле при Дунава,
Па говори лѣпа Яна:

—„Леле, Турци, клети Турци!
„Отвържете ми бѣли руки,
„Да отвържемъ църна кръпа,
„Да омиемъ бѣло лице,
„Да не рѣчатъ були язäкъ,
„Та зашчо се Будимъ бие,
„Еве тамäмъ три години“.
Той се Турци излъжале,
Отвържале ву бѣли руки,
Отвържале църна кръпа,
Църна кръпа отъ църни очи,
Да измие бѣло лице,
Не измила бѣло лице,
Метнала се у Дунава:
—„Кердошай ме, бѣлъ Дунаве,
„Шчо кятъ Турци да ме кердошатъ.“

№ 69.

Двоихъ королей, братьевъ Павла и Петра собрались было повѣсить въ самой праздникъ Пасхи; христіанская община даетъ за нихъ въ видѣ выкупа дѣтей и другіе драгоцѣнные предметы, но осуждаемые, полагаясь на правду, отвергаютъ этотъ великодушный поступокъ общинниковъ.

(Записана ученикомъ IV класса Солун. Болг. гимназіи Лазаромъ Димитровымъ, родомъ изъ Дрепока Деборскаго).

Вино пиетъ два крала бракя,
Вино пиетъ на 'ладна ме'яна.
Што ми дошле до двѣ турски жени,
Му форли'е тежка ифтирия,
Дофтаса'е нивни тѣ юнаци,
Стѐ карале нашитѣ невѣсти,
Сте карале наши стари майки
И тури'е въ темни зондана
Денъ изъ дену деветъ години.
Ми говоритъ Павле по-старъ братецъ:
—„Дейди, Петре, Петре по-малъ брате!
„Ти качи се на зонданъ пенджере!
„Моли му се на младо зондандживче,
„Да ти дадитъ три са'ати врѣме,
„Да прошетамъ по бѣли чарший,
„Да си видишъ коя кова дошла;
„Акъ е кова кодѣ Великъ—дена,
„Да донесишъ три яйца цорвени,
„Акъ е кова кодѣ Илинъ—дена,

„Да донесишъ три класа пшеница,
„Акъ е кова кодѣ Танасовъ денъ,
„Да донесишъ три топки снѣгови.“
Ми отиде Петре по—малъ братецъ,
Му се моли на младо зонданджифче,
Да му даде три са'ати врѣме,
Да прошетатъ по бѣли чаршии,
Да си видитъ коя кова дошла.
Шчо ми бѣше младо зонданджифче,
Шчо ми бѣше много исафлия!
Не му даде три са'ати врѣме,
Токъ му даде шестъ са'ати врѣме.
Излего'е по бѣли чаршии,
Малко врѣме што ми по'де'е,
Ми найдо'е кюмено Евреи,
Еврей еврейски зборве'е:
—„Утрѣ си е 'рис'янски Великъ денъ,
„Кя и бѣсетъ два краля, два бракя;
„Берите се, сеиръ да гледаме.“
Иште малко што ми по'оде'е,
Ми найдо'е кюмено отъ Турци.
И Турцитѣ турски си зборове'е:
—„Утрѣ си е гяурски Великъ денъ,
„Кя й бѣсятъ два крала, два бракья.
„Берите се, сеиръ да гледаме.“
Ишче малко шчо ми по'оде'е,
Ми найдо'е кюмено 'Рисяне,
И 'Рисяне рисянски зборове:
—„Утрѣ ни е наши отъ Великъ денъ,
„Кя й бѣсетъ два крала, два бракя!
„Берите се, да й откупиме.“
Иште малко шчо ми по'оди'е,
Ми срѣти'е до двѣ млади жени.
Ми говоретъ два крала, два бракя:
—„Добро утро, незнайни невѣсти!
—„Дай Богъ добро, незнайни делий!
—„Кодѣ 'одите, незнайни невѣсти
—„Мие 'одиме, незнайни делій,
„Мие'одиме въ града на пазару

„Кя продадемъ наши мошки дѣца,
„Да откупимъ нивнитѣ татковци.“
Ми говоретъ незнайни делии:
—„Не 'одайте, да й продавате,
„Акъ се кадри невиннитѣ татковци,
„Акъ се кадри, сами кя се откупетъ.“
Тие бѣ'я невиннитѣ двѣ жени.
Ишче малко што ми по'оде'е,
Ми срѣштна'е до двѣ стари баби;
Ми говоретъ два крала, два бракя:
—„Добро утро, незнайни бабици!
—„Дай Богъ добро, незнайни делий!
—„Кодѣ 'одите до двѣ стари баби?
—„Мие 'одимъ въ града на пазару,
„Да продадемъ до два борзи коня,
„Да откупимъ до два наши сина.“
—„Не 'одейте да й продавате,
„Акъ се кадри, сами ке се откупетъ.“

№ 70.

Павелъ Добрый юнакъ, его мать, Брогянъ и трое Турокъ.

(Записана ученикомъ IV класса Солун. Болг. гимназіи Панчо Васковымъ, изъ Велеса).

Павлова та майка на бродъ излѣгла,
На бродъ излѣгла на Брогянинъ дума:
—„Брогяни рогене да не го видовте мойго сина Павла?
Брагяни й велятъ, велятъ и говоратъ:
Не сме го видиле, а сме го чуле
Синйокъ го бърка'я три турякъ туряци,
Първи турякъ му вели:
—„Рипай, Павло, рипай у бѣла Дунава!“
А Павло му вика:
—„Не сумъ мрена риба, да рипамъ у бѣла Дунава,
Туку сумъ си Павелъ добаръ юнакъ,
„Майка сина шчо родила.“
Втори турякъ му вели:

—„Бѣгай, Павло, бѣгай у гора зелена.“
Па Павло имъ говори:
—„Не сумъ яребица, у гора зелена да летамъ,
„Я сумъ Павло добаръ юнакъ,
„Майка сина шчо родила.“
А трети юнакъ му вели:
—„Дай се, Павло, прѣдай на наши тѣ раци.“
А Павло му вйка:
—„Ясъ не сумъ малой моме, на ваши раци да се прѣдамъ.
„Ту ку сумъ Павло добаръ юнакъ,
„Майка сина что родила.“

№ 71.

Султанъ Солиманъ, молодой Миръ-Алай, 300 черныхъ Арабовъ и юнакъ Өеодоръ Селякинскій *)

(Записана ученикомъ IV класса Болг. Экзарх. училища въ Скопіи Давид. п. Пліевымъ, родомъ изъ Куманова).

Книга пише царь Сулимàнъ
И гу пракя у Салакинъ града,
Салакина Салакинъ Тодора:
—„Е'ли слушашъ, Салакимъ Тодоре!
„Да ми дадешъ до четйри добра:
„Пйрво добро Салакина града,
„Второ добро кале сйрчовито,
„Трето добро тель карститель байракъ,
„Четвйрто добро коня карамана.“
Книгу гледа и другу пишу̀е
И гу пракя царъ Сулиману;
—„Е'ли слушашъ, царе Сулимане!
„Ке е ти давамъ до четери добра

*) Извѣстно двое Өеодоровъ, имѣвшихъ отношеніе къ Македоніи и къ главному ея городу Солуню, по турецки Селяникъ, въ народной поэзіи Салакинъ:

1) Өеодоръ—кн. Эпирскій, дикій и вѣроломный, покорившій Драчъ, Охридъ, Прилѣпъ, Пелагонію, Корфу и Солунь въ 1222 году.

2) Өеодоръ II Ласкари, женатый на Еленѣ, дочери знаменитаго Болгарско-Византійскаго царя Іоанна II Асѣня, правившій въ Македоніи, по уничтоженіи Латинскаго королевства (въ Солунѣ). Между турецкими Сюлейманами извѣстны Солиманъ Баязидовичъ (см. выше), и особенно Солиманъ Великолѣпный, прозванный также Эльканунн, т. е. законодатель. Циклъ Тодора Салакина имѣетъ отношеніе къ циклу Больнаго Дойчина, юнака Солунскаго (Дойко-Өедоръ).

Варіанты: у В. Караджича во II т. подъ № 11; у брат. Миладиновыхъ изъ Прилѣпа подъ № 191 и у И. С. Ястребова на стр. 288—294 (царь Сулейманъ и ћупрулиħ) везиръ, т. е. Велешанинъ.

„Сбирай войска, шчо ти тебѣ драго.“
Шчо ми бѣше царъ Сулиманъ!
Па сабра си войска шес'хиледа,
Испрати си Салакина града,
Салакина Салакинъ Тодора,
'Дѣк' се бие три године дана,
Нишчо ньему трошакъ не строши.
Шчо ми бѣше младо Миръ Алайче!
Па си 'зема туй бѣлу книгу,
Напиша си той царно письмо,
Испрати си царъ Сулиману:
—„Али слушашъ, царе Сулимане!
„Искършиме топове и кумбаре,
„Изгоре ме той тежко джепане,
„Не се бие кале сарчовито,
„У ширину двяна'есе' яршина каменъ мерджинлия,
„У висину шес'на'есе' аршина дарво сарчовито.
„Богъ да бие Црна Арапина.
„Е'ли слушашъ, царъ Сулимане!
„Да ми найдешь до триста 'Арапа,
„Да ми направишъ до триста чекича,
„Ке разбию кале сарчовито.“
Шчо ми бѣше царе Сулиманъ!
Му сабра до триста Арапа,
Направи му до триста чекича,
Отидо'а Салакина града.
Богъ да бие царни Арапина!
Ископаше лагови подъ землю,
Улегнаше кале сарчовито,
Испушчна деветъ бачве три годишно вино
И десета най люта ракия.
Вино пиевъ съ чижму отъ ногу,
А ракию съ весъ отъ главу.
Шчо ми бѣше Салакинъ Тодоръ!
Тогай му бѣше данъ Великъ денъ,
Си сѣди на високи дивани,
Ручакъ руча той сладко прасе
И си вика бѣлу Тодовица:
—„Е'ли слушашъ, бѣло Тодовице!
„Да улетешь у тамни клетови.“
Шчо ми бѣше бѣла Тодовица!
Па си'стана бѣла Тодовица,
Богъ да бие триста ми Арапа!
'Ватише бѣлу Тодовицу,
Тодовица милно ги се моли:
„Пушчете ме мене, млада 'измекярка,
Ке доведу бѣлу Тодовицу,
Шчо си грѣе, како ясно слянце“
Шчо ми бѣ'а до триста Арапа!
Испушчише бѣлу Тодовицу,
Па се качи на високи дивани,
Соблече си измекярско руво,
Облече си великденско руво
И си викна танко, гласовито:
—„Е'ли слушашъ, Салакинъ Тодоре,
„Отровъ ти жило тебе тригодишно вино,
„Да погледнешь у тамни клетови,
„Испунето царни Арапини,
„Декъ си пиевъ той тригодишно вино,
„Си пиевъ съ чижму отъ ногу,
„А ракию съ весъ отъ главу.“
Шчо ми бѣше Салакинъ Тодоръ!
Па си рипна на юначке ноге,
Си зема туй остру саблю,
Улета си у тамни клетови,

Извикнуя на царни Арапини:
—„Е'лъ слушате, царни Арапини,
«Шчо не пиате, како шчо се пие,
„Токо пиете съ чижму отъ ногу;
„Я искочете овамъ на мегдана,
„Да видите юнакъ младъ юнака.“
Развърте се на лѣво, на десно
Шчо ми бѣше на лѣво.
На лѣво ми паляше
А друго на десно ми паляше.
Изгуби си до триста Арапа.

№ 72.

Молитва Сокола Махмуда-паши о томъ, чтобы Богъ послалъ ему въ плѣнъ нѣмецкаго царя.

(Записана ученикомъ IV кл. Болг. Экз. прогимназіи въ Скопіи Мат. Геровымъ, изъ Тетова).

Бога моли Соколъ Махмудъ паша:
—„Дай ми, Боже, едно добро време!
„Дай ми, Боже, очи соколо'и!
„Дай ми, Боже, криля лебедо'и,
„Да излѣземъ покрай бѣли Дунавъ,
„Да уловимъ цара отъ Нѣмачко,
„Да му 'зѐмемъ златната гѐмия.
„У гемия една добра мома,
„До мома та гѐргевъ отъ сѐдефа,
„До гѐргевъ отъ билуръ иглица,
„До иглата свака рука свила.“
(Свадебная).

Примѣчаніе. Потурченецъ, герцеговинскій сербъ Мехмедъ-Али Соколи (Соколић)—знаменитый великій визирь султана Селима II Места(1566—1572).

№ 73.

Раненный Кара Мустафа *) и Хайдутъ Велко **).

(Записана ученикомъ IV кл. Болг. Солун. гимназіи Дим. Илієвымъ, изъ Деборскаго села Вробницы).

Боленъ ми лежитъ Кара Мустафа
Отъ лоша чума,
Отъ два куршума.
„Де, гиди, Кара боленъ Мустафа!
„Кой ке ти шетатъ
„Тия дребни села?

---

*) Было трое замѣчательныхъ Кара Мустафъ:

1) Кара Мустафа Вѣнскій, прославившійся вмѣстѣ со своимъ сподвижникомъ Балабаномъ-пашой въ войнахъ съ австрійцами въ царствованіе султана Мохамеда IV. См. у Вука Караджича т. III, №№ 8 и 9. (Турско воювапье на Беч).

2) Аянъ Кара Мустафа — помощникъ знаменитаго боснійскаго потурченца Пасваноглу (1758—1807), самаго опаснаго противника Оттоманской Порты и ея реформъ, на котораго опирались разбойники Кирджаліи. О

„Де, гиги, Кара боленъ Мустафа!
— „Некай шетатъ той Айдутъ Велко,
„За шчо е више юнакъ отъ мене
— „Де, гиди, Кара боленъ Мустафа!
„Кой ке ти яватъ твоя борза коня?
„Де, гиди, Кара боленъ Мустафа!
—Нека я яватъ Айдутъ Велко,
„Зашчо е више юнакъ отъ мене.“
—„Де, гиди, Кара боленъ Мустафа!
Кой ке ти носитъ силафа?
Де, гиди, боленъ Кара Мустафа!
— Нека носитъ той Айдутъ Велко
Зашчо е више юнакъ отъ мене.
— Кой ке ти носитъ тенка пушка?
Де, гиди, Кара боленъ Мустафа!
— Нека я носитъ той Айдутъ Велко,
Зашчо е више юнакъ отъ мене.
— Кой ке ти носитъ твоя остра сабья?
Де, гиди, Кара боленъ Мустафа!
— Нека я носитъ той Айдутъ Велко,
Зашчо е више юнакъ отъ мене.
—Кой ке ти любитъ твоя порва люба?
Де, гиди, Кара боленъ Мустафа!
— Нека я любитъ той Айдутъ Велко,
Зашчо е више юнакъ отъ мене
— Кой ке ти земитъ твоя та майка,
Твоя та майка Каурска робиня?
— Нека я'земитъ той Айдутъ Велко,
Зашчо е више юнакъ отъ мене.

№ 74.

Хайдутъ Велко и Мулла-Паша.

(Записана ученикомъ IV класса Болг. Сол. гимназіи Вас. п. Диновымъ, изъ Костурскаго села Бълг. Блаца).

Книга ми пиши
Той Мулла паша
Да му е пуши на Хайдутъ Велко,
Книга ми пиши, книга ми вели:
—„Ой ти, Велко, хайдутъ Велко!
„Прибери си аскерлий тѣ

томъ и другомъ подробности въ Болгарской Исторіи К. Иречка. Одесса 1878, стр. 639—633.

3) Кара Мустафа паша — Румилійскій беглербей, который во главѣ съ 40,000 корпусомъ долженъ былъ въ 1796 году сразиться подъ Видомъ съ кирджаліями Пасвангъ-оглу, но послѣдній отбилъ его съ большимъ урономъ.

**) Хайдутъ Велко одинъ изъ многочисленныхъ воеводъ, которыми въ началѣ настоящаго столѣтія была наводнена вся Македонія, Албанія, Ѳракія и Болгарія, возмутившимися янычарами и разбойниками кирджаліями, а также войною за вѣру (περὶ πίστεως).

О Велѣ пашѣ Албанскокъ см. новогреческіе образцы у Гр. Хр. Χασιώτου κατὰ τὴν Συλλογὴν τῶν Ἠπείρον δημοτικῶν ᾀσμάτων Ἀθήνησιν. 1866. 66, 113—114, 211—212 и 214.

„Ископай си сандăцитѣ,
„Наряди си топоветѣ,
„За недѣля кавга имаме.“
Де ми слѣзе хайдутъ Велко,
Де ми слѣзе долна ма'ла,
Долна ма'ла, дол'ни ме'яни,
Да ми пие ройно вино,
Ройно вино, тройгодишно
И башъ ракия хамберлия,
Деветь пăти прѣварена,
Де се скачи нейна сестра
Горѣ на дивани.
Се опули горѣ-долу,
Горѣ-долу по Косово поле.
К'оди пули, шо да пули:
Косово то рамно поле
Се напълни, се нарамни
Со турци, се избрани,
Голи, боси, като оси,
Гладни, гладни,като песя.
И ми викна да ми плачи:
—„Ой ти, брате,Хайдутъ Велко!
„Оста, сѣди у долна ма'ла,
„И ми пие ройно вино,
„Ройно вино, тригодишно,
„И башъ ракия амбарлия,
„Деветь пăти прѣварена.
„Ебаръ да видишь,
„Косово то рамно поле,
„Се напълни, се нарамни
„Со турци, се избрани,
„Голи, боси, като оси,
„Гладни, гладни, като песя.“
'Д ли 'ойде Хайдутъ Велко
Долу-горѣ на явури,
Да извай кон'че 'ранено,
'Дѣ му тури сине сѣдло,
Па си вяна конъ ранено
И отиди при Мулла-паша:
—„Ой та, паша, Мулла паша!
„Лафо имамъ за недѣля,
„Ти не чекашь ни три дния,
„Е си збери тая воскя,
„И си бѣгай на твоя царшчина!“

№ 75.

Хайдутъ Велко.

(Записана ученикомъ IV класса Болгарской Скопской прогимназіи Ник. Герасимовымъ, родомъ изъ Тетова (Калканъ-Деленъ).

Изникнало бàдемъ дърво,
Бадемъ дърво тенко и вйсоко,
Подъ него сѣди 'айдутъ Велко,
'Айдутъ Велко со лѣпомъ дѣвойко,
Безъ ѝстăкъ, безъ дỳшекъ:
Душекъ му е трѣва зелена дѣтелина,
Ястăкъ му е десна рỳка àйдутъ Велкова,
Йорганъ му е ведро небо, с'яйни звезде.
Бога моли стара майка 'айдутъ Велкова:
—„Дай намъ, Боже, силенъ вѣтеръ
„Да ѐкърши вита грана сладка бадема,
„Да ỳдари бѣло лице 'айдутъ Велково.“

№ 76.

У умирающаго разбойничьяго атамана его товарищи просятъ себѣ жалованья. Тотъ предлагаетъ имъ разграбить аѳонскіе монастыри *).

(Записана П. Б. Василевымъ, изъ Битоля).

Боленъ лежи Капидано, леле, (2)
На 'орница безъ перница, леле,
Каменъ зглавѣ, торъ постела,—
Простомъ стоятъ другаритѣ,—
Простомъ стоятъ 'емъ му велатъ:
—„Стани, стани, Капидано, леле,
„Да ни платишъ юлефето,—
„Кому двѣсте, кому триста,—
„На Кузмана петстотини.—
Шчо му велитъ Капидано:—
—„Ой, сеймени, мои другари!
„Стегнете си ременьето,—
„Опинците, ременьето,—
„И отъ пушки кременето,—
„Да 'одиме горѣ долу,—
„Горѣ долу планинето,—
„Планинето Света Гора,—
„Да фатиме калугерче—
„Калугерче пос'на душа,—
„Да ни плати юлефето,—
„Кому двѣсте, кому триста,—
„На Кузмана петстотини.“—

№ 77.

У больнаго капитана разбойниковъ его сеймены просятъ себѣ своего жалованья.

(Записана тѣмъ же лицомъ).

Боленъ лежи капидано (2-жды),
Боленъ лежи ке умира,
Шчо му велатъ другаритѣ:
—„Стани, стани, капидано,
„Да видимъ чудо голѣмо,
„Како се бнетъ лис'ето,
„Лисето 'емъ отъ букитѣ,
„Отъ букитѣ планинцки.“
Щчо му велатъ капидано:
—„Ясъ-ка не можамъ да станамъ!
„Я крепете ме да сѣднамъ,

*) Аѳонскіе монастыри два раза подвергались ужаснымъ опустошеніямъ иновѣрцевъ и невѣрныхъ. Въ первый разъ—крестоносцевъ IV похода, во второй же разъ въ 1821 году, при началѣ греческой революціи. Памятниковъ и вещественныхъ доказательствъ этого грабительства множество. Что касается грабежа 1821 года, то въ немъ принимало участіе, какъ и въ прочихъ аналогичныхъ случаяхъ, множество славянъ-потурченцевъ и другихъ разбойниковъ. Особенно много пострадали Зографъ и Ватопедъ. Въ нашей фамиліи до сихъ поръ сохранились епитрахиль и крестъ. Мой прадѣдъ по матери Ѳедоръ Златовъ, бывшій священникомъ, купилъ у одного потурченца эти священныя вещи, которыя тотъ стащилъ въ какомъ-то Аѳонскомъ монастырѣ во время экспедиціи 1821 года.

„Подайте бозукъ-тамбура,
„Да ви рѣчамъ до три пѣсни,
„До три пѣсни арамийски,
„Арамийски, капиданцки.
„Кога ке 'ойме въ село,
„Да не ми пушки хвърлате,
„Да не ми пѣсни пѣете,
„Да не ви чуе майка ми,
„Майка ми 'емъ сестра ми,
„Тие ке васъ-ка опитатъ,
„Кадѣ е синъ-ми капидано?"
„Вие лага да лажите:
—„Синъ ти се ожени
„За една плоча мраморна,
„Бѣла та плоча невѣста,
„Царна та земья тешта му,
„Два брѣго'и—два девери,
„Бѣли каменье—тàпанитѣ,
„Ситната пѣсъкъ—свато'итѣ,
„Зелени буки—зурлитѣ,
„Матенъ ми Дунавъ—нункото..."

№ 78.

У больнаго капитана его семейны просятъ себѣ жалованья.

(Записана ученикомъ III класса Солун. Болг. гимназіи Миной Петковымъ, родомъ изъ Тресонча, села въ Дебрѣ).

Разболѣлъ се капеданъ тъ, аманъ, море,
Ори, се разболѣлъ въ 'орница, аманъ, море,
Въ 'орница безъ перница, аманъ, море,
Кони тѣ му сѣнка доржитъ, аманъ, море,
Сеймени му диванъ стоетъ, аманъ, море.
—„Стани, стани, капедане, аманъ, море,
„Ори, да ни платишь юлефето, аманъ, море,
„Кому двѣстѣ, кому триста, аманъ, море,
„Бѣла Мариѣ петстотинъ, аманъ, мории.

(Не докончена).

№ 79.

Разбойничій атаманъ передъ своею матерью.

(Записана П. Б. Василевымъ, изъ Битоля).

Шчо ми е, майко, мило 'емъ драго (2)
Башъ арамия, майко, да 'одамъ, (2)
Цѝрно кошулче, майко, да носамъ (2)
Плетени 'пинци, леле, на подзе, (2)

Сърмени силавъ, майко ле, на поясъ, (2)
Чифте кобури, леле, во силавъ, (2)
Остра та сабля, джанамъ, на калачъ-тъ,
Танка та пушка, джанамъ, на рамо,
Стрѣбрени герданъ, леле, на гради.

№ 80.

Восхищеніе карьерой разбойничьяго атамана.

(Записана ученикомъ I класса Сол. Болг. гимназіи Владиміромъ Копевымъ, родомъ изъ Прилѣпа.

Шчо ми е мило, ле, нано, 'емъ драго,
Башъ 'арамия, ле, нано, да шетамъ
Низъ Негушка та, ле, нано, планина,
Низъ Козарски, тѣ, ле, нано, планини,
Подъ тие сѣнки, ле, нано, 'ладни
Подъ тие води, ле, нано, студени,
По тие пусти, ле, нано, бачила.
Што ми е мило, ле, нано, 'емъ драго,
Башъ 'арамия, ле, нано, да шетамъ,
Млади Гарчиньа, ле, нано, да хванамъ,
Жолти лири, ле, нано, да 'земямъ.

№ 81.

Дильберъ Димитрій и его конь.

(Записана Мат. Геровымъ, изъ Тетова).

Коня кò'е Дильберъ Димитрия,
Коня кò'е мошне навратито,
Коня кò'е, конче му говòруе:
—„Шчо ми ко'ешь, мили стопанино?
„Шчо ми ко'ешь толку навратито?
„Аль ми имашь мене за мѣненье,
„Али сакашъ мене да прòдавашъ?
—„Ни то имамъ тебе за мѣненье,
„Ни то сакамъ тебе да прòдавамъ,
„Току к' идемъ по лична нѐвѣста,
„Мене люба, тебѣ стопàница.“

№ 82.

Больной Іовица.

(Оттуда же, тѣмъ же).

Шчо ми бѣлѣе долѣ у поле?
Дал' е стадо, дал' е мăгла?
Не ми е стадо, не ми е мăгла,
Туку ми е Церква Мария,
У церква та софра тăрпеза,
На софра та боленъ Йовица.
У рукѣ му пиле сокольче,
Ноги си рѣже, пиле си'рани:
Расти ми расти, пиле сокольче!
Да ми идешь у мойте дворове
Пелинъ посѣянъ.....

(Не докончена).

№ 83.

Молодой Даніилъ и Стройная Марія.

(Записана ученикомъ III класса Болг. Солун. гимназіи Меѳодіемъ Михайловымъ, изъ Тетова).

Отъ долу ми иде Даноилъ, джанăмъ,
Деветъ години не дошолъ,
Деветъ додини не дошолъ, джанăмъ,
Извикна танки гласови,
Извикна танки гласови, джанăмъ:
— „Излѣзи, танка Мария!
„Излѣзи, танка Марія, джанăмъ,
„Факяй ми коня,
„Факяй ми коня делия, джанăмъ,
„Сметнай ми душекъ отъ коня,
„Сметнай ми душекъ отъ коня, джанăмъ,
„Постелай ме'ка постела,
„Постелай ме'ка постела, джанăмъ,
„Надъ тая трѣва зелена.
„Надъ тая трѣва зелена, джанăмъ,
„При тия води студени,
„При тия води студени, джанăмъ.
„Подъ тия варби зелени,
„Ай, мори, варбо зелено, джанамъ.
„Сметнай си върха до земля, джанăмъ,
„Язъ да ти кажамъ ядови,
„Язъ да ти кажамъ ядови, джанăмъ,
„Какви сăтъ мои пусти дердови.

№ 84.

Чельникъ Пѣйко.

(Записана ученикомъ II класса Солун. Болг. гимназіи Ник. Петрогановымъ, родомъ изъ с. Ембора, Леринской казы, Битольскаго санджака).

Е, мори, мойтѣ овчари ле, бре, мой другари!
Я на'ранете, ле, клети псишча
Е, мори, на'ранете, ле, клети псища,

Ке да дойдатъ, ле, ярамии,
Ярамии, ле, клети псишча,
Ке да хванатъ, ле, чельникъ Пѣйко.
Ке да хванатъ, ле, чельникъ Пѣйко.
Ке му вързатъ, ле, бѣли рѫци,
Бѣли рѫци, ле, на юпокотъ.
Тежукъ трумбокъ, ле, на мѣвотъ,
Тежукъ трумбокъ, ле, на мѣвотъ.
Дробенъ синдзиръ, ле, на гуша,
Дробенъ синдзиръ, ле, на гуша.
Ке да завератъ, ле, сиво стадо,
Сиво стадо, ле, вакли овни,
Вакли овни, ле, каве со ягнета.
Е, мори, да ги помоли, ле, чельникъ Пѣйко,
Да му шча, ле, бѣли рѫци,
Бѣли рѫци, ле, на юпокотъ,
Е, мори, да му посака шаренъ кавалъ,
Шаренъ кавалъ, ле, овчарски,
Да си за свирне, ле, жално, милно,
Жално, милно, ле, жаловито.
Е, мори, да му пушчи'я бѣли рѫци,
Бѣли рѫци, на юпокъ.
Е, мори, да му дадоя, ле, шаренъ кавалъ,
Шаренъ кавалъ, ле, овчарски,
Е, мори, да си засвирна на нейни, ле, другари:
Ой, другари, ле, бре, мой другари,
Дѣ ка да сте, тука бърго да дойдите!
Е, мори, да си засвирна на нейни клети псишча,
'Дѣ ка да сте, ле, тука бърго да стигните!
Е, мори, да достигна'я нейни другари
И нейни, ле, клети псишча.
Да откинаха чельникъ Пѣйко.
Да върнаха сиво стадо,
Сиво стадо, вакли овни,
Вакли овни, кале ягънца.

№ 85.

Гегъ Рустемъ паша со своимъ Дебрянскимъ ополченіемъ взялся перерѣзать всѣхъ христіанъ, но Юванъ-паша, Сары Гюльче и другіе Мыяки, въ союзѣ съ Черногорцами и Хорватами отбиваютъ своихъ враговъ.

(Записана ученикомъ II класса Сол. муж. гимназіи Ник. Петрогановымъ, изъ с. Ембора, Леринской казы, Битольскаго санджака).

Ай, Богъ да бие, хайде, Рустемъ паша!
Хай, Рустемъ паша, хайде, мало Гегче!
Хай, Рустемъ паша, хайде, мало Гегче!
Хай, мало Гегче, хайде, Дебралийче! *)

*) О Дебрянахъ и Дебрѣ сдѣланы мною сообщенія въ Извѣст. Спб. Слав. Общества за 1888, №№ 2 и 3.

Хайде, да си собра, хайде, много хаскеръ,
Хайде, много хаскеръ, хайде, Дебралий,
Хай, кои со пушка, хай, кой безъ пушка,
Хайде, кой со пушка, хайде, кой безъ пушка,
Хайде, кой со капа, хайде, кой безъ капа,
Хайде, кой со капа, хайде, кой безъ капа.
Хайде, кой со пинци, хайде, кой безъ пинци,
Хай, кой со пинцй, хайде, кой безъ пинци,
Хайде, голи, босй, хайде, като восй,
Хайде, голи, босй, хайде, като восй,
Хайде, мало Гегче, хайде, напрѣдъ върве,
Хайде, мало Гегче, хайде, напрѣдъ върве,
Хайде, напрѣдъ върви, хайде, байракъ носе,
Хайде, напрѣдъ върви, хайде, байракъ носе,
Хайде, байракъ носе, хайде, 'емъ се фале,
Хайде, байракъ носе, хайде, 'емъ се фале,
Хайде, 'емъ се фале, хайде, ке ра(з)сипатъ,
Хайде, 'емъ се фале, хайде, ке ра(з)сипатъ,
Хайде, ке ра(з)сипатъ, хайде, сормастия,
Хайде, ке ра(з)сипатъ, хайде, сормастия,
'Емъ ки заколатъ, хайде, християнчиньа,
Хайде, Богъ да бие, хайде, Юванъ паша,
Хайде, Юванъ паша, хайде, Саръ Гюльче,
Хайде, Саръ Гюльче. хайде, Стамболлийлче,
Хайде, Саръ Гюльче, хайде, Стамболлийлче,
Хайде, Стамболлийлче, хайде, юнакъ тиризийче,
Хайде, хаберъ пойди, хайде, Юванъ паша,
Хай, хаберъ пойди, хайде, Юванъ паша,
Хай, господаре, хайде, мили Боже,
Хай, господаре, хайде, мили Боже,
Хай, изинъ дай ми, хайде, ти на менѣ,
Хай, изинъ дай ми, хайде, ти на менѣ,
Хайде, да собера, хайде, много хаскеръ,
Хайде, да собера, хайде, много хаскеръ,
Хайде, много хаскеръ, хайде, 'се Харвати,
Хайди, много хаскеръ, хайде, 'се Харвати,
Хайде, 'се Харвати, хайде, Черногорци,
Хайде, 'се Харвати, хайде, Черногорци,
Хайде, да си 'ода, хайде, горѣ доло,

Хайде, да си 'ода, хайде, горѣ, доло,
Хайде, горѣ, доло, хайде, Черна гора,
Хайде, горѣ, доло, хайде, Черна гора.
Хайде, да причекамъ, хайде, Рустемъ паша,
Хайде, да причекамъ, хайде, Рустемъ паша,
Хайде, Рустемъ паша, хайде, мало Гегче,
Хайде, Рустемъ паша, хайде, мало Гегче,
Хайде, мало Гегче, хайде, Дебралийче,
Хайде, голи боси, хайде, като воси.

№ 86.

Никола юнакъ душу свою полагаетъ для защиты чести своей сестры Аники Прекрасной отъ нападенія на нихъ 360 разбойниковъ и трехъ Геговъ.

(Записана ученикомъ I класса Солуп. Болг. гимназіи Георг. Фаркачевымъ, родомъ изъ Просѣчена, въ Драмской казѣ.)

Янко, Янко хубава!
Янко, Яна гиздава!
Яна мете равни двори,
Равни двори и чардаци,
Та си плачи и си рони,
Та си пяшта едри сьлзи,
Йод'дѣ е догледалъ братъ й Никола
И хи вели, юдромони:
—„Зашчо плачишъ, мила сестро?
Тя си му отговаря:
—„Какъ да ни плача,
„Милни брач'е, Никола,
„Йод' долу идатъ до триста ми души,
„До триста ми души харамий
„И тримина Гегалие...
Дори да рѣче и одрѣче,
Достигнали ми са харамий
И тримина Гегалий,
Почукали ми сй на врата,
Та си велетъ на Никола:
—„Бре, добъръ денъ ти, шуря Никола!
„Бре, дай по добро ти, ой, незнайниче!
Та си му веля, юдрумона:
—„Бре, Никола, шуре Никола!
„Бре, дашъ ли си хубава Яна?..
Та си й вели, юдромоне:
—„Душа си давамъ, Яна не давамъ.“
На си му са отсѣкли лѣвата рака,
Лѣвата рака, десната нога,
Пакъ си му велетъ юдрумоне:
—„Бре, Никола, шуре Никола,
„Бре, даваш ли си Хубава Яна,
Той си имъ вели, йодромони:
„Душа си давамъ, нея не давамъ.“
Та си му са йотсѣкли
Лѣва та нога, десна та рака,
Та си му велетъ, йодромоне:

„Бре, давашъ ли си хубава Яна?
—„Душа си давамь, нея не давамъ!“
Та му сă изболи двѣ тѣ очи,
Та му сă закарали хубава Яна.
Тогава хи отговоре братъ хи Никола:
—„Съ Богомъ, сестро, со здравие!
„Нѣмамъ нозе, да та испрата,
„Нѣмамъ рăцѣ, да се здравовеме,
„Нѣмамъ очи, да та изгледамъ...
И си закарали хубава Яна..“

№ 87.

«Богъ да убиетъ Дебрани».

(Записана ученикомъ II класса Болг. Сол. гимназіи Иваномъ Велевымъ, родомъ изъ города Дебры).

Богъ да убиетъ Дебрани, (2)
Дебрани долно градьани, (2)
Шчо запусти'е села та. (2)
Кой како пари имаше, (2)
Кой како стока имаше, (2)
'Емъ двѣ невѣсти робини. (2)
Ода'е шчо ми ода'е, (2)
Една невѣста постана, (2)
Бегчия ѣ велитъ, говоритъ: (2)
—„Ай, гиди, калешь невѣсто! (2)
„Да не ти йе тежко чубето, (2)
„Да не ти йе многу среброто? (2)
—„Ай, гиди, бегче бегово! (2)
„Не ми йе тежко чубето, (2)
„Не ми йе многу срѣброто, (2)
„Тукъ сумъ видѣла лудото, (2)
„Кодѣ му глава рѣжа'е, (2)
„Кодѣ му роцѣ кусе'е, (2)
„Кодѣ му нодзие трупа'е, (2)
„Кодѣ му главо цѣпе'е.“ (2)

№ 88.

Дебряне-разбойники.

(Записана ученикомъ III класса Воденскаго Болгарск. Экзарх. училища Хр. Саракиновымъ).

Богъ да убие Дебране, (2)
Шчо запусти'я села та, (2)
Шчо запусти'я села та, (2)
Кой много пари имаше, (2)
Кой много пари имаше, (3)
Млади момчийньа сѣче'я, (2)
Млади момчиньа сѣче'я. (2)
Млади нивѣсти робинки, (2)
Млади нивѣсти робинки (2)
Одѣ'а шчо по'одѣ'а, (2)
Одѣ'а шчо по'одѣ'а, (2)
Една нивѣста постана, (2)
Една нивѣста постана, (2)
Бегче ѣ велитъ, говоритъ, (2)
Бегче ѣ велитъ, говоритъ: (2)
—„Нивѣсто, ле, похубава (2)

„Нивѣсто, ле, похубава! (2)
„Дал' ти е тежко срѣброто, (2)
„Дал' ти е тежко срѣброто, (2)
„Ил' ти е тежко джубето? (2)
—„А, море, бегче бегово! (2)
„Не ми е тежко срѣброто, (2)
„Не ми е тежко джубето, (2)
„Жалба ми падна за лудо, (2)
„Кога му глава сѣко'а. (2)

№ 89.

Разбойникъ Фето Душо предводительтвуетъ 70-ю Дебрянами-голяками.

(Записана ученикомъ II класса Болг. Сол. гимназіи Пв. Велевымъ, изъ Дебры).

Фето Душо, ягне калешо,
Фето Душо, пиле шарено!
Шчо ми испадна лошъ 'арамия,
Лошъ 'арамия на Велешка страна,
Шчо ми пособра седомдесетъ мина,
Седомдесетъ мина свитѣ Дебрани,
Свитѣ Дебрани млади юнаци.
Фето душо, ягне калешо
Свитѣ голи, боси, чамомъ лути, като воси.

№ 90.

Дебрянскій спахія (помѣщикъ) собирается въ походъ.

(Доставлена тѣмъ же лицомъ).

Спа'ивче то коня ковитъ,
Невѣста та диванъ сидитъ,
Дошло ферманъ во собота,
Ке се пѣатъ во недѣле,
Да се бератъ спа'нитѣ,—
Сотвори се сильна войска.
—„Ай ти, майко, стара майко!
„Да ми чу'ашь невѣста та,
„Да ми ч'уашь до деветь години!„
—„Ай ти, сивко, мой мили, сивко!
„Да откупишь твоя руса коса!
—„Ай ти, майко, моя стара майко!
„Не продавамъ моя борза коня,
„Да ми чу'ашь невѣстата,
—„Ай, спа'ивче, безаначе!
„Да ли коня не ти игра,
„Али сабья не ти сѣче?"
—„И коня играть, и сабья ми сѣчитъ,
„Туку сумъ сонъ сонувалъ,
„Да платиме вергия та,
„Да си 'одемъ на мой виляетъ,

„Заре невѣста та шче ми се сворши.
„Шчимъ да ми дадешь за три години.
„Ай ти, бабо, моя стара бабо!
„Шчо йе радостъ ваше село?
—„Ай ти, синко, мили синко!
„Имавъ синъ, като тебе,
„Ни остана на аскеро
„Ето иматъ деветъ години,
„Ни книга ми дошло.
„Ни'аберъ сумъ чула,
„Невѣста та му се може;
„Ай, свато'и, милни побратими!
„На дайте го овой порстенъ!"
И невѣста порстен отъ го попозна
И си рече: „Ай, свато'и, мили побратими!
—„Овой чо'екъ е мой порвъ можъ
„И свато'и, леле, си кажаетъ,
„Кадѣ че одиме саде свато'е,
„Садѣ свато'е безъ невѣста?"
А юнакъ си кажаетъ:
„Ай, свато'и, бѣли свато'и!
„Вратите се назодъ,
„Не ви дадемъ сестра ми".

№ 91.

Ата, жена разбойника Миты, оплакиваетъ свою судьбу.

(Записана тѣмъ же лицомъ).

Сѣднала Ата на най малка врата,
Бѣла риза везитъ, градомъ солзи ронитъ,
Градомъ солзи ронитъ, мошне кажуватъ:
—„Зашчо мене ме даде'е за единъ арамия,
„За единъ арамия, Мито кумита,
„Ноча ми 'одитъ въ Кичовска ормана,
„И онъ шче ми викатъ млади тучари,
„Данокъ шчо ми зематъ поединъ товаръ 'азно
„И мене ме туратъ на порти да стоя,
„На порти да стоямъ, него да вардамъ,
„Него да вардамъ, да не ми го фатетъ,
„Да не ми го фати Булукъ-баша".

№ 92.

Гулса Анама, Риза-бей и Берганъ у Чернаго моря.

(Доставлена тѣмъ же ученикомъ).

Кажи, кажи, Гул'се бре!
Кой те тебе молитъ
Таму на далеку,
Таму на далеку преку Цорно море,
Преко Цорно море, село Тепелица,
Въ село Тепелица за оной бегчия,
За оной бегчия много богато,
Много пребогато, шчо кисметъ си ималъ,
Шчо кисметъ си ималъ 'анама да бодишъ,
Анама да бодишь, алайки да имашь,
Алайки да имашь, вода да ти носетъ,
Вода да ти носетъ, софра да ти ставетъ,
Софра да ти ставетъ, софра да ти кренетъ,
Софра да ти кренетъ, вода да ти туретъ,
Вода да ти туретъ, роцѣ да измиешь,
Роцѣ да измиешь, постела да ти постелетъ,
Постела да ти постелетъ въ широка одая,
Въ широка одая, мори, врозъ душеме
Врозъ душеме, мори, бѣлана чаршафа
И врозъ чаршафа бѣли ястаци,
Мори, врозъ ястаци Гул'са Анама,
Гулса Анама и Ризо бегче
И врозъ бегче Кумана Бергана.—

№ 93.

Ибрагимъ Ходжа, атаманъ разбойниковъ.

(Записана ученикомъ I класса Сол. Болг. гимн. Авраамомъ п. Ѳеофиловымъ, родомъ изъ Лазарова поля Дебрянскаго).

Богъ да го биетъ, той Ибрагимъ'ожа,
Той Ибрагимъ'ожа алданъ чешчота, (2)
Той шо ми излѣзе башъ 'арамия,
Башъ арамия на Прилѣпско поле, (2)
Най мошне крени на Крушова страна,
На Крушова страна, горѣ на планина, (2)
Горѣ на планина, на Бушова чешма,
Тамо ми найде до три скимжии: (2)
—„Вие, искимжии, вие сиромаси!
„Айде да'ойте долу на Крушова, (2)
Айте да ойте долу на Крушова,
Аберъ да дайте на голѣми Велесъ, (2)
Аберъ да дайте на голѣми Велесъ,
Ручекъ да носитъ на той Ибрагимъ 'ожа, (2)
Ручекъ до носитъ ягне печено,
Ягне печено, вода студена. (2)

№ 94.

Ибрагимъ Ходжа и Алтанъ Делия.

(Записана ученикомъ II класса Солун. Болг. гимн. Ив. Велевымъ, изъ Дебры).

Богъ да убиетъ той Ибрагимъ'оча, (2)
Той Ибра'имъ'оча Алтанъ Челия,
Шчо ми излѣголъ башъ арамия
На Прилѣпско поле, най мошне ми креви

Кунъ Крушова страна,
Кунъ Крушова страна, горѣ на планина,
Горѣ на планина на Бочова чешма,
Ручекъ ми ручатъ ягне печено
И си пиетъ тригодишно вино,
Туй ми ворватъ тройца Крушовчани:
—„Ай те ви, Крушовчани, вие сиромаси!
„Вие ке идите на Крушова града,
„Аберъ да чините на крушовчани,
„Ручекъ да готватъ ягне печено.“

№ 95.

Атаманъ разбойниковъ Ибрагимъ Ходжа, ограбившій бѣдняковъ-угольщиковъ.

(Записана ученикомъ I класса Солун. Болг. гимназіи Евстах. Марковымъ, родомъ изъ Лазарова поля въ Дебрѣ).

Богъ да го убиетъ той 'Браймъ 'ожа,
Шчо ми излѣзе башъ'арамия
На Прилѣпско поле.
Най мошне кренитъ Крушо'ска та страна,
Крушо'ска страна, Горна планина,
Горѣ на планина, край Бушова чешма.
Тамо си найдовъ едни кимуржий,
Кимуржий много сиромаси:
—„Е вие, кимуржий, вие сиромаси!
„'Аберъ да дайте на голѣми Власи,
„'Аберъ да дайте на голѣми Власи,
„Ручекъ да носитъ ягне печено,
Ягне печено, въ шекеръ зелено
И да донесетъ студена вода.

(Пѣсня турецкая, не докончена).

№ 96.

Асанъ-бегъ Скопскій съ 77-ю албанцами расположился и безобразничаетъ въ гостиницѣ Кара-Георгія, но послѣдній, съ помощью своего побратима Димитрія Терновскаго, поджегъ домъ со всѣхъ сторонъ, разбойниковъ изрубилъ, а ихъ атамана предалъ лютой казни.

(Записана ученикомъ IV класса Солун. Болг гимназіи Глиг. Пенджурковымъ, родомъ изъ Прилѣпа).

Богъ да го бие Асанъ бегу,
Той Асанъ бегу отъ широка Скопье,
Шчо ми пособралъ вѣрна дружина,
Вѣрна дружина седумдесе' и седумъ мина,
Со седумдесе' и седумъ танки пушки
И со седумдесѐ и седумъ чифте пишчолѝ.
Кое 'одаятъ въ село Коритница,
Въ село Коритница кай той Кара-Георгия,
Ми клукна'е на 'ански врата.
Я отвори, море, Кара-Георгия
—„Ние сме си киражи-арнаути!"
Се излага той Кара-Георгия—
И му отвори 'анска врата:
—„Ой ти, Георгия, Кара-Георгия!
„Я донеси твоя та невѣста,
„Твоя та невѣста, диванъ да стои,

---

*) Если подъ именемъ Кара-Георгія народная поэзія имѣла въ виду знаменитаго сербскаго князя, то на это мы замѣтимъ слѣдующее. Не говоря уже о гайдукахъ, множество Болгаръ начала настоящаго столѣтія, не имѣвшихъ тогда еще своей великой политической идеи, кромѣ общей идеи *борьбы за вѣру* (περὶ πίστεως), совершенно смѣшивались съ греческими и сербскими клефтами и юнаками. О Болгарахъ, служившихъ въ сербской *завѣрѣ*, сообщилъ важныя свѣдѣнія П. Р. Славейковъ въ Соф. Пер. Списаніи.

„Диванъ да стои, ракия да тура;
„И донеси твоя сестра рогена,
„Твоя сестра рогена, на колѣно да сѣди,
„На колѣно да сѣди,
„Мезе тето'ски яболки да лупи".
—„'Се шчо посака, се му донесовъ
И му донесовъ моя та нѐвѣста,
Моя та невѣста, диванъ да стои,
Диванъ да стои, ракия да тура;
И му донесовъ моя сестра рогена,
Моя сестра рогена, на колѣно да сѣди,
На колѣно да сѣди,
Мезе тето'ски яболки да лупи".
Шчо ми отиде той Кара Георгия,
Шчо ми отиде кай той Митре Търновче,
Кай той Митре Търновче, неговъ побратимъ:
—„Ой, мой побратимъ, Митре Търновче!
„Шчо ми кондисалъ той Асанъ бегу,
„Той 'Асанъ бегу отъ широко Скопье;
„'Се шчо посака, 'се му донесовъ:
„И му донесовъ моя та невѣста,
„Моя та невѣста диванъ да стои,
„Диванъ да стои, ракия да тура;
„И му донесовъ моя сестра рогена,
„Моя сестра рогена, на колѣно да сѣди,
„На колѣно да сѣди,
„Мезе яболки да лупи".
—„Ой ти, Георгия, Кара-Георгия,
„Будала по будала!
„Я наточи двѣ тѣ сѣкири по'арно,
„Ке си пойдиме на 'анъ кай тебѣ,
„Ке запалиме 'ан отъ четири страни;
„Само той Асанъ бегу живъ да ватиме".
Ми пойдо'я на 'анъ кай Кара-Георгия,
Ми запали'я 'анъ отъ четири страни,
И ми викна'я на млади тѣ арнаути:
—„Я излѣзете 'ѐденъ по ѐденъ,
„Ако сакате живо куртулите!
„Я подайте и остритѣ матагани,

„Остритѣ матагани
„Со тиле то понапре', той кажува:
„Я подайте и танкитѣ пушки,
„И тие со кундацитѣ понапре'!
„Я подайте и чифте пишчоли,
„И тие со кундаци тѣ понапрѐ".
Ми подадо'я остритѣ матагани,
Остритѣ матагани со тиле то понапрѐ;
И ми подадо'я танки пушки,
И ми подадо'я чифте пишчоли,
И тие со кундацитѣ понапре', той кажува:
—„Я излѣгните еденъ по еденъ,
„Ако сакате живо до куртулите".
Излѣзи единъ отъ врата—
Зему му глава та, повърли го задъ себе.
Така 'си тѣ излѣго'я еденъ по еденъ,
Само ми остана той Кара-Георгия.
—„Ой ти, Асанъ бегу, ти Асанъ бегу!
„Я излѣзи, ако сакашъ живо да куртулишъ"!
Ми излѣзе той Асанъ бегу
И му върза'я рацѣ до раменьа,
И го обѣси'я за едно дарво високо,
Му прѣсѣко'я рацѣ до раменьа,
Бѐлки ке го заприлега,
Ка го гледаатъ по не го прилега,
Му извадо'я лѣво то око,
Бел'ки ке го заприлега,
Ка го гледаатъ, па не го прилега,
Му извадо'я друго то око,
Бел'ки него заприлега;
Ка го гледаатъ па не го прилега,
Му пресѣко'я лѣва та нога,
Бел'ки ке го заприлега,
Кога гледаатъ, па не го прилега,
Му прѣсѣко'я и друга та нога,
Па не го прилега;
Му прѣсѣко'я глава до раменьа;
Кога гледаатъ, много ми го прилега.

№ 97.

Левенъ Пѣя, сто пастуховъ, 95 разбойниковъ и юначка Ангелина *).

Записана ученикомъ V класса Сол. Болг. гимназіи Лазаремъ Димитріевымъ, изъ Дренока Дебрянскаго).

Вечераетъ сто овчери,
Левенъ Пѣйо не вечератъ,
Проти 'лѣботъ, на каменотъ
Сто овчари си се зговора'е:
„Алъ е люти Левенъ Пѣйо,
Шчо остай 'лѣботъ на каменотъ“?
Оште лафотъ не рѣко'ѐ,
Ми дойдо'е арамии,
Арамий деветдесетъ и петь души
А овчари токмо до сто души,
Левенъ Пѣя го фатиле,
Му ворза'е роцѣ на опаку,
Башта куче му го опрее
Калауз отъ го испеко'е,
Каменъ торло покорише,
Бѣло стадо потера'е,
Овчаритѣ избѣга'е.
Тога викна Левенъ Пѣйо:
—„Сто овчари, не бѣгайте,
Не бѣгайте, чакайте се“!
Никой назадъ не се пулитъ,
Све гледаетъ да бѣгаетъ.
Пакъ извика Левенъ Пѣйо:
—„Арамий, бракя миля!
„Да ве викафъ, не идѣфте;
„Да ви канефъ, не дексафте,
„Зашчо ми се домочило
„Отъ овая Шаръ планина.
„Ви се мола, риджа чина,
„Пуштите ми десна рока,
„Десна рока, десна нога,
„Дадите ми шаренъ кавалъ,
„Да се кача на букана,
„Малко нѣшто да посвира
„Да се отпроста отъ Шаръ-планина“
'Арамий се измолише.
Му пушти'е десна рока,
Десна рока, десна нога,
Му дадо'е шаренъ кавалъ,
Ми се качи на биката,
Малко нѣшто да посвиритъ,
Порва свирка што за свире,
Му засвири на бѣло то стадо:
—„Оре, стадо, бѣло стадо
„Скоршиле се ваши нозѣ,
„Што ворвите право потемъ!
„Далъ све кйори, не гледате?
„Камо ви го калауз отъ,
„Калауз отъ и башта куче?
„Разбѣгайте коя горѣ,
„Коя горѣ, коя долу,

---

*) Кромѣ Ангелины намъ извѣстны слѣдующія юначки изъ народнаго эпоса Македонцевъ, Грековъ и Болгаръ:

Сирма-воеводка, о которой сообщалъ уже Дим. Миладиновъ (см. 328 стр. его сборника). Κυρή Κλέφτης въ эпирскомъ сборникѣ Гр. Хасіотиса (Аѳины 1866. стр. 94). Въ сборникѣ В. Качановскаго изъ Велеса (№ 204), въ Соф. Пер. Списаніи (Мома Богдана войникъ става) кн. I. См. также объ этомъ типѣ въ моей статьѣ: Кецкаре и Поляне въ Извѣст. Спб. Слав. Общества за 1888. № 3.

Бошначка дѣвойка. См. № 149 нашего сборника.

„Дуръ да фтасатъ потера та“.
Втора свирка што засвире:
—„Ори, севдо Ангелино!
„Ори, росна Дѣтелино!
„Ако спиешъ, разбуди се,
„Ако пиешъ, весели се!
„Пойди дома, кажи си му,
„Кажи си му таткоѣ ти“.
„Ми дойдо'е арамий,
„Каменъ торло покорише,
„Рудо старо потера'е,
„Башта куче го опра'е,
„Калауз отъ го испеко'е.
„Мене Левенъ Пѣйо ме фати'е,
„Сто овчари избѣга'е,
„Ако явнитъ топалъ коня,
„Кя ги фтасатъ дуръ на мѣсто,
„Ако явнитъ чаталъ коня,
„Кя ги фтасатъ на прѣсѣка.
Кога явна Ангелина,
Што ми явна чаталъ коня,
Ми ги фтаса на прѣсѣка,
И му вика Ангелина:
—„'Арамий, бракя мили!
„Со шчо сакате да'земате,
„Да'земате бѣло стадо
„Иль со пари иль со пушка?“
Ми говорятъ арамий:
—„Кя земаме бѣло стадо,
„Бѣло стадо съсъ ороже.
Кого трогна Ангелина,
Кога трогна остра сабья,
Ги поколи арамий,
Емъ го врата бѣло стадо.

(Записана со словъ Силяна Ангелова, изъ с. Дренока изъ Дебры).

№ 98.

Хайдутъ Мурадъ, атаманъ Латиновъ, Дебрянъ и Сейменовъ, и убившій его Кузманъ.

(Записана ученикомъ IV класса Болгар. Экзарх. прогимназіи въ Скопьѣ Пр. Антовымъ).

Нàстанъ Мỳрадъ пòстаналъ
У тая каза О'ридска,
Пособралъ Мурадъ, насобралъ
Отъ преку Дрина Латини,
Отъ мала Крина Сеймени,
Отъ тия долни Дѐбрани.
Голѣмъ ми зулумъ починалъ
По тая каза О'ридска,
По тия села Раятски;
Мужки тѣ дѣца заплѣни
Та ги зàнесе плàнина,
За тия пусти пàри да зима,
Голѣмъ ми зулумъ пòчина:
Девить ми сѐла зàпали,
До двѣ ми баби ютепа.
Стàнеле села пòплака
Отъ тая каза О'ридска,
Сòбра ги нàбра свитѣ кметови,
Свитѣ чорбàджии О'ридски.
Голѣма шура стòрива,
Мѝслева òни, дỳмава,
Къръ-бỳлюк-баша да тỳратъ,

*) О Дебрянахъ-Латинахъ см. въ моей статьѣ въ Извѣст. Спб. Слав. Общества за 1888 г. № 2.

Они ми мунаситъ найдова,
Кузмана кър-бу̀люк-баша да туратъ,
Му̀наситъ о̀ни на̀йдова,
Кузманъ да йде въ пла̀нина,
Хайдушки путьеги знае,
Той ке Му̀рада ю̀бия,
'Емъ по Му̀рада ча̀ушъ отъ,
'Емъ по ча̀ушъ-отъ дѐрвиш-отъ,
'Емъ по дѐрвишъ отъ а̀рапъ отъ,
Дѐбрани ке ги пропу̀ди,
Ра̀ята ке я по̀мири,
Стока та да си прѝбере,
Сви тѣ чо̀рбаджий О'ридски
Тихомъ му селямъ го̀воривъ:
— „Дей, гиди, бегу джѐлядинъ!
„Много ти биле го̀дини,
„Да ми си чуло ра̀збрало
„На̀шата каза О'ридска".
На̀станъ Мурадъ, постаналъ,
Пособралъ Мурадъ, на̀собралъ
Отъ преку Дрина Латини,
Отъ мала Крина Сѝмени
Отъ тия доли̇и Дѐбрани:
Най напредъ ми е Мурадъ,
'Емъ по Му̀рада ча̀ушъ отъ,
'Емъ по чаушъ отъ дервишъ отъ,
'Емъ по дервишъ отъ арапинъ.

(Не докончена).

(Записана со словъ Ив. Папина).

№ 99.

Дели Георгій Кеседжія и его посестрима.

(Записана ученикомъ I класса Болг. Сол. гимназіи Влад. Коневымъ, родомъ изъ Прилѣпа).

— „Ой ти, Георги, Дели Кали!
„Доста шета кеседжия!
„Много майки ти расплака,
„А най послѣ и твоя та,
„И твоя та стара майка!"
— „Ой ти Гюрго, посестримо!
„Вейке ми се здодѣяло
„Отъ патчина Гюрго шетаикюмъ,
„Отъ долчина чекорсикюмъ
„Отъ камене екъ акаеикюмъ."

№ 100.

Георгій воевода и Илья воевода.

(Записана ученикомъ II класса Болг. Солун. гимназіи, Борисомъ Сарафовымъ, родомъ изъ с. Люблякова, казы Неврокопской).

— „Ой, Георги, Георги, Георги войвода!
„Кой ке ти носи тенка та пушка,
„Като ке умрешь ти?
— „Нека ми я носи

„Ил'чо войвода! Нека ми я носи и да проштава.
—„Ой, Георги, Георги, Георги войвода!
„Кой ке ти фърле дребни патроне,
„Като ке'умрешь ти“?
—„Нека ми ги фърле
„Ил'чо войвода! Нека ми ги фърле и да проштава“.
—„Ой, Георги, Георги, Георги войвода!
„Кой ке ти носи чифгъ пиштоле,
„Като ке умрешь ти?
—„Нека ми ги носе
„Ил'чо войвода!
„Нека ми ги носи и да проштава“!
—„Ой, Георги, Георги, Георги войвода!
„Кой ке ти носи чифте паласки,
„Като ке умрешь ти?
—„Нека ми ги носи
„Ил'чо войвода! Нека ми ги носи и да проштава“.

№ 101.

Удалые Сербы, ихъ воевода Илья Юнакъ и проклинающая его боярыня Бѣлая Ѳеодора. Клятва послѣдней исполняется.

(Записана ученикомъ Болг. Солун. гимназіи Ив. Велевымъ, изъ Дебры).

Што оная врева въ горна мàала? (2)
Да не тие йе стара майка умрѣла? (2)
Да не ти стари татко починалъ? (2)
Да не ти йе Сорбинъ починалъ? (2)
Ни то ми йе стара майка умрѣна, (2)
Ни то ми йе стари татко починатъ, (2)
Ни то ми йе сил'ни Сорбинъ починатъ, (2)
Тукъ ми дошле до луди Сорбянци, (2)
И со ними младъ Илия Делия, (2)
Предъ него чисто софра тури, (2)
Шчо си пиѣтъ ромъ ракия, (2)
Шчо си ядатъ чиста 'лѣба солунска, (2)
Шчо си пиѣтъ ройно вино цорвено (2)

И служитъ кадăнъ Бѣла Тодора: (2)
—„Ай, Илия, бре, Илия делия (2)!
„Ако любишь друга люба отъ мене, (2)
„Да ти пукнитъ сива коня! (2)
„Ако любишь друга люба отъ мене, (2)
„Да ти пукнетъ обѣ тѣ очи! (2)
„Ако любишь друга люба отъ мене, (2)
„Да ти пукнитъ можко то дѣте“! (2)
—„Ай ти, Тодоро, кадăнъ бѣла Тодоро! (2)
„Азъ яко любамъ друга люба отъ тебе, (2)
„Да ми пукнитъ бѣла коня! (2)
„И да ми пукнетъ обѣ очи на мене, (2)
„И да ми пукнитъ мое можко дѣте“. (2)
Ошче рѣчба не си дорѣче, (2)
Обѣ очи му пукна'е. (2)

№ 102.

Ревнивая Тоша заклинаетъ удалого Илью.

(Записана ученикомъ IV класса Болг. Сол. гимназіи Глигур. Пенджерковымъ, родомъ изъ Прилѣпа).

Шчо е врева во горно-то махало? (2)
Да ли ти е стара майка, ле, умрѣла, (2)
Да ли ти е стари татко, ле, умрѣло, (2)
Да ли ти се сильни Сăрби, леле, на конак отъ? (2)
Ни то ми се сил'ни Сăрби, леле, на конак отъ, (2)
Ни па ми е стара майка, ле, умрѣла, (2)
Ни па ми стари татко, ле, умрѣло, (2)
Туку мие младо Илия, леле, Делия (2)
Той ми пие, леле, ройно вино царвено, (2)
Той ми пие бѣла люта, леле, ракия (2);
Слуга му е млада Тошка, бре, 'анджи́вка, (2)
Слуга служи, люто ми го, леле, кълнѣше: (3)
—„Ако любишъ друга люба, леле, отъ мене, (2)
„Койня яхошъ, конь да ти пукне, лудъ, подъ тебе! (2)
„Вода газашъ, вода, леле, да те однесе! (2)
„Пушка носишъ, пушка да те отепа! (2)
„Сабья носишъ, сабья, леле, да те прѣсѣче! (2)

№ 103.

Молодой удалецъ Илья клянется въ вѣрности болярынѣ Бѣлой Ѳеодорѣ.

(Записана ученикомъ III класса Сол. Болг. гимназіи Миной Петковымъ, родомъ изъ с. Тресонча, Дебрской казы).

Шо е врѣва въ горно то ма'ало, мори, (2)
Да ли ми е Дѣйнина майка умрѣна, мори, (2)
Да ли ми се сил'ни Сорби на конакъ, аманъ? (2)
Ни то ми е стара майка умрѣна, аманъ (2)
Ни то ми се сил'ни Сорби на конакъ, (2)
Токо ми е младъ Илия Делия, (2)
Предъ него е чес'на софра ставена, (2)
Служба служи каданъ бѣла Тодора, (2)
—„Здравъ здравъ ми си, каданъ бѣла Тодора; аманъ, (2)
—„Здравѣ нѣмамъ, Илия Делия, мори; (2)
„Ти ка любишь друга люба отъ мене, аманъ, (2)“
—„Ако люба друга люба отъ тебе, (2)
„Коня евамъ, конъ да пукне подъ мене, аманъ; (2)
„Пушка носамъ, пушка да ме убие, аманъ. (2)

№ 104.

Илья Удалой и ревнивая Гюрга.

(Записана ученикомъ III класса Сол. Болг. гимназіи Мих. Мирчевымъ, родомъ изъ Прилѣпа).

Шчо е врева во горно-но, леле, ма'ало?
Да ли ми е стара майка умрѣла,
Да ли ми е старо татко умрѣло,
Да ли ти се сил'ни Сарби на конак отъ?
Нитъ ми се сил'ни Сарби на конак отъ,
Ни па ми е стара майка умрѣла,
Ни то ми е стари татко умрѣло,
Туку ми е младъ Илия Делия.
Той ми пие ройно вино царвено
И ми пие бѣла лута райкия,
Слуга ми е млада Гюргя 'анджифка,
Слуга служи, леле, луто ми го колни:

—„Ако любишъ друга люба отъ меня,
„Коня явашъ, конь да пукни по'тебе;
„Кога газишь вода, да те однеси;
„Пушка носишь, пушка да те отепа;
„Сабья носишь, сабья да те прѣсѣчи“....

№ 105.

Атаманъ Дебрянскій Биларъ Баланца. *)

На албанскомъ языкѣ.

(Записана ученикомъ II кл. Болг. Солун. гимназіи Ив. Велевымъ, изъ Дебры).

Дит на діо на ѳреити телари:
„Ме низами полифтонъ билари
„Ор низами низам те ріе
„Збоит луфта луфта ме буріе
„Ме буріе гяло ме тремпете
„Билари Чела нашпатоит опет
„Мосмоѳони Билалъ Чела
„Та мо ѳони Билая Баланца
Куйтон паша сен топ тешери
Нуг ѣн топот топ темери
Ян Мартина на Билая Баланца
Чан термаа си фуланца
Си фуланца дяло скептна скепт
Ик на лѣма се поне врети
Айде айде ор Алил Сута
Туе шчиму покапяс ута
Ор лимане оръ биразери
Мер макріѣ ме ятагани
Сат мамет оръ Саит ага
Ор Лимане ор Биразери
Куке чяло то Мартина
Ор Мартина чевіе изкрети
Чи ли доче чио фишеги.

Въ переводѣ на Мыяцкое нарѣчіе того же дебрянина Ив. Велева:

Теларъ викатъ во недѣла:
—„Низами тѣ кавга ке праветъ.
„Оръ, низами, млади низамъ!
„Ме се правит кавга съ бурии,
„Съ бурий, синко, съ тремпете:
—„Биларъ Качакъ се куртулиса
„Не викайте ме Билалъ Чела,
„Да ме викате Билалъ Баланца“.
Паша мислитъ топове затъ-пукатъ
Не пукатъ топове, тукъ мартини
Тукъ мартини на Билалъ Баланца
Бѣгатъ на горѣ, като еребици,
Като еребици отъ каменъ на каменъ.
Бѣгайте дѣца, ча не опереетъ
'Айде,'айде, оръ, Али Сута!

*) Объ этомъ знаменитомъ современномъ разбойникѣ—Дебрянинѣ мною были сдѣланы нѣкоторыя сообщенія въ Извѣст. Спб. Слав. Общества за 1888 г. № 3. Въ статьѣ: Кецкаре и Поляне).

Тебе мартина та ти пукна,
Оръ, Лимане, оръ, Биразери!
Зимай ми я главо съ ятаганъ,
Ча ми я'земитъ Саидъ Ага
Оръ, лимане, оръ, побратиме!
Кадѣ имашъ, синко, мартина та
Ора, мартино! пуста да останишь.
Шчо ми изгоре сви тѣ фишеци.—

№ 106.

Герольдъ оповѣщаетъ султанскій приказъ о походѣ на «Сербскихъ Королей»; призывается и удалой Асанъ-ага, который три дня до того женился. Но этотъ мчится на борзомъ конѣ вмѣстѣ съ 30 дружинниками. Асанъ-ага попалъ въ плѣнъ и содержится въ Бѣлградскихъ тюрьмахъ девять лѣтъ. Королева Сербская предлагаетъ ему измѣнить закону и вѣрѣ (Магомета), обѣщая взамѣнъ того свободу. Тотъ, ради жены, которая давно уже ждала его, возвращается на родину, но уже поздно: назначенный мужемъ срокъ прошелъ и жена вышла за другаго. Самъ Асанъ Ага умираетъ для нея.

(Дебра, Ив. Велевъ.)

Фала Богу, фала Единаго!
  Телая чити мрети пор маши
  Битип ѳримат пуштри пешкои
Фала Богу, фала Единаго!
  Вет ме шкове луда Асанъ-ага
  Скиште тре дита чиште мартове
Фала Богу, фала Единаго!
  Вет ме фоле башь и нана и вети
  Зот та вравте лудо Асан-ага
Фала Богу, фала Единаго!
  Чима курити сою емъ очаку
  Поренеъ ие пове лудо Асанъ-ага
Фала Богу, фала Единаго!
  Пор мо чеве чогун ме штренгове
  Ай ти попсе пара чогутъ
Фала Богу, фала Единаго!
  Тимем прити та нун вѣти
  Крит нан вѣти ме умаргтове

Фала Богу, фала Единаго!
Ѳа пор марнѳи йте чогунъ пулалии
Пор ма бони фукшен тимѳмегу
Фала Богу, фала Единаго!
Пор ма шкове ната фушти чана
И за тетп телаит покти
Фала Богу, фала Единаго!
Ато пайшен кафе'ем дувани
Ем ми пейше вино'емъ ракия
Фала Богу, фала Единаго!
Пори штреноит чок е пулавлии
Икун икун нато фуште чанапъ
Фала Богу, фала Единаго!
Пор ма бони фушен тин е мѣпу
Пор ка шткопун на томаде томаде
Фала Богу, фала Единаго!
Штатети ѳа кримите Сарпитъ
Пор ка нисон лу фтат табоит
Фала Богу, фала Единаго!
Ѳа пак луфта кон лифтом
Роб кап заной лудо Асан-ага
Фала Богу, фала Единаго!
Пор ка чомун бели грати
И кун штемун като бургатъ тереза
Фала Богу, фала Единаго!
Ѳа нанъ воти бури ме канда итун
Креит нан вѣзни ѳа бури по бортети
Фала Богу, фала Единаго!
Пор е пеити Кралица и Кралит
Зотет та вравти лудо Асан-ага.
Фала Богу, фала Единаго!
Ченан вѣти коркушь зан стандани
Пор се суто побортети
Фала Богу, фала Единаго!
Вет ме фоли лудо Асан-ага
Компаня Андар ѳа нусе пома рточет
Фала Богу, фала Единаго!
Вет ме фоми Кралица ме Кралит
Апо мепѳа динене имани

Фала Богу, фала Единаго!
Ѳа подлишой пор тре дите
Е пори тре нете,
Фала Богу, фала Единаго!
Ѳа порчитин луден Асан-ага
Киште мекрин дор на брезе.
Фала Богу, фала Единаго!
Кур е паовта чогун пулалин,
Пор ми ниста бури ме сутов.
Фала Богу, фала Единаго!
Порма ими чогук пулавлин
Парка шткям ну катуни вети.
Фала Богу, фала Единаго!
Пор имдино та лодрат пубин
Пор е чити ни плале фукарае.
Фала Богу, фала Единаго!
Пор ма пейти чіе плака фукарая,
Па чина ато лодра чибон чубушь
Фала Богу, фала Единаго!
Ѳа кампасан нибир сити.
Пор ка шкомон на шкрети Сорби.
Фала Богу, фала Единаго!
Ченан ветви чи споет діим
Сот ѳа нопсо по мартоет.
Фала Богу, фала Единаго!
Пор ка найсон крупчет мсертом
Езатетит ча то робъ е шкрети
Фала Богу, фала Единаго!
Ѳа по екан пейтон пор лудо Асан-ага
Аошт вдекун аошт чалом.
Фала Богу, фала Единаго!
Ѳа лудо Асан-ага ѳа кавдикун
Че тре вети на дейкун штим.
Фала Богу, фала Единаго!
Пор е пей ти баше е нопсе вети
Ѳа ми се арде, оре роби шткрети
Фала Богу, фала Единаго!
А маке паму лудо Асан-ага
Лудо ошт и вдикун.—

Въ переводѣ на Мыяцкое нарѣчіе того же дебрянина (Ив. Велева).

Фала Богу, фала Единаго!
Телалъ излѣзе по царова повелба,
Сви тѣ юнаци на кавга да идетъ,
Фала Богу, фала Единаго!
'Емъ да ми'одитъ лудо Асанъ-Ага,
Нѣмаше три дни, шчо бѣше женатъ.
Фала Богу, фала Единаго!
И му велитъ негова майка:
„Бог те убилъ, лудо Асанъ-Ага!"
Фала Богу, фала Единаго!
„Ни го посрамоти со ют и очаг отъ!"
Се налути лудо Асанъ-Ага,
Фала Богу, фала Единаго!
Стана конь отъ, да го стокми.
—„Ай ти, невѣсто, при конь отъ,
Фала Богу, фала Единаго!
„Да ме чакашь до деветь години,
„На девета ми да се можишь."
Фала Богу, фала Единаго!
И си явна конь отъ пулалия,
Кодѣ мина, правъ, могла и крева...
Фала Богу, фала Единаго!
Си отиде въ поле то широко,
Си ги втаса тридесете пріятели.
Фала Богу, фала Единаго!
Тие пиѣха кафе и дуванъ
'Емъ ми пиѣха вино'ем ракия,
Фала Богу, фала Единаго!
И си'зедо'е коньи тѣ пулалии,
И си явна'е по поле широко,
Фала Богу, фала Единаго!
Поле то стана правъ и могла,
Си пойдо'е въ големи планини
Фала Богу, фала Единаго!
И втаса'е кралове тѣ Сорбски.
Ми почна'е кавга да правет.
Фала Богу, фала Единаго!
Ма ла кавга си на прави'е,

Си го фати'е лудо Асанъ-Ага,
Фала Богу, фала Единаго!
Си го отнесо'е во Бѣлградъ,
Го затвори'е во томни зандани,
Фала Богу, фала Единаго!
Деветъ години робъ таму сѣда,
На девета фати да вика...
Фала Богу, фала Единаго!
Си го праша Кралица отъ кралотъ:
„Богъ те опралъ, лудо Асанъ-Ага,
Фала Богу, фала Единаго!
„Деветъ години гласъ тебѣ не ти чуфъ,
„Зашчо денесъ-та ти викашь?“
Фала Богу, фала Единаго!
Самъ си рече лудо Асанъ-Ага:
„Самъ догледалъ единъ лошъ сонъ...“
Фала Богу, фала Единаго!
Сама казва Кралица отъ кралотъ:
„Али шче ми го дадишь дин-отъ и иман-отъ,
Фала Богу, фала Единаго!
„Ке те пушчамъ за три дни
„И за три ношчи...“
Фала Богу, фала Единаго!
Си го пушчи лудо Асанъ-Ага,
Имаше брада доръ до поясъ
Фала Богу, фала Единаго!
Кога го виде чоек отъ пулалия,
Си фати човѣкъ да плаче,
Фала Богу, фала Единаго
Си го явна конь отъ пулалия,
Си отиде во село то свое,
Фала Богу, фала Единаго!
Си чу, ке топани бу'атъ,
Си найде една стара сирота,
Фала Богу, фала Единаго!
Си я праша старица сирота:
„Шчо оной чумбушь въ ваше село?“
Фала Богу, фала Единаго!
„Самъ си имала синъ, како тебе,

„Си ми отиде въ пуста Сорбия,
Фала Богу, фала Единаго!
„Све деветъ години'аберъ не самъ чула,
„Денесъ невѣста та му се може
Фала Богу, фала Единаго!
Излего'е свато'и тѣ дав идетъ,
Си го найде той пусти робъ,
Фала Богу, фала Единаго!
И си го пита'е за лудо Асанъ-ага,
Али е умрѣнъ, али е живъ?
Фала Богу, фала Единаго!
—„Лудо Асанъ-Ага си умрѣ
„Еве три години шчимъ самъ сакалъ!...“
Фала Богу, фала Великаго!
Си го дочу негова невѣста:
—„Добро дойде, оре, пусти робъ!“
Фала Богу, фала Великаго!
„Да не си го видѣлъ лудо Асанъ-Ага?“
—„Лудо-то си умрѣ“....

№ 107.

Миръ Алай.

(Записана Ив. Велевымъ, изъ Дебры).

Миръ Алай пачон заптйи,
Ѳой Дестани летна вий
Прат кувени чіе діе
Ке чамій канвендон пусіи,
Дилъ та шофишь ке Шадорвану
Накан шкерон ни чошь ке дучани
Тафи Звира и Сул Синани
А ли ли са ни чали ріе
Ди допанджа сермаліи
Ме шекшене капакліи
Зе пусіи пе дись чаршіи
Кур вен Дестани увниз мештеи.

Въ переводѣ на Мыяцкое нарѣчіе того же дебрянина Ив. Велева.

Миръ Алай ми пушчи заптия:
Речи му Дестану, нека дойтъ
За той лафъ, шчо го знаит,
Ке чамията клале пусията.
Излѣзи виде ке Шадарван отъ
Горушчице едно чаше на ду-
хан отъ,
Тафъ Извира и Сул'Синанъ

Личи се ? едно дѣте младо,
Два пишчола серманліи
И шекшане капаклія,
Фати пусія во чаршія,
Кога идеше Дестанъ, сакаше да форле...

№ 108.

Джемъ Ризмани и его побратимъ.

На албанскомъ языкѣ.

(Записана тѣмъ же дебряниномъ (Ив. Велевымъ).

—„Куму вети, море, Чимизмани?
—„Емъ ту войтъ туместам вевчеме,
Пара на далке Лазимъ Яне,
Лазимъ Яни и Ма'мутъ Цани,
Дил'ор Чема пор мегдани,
Кур ком дамен яком шконун
Али блуфтинъ селамь вети
Угреишь, Чема, нотъ мен чеси,
Паитин Далини а ке фишеги
Ком фишеги ском колежа,
Ком долама долам куче,
Доламъ куче гайтан ешир
Биразерин постаец меила,
Ке тавретин бука е крейна,
Ала нати ти море пане
Бома веренъ мато чапенъ,
Ни имъ башкенъ ме чемризман,
На то расе и на то чуре,
Пушка чемон дичит нуре.

Въ переводѣ на Мыяцкое нарѣчіе того же дебрянина Ив. Велева.

—„Кодѣ ча 'ѐдишь, оръ, Чемризма?“
—„Сакамъ да'одамъ на чановети Вевчени,
„Напредъ нї излѣзе Лазимъ Маняни.—
„Лазимъ Маняни 'емъ Ма'мутъ Цани.
—„Слѣзе, оре, Чемо, на мегдан отъ.—
„Кога излѣговъ и форлифъ,
„Да ли блуфта сам него остаифъ.
—„Стани, Чемо, рано собайле,
„Прошай го Далина, да ли има фишеги.“
—„Имамъ фишеги, нѣмамъ паласка,
„Имамъ долама, долама цорвена,
„Цорвена долама со гайтани зелени.
„Побратиме, не одай съ Иле,
„Ке те оперит 'лѣб отъ и сол'та,
— „А, мори, майко, стара майко,
„Направи ми гроб отъ по—широкъ,
„Да влѣзиме за едно съ Чемризмана,
„Въ тия плочи и въ тие камени.“

№ 109.

Джемъ Ризмани.

(Записана ученикомъ I кл. Болг. Сол. гимназіи Ст. п. Стаматовымъ, родомъ изъ с. Дренока, въ Дебрѣ).

На албанскомъ языкѣ.

Купо ни синъ Джемъ Ризмани
Ям ту войтуно стан Вевчани,
Парадал ке Лазе Маняни,
Лазе Маняни е Мавмудъ Цани
Дил'жор Джема пор мейдане,
Кур камъ дале, кур камъ си крете,
Далип плувти селеш вете,
Чун грит Джема нă мингес
Бир Далипи ке фишек,
Фишек коме, кулетре скăме,
Доламъ куче гаштане шиле,
Пушка ѝ Джема карафили,
Биразер мома азмайле,
Се та вретъ букосиме,
Кюкье мале мота шкрете,
Джемъ Ризмани гет' фишеке,
Гет' фишеке, бой ме доре,
Мосе тумни малосфе,
Ишалла дотва заме доре,
Напой Далипи рин нă доре,
Ди дженазе пор нйере,
Джемай враман Далипи ѳере,
Аманате ши мори нане,
Бон аворин гяне гяѳе,
Гяне гяѳе пор дивете,
Ти біемъ башк ме Джемъ Ризмане,
Аманате ти мори груе
Кяйма Джемунъ пор се му,
Шоке прифишт пасхе Ѳоне,
Низет чесе и ком Ѳоне,
Пор Далипи се увра.

№ 110.

Разбойникъ Арсланъ (Ерусланъ) и Гюрга.

(Записана ученикомъ V класса Сол. Болг. гим. Д. Колевымъ, родомъ изъ Штиба).

Гюргя бѣле на рѣка та, Гюрге!
Арсланъ сѣде на кула та,—
Гюргя чукна, сейменъ пукна,—
'Си сеймени испукаха—
Само Арсланъ ми остана—
—„Ел'ми сѣдни на колѣно,—
„На колѣно, на свилено—
„Расплетай ми редъ петел'ки,—
„Редъ петел'ки деветъ реда,—
„Деветъ реда се шкодрански,
„Та ми бръкни у пазука,
„Та ми види кошулья та, (2)
„Кошулья та айталийска, (2)
„Три години не страна.
„Опери ми кошульата, (2)
„Кошульата айталийска,
„Айталийска, арамийска.“
Гюрга вика и говоре:

—„Вода нѣмамъ, да операмъ,
Арслана! (2)
„Да исперамъ кошульата,
„Кошульата арамийска;
„Сапунъ нѣмамъ да обѣлемъ,
Арслана, (2)
„Да обѣлямъ кошульата
„Кошульата арамійска.“
Арсланъ вика и говоре: (2)
—„Твой тѣ очи два кладенца,
Гюрге! (2)
„Твой тѣ рàци два калàпа, (2)
„Два калàпа раки сапунъ“ (2)

№ 111.

Варіантъ той же пѣсни.

(Записана ученикомъ II клас. Сол. Болг. гимн. Ив. Велевымъ, родомъ изъ Дебры).

Гюрга перетъ на рѣка та,
Арсланъ свиритъ на кỳла та:
—„Ела, Гюрго, горѣ на ша ни!
„Отп'етли ми джамадан отъ,
„Да ми видишь кошула та,
„Кошула та арамийска,
„Три години неиспрана,
„Три педи киръ на нея.“
Му отпетли джамадан отъ,
И му виде кошула та.
—„Ча ти перамъ кошула та,
„Дай ми сапунъ за перенье.
—„Гюрго, леле, море душо!
„Твои тѣ роци се миск и сапунъ.“

№ 112.

Стоянъ разбойникъ *).

(Записана ученикомъ Солун. Болг. Гимназіи дебрянином Ив. Велевымъ).

Стоянъ ми посакалъ,
Кумита да шетатъ.
Жали, майко, ти нажали се
Плачи, сестро, ти наплачи се.
(Повторяется послѣ каждаго двустишія).

*) Стоянъ воевода, С. Башъ, байрактарь, С. Булюкбашъ и Алтынъ Воевода, т. е. Золото-Стоянъ—знаменитый гайдукъ въ началѣ нынѣшняго столѣтія, по однимъ изъ Котела, по другимъ изъ Тернова. Со своимъ отрядомъ онъ прожилъ 10 лѣтъ въ Балканахъ; онъ присоединялся то къ Русскимъ войскамъ въ Молдавіи и Валахіи, то къ Сербской революціи, то къ Кирджаліямъ для битвы съ Турками. Тогда вся Болгарія, Ѳракія, Македонія и Албанія, Ѳесалія были наводнены возмутившимися янычарами разбойниками Кирджаліями и Делибашами или христіанскими гайдуками и клефтами. Замѣчательными были: Пасванъ-Оглу, Монолъ всевода, Страшилъ, Инджо, Барбуръ, Корчо, Али-паша Янинскій, Сирма-воеводка и другіе, не говоря уже о тѣхъ македонцахъ, которые пристали къ знаменитымъ греческимъ гетеристамъ.

Кумита да шетатъ,
Мàртина да носитъ,
Мàртина да носитъ
Изъ гора зелена,
Изъ гора зелена,
Изъ вода студена.
Високи тѣ бика пали —
Мои мили бракя,—
Тенка мартина,—
Мои мили татко,
Дромни тѣ фишеги—
Мои мили дѣца.
Остра та сабья—
Моя мила майка,
Кумита да шетамъ,
Фустанче да носамъ,
Фустанче да носамъ,
Моми да си грабамъ.

№ 113.

Умирающій Стоянъ Молодецъ посылаетъ свою сестру Яну Сердобольную, чтобы она почерпнула для него холодной воды изъ Дуная въ серебряной корчагѣ; сестра, чтобы не заблудиться, отмѣчаетъ себѣ дорогу каплями крови отъ разрѣзаннаго пальца, но кровавые слѣды, съ паденіемъ росы, пропали, такъ что сестра теряется въ лѣсу, а братъ умираетъ одинъ.

(Записана ученикомъ IV класса Сол. Болг. гимназіи Хр. Чамовымъ, изъ Водена. Варіантъ этой же самой пѣсни доставленъ ученикомъ III класса Воденской Болг. прогимназіи Хр. Саракиновымъ).

Море, шчо е тò, шчо бѣлѣе?
Да ли ми е бѣла стѣна?
Или ми е грудка снѣгче?
Или ми е сил'но стадо?
Не ми бы̂ла бѣла стѣна,
Не ми бы̂ла груда снѣгче,
Не ми бы̂ло сил'но стадо,
Туку ми е бы̂лъ бѣлъ чадăръ,
Подъ чадăр ăтъ боленъ Стоянъ,
Боленъ леже три години,
Съ нейна та милна сестра,
Мила сестра, Жал'на Яна.
Ни умира, ни станува,
Дошло врѣме за да умрѣ,
Но не може да я излъже,
Да я излъже свой та сестра,
Да я прати на далеко,
За да умрѣ онъ на само,
Да не жаля свойта сестра си,
Па най нап'комъ му говоре:
—„Ой ти, сестро, жел'на Яно!
„Я зевай си срѣбренъ бăрдагъ,
„Да отидешъ, да ми напълнишъ,
„Да напълнишъ, студена вода.“
Желна Яна отговаря:
—„Ой ти, братче, млади Стоянъ!
„Азъ не знаямъ, да си дойдамъ,
„Я сѣчи ми малко пръс(т)че,
„Да бѣлезвамъ отъ бука на бука,
„Та по кръвьта, да гледамъ,
„Назадъ яз-ка да се върнамъ.“
К'а отишла желна Яна,
Студена вода да напълни,
Заросила ситна роса,
Кръвь та та му измила,
Нейни тѣ забѣлежки...

Не знаяла желна Яна, Та се загубила у гора зелена,
Пăт отъ назадъ да си дойде, Брата си, Стоянъ не найдѣла...

№ 114.

Ангелина Чернобровая, три года стоявшая у изголовья своего умирающаго брата Стояна Молодца, въ отчаяніи проситъ у Бога или его выздоровленія, или смерти. Стоянъ, по совѣту Ангела Божія, посылаетъ сестру къ Дунаю, чтобы она почерпнула въ немъ студёной воды и поспѣшила назадъ, но роптавшая сестра заблудилась въ зеленомъ лѣсу, и оба они въ разлукѣ пропали.

(Записана ученикомъ II класса Солун. Болг. гимн. Ник. Барзицовымъ, родомъ изъ Дойрана Поляницкаго).

Шчо бѣлѣе, шчо бѣлѣе въ тая гора зелена?
Да ли си е сосна снѣга,
Или си е бѣлъ каменъ?
Ни то си е сосна снѣга, ни то си е бѣлъ каменъ,
Туко си е бѣлъ ми чадăръ,
Подъ него леже Младъ Стоянъ
Съ Ангелина Цьрноюка, негова сестра.
К'а си леже три години,
К'а скинува три постели,
Не умира, не станува,
И се на Ангелина веке дудѣяло,
Вкăшчи влѣзе, пьрсти кърше,
Вънка излѣзе, сълзи роне,
Бога моли:
—„Варай, Боже, мили Боже!
„Или дай мо на Стояна добра душа, или здравье."
Ангелъ Божи на глава мо стои
И се чуде, какъ да ги раздѣле,
И не може, да ги раздѣле.
На Стуяна му веле:
—„Пушчи е Ангелина, твой та сестра,
„Да ти налие отъ Дунева студна вода."
И догледа га младъ Стоянъ,
Та ѝ вели, и говоре:
—„Варай, варай, милна сестро,
„Нѣшчо ки т'се вѣрно моламъ,
„Да ли молба ки помине:
„Да ми донесешь студна вода отъ Дунева."
И Енгелина мо говоре:
—„Варай, варай, мили брато,
„Ки загубамъ пăтишча та,
„Патишча та, друмишча та,
„Ки не можамъ, брато, ди тă найдамъ."
Та ѝ веле млади Стоянъ:
—„Варай, варай, милна сестро Ангелино,
„Варай, варай, да ми донесешь,
„Остро кошче, цьрно сренче,
„Да си сѣчамъ бѣла рăка,
„Да напълнамъ такса кърва,
„Да си 'одишь на Дунева,
„Да бѣлежишь пăтишчата,
„Патишчата, друмишчата."
Та е отишла Ангелина на Дунева

И налила студна вода,
И се върнала назади...
Ситна роса заросила
И измияла бѣлези тѣ,
И загубила патишча та,
Три дни е 'одила,
Три дни е шетала,
Па брата ѝ не можѣла да го найде,
И тогай на Бога се помолила:
—„Да мă чинишь пиле куко,
„И да одимъ отъ гора на гора,
„Отъ дърво на дърво,
„И млади Стояна да бъркамъ.“

№ 115.

Больного Стояна—воеводу покидаетъ невѣрная дружина.

(Записана ученикомъ Солун. гимназіи Ив. Велевымъ, Дебрянномъ).

Стоянъ ми пособралъ, мале,
Седомдесетъ мина,
Седомдесетъ мина, мале,
'Емъ седомъ байрака.
—„Кой ке ми нишанъ погодитъ,
„Той ке ми бодитъ байрактаръ
„На седомдесетъ мина сеймени.“
Форли'е, шчо ми форли'е,
Никой ми нишанъ не удри.
—„Дружино, вѣрна дружино,
„'Атаръ да ви не останитъ,
„Азъ нишанъ та му че погодимъ.
„Азъ ке ви бидамъ байрактаръ
„На седомдесетъ мина сеймени.
„Дружино, вѣрна дружино,
„Каква си вѣрна имавме,
„Кой ча се боленъ разболе,
„Да си го не оста'име.“
'Оди'е, шчо ми 'оди'е,
Стоянъ ми се разболѣ,
Носи'е, шчо ми поноси'е
Отъ Великденъ до Чурчовденъ,
Отъ Чурчовденъ, до Петро'енъ,
Отъ Петро'енъ, до Паначуръ.
—„Айгиди,Стоянъ,младъСтоянъ,
„Сега ние тебе ча те оста'имъ:
„Роци тѣ нѝ доболе'е,
„Нози тѣ нѝ постана'е.
—„Дружино, вѣрна дружино,
„Како си вѣра имавме,
„Да си се не оставиме,
„Вие мене ча ме оста'ите,
„Како мене ча ме остаите,
„Кога да 'одите дома ми,
„Како ча измамите майка ми?
„'Арно нея ча е измамите;
„А кога ке излезитъ татко ми,
„Како него ке го измамите?
„'Арно и него шче го измамите,
„А кога шче излѣзитъ жена ми,
„'Арно и нея ча е измамите,
„А кога ке излѣзитъ мое можко дѣте,
„Како него че го измамите?
„Това лес'но не се мамитъ.
„Дружино, вѣрна дружино!
„Во село то кога ча пойте,
„Туфеци да не форлате,
„Чумбузи да не правите...“

№ 116.

Невѣрная дружина оставляетъ своего больного воеводу Стояна.

(Записана ученикомъ Сол. Болг. гимназіи, Миной Петковымъ, родомъ изъ Тресонча Деборскаго).

Пособралъ Стоянъ, понабралъ
До седомдесетъ юнаци со седомъ бѣли байряци,
До седомдесетъ седомъ; закачи байрякъ во земи:
„Кой кя го байрякъ прѣскочи,
„Той кя ни биде вайвода.“
Никой ми байрякъ не скочи,
Самъ ми го Стоянъ прѣскочи.
—„Ори, вѣра и беса ворза'е,
„Кой кя го байрякъ носитъ,
„Кой кя се отъ нихъ разболи,
„Него да го не оставиме,
„На раци кя го носиме.“
Ошче ми лаф отъ не рѣче,
Самъ си Стоянъ разболе,
На само стрѣдѣ пос'ници,
На Велика та недѣля,
На Велики отъ четвортокъ...
—„Носивме те шчо те носивме,
„Отъ Великъ денъ, море, до Чурчевденъ,
„Отъ Чурчевденъ море до Петровденъ.
Дружина му велитъ, говоритъ:
—„Стояни, наши войводо!
„Роци тѣ ни постано'е,
„Нози тѣ ни до'оде'е,
„Овдѣ тебе кя те оставиме.“
Стоянъ имъ се милно молеше:
—„Дружино вѣрна, дружино!
„Ошче мьрва ме поносите,
„Горѣ до планина, на арамийски каменъ,
„Тамо ме оставите.“
Стори'е ошче мьрва гайретъ
И желанье то му исполни'е.

№ 117.

Невѣрная дружина оставляетъ больного Стояна воеводы.

(Записана ученикомъ II класса Солун. Болг. гимназіи Тр. Трупчевымъ, изъ Янидже-Вардара).

Пусубралъ ми се Стуянъ, набралъ ми се
До седумдесетъ юнака, су седумъ бѣли байрака,
Ахъ, сидумдесетъ и седумъ.
Туриле бѣлъ байракъ на земя та.
—„Кой отъ насъ ке прѣскочи бѣлъ байракъ,
„Него ке го кладиме войвода на седумдесетъ юнака
„И на седумъ бѣли байрака,

Ахъ, сидумдесетъ и седумъ.
'Са та прѣскочи'я и не може'я да го прѣскочитъ,
И младъ Стуянъ скочилъ и го прѣскочилъ,
Него го кладеле войвода на седумдесетъ юнака
И на седумъ бѣли байрака
Ахъ, седумдесетъ и седумъ!
Кладеле вѣра и клетва, кой ке се разболе,
На рăци ке го носатъ.
Разболѣлъ ми се младъ Стуянъ,
И го нусиле отъ Великденъ до Гюргевденъ,
Отъ Гюргевденъ до Петровденъ,
Отъ Петровденъ до Илинъ денъ,
Рăци мо заболѣ'я и не го остави'я на пăтишча та,
На пăтишча та, на'арамнитѣ.

№ 118.

Царь-визирь призываетъ къ себѣ, подъ страхомъ смертной казни, Стояна и ставитъ ему въ вину то, что этотъ позволилъ себѣ полюбить 12-ти лѣтнюю и 13-ти вешнюю дѣвочку. Но Стоянъ, съ своей стороны, напоминаетъ царю грѣхи его молодости.

(Записана въ с. Плѣвнѣ Драмскаго окружія. Изъ рукописнаго сборника Е. П. Кондратовой).

—„Стуянъ, мори, Стуяни!
„Бре чулъ ли ми си, ни ми си?
„Отъ царя хаберь ти дойди,
„Шту прави Стуянъ, да прави
„И той ду тузи, да дойди;
„Л'еку си Стуянъ ни дойди,
„Бяла му глава, да дойди.“
Нарàми овенъ на рамо,
Забýчи пишчолъ нà поясъ,
Навàрви Стуянъ, отиди.
Дѣ го е видѣлъ царя тъ,
Отъ далеко селямъ му даде,
Отъ близу му са поклуни.
—„Честиту, царю-везирю,
„Да шчо мā ти мене рукашъ?
—„Стуяни, мори Стуяне,
„Давия имамъ голяма,
„Давия глоба длибока:
„Малка си мома залюбилъ
„На дванадисетъ години,
„Тринадисетъ пруляте.“
—„Чиститу царю-везирю,
„Ни знаишъ ли'си ти по тебè,
„Кога бѣше лудъ и младъ.

№ 119.

Стоянъ юнакъ выигрываетъ въ закладъ у Софійскаго паши его гаремъ, карету и проч. *).

(Записана ученикомъ IV класса Болг. Сол. гимназіи Дим. Иліевымъ, изъ Дебрскаго села Вробницы).

Зафалилъ се, пофалилъ,
Оня младъ Стоянъ:
—„Кой кя ми коньче надигратъ,
„Я кя му дара коньче то съ бул'че то,
„Бул'чето съ можко дѣте.“
Шчо ми го дочу паша та,
Оня паша софійски:
—„Е, гиди, Стоянъ, младъ Стоянъ,
„Ти лошо си се фалилъ,
„Айде, те викатъ паша та.“
Шчо ми Стоянъ отиде,
Шчо ми излѣзе на поле,
„Е, гиди, Стоянъ, младъ Стоянъ,
„Ти лошо си се фалилъ,
„Голѣмъ си облогъ чинало.“
И оня паша софійски,
Паша та му велитъ:
—„Язъ кя ти дадамъ интаф отъ,
„Интаф отъ съ хаными тѣ.
„Емъ кя ти дада тавла та,
„Тавла та съ атови тѣ.“
Што ми го Стоянъ надигра,
Што му го зеде интаф отъ,
Интаф отъ съ ханымки тѣ,
Што му зеде тавлата,
Тавла та съ атови тѣ.

№ 120.

Вардаріотка Петкана спрашиваетъ у Бѣлаго Дуная про Молодаго Стояна, который, расположившись въ золотой ладьѣ, уплылъ себѣ внизъ вмѣстѣ съ 300 кораблями.

(Записана ученикомъ II клас. Болг. Сол. гимназіи Ив. Велевымъ, дебряниномъ).

Рано ранила Петкана (2)
На Бѣли Дунавъ за вода. (2)
—„Добро ти утро, бѣлъ Дунавъ! (2)
—„Богъ ти помоголъ, Петкано! (2)
—„Дунаве, бѣли Дунаве!“ (2)
„Язъ тебе ча те опитамъ, (2)
„Ти менѣ право да кажешь (2)...
—„Петкане, бѣла Вардарке! (2)
„Ти мене шчо ме опита, (2)
„Азъ право тебѣ ча кажамъ. (2)
„Отъ какъ пѣтли попѣяле. (2)
„Триста гемии мина'е. (2)
„Триста гемии мина'е, (2)

*) Варіантъ въ Болгарскомъ Сборникѣ А. Дозона подъ № 41 (Молодецъ Стоянъ бьется объ закладъ съ Туркомъ Янычаромъ).

„На напрѣдъ бѣше младъ Стоянъ, (2)
„Во алтанъ гемия сѣдѣше, (2)
„Съ шаренъ кавалъ свирѣше, (2)
„Твоя та пѣсна пѣеше:
„Можи се, можи, Петкано,
„Дори си бѣла, цорвена,
„Дор'си бѣла и цорвена,
„Дор'си млада и зелена,
„Дори си стройци идеетъ,
„Дори тѣ момци сакаетъ."

№ 121.

Разбойники берутъ въ плѣнъ цѣлое село, въ томъ числѣ и Стояна Молодца. Родителей они заставляютъ сжарить на рожнѣ ихъ сына, плясать подъ дудкой, наконецъ и ихъ убиваютъ.

(Пѣсня Велесская, изъ сборника Е. П. Кондратовой).

Едно село плѣнили,
Се то ми село бѣгало,
Една ми кукя не бѣга,
И тая бѣше богата,
Богата ошче раятска,
Много си пари има'я,
Ама си дѣца нѣма'я,
Самъ едно дѣте Стоянчо,
Мегю два татко гледало,
Мегю двѣ майки до енно,
Сичка та стока дава'я,
Сал' Стояна не го давая.
Айдути стока нейкя'я,
Стуяна ми го 'зедо'я,
Живо на раженъ го навра'я,
Мегю два огна го пеко'я.
Татко му раженъ вартѣше,
Майка му огинъ спотилаше,
Чичко му кавалъ свирѣше,
Татко му 'дро играше,
Чичко му, како свиреше,
Съ кавалъ дори зборуе:
—„Стояне, синко Стояне!
„За вака ли те гледа'ме,
„Живо на раженъ да горишь."
Како го чуя 'айдути,
Кавал отъ му го 'зедо'я,
Отъ глава му го исчука'я.

№ 122.

Благодаря жестокосердому Стояну Фудулу, Проя Бѣдняга съ 40 молодцами удаляется въ Албанію, въ Дебрь, становится тамъ разбойникомъ и ужаснѣйшимъ образомъ отомстилъ за безчеловѣчное обращеніе съ собой и его дѣтьми.

(Записана ученикомъ II кл. Болг. Сол. гимназіи Георг. Пасхали, изъ Янидже-Вардара).

Сиракъ Прою имаетъ деветъ дѣца,
Сиракъ Прою на зимо то не му стигнала 'рана та,

Дѣца та му 'ного загладнѣле,
Пискале за 'лѣбъ.
Една дзастра утишалъ до Фудулъ Стоянъ,
Да му посака двѣ котли жито.
—„Дѣцата ке ми умиратъ отъ гладъ,
„Нѣмамъ азъ да ядамъ."
—„К'а ки дойда дзастра триста камили да туваратъ,
„Ако устане и за менъ, и за тебъ."
Станалъ Сиракъ Прою, си утишалъ.
К'а га видѣли дѣца та, 'зѣли да пискатъ за 'лѣбъ.
Т'а вечеръ умрѣле три тѣ му дѣца,
На дзастра та пакъ утишалъ Сиракъ Прою до Фудулъ Стоянъ.
—„Дай ми, Стояне, нѣкоа кутла жито:"
—„Не устана, абре, Сиракъ Прою, ни за менъ, ни за тебъ".
—„Дай ми бäра отсѣвки нѣкоя и по ки ти 'и платамъ."
—„Нѣма, абре, Сиракъ Прою!"
И Сиракъ Прою 'станалъ плакатникъ си утишалъ.
К'а го видѣле дѣца, 'зѣле да пискатъ за 'лѣбъ.
Тога Сиракъ Прою си 'зѣлъ пушка та.
И испадналъ, и а затворилъ врата та надворъ,
И трäгналъ за въ Албания,
И утишäлъ, и набралъ до читырдесятъ млади юнаци,
И зафатилъ да си шета по гори тѣ со четирдесетъ юнаци,
Да чека врѣме да го найде на Фудулъ Стоянъ.
Дойде'е врѣме гроздоберъ,
Излизѣлъ Фудулъ Стоянъ, излѣзи да си шета со нейни тѣ керки.
Излѣзѣлъ тога Сиракъ Прою со читырдесетъ млади юнаци,
И го фатилъ, и го 'зѣлъ на Дебрански планини,
И го накачилъ най на високо то мѣсто,
И тога свикалъ на читырдесетъ юнаци,
Да наберäтъ усумдесетъ туваре дäрва,
И да ѝ наредатъ на купъ.
Набрале юнаци тѣ и ѝ наредиле.
Тога Сиракъ Прою го накалъ на Фудулъ Стоянъ на врäотъ,
Тога Фудулъ Стоянъ таксалъ:
Три амбари жäти фурихи (?).
Сиракъ Прою рекäлъ:

—„Зашчо ми се тии пари, отъ к'а ми умрѣ'а дѣца та.“
Го изгорѣле и му 'зѣли пари тѣ,
И й раздѣлиле четырдесетъ юнаци.

Примѣчаніе. О мученіяхъ въ Дебрѣ см. въ моей статьѣ въ Извѣстіяхъ Спб. Слав. Общества за 1888 г. № 3. (Поляне и Кецкаре).

№ 123.

Двое братьевъ Стоянъ и Тодоръ сидятъ въ Стамбольской тюрьмѣ; они уже присуждены къ повѣшенію, но, перебивъ всѣхъ Турокъ, они возвращаются къ себѣ домой.

(Записана ученикомъ II класса Сол. Болг. гимназіи П. Пасхали, родомъ изъ Енидже-Вардара).

Запѣяле двѣ пил'ца въ тая Стамбола града,
Не е биле пил'ца, а биле двѣ брата,
Пусѣднале малце врѣме и ефтира му фарлиле,
Шо турска мома задрале еничарска пусестрима,
И фатиле й голѣма ефтира му варлиле,
И затвориле въ тежки зандани,
На рудо то му гарло тежко синджиръ му варзале,
А на нози тѣ тежакъ тумрукъ му варзале.
Пулежале мал'це нѣшчо двѣна'есе' години,
Руси мустайки му си чиниле чифтъ перници подъ глава та,
Брадн тѣ му се чиниле чивтъ юргайне врăзъ нихъ.
Шчо му веле, шчо говоре на млади Тодоръ,
Да попита младо занджанджийче:
—„Има изимъ, младо занджанджийче,
„Да излегамъ, да си ра(з)шетамъ по тая стамболцка чаршия,
—„Има изимъ, Тодоръ, да излеземъ.
„Ако уставишь, кифилъ ки ти уставамъ,
„Мой то братъ, млади Стоянъ.“
И изимъ му се дадѣло на млади Тодоръ да излѣзе,
Тога млади Стоянъ веле на млади Тодоръ:
—„К'а ки излѣзишъ да видишъ, шо врѣме е,
„Ако е лѣто, да ми донесешь двѣ три класове,
„А ако е есенъ, да донесешъ двѣ три гроздаци гроздие.“
Излѣзѣлъ младъ Тодоръ да си ра(з)шета
По тия стамболцки чаршии.

Чулъ на мѣста тилялъ се вика.
Отишалъ на Бигиръ пазаръ,
Видѣлъ негово то татко,
'Де-то прудава нилни (?) бäрзи койне.
Утишалъ при него:
—„Добро утро, дѣдо!“
—„Далъ ти Богъ добро, младо юначе.“
—„Зашчо ѝ прудавашъ тия двѣ бäрзи койне на двѣ млади?“
Дѣдо то не можалъ, да го пузнае на синъ му,
А синъ му го позналъ и пакъ го попиталъ:
—„Зашчо ѝ прудавашъ?“
—„И продавамъ, за да уткинамъ.“
—„'Оди си, старо дѣдо, не файда,
„Утрѣ ки ѝ убѣсатъ,
„Туку за васи ги, 'оди си дома.
Утишалъ на Имишъ-пазаръ.
Тамъ а̀ найдѣлъ и майка му,
'Дѣка продава двѣ остри сабли, отговорилъ му:
—„Зашчо ѝ продавашъ?“
—„И продавамъ, за да откинамъ
„Двѣ мои синове отъ зандан отъ.“
—„'Оди си, стара мале, майко, утрѣ да дойдимъ,
„Ки ни убѣсатъ на Бустанъ-пазаръ на 'осемъ тѣ са'ат отъ;
„Кога ки дойдимъ, да а зевашъ моя та стара остра сабия,
„Да а скришишъ подъ лѣво та мишка.“
На утро ѝ извадиле, да ѝ убѣсатъ на осем тѣ са'ат отъ,
'Азäръ ги чинäле за да ги убѣсатъ,
Тогава млади Тодоръ извика на кадия,
На мухтия и на младо занданджийче Ерменче
И на 'сä-тѣ турци, изимъ да мо дадатъ,
Да оди да си просте съ нейна та майка,
Да мо го прости млѣко то, шо го доила.
'Сä тѣ турци не стрексале, само стрексале кадия,
И мухтия, и младо Ерменче занданджийче,
И му одвäрза десна та рäка, да се прости,
Утишалъ да се просте,
И се а̀ пуштилъ десна та рäка въ лѣвата мишка,
И а̀ изводилъ сабля та, и му зафаналъ на лѣво на десно,
И исклалъ 'са-тѣ турци,

Оставилъ сал кадия и мухтия та и младо то занджанджийче,
Напкомъ одвäрзалъ братъ мо Стоянъ,
Се à 'зѣлъ нейна стара майка и се утишле.

№ 124.

Стоянъ, довольный своей судьбой, похваляется въ Адріанополѣ въ виду мечети Султана Селима.

(Записана ученикомъ IV кл. Болг. Сол. гимназіи Глиг. Пенджурковымъ, изъ Прилѣпа).

Варіантъ въ Болгарскомъ Сборникѣ А. Дозона. Sine loco, подъ № 32.

Стоянъ се валба пофали
На Едренска та касаба, (2)
На Едренска та касаба,
Прѣдъ Султанъ Селимъ-Джамия, (2)
Прѣдъ Султанъ Селимъ-джамия,
Прѣдъ пашини тѣ гавази: (2)
—„Имамъ си конче юначе,
„Конче ми чинитъ 'осумъ 'иляда, (2)
„Конче ми чинитъ хиляда,
Юзда ми чинитъ два града, (2)
„Юзда ми чинитъ два града,
„Два града, како Софія.“ (2)
Стоянъ се валба пофали,
Прѣдъ пашини тѣ конаци: (2)
—„Имамъ си булка 'убава,
„Булка ми чинитъ три града, (2)
„Булка ми чинитъ три града,
„Три града, како Едерне.“ (2)

№ 125.

Стоянъ Молодецъ, Гидія Ѳеодора, мачиха, Сѣрый Оленъ и Змѣёнышъ, двоюродный братъ.

(Записана Конст. Бараковымъ, изъ с. Скребатна (Неврокопской казы).

Стуяне, маре, Стуяне!
Стуянъ е майка карала
Отъ вутринъ дори до вечеръ,
До'дѣ пѣтли тѣ триж'ъ пѣятъ,
Триж'ъ пѣятъ и да повторятъ.
Не му са жалба нажали,
Отиде въ гора зелена,
Та си са Богу помоли:
—„Боже ли, мили Боже!
„Остури си ма, Боже ле,
„Най гиздава дивутинка,
„Сура елена во гора,
„С'сички звязди по мене,
„И с'ясно слонце на челу,
„С'мясечина на гроди.“
Наварвила я сестра му,
Сестра му, гиди Тодора,
Навървила я за дарва,
Та си брадва та забрави,
Рукна Тудора заплака:

—„Боже ле, мили Боже ле!
„Я ка што кажа на майка,
„На майка моя маштеха.“
'Дѣ я дочулу Еленче,
Суру Еленче отъ гора,
Та си ѝ вели, говори:
—„Сестру Тодору, Тодору!
„Молчи, Тодору, не плачай,
„Я дарва ше ти набера,
„Съ ноги ше ти набера,
„Съ рогове ше ти товаря.“
И си вели и говори:
—„Сестру Тудору, Тудору!
„Море, да не си казала,
„Што си въ гора видяла?“
„Сестру Тудору, Тудору!
„Кога уйку ше са ожени,
„И я да дойда на свадба,
„Та и я сейръ да гледамъ,
„Я ше идамъ въ градина та,
„Въ градина подъ бяла лоза
„И подъ бялъ трендафелъ,
„Та оти и я ше гледамъ.“
Сестра му, върла душманка,
Казала на браточеде,
На братучеде, змняре.

№ 126.

Стоянъ, укушенный змѣей, призываетъ на помощь свою мать и сестру, а тѣ, по боязни, не помогли ему. Стоянъ призываетъ свою «Любу», та поспѣшила, но вмѣсто змѣи она вынула изъ пазухи кричавшаго кошелку съ червонцами.

(Записана ученикомъ Солун. Болг. гимн. Хр. Чамовымъ, родомъ изъ Водена).

Подвикналъ Стоянъ, подцикналъ
Отъ тая гора зелена,
Отъ тая вы̂шна планина:
—„Шчо чина да чина, майко,
„Бäрго да дойде при мене,
„Змия ми влѣзла у пазвата.
„Да дойде да я изваде.“
Майка му веле, говоре:
—„Не можамъ, Стоянъ, да дойдамъ,
„Ки ми изѣде рäката,
„Утрѣ си сы̂нъ стикувамъ,
„Рäка не можамъ да стечамъ.“
Пакъ привикналъ Стоянъ, прицвикналъ:
—„Шчо чине да чине сестра ми,
„Бäрго да дойде при мене...“

№ 127.

Боярыня Ѳеодора и Стоянъ Стремянной.

(Записана ученикомъ III кл. Сол. Болг. гимназіи Ант. Костовымъ, родомъ изъ Дойрана Полянцкаго).

Тодоро, кадäнъ Тодоро!
Прошетала се Тодора, каданъ Тодора,
Разшетала се кадäнъ Тодора (2)
Низъ това поле широко,
Край това море дълбоко, (2)

Тамъ найде сѣнка дибела,
Полегнала, поду'наюго море юткарши,
Юткарши ранка бурова
Да га язе младъ Стоянъ,
Та га бъркна ювъ мор'то
Попьрска кадäнъ Тодора,
Тога ме она разбудила,
Разбудила и разсънила,
—„Ютъ Бога нашьлъ, Стояне,
„Шо бихъ си тихо заспала,
„Едвай бихъ брата видѣла,
„На цара койна сѣдлѣха,
'Емъ на зингий стъпкаха,
Зингийтѣ калайлий,
Юзда та му позлатена!

№ 128.

Молодой Стоянъ, имѣвшій своимъ побратимомъ Арнаута, погибаетъ въ неравной битвѣ съ 300 сейменами, но до этого онъ собственноручно изрубилъ 27 человѣкъ, въ томъ числѣ и самого атамана. По возвращеніи съ поля брани, побѣдители показываютъ отрубленную голову Стояна его плачущей матери и воздаютъ ей хвалы за то, что она съумѣла вскормить такого доблестнаго сына...

(Записана ученикомъ Болгарск. Солун. гимназіи Ив. Велевымъ, изъ Дебры).

—„Излѣзи, бабо мори, да видишь,
„Шчо чудо идетъ оздола,
„До триста мина сейменп,
„Сейменска пѣсна пѣеетъ,
„'Айдутска глава нòсе'е!
„Излѣзи, бабо мори, да видишь,
„Да не си глава познавашь,
„Да не е отъ сина ти, младъ Стоянъ."
—„Сама се глава познава, дѣца царева:
„Цорни мустаци сукани,
„Русо му перче чешлаше.
—„'Алолъ чини му, бабо, млѣкото,
„Шчо ти си сина гледала;
„Деветъ планини ми нави'е,
„Доръ го Стояна фатиме;
„Три деветъ мина паднавме,
„Доръ глава му 'зедовме;
„Самъ си главатар отъ на мѣсто,
—„Далъ не ти рѣковъ, Стояне!
„Арнаутъ побратимъ не факяй!
„Дал' не ти рѣковъ, Стояне,
„Цорни мустаци не сукай!
„Дал'не ти рѣковъ, Стояне
„Фесе надъ око не турай!"

№ 129.

200 сейменовъ, послѣ ожесточенной битвы, одолѣли Стояна юнака, который однако успѣлъ перерѣзать 30 человѣкъ разбойниковъ, въ томъ числѣ и ихъ аттамана. Съ торжественными побѣдными пѣснями и съ вздернутой наверхъ головой Стояна, они вступаютъ въ свое село и показываютъ послѣднюю старухѣ-матери убитаго, которую они превозносятъ за то, что она съумѣла воспитать такого сильнаго сына.

(Записана ученикомъ III класса Солун. Болг. гимназіи въ Галечникѣ Деборскомъ Георг. Шумановымъ, родомъ изъ Кумапова).

— „Излѣзи, бабо, да видишъ,
„Шчо чудо идетъ оздола,
„До триста души сеймени,
„Сейменска пѣсна пѣе'а,
„Хайдутска глава носѣха:
„Излѣзе, бабо, да видишъ,
„Да не е синъ ти, младъ Стоянъ?
— „То я се само лудо познава,—
„Вѣрни му мустаки сукани,
„Русо перче чешляно
— „Три деветъ планини, бабо, минафме,
„Дури го ние хванафме,
„И до тридесетъ души паднафме.
„Кога му глава 'зедохме,
„Самъ булюкъ-баш отъ погина.
„Ешк-олсунъ, бабо мори, пир-олсун,
„Шчо си сина гледало,
„Алолъ му чини млѣко то,
„Шчо си го сина допла."

№ 130.

300 сейменовъ турецкихъ, лишившись въ сраженіи своего Булюкъ-баша, показываютъ, по одержаніи побѣды, голову Стояна воеводы его матери и хвалятъ послѣднюю.

(Записана ученикомъ Сол. Болг. гимн. М. Петковымъ, родомъ изъ Тресонча Деборскаго).

—„Излѣзи, бабо мори, да видишь (2)
„Шчо чудо идетъ, бабо, отъ долу, (2)
„До триста души, бабо, сеймени (2)
„Сейменска пѣсна, бабо, пѣ'е'е, жа'лна, бабо ле,
„Сейменска, бабо, пѣсна пѣе'е (2)
„Емъ 'айдутска глава посе'е... (2)
„Да не е синъ ти, младъ Стоянъ, жално бабо ле?
—„Сеймени, млади юнаци!

„Сама се глава познаватъ, (2)
„Цорни мустаки сукани,
„Русо му перче сукано 'еми чешано, млади юнаци".
—„Али—олеукмъ, бабо море, мир олсун
„На твоега сина Стояна!
„'Алалъ да му чинишь, бабо мори, млѣко то,
„Шчо си ти, бабо мори, доила, жално бабо ле:
„Дуръ да го, бабо море, втасаме,
„Деветъ планини, бабо, минавме;
„Дуръ, бабо мори, фативме,
„Пет мина, бабо мори, загинавме, жална бабо ле;
„Дуръ го, бабо мори, ворзавме,
„Самъ булукъ баш отъ ни падна;
„Дуръ му глава, бабо, 'зедохме,
„До седомъ сабье скоршивме, жална бабо ле..."
Викна ми бабо да плачетъ:
—„Ле ль ти велѣвъ, море синко, Стояне,
„Не факяй турчинъ побратимъ (2),
„Турчинъ е душманъ 'рис'янски...

№ 131.

Отрядъ сейменовъ, выигравъ сраженіе надъ Удалымъ Стояномъ, возвращается съ побѣдными кликами въ село, среди котораго выставляетъ на показъ отрубленную голову Стояна. Несчастная мать узнала голову своего убитаго сына и вопитъ отъ горести. Но разбойники предлагаютъ ей благодарить Бога и утѣшиться, ибо она вскормила славнаго сына: покуда они наложили на Стояна свои руки, онъ ужъ уложилъ на мѣстѣ 60 человѣкъ; покуда они его связывали, онъ изрубилъ и другихъ 60 человѣкъ; покуда отрубали ему голову, онъ свалилъ её съ плечъ самого аттамана.

(Записана въ Битолѣ. Изъ сборника Е. П. Кондратовой).

Отъ долу идатъ сейменп,
Сеймени буликъ-башпй,
Юнашка глава носѣхй,
Засукани й мустаки,
Засчесани й перчени.

Мало, голѣмо варвѣло,
Юнашка глава да гледатъ,
Никой си глава не познава,
Най сетнѣ дойде бабичка,
Тя си глава познала.

Викнала бабичка да плаче:
—„Синко Стояне, Стояне!
„Тай ли е мама мислила,
„Кога е тебе родила?
Сеймени баби думаха:
—„Я стой, бабо, не плачи,
„Не плачи, бабо, не тажи,
„Юнакъ си сина родила:
„Дордѣ сина ти хванахме,
„Шестдесетина паднахме,
„Иаш алла, бабо, маш алла!
„Юнакъ си сина хранила!
„Дордѣ му рацѣ варзахме,
„Оште ше'есет' паднахме.
„Иаш-алла, бабо, иаш-алла!
„Юнакъ си сина хранила!
„Дорде му глава 'земиме,
„Самъ булюкъ-башия падна...
„Иашъ-алла, бабо, иаш-алла,
„Юнакъ си сина хранила.“

№ 132.

Красавица Яна убаюкиваетъ своего брата, младенца Ивана и вмѣстѣ съ тѣмъ проклинаетъ его. Мать, услышавъ эти проклятія, съ своей стороны проклинаетъ дочь, и клятва матери исполнилась.

(Записана ученикомъ V клас. Болг. Сол. гимназіи Діаманди Колевымъ, родомъ изъ Штиба).

Ой, Яно, Яно, хубава Яно!
Люляла Яна брата Ивана,
'Емъ го люляла, 'емъ му пѣяла,
'Емъ му пѣяла, 'емъ го кънала:
—„Нани ми, нани, брате Иване,
„Нани ми, нани та не ми стани,
„Сага легнало и не станало.“
Па я зачула нейна та майка
И я дочула, и я проклела:
—„Ой, Яно, Яно, ой мила керко!
„Малечка била, та пораснала
„Отъ сър'це Яно породъ нѣмала,
„Да те отдадамъ кукя богата
„И да те дадимъ дяка юнака
„На попа свекра добра свекърва,
„Добра свекърва, золва Тодора!
„Да нѣмашъ, Яно, отъ сър'це породъ,
„Дори не идешь край Църно море,
„Дори не шеташь три дни и три нокя,
„Дори не чуешь, 'дѣ риба пѣе,
„'Дѣ риба пѣе, камень сборува!
„Кога ке чуешь, риба да пѣе,
„Риба да пѣе, каменъ да зборуе,
„Тогай ти порода да имашь.“
Та се водиле деветь години
Отъ сър'це Яна породъ нѣмала.
Па й говоре нейно то любо:
—„Ой, Яно, Яно! ой първо-любо!
„Видешъ ли, Яно, твой тѣ другачки,
„По едно носатъ, по друго водатъ,
„А ние, Яно, ни едно нѣмаме.“
—„Бре, варе, варе, млади Стояне!
„Язе си имамъ отъ съ'рце порода!

„Язе си имамъ отъ майка клетва,
„Дори не шетамъ край Цьрно море,
„Дори не чуямъ, 'дѣ риба пѣе,
„'Дѣ риба пѣе, каменъ зборуе.“
Па е станало нейно то любо,
Па я отведе край Цьрно море,
Па се шетале три дни и три нокя,
Па не се чуле, 'дѣ риба пѣе,
'Дѣ риба пѣе и каменъ зборуе,
Па кинисале, дома да си дойдатъ,
Тогай са чуле, 'дѣ риба пѣе,
'Дѣ риба пѣе, каменъ зборуе.
Веднагъ е Яна тегобна била
И му искала чо'я пелени,
Чо'я пелени, ибришимъ нови.

№ 133.

Янъ Богатый гость (Базригянъ) плыветъ по Синему морю съ девятью кораблями, изъ которыхъ три нагружены воскомъ и ладаномъ. Пловца настигаетъ сильная буря; Янъ обращается къ Богу съ пламенной молитвой о своемъ спасеніи и обѣщаетъ построить церковь во имя Святителя Николая. Его молитва услышана, и онъ исполняетъ свой обѣтъ.

(Записана ученикомъ III класса Солун. Болг. гимназіи Тр. Калайджіевымъ, родомъ изъ Штиба).

Потералъ Яно, Яно Безригяно,
Потералъ Яно деветъ гемий,
Деветъ гемий, стари аплий,
И три гемий темянъ и восокъ.
Издуна вѣтеръ отъ Сино море,
Та ке потопе деветъ гемий,
Деветъ гемий, стари аплий,
И три гемий темянъ и восокъ,
И три гемий темянъ и восокъ.
Станалъ е Яно, Бога да се моле:
—„Ой ле! Боже, мили Боже!
„Я ми сопри, Боже, силенъ ми вѣтеръ,
„Силен ми вѣтеръ отъ Сино море
„Да си прѣнесамъ деветъ гемий,
„Деветъ гемий, стари аплий,
„Деветъ гемий, стари аплий,
„И три гемии темянъ и восокъ!
„Ке си соградамъ голѣма цьрква
„Голѣма цьрква свѣти Никола.“
Веднага ми сопрѣлъ силенъ ми вѣтеръ,
Силенъ ми вѣтеръ отъ Сино море.
Та си прѣнесе Яно Безригяно
Деветъ гемий, стари аплий,
Деветъ гемий, стари аплий,
И три гемий темянъ и восокъ,
Соградилъ Яно, Яно Базригяно
Голѣма цьрква Свети Никола.

(Изъ Кочапскаго окружія, Скопскаго санджака).

№ 134.

Звѣзда Денница сообщаетъ матери Смиляна Богатаго Гостя, какъ тотъ плавалъ по Сланому (Солунскому) морю съ 300 кораблями, какъ море это замерзло въ самый Петровскій постъ, какъ моряки убѣждали собственника Смиляна отказать Святителю Николѣ, что на Аѳонской горѣ, три корабля, какъ богатый пловецъ обѣщалъ, но обѣщанія не исполнилъ, и наконецъ, утонулъ со всѣмъ своимъ экипажемъ.

(Пѣсня Велесская, изъ рукописнаго Сборника Е. П. Кондратовой).

— „Звѣздо ле, звѣздо Дьнице,
„Високо грѣешь, веся земья гледашь,
„Нѣшчо ке те прашамъ, право да ми кажешь,
„Право да ми кажешь, да не ме излажишь:
„Да ли го видѣ моега сина,
„Моега сина, Смилянъ Баздригянъ,
„Смиленъ Баздригянъ, тежъкъ търговецъ?“
—„Ей, бабо, ти стара бабо!
„Ле ли ме прашешь, право ке ти кажамъ,
„Я сумъ го видѣла твоега сина,
„Твоего сина Смилянъ Баздригянъ,
„Смиленъ Баздриганъ, тежокъ търговецъ,
„Той се удави у Слано море,
„У Слано море съ триста гемий,
„Ми замăрзнало Слано то море,
„Ми замăрзнало въ Петрови пости,
„Ми се запрѣли триста гемий,
„Ми се запрѣли во срѣди море,
„Млади гемиджий Смилну зборуетъ,
—„Таксай си, Смилянъ, до три гемий,
„До три гемий на Света гора,
„На Света гора, на Свети Никола,
„Да ми се отмăрзни Слано то море,
„Да ми кинисатъ триста гемий!“
„Па ми потакса триста гемий,
„Па се отмăрзна Слано то море.“
Ми кинисa'я триста гемий,
Тамъ дойдо'я до Света гора,
Млади гемиджий на Смилена му зборуетъ:

—„Дай си, Смилене, триста гемий!
—„Ай, вьрвете, млади и гемиджий.
„Уста ги такса, сьр'це не ги дава.
Каку довие'а силни вѣтрове,
Ми ги удави'я триста гемий,
Триста гемий со се гемиджий...

№ 135.

Удалой Базригянъ въ странствіи.

(Записана ученикомъ II кл. Болг. Сол. гимн. Ив. Велевымъ, Дебряниномъ).

Да ли е рано, мори, да ли е сонце високо,
Да ли ке можамъ, ке мисламъ да втасамъ,
Преку ворло край момино горло,
Та му жнеетъ зелени ливади,
А во ливади бавчи дѣвойчински,
А во ливади тѣ левенъ до колѣна,
Ранъ бѣлъ босилекъ до с'илена пояса.
А ружица вишо ми преку глава,
Ай ти, лудо, младо Базпр'янче!
Не пий вода, да любишъ вдовица,
Не пий ракия, да лубишь невѣста,
Но пий вино, да любишь мома,
Да любишъ мома, младо дѣвойче,
Младо дѣвойче, бѣло като снѣгъ,
Бѣло, като снѣгъ, многу прѣбѣлено,
Много прѣбѣлено 'емъ многу цорвено,
Да любишь, да се налюбишь,
Тога да те не остаитъ,
Тога да ти не останитъ врѣме три години,
Врѣме три године, доръ дома да си дойшь,
Доръ дома да си доишь, пакъ да си лубишь.

№ 136.

Иванъ Поповъ бьётся объ закладъ съ Евреемъ.

(Записана ученикомъ Сол. Болг. гимназіи П. Пасхали, изъ Енидже-Вардара).

Варай, Иванъ Поповъ!
Каулъ фатилъ со чифуте:
Ако 'оде во три дни
И да дойде отъ огри'-сäнце

На зайди'-сѫнце,
Ки му а̀ 'зематъ нейна та първа люба
Съ нейно то мѫжко дѣте.
Вя'на койнь отъ си
И утиде на огри'-сѫнце,
На зайди-сѫнце,
Въ три дни преди да зайде:
Кога дошалъ и наишалъ
Чифути тѣ на портата,
'Дѣ-ка чекатъ, и попита:
—„Шчо сакате, о бре, чифуте, ту-ка,
„Ошче сѫнце то, ошче не зайдено.
К'а а̀ извадилъ сабѭ та,
И исклалъ 'са-тѣ си
И 'зѣлъ дванайсетѣ чифлици.

№ 137.

Іованъ Поповъ въ трехдневной битвѣ съ Лютымъ Змѣемъ убиваетъ его, а свою невѣрную жену Бѣлую Яну сжигаетъ на кострѣ.

(Записана ученикомъ IV клас. Сол. Болг. гимназіи В. п. Диневымъ, изъ Костурскаго села Българско Блаца).

Се армаса Иованъ Поповъ
Презъ три гори, презъ четири,
Презъ двана'йси' кадѫлѫци.
Се собра'я, се набра'я
Триста бѣли свато'и,
Да ми йоде за невѣста,
Да ми 'земе бѣла Яна,
Ми 'ойдо'я, ми я 'зе'я.
Ко'а назадъ да си греде,
Помина'я презъ гора зелена,
Де ми викна Иованъ Поповъ:
—„Ой ти, Яно, моя любно!
„Я запѣй ми една пѣсна!“
Де му вели бѣла Яна:
—„Ой, ти Иованъ, мое любне!
„Ясъ-ка имамъ люто гърло,
„Люто гърло, деветъ гласа,
„Ако викна да запѣ'я,
„Тука има люти Змѣйо,
„Ке излѣзи, ке разсипи.“
Отговоря Иованъ Поповъ:
—„Ой ти Яно, моя любне!
„Не мой стра', дуръ си ясъ ту-ка.“
Се измѫми бѣла Яна
Та ми викна, пѣсна да пѣе.
Де ми дочу, люти Змѣйо,
Та ми дойди, люти Змѣйо,
Да ми земе невѣстата,
Невѣстата бѣла Яна.
Иованъ Поповъ не ѐ дава.
Се лапна'я да се боре,
Боре, ми се боре
Токмо три дной и три ношчи,
Де извика Иованъ Поповъ:
—„Ой, ти Яно, моя любне!
„Я ми фати Змѣй за нога.“
Та не фати Змѣй за нога,
А ми фати Иованъ Поповъ,
Де ми се разлютва Иованъ Поповъ,
Та ми удри Змѣй отъ зема,
То го закопа до три съжни,
Се'а вели Иованъ Поповъ:

—„Ой, ти Яно, бѣла Яно!
„Да ми казвашъ, какво сакашъ:
„Али три дной свѣшча да свѣтишъ,
„Или три години служба да служишъ?“
Оште рече, не дорече,
Де ми зве Иованъ Поповъ
Деветъ товари лютъ катранъ
И до три рогозини.
Па ми зави бѣла Яна
И е кладе, да ми свѣти
Три дной, като свѣшча.

Примѣчаніе. Сравни ту же версію въ нашемъ Сборникѣ образцы подъ №№ 14, 15 и 16.

№ 138.

Сгорѣвшій Бѣлградъ и Бѣлгорожанинъ Іованъ.

(Записана ученикомъ III клас. Болг. Сол. гимназіи, Мих. Мирчевымъ, родомъ изъ Прилѣпа).

—„ Ой Иоване Бѣлиграйгяне!
„Дигни глава, погледай на горѣ!
„Ти да видишь, Бѣлиградъ изгорѣ.
—„Нека гори, пустъ ката остани,
„Въ него сумъ три лѣта лѣтувалъ.
„Въ парво лѣто за сил'но оружие,
„Второ лѣто за добраго коня,
„Трето лѣто за млада невѣста,
Изил'дай ми, господинъ мой!
Да си пойдамъ на моя виляетъ,
Да си видамъ моя стара майка,
Коя кука, како кукавица,
Да си видамъ мой стари татко,
Не е бричилъ, пуштилъ брада до колѣна,
Мой-тѣ мили сестри не плетени ходаютъ.
. . . . . .

№ 139.

Арнауты врываются во дворъ Василія Мавровчанца, заставляютъ его развести огонь, сообщаютъ ему, что они его живымъ сжарятъ; тотъ взамѣнъ себя проситъ спечь барана, и, наконецъ, даетъ въ придачу кошелку съ червонцами, но людоѣды не соглашаются и настаиваютъ на своемъ.

(Записана ученикомъ IV кл. Солун. Болг. гимназіи, Глигур. Пенджурковымъ, родомъ изъ Прилѣпа).

Се спремаятъ, завалъ, Арнаюти
Ке 'одаятъ, завалъ, во Маврово,
Ке 'одаятъ, завалъ, во Маврово,
Во Маврово, завалъ, кай Васила.
—„Ой ти, Василъ 'анджи, Мавровчанецъ!

„Я отвори, Василъ, 'ански врата,
„Я отвори, Василъ, 'ански врата,
„Ние сме си, Василъ, кираджий,
„Ние сме си, Василъ, кираджий,
„Кираджий, Василъ Мавровчане."
Се излага Василъ, му отвори,
Му отвори Василъ 'ански врата:
— „Ой ти, Василъ, море, Мавровчанецъ!
„Я запали, Василъ, до два огня,
„Я запали, Василъ, до два огня,
„Ние тебѣ живо ке печиме."
— „Пушчете ме, вие Арнаюти,
„Да си 'одамъ, завалъ, во срѣдъ село.
„Да си 'одамъ, завалъ, во срѣдъ село,
„Да донесамъ, завалъ, шиникъ 'азно,
„Да донесамъ, завалъ, шийникъ 'азно."
— „Ние 'азно, завалъ, да дѣлиме,
„Ние 'азно, Василъ, не дѣлиме,
„Туку тебѣ, Василъ, живо кье печиме."
— „Пушчете ме, вие, Арнаюти,
„Да донесемъ, завалъ, до два овна,
„Да донесемъ, завалъ, до два овна."
— „Ни е овни, завалъ, да печиме.
„Ние овни, завалъ, не печиме,
„Туку тебе, Василъ, ке печиме..."

№ 140.

Тяжкій преступникъ Сиракъ Иванчо и его мать.

(Записана ученикомъ III класса Сол. Болв гимназіи, Анг. п. Филиповымъ, изъ с. Якуруды въ Разлогѣ).

Содержаніе: Томящійся въ девятилѣтнихъ мученіяхъ, Сиракъ Иванъ исповѣдываетъ передъ своею матерью свои тяжкія преступленія, какъ онъ поджигалъ овчарни, дома, церкви, убивалъ людей, сажалъ на колъ роженицъ, дѣтей ихъ жарилъ и принуждалъ родныхъ ѣсть эту жертву. Изъ могилы убіенныхъ, погубленныхъ имъ, мужа и жены выросъ виноградъ, отъ плода котораго онъ вкусилъ и черезъ это заболѣлъ. Мать проклинаетъ сына и желаетъ, чтобы онъ промучился еще столько же времени, ибо послѣдними жертвами этого безчеловѣчнаго злодѣя были сестра его и мужъ ея.

Иванчо Сиракъ боленъ лежи,
Да и лежалъ девин'ъ годины,
Да й раскапалъ девин'ъ постели,
Девин'ъ постели и перници.
Ни умира, ни станова,
Ни на Бога душа дава,
Да му вели негова стара майка:
— „А бре, Иванчо, Сиракъ Иванчо,
„Что тол'ко грѣхъ си сторилъ Богу,
„Има сега девин'ъ години, што лежишь,
„И си раскапалъ девин'ъ постели.
„Девин'ъ постели и девин'ъ перници,
„Ни умирашь, ни становашь."

А той ѝ вели и гойори:
—„Слушай, мале, да ти кажа:
„Кога ходяхме, мале,
„Съ нашио Русъ войвода *)
„Съ Русъ войвода по гора зелена,
„Отидохме, мале, на три търла овчарски,
„Три търла овчарски
„Съ малки ми ягненца.
„На приговоре, мале, нашйо Русъ войвода:
—„Кой е юнакъ надъ юнакъ,
„Да кладе огънь на три търла!“
„Никой сă, мале, не наемна,
„Язъ сă мале се наемнахъ,
„Да си кладохъ, мале,
„На три търла огънь,
„Да си стояне, мале,
„До три дни доръ си изгорихъ, мале,
„До три ми търла
„Стари тѣ овци, мале, блѣяха,
„Като стары̂ жены̂,
„А малкитѣ ягнета, мале, блеяха,
„Като малки дѣца, доръ изгорѣ'въ.
„Слушай мале да кажа,
„И оште сăмъ направилъ...
„Отъ тамъ отидохме, мале,
„У село Прилѣпинско, мале,
„На денъ ми Великъ денъ,
„На църква Света Мария,
„Да си сѣднахме, мале,
„На девин'ъ врата,
„Да си хватихъ, мале,
„Да си врьвятъ
„И ны̂, мале, хы брояхми,
„Да си собрахă, мале,
„Малко и голѣмо, пен'ъ хиляда души.
„Нй приговори, мале,
„Нашйо Русъ войвода:
—„Кой й юнакъ надъ юнаци,
„Да зат'ори девин'ъ врата.“
„Никой, са мале, не наемна,
„Пакъ азъ сă наемнахъ
„Да си зат'орихъ, мале,
„До девин'ъ врата.
„И пакъ ны̂, мале, проговори
„Нашьо Русъ войвода:
—„Кой й юнакъ надъ юнаци,
„Да кладе на девин'ъ кйошета огинъ.“
„Никой сă, мале, пакъ не наемна
„Пакъ азъ сă наем'нахъ,
„Да си кладохъ, мале,
„На девин'ъ кйошента огань,
„И са запали, мале,
„Църкова света Мария.
„Вати, мале, да си гори...
„Стари тѣ люди, мале, ривяха,
„Като стари 'ѐлови,
„А младитѣ жени, мале,
„Бляяха, като млади овци,
„И малки тѣ дяцā мале
„Бляяха, като млади ягънца
„И ный, мале, тамъ стояхми,
„Доръ изгоря църква та
„Да сă нѣкои моляха,
„Да си излѣзи...
„Послѣдъ, мале, какъ изгоре църква та,

*) Пѣсню про разбойничьяго атамана Руса воеводу и Неду Бѣлую см. въ Сборникѣ бр. Миладиновыхъ подъ № 174.

„Да си удрихми по село Прилѣпинско,
„Ни си найдохме, мале,
„Ништо по кѫшти-то,
„Найдохме само, мале,
„Една жена лихуса.
„На преговори, мале,
„Нашио Русъ войвода:
„Кой й юнакъ надъ юнакъ,
„Да удри тусъ малечко на колъ,
„Да го испече, мале, на огиньо!“
„Никой се, мале, не наемна,
„Пакъ сѫ язъ, мале, наемнахъ,
„Та го ударихъ, мале, на колъ,
„Да го кладохъ, мале, на огиньо,
„Да го испека,
„А негова та майка, мале,
„Го глендаше и дребни сьлзи роняши.
„Като го испекохме, мале,
„Го искарихме отъ огиньо,
„И вати, мале, нашьо Русъ войвода,
„На сички тѣ, мале, дѣлъ с'т'ори,
А тя, мале, него ядѝ,
„Туку си го клади у десна пазуха.
„Слушай, мале, да ти кажѫ
„Што йоште сьмъ правилъ:
„Излѣгохме, мале, по гора зелена,
„Като вървѣхми, мале,
„По гора зелена
„И тамо, мале, найдохми
„Два лудѝ млади, 'дѣто утивахѫ, мале,
„На повьрнешъ,
„И па преговори, мале, нашйо Русъ войвода:
„Кой й юнакъ надъ юнаци,
„Да вьрзе двѣ луди млади
„За два тенка бука,
„Лю да се си сборуватъ, мале,
„А да не се втасуватъ.“
„И никой сѫ, мале, не наемна,
„Пакъ язъ само се наемнахъ,
„Да си връза до два луди млади,
Лю си збуруваха, та не са втасуваха.
„И тамъ, мале, стояхѫ ми чити-редесетъ дни,
„Доръ да му душа излѣзе.
„И мома та, мале, дуръ на Бога гласъ пус'на.
„Кога и душа излѣзи,
„И юнаку, мале, куга му душа излѣзи,
„Дуръ на Бога гласъ пус'на.
„Какъ умрѣха, мале, и два та,
„Мома та никна бѣла лоза,
„А дѣтя то никна, мале, червенъ триндафиль,
„А язъ, мале, скинахъ отъ лози тѣ бѣло грозди,
„Та ядохъ и ма, мале, душа заболѣ
„И отъ триндафиль, мале, на глава та са наредохъ,
„И глава та, мале, мѫ заболѣ,
„И оттогазъ, мале, боленъ легнахъ...“
И тогазъ майка му, като й чула, и му рекла:
— „Варай, варай, Иванча на майка!
„Девин'ъ годинъ си лежалъ,
„Девин'ъ постели си раскопалъ,
„Девин'ъ постели и девин'ъ перници,

„И еште девин'ъ да лежишь,
„И еште девин'ъ постели да раскапешь перници,
„Чакъ на Бога дума да ни дадешь,
„Зашто то онасъ бѣше
„Сестра ти Мария и зента ти.
„Тѣ у мене на повьрнешъ идѣхă,
„И язъ до днесъ оште ѝ чакамъ“...

№ 141.

Бѣлая Яна и Битольскіе Сеймены.

(Записана ученикомъ III клас. Болг. Сол. гимназіи Мих. Мирчевымъ, родомъ изъ Прилѣпа).

Отъ градъ Битола, Яно,
Идатъ сеймени у васъ, Яно,
Сеймени идаатъ на гости,
Турски зборуватъ, Яно, разбирай,
Айде, бѣла Яно, разбирай,
Парви сака, Яно, райкия,
Вторно сака, Яно, вечера,
Третиа сака, Яно, постела,
Четвартио, Яно, байракъ за тебе,
Петно вика..., Яно, бѣга ме,
Дури има шума въ гора.

№ 142.

Цыгане похищаютъ Прекрасную Стойну и мучатъ ее въ плѣну, а потомъ сжигаютъ.

(Записана ученикомъ IV класса Сол. Болг. гимназіи, Хр. п. Ивановымъ, родомъ изъ Моглена (с. Саракинова).

Ей, гиди, Стойно 'убава,
У дуйна та нѣма! (2).
Гюпци я видѣли,
Нойкя я откраделе. (2)
К'а ми я занесле
У гюпцката ма'ла, (2)
К'а ми я вьрзале
За гюпцки отъ штежеръ, (2)
Па ми я занесле
У гюпцката куйкя, (2)
Па ми качиле
На гюпцка та греда, (2)
Па ми я кадиле,
Со ръжина слама! (2)
Ей, гиди, Стойна убава,
Ни ути поцърнува,
А пò побѣлува. (2)
Тогай я измажале
Со дървено масло... (2)
Ей, гиди, Стойна убава,
Тогай поцърнѣла...

№ 143.

Старая Планина плачетъ, а Перинъ Планина разспрашиваетъ свою сосѣдку о причинѣ ея вопля; та разсказываетъ.

(Записана ученикомъ I класса Болг. Сол. гимназіи Ив. А. Люляновымъ, родомъ изъ Кукуша *).

Заплакала, леле, стара Планина,
Г'а чула Перинъ Планина,
Да й веле 'емъ говоре:
—„Шчо плачишь, сестро Планино?"
—„Какъ да не плачамъ,
„Перинъ Планино!
„Ва-та година,
„До три билука 'арамйи,
„Се голи, се боси,
„Ва година деветъ билука,
„И поминахă ништо не оставиха:
„Пăрви билукъ се млади невѣсти,
„Втори билукъ се хубави моми,
„Трети билукъ се млади ергене,
„Се на синджиръ нанижени.
„Невѣсти плачатъ:
„Боже мили, Боже!
„Ний си имаме дѣца мăжки,
„Дѣца мăжки, кой ке ги повиве,
„Кой ке ги повиве, коа ке са радуве;
„Моми те плачатъ:
„Боже мили, Боже!
„Ний си имаме дари тенки дари,
„Кой ки ги даруве,
„Кой ки се радуве;
„Ергени тѣ плачатъ:
„Боже, мили Боже!!
„Ния си имаме пушки,
„Тенки пушки,
„Кой ке ги вăрлуве,
„Кой ки се радува?"

№ 144.

Женитьба Короля Петра на Перинской поповнѣ.

(Изъ рукописнаго сборника А. Н. Кулева).

Загудилъ ми сă й краль Петăръ
За Перинъ-попска дъштиря,
Та ми й кăлесалъ
Утъ девятъ силà кỳмови,
Утъ дисяту ту свàтуви,
Туку усталу краль Петру,
Да си кăлеса, кăлеса,
Сестрени девятъ синуви.
Майка му халалъ не дала:
—„Не дѣй ги, сино, кăлесă,

*) Варіантъ въ сборникѣ С. Верковича: Народни песме Макед. Бугара, подъ № 280 (изъ Разлога).

„Чи сă нă вину піени,
„И на ракія кайніи,
„И на кăвгă кăвгăджій,
„Свадбă тă жа ти зăсрăмятъ,
„Сестряни девятъ синуви.“
Че сă е свадбă тă събралă,
Събралă, тръгналă,
Тій сă утдалечъ гледăли
И нă майка си думăли:
—„Маму лё, стара маму лё!
„Зашто сми, мамо, 'раняли,
„Ду девятъ коня 'раняли,
„Въ сидла не юсидлавăли,
„Въ юзди не юбуздавăли,
„За уйчувăта си свадбă.
„Нази уйчу не рачи,
„На свадбă дă нă кăлесă.“
Наймалакъ Груйчу юначи,
Той на майка си думăши:
—„Маму-лё, стара маму-лё,
„Дуру ут нази ни идим,
„Нямă уйчу ни да земи
„Перинъ попува дъштеря.
„Я иди, мамо, я иди,
„Та ми примяна извăди,
„Я извади, бре, кюрка,
„Утъ девятъ ми, бре, вълчи кожи,
„И ми извăди калпакă
„Отъ три ми бре мечи кожи.“
Чи сă примини младъ Груйчу,
Примини, ошти уриди,
И припаса сабя фрингія,
Юсидла коня баштинă,
'Дѣ-ту й пуд бăйрякъ наўянъ,
И свадбара й три дни вървялă
Тоя за три сăхатя пристигна
И на кумуве думаши:
—„Добра ви стила, кумуве!“
Кралъ Петăръ сă назатъ убăрнă,
Чи му тихум говори:
—„Назадъ ми, черно умразно!
„Не загрузявай свадбата.“
И то ут стăрна вăрвялу.
Куга сă, холамъ, утишле
На Перинъ-попува-касаба,
Перинъ-попъ вънкă излѣзи.
Изнеси чеша дулиря,
Ду три ми оки и пулувина,
Чи на кумуви думаше:
—„У нази й, холăмъ, ăдетя:
„Кой ту испій тăсъ чешă
„Ду трими оки и пулувина,
„Тăй жă зашити кралицă.“
Краль Петăръ са чуди и мани,
Кой жа испій тăсъ чеша,
Сичкă тă свадба, бре, пила
И са упила!
Пристăпи черну умрăзну,
Чи на Перинъ-попа думаше:
—„Я налей мени чаша тă.“
Перинъ-попъ сă назадъ пувăрна,
Та напълни чеша дулия
Ду три ми оки и пул'винă,
Поѐ я черну умразну,
Чи вдигна чашă та я испи,
Ошти си люту кълнеши:
„Богъ да убій той мастуръ,
„Гдѣ ду тăсъ чеша нăправилъ
„До полу ми гърлу нăкваси,
„Отполу суху устана.“
Перинъ-попъ сă нăзадъ пувьрна,
Та си порти тѣ зăтвори
И ги заключи...
—„Пу нази, холанъ, хăдетя:
„Кой ту какту прискочи,
„Порти тѣ да ги утключи.“
Никуй сă, бре, ни нăелъ
Пристăпи черну умразну,

Чи сă нă коня исправи;
Ни си кăле ту прискочи,
Най си кăле ту прикрачи,
Та си порти тѣ утключи.
'Сичкă тă свадба нăфилялă
Перинъ-попъ сă назадъ пувьрна
Та ду три муми изведи,
Иднулики, иднулики.
Перинъ-попъ тихумъ гувури:
—„Кой ту пузнай и пузнай
„Отъ тія три мумй иднă тă,
„Куя е, холăмъ, кралицă
„Перинъ-попува дыштеря?"
Кралъ Петăръ сă чуди, маи:
„Кой жа пузнай, пузнай,
„Утъ три муми идна та,
„Куя жа бăди кралица?"
Никуй сă, бре, ни наелъ.
Пристăпи черну умрăзну
Дуръ си ситенъ маргăрецъ,
Извади сабя фрингія,
Па ги имъ тихумъ гувори:
—„Коя туй, холăмъ, кралица,
„Да сă нăвиде, нăвиде,
„Ситенъ маргăрецъ да бире.
„Куя ту ни е кралица,
„Главă тă жа й утсикă."
Тя сă е, холăмъ, нăвелă,
Ситенъ маргарецъ да бире,
И тий я фана за рăкă,
Чи я уйчу си пудăри.
Перинъ-попъ сă нăзадъ пувьрна
Та ги си тихумъ гувори:
—„Чувашъ ли, змейно, вижданъ ли,
„Чи ти утнеха мумă тă?"
Загърмя змейну, затрищтя,
Излѣзи черну умрăзну,
То си змѣя думаши:
—„Знайщъ ли, змѣю, повнишъ ли,
„Г'а бяхми съ теби тилчери,
„Куга тил'ци тѣ пасяхми,
„Куга та, змѣйно, издигнăхъ
„Та тă въ зимя та ударяхъ."
Змейну му тихумъ гувори:
—„Та ли, Груйчо юначе!
„Холалъ да ви й мума та."

Записана со словъ бабы Василицы въ Болградѣ (въ Бессарабіи) покойнымъ студентомъ Новороссійскаго Университета. Варіантъ въ сборникѣ В. Качановскаго, подъ № 106 (изъ Суходола, Софійскаго округа).

№ 145.

Софійскіе чорбаджіи ставятъ сердаремъ Кузмана Карамана, который съ помощью Димитрія Терновскаго и другихъ поражаетъ разбойника Чернаго Араба.

(Записана ученикомъ III кл. Сол. Болг. гимназіи Янк. Христовымъ, родомъ изъ Кукушскаго села Богданца).

Собрале ми се, набрале,
'Си тѣ софиянски чорбаджие
И кого да кладатъ сердаринъ,
Да имъ дочуве кăзна та,
Да имъ омире селята,
Да имъ покара хайдути.

Шчо си веле' говоре' Джанлатинъ бег отъ:
Караманъ Кузманъ ке биде сердаринъ,
Онъ ке ни каре хайдути,
Ке ни дочува села та.
Вика'а си го Кузмана,
Си го питуватъ Кузмана:
—„Ке бидишъ, Кузманъ-сердаринъ,
„Ти да ни терашъ хайдуте,
„Да ни омирешъ селя та."
—„Ке бидамъ, паша, како не!
„Язъ кефилъ отъ васъ ке сакамъ
„И язъ кефилъ ке дадамъ,
„Да не нѣшто лошо направямъ."
На Кузманъ кефиль дадѣ'я,
Я Кузманъ кефиль си нѣмаше,
Я шо си веле, говоре,
Джанълатъ—бегова та майка,
'Дѣ ка си сѣде на порти:
—„Язе съмъ кефиль за Кузманъ,
„Онъ ке да биде сердаринъ,
„Да ни потера хайдуте,
„Да ни дочува селя та."
Тоги се Кузманъ раслени, (?)
Додзиса си руха сейменско,
Тенка та пушка бойлия,
Хострата сабья яненска,
Чифте пиштоло стрѣбрени,
Тръгна си на горѣ,
Измина село Търново,
Найде го Митре Търновче,
Да шчо му веле, говоре:
—„Ке доидишъ, Митре, сосъ мене."
—„Ке доидамъ, Кузманъ, како не!
„Постой да се прѣмѣнамъ,
„Чисто то рухо сейменско."
Тръгна'а си ошче да върватъ,
'Ойдѣ'а въ село Барлеаво,
Таманъ си го видѣ'а Злата,
Да шчо му велатъ, говорятъ:
—„Ке дойдемъ, Злате, сосъ назе?
—„Ке дойдамъ, Кузманъ, како не?
„Но сумъ сиракъ сиромахъ!
„Нѣмамъ си пушка бойлия,
„Нѣмамъ сабля янинска,
„Чифте пиштоле стрѣбрени."
'Ойдѣ'а въ село Чифличко,
Се качи'а на хамбар отъ,
Удри'я пѣсни да пѣятъ,
Да шчо си велатъ, говоратъ:
—„Кузманъ, господинъ капиданъ!
„Да викаме сел'ски дѣвойки,
„На нози каве да варатъ."
Тогай имъ веле Кузманъ:
—„Не трѣбатъ селцки дѣвойки,
„Яви каве то до вазе,
„Варай те вие, пиейте."
И дуръ да рече, дурече,
Фтäса си селцки протогеръ:
—„Шчо сѣдешъ, Кузманъ, шчо гледашъ
„Сега е Мурадъ пуминалъ,
„Гола дервиша по дервиша,
„Цäрнъ харапинъ сосъ единъ Синджиръ хапсове."
И по путъ се го фанале,
Тоги на нози се найде,
Ни ти отъ скала се свали,
Право отъ хамбаръ се турци,
Тръгна по бѣли друмове:
—„Айде въ гора зелена."
Да шчо му веле на бач утъ:
—„Бре, баче, веле, Булачо!
„Ке те питамъ, право ке кажишъ?
„Дал'си видѣл хайдуте?

Баче му веле, говоре:
—„Кузманъ, господенъ капиданъ,
„На тебѣ лъжа не бива:
„Тука са ручокъ ручале,
„Седамдесетъ овни печене,
„Девятъ са 'лѣба изѣле,
„Слѣзѣ'а долѣ ф' ливади,
„Тамъ ка си чумбушъ правиле,
„Уфъ тия зелени ливади,
„Край тия води студени.“
И Кузманъ право тарчаше,
Тамъ си ги найде хайдуте,
'Дѣ ка си чумбушъ права'а,
Често го Кузманъ сикаватъ,
Дервишенъ веле, говоре:
—„Кузманъ, си е сърдаринъ,
—„На ли е мой приятелъ?
Харами веле, говоре:
—„Дил'ми е келавъ кауринъ?“
„Я Кузманъ, да го Богъ убие,
„Не може да дойде при назе.
Тоги се Кузманъ налути:
„Не можамъ вече да търпамъ!..“
И дуръ да рече, дурѣче,
Пукна си пушка даплaнъ,
По неа'ситѣ наредби удри'а,
Отъ нихъ бѣга'я устана.
Цьрнъ Арапинъ дигна буздуганъ
На рамо право на Кузмана,
Тарчише арапцки пеини,
Фърлише тоги и Кузманъ уплаши се
На Митрѣ веле, говоре:
—„Айде, дружина, да бѣ'гме!“
Митре му веле и говоре:
—„Сѣди си, Кузманъ, на мѣсто
„Злато си фишеци нѣмаше,
Митре си минтанъ носише,
Стрѣбрени пителки кубише,
На Злата му ги фърлише,
Съ уста въ даплана пуштише,
Тогай си Златѣ продвикна:
—„Гледи ме', Кузманъ господинъ,
„Какъ ке си худримъ харапинъ.“
Тогай си падна харапинъ,
Четвьрка кола си прегна,
Арапцка глава си дигна.

№ 146.

Юнаки вопрошающіе лѣсъ.

(Записана ученикомъ III класса Болг. Воденской прогимназіи Ант. Думовымъ, родомъ изъ Водена).

Ей, горо, горо! Ей горо, горо!
Ей горо, горо, зелена!
Имашъ ли вода студена? (2)
Имашъ ли вода, имашъ ли вода,
Имашъ ли вода студена?
Като за нази юнаци, (2)
Като за нази, като за нази,
Като за нази юнаци,
'Емъ съ цървени байраци, (2)
'Емъ съ цървени, 'емъ съ цървени,
'Емъ съ червени байраци,
'Емъ съ ривол'ти пиштоли, (2)
'Емъ съ ривол'ти, 'емъ съ ривол'ти
'Емъ съ ривол'ти пиштоли,
'Емъ съ остри калачки,
'Емъ съ остри, 'емъ съ остри,
'Емъ съ остри калачки.
'Емъ съ Турски мартинки. (2)
Ей, горо, горо! Ей горо, горо!
Ей, горо, горо зелено!

Имашъ ли трѣва хубава? (2)
Имашъ ли трѣва, имашъ ли трѣва,
Имашь ли трѣва хубава?
Като за наш'тѣ атишта, (2)
Като за наш'тѣ, като за наш'тѣ
Като за наш'тѣ атишта
'Емъ съ цьрвени сѣдлиньа. (2).

№ 147.

Прекрасная Василица и молодой узникъ.

(Записана ученикомъ I клас. Сол. Болг. гимназіи Ст. Стаматовымъ, изъ Деборскаго села Дренока).

Василице, хубава невѣсто!
Што кротко 'одишъ на вода?
Али ти тежатъ стомни тѣ,
Али ти тежитъ гердан отъ,
—„Дѣ, гиди, лудо, бре, младо!
„Ни то ми тежетъ стомни тѣ
„Ни то ми тежитъ гердан отъ,
„Токо ми тежитъ мерак овъ,
„Мерак отъ ми е на сарай,
„На сарай, въ пуста 'апсана,
„Въ 'апсана, пуста зондана".
—„Василице, хубаво невѣсто!
„Синокь, сумъ дошолъ отъ сарай,
„Василу, ферманъ пѣсе:
„Ворзанъ кя одитъ въ Солунъ града,
„Съ бѣли роцѣ на опаку,
„Съ тежокъ синджиръ на шия
„Подъ коня кя го носеетъ.
—„Де гиди, лудо, бре, младо!
„Што мислишь, лудо, не биждатъ
„Вечеръ ми Василъ кя дойдитъ,
„Вечеръ кя дойдетъ дома ми,
„Ништо каба'етъ не сторилъ,
„Ворзанъ да'оди Солунъ града,
„Съ бѣли роцѣ на опаку,
„Съ тежокъ синджиръ на шия,
„Подъ коня ворзанъ не одитъ."

№ 148.

Трое Анадольскихъ Турокъ желаютъ купить у Смиляна Добраго Юнака его сестру Ѳеодору за 12,000; тотъ не отдаетъ её и за 13,000. Но Смиляна разбойники спаиваютъ, и послѣ этого имъ удается получить Ѳеодору. Петкана первая люба напоминаетъ своему мужу Смиляну его опрометчивый поступокъ. Тотъ, очнувшись, осѣдлалъ своего вороного коня, настигаетъ похитителей и убиваетъ ихъ, а сестрѣ поручаетъ навьючить коней турецкимъ добромъ, которое пойдетъ ей въ приданое, фески же— въ подарки.

(Записана ученикомъ IV кл. Солун. Болг. гимназіи Конст. Бараковымъ, родомъ изъ Скребатна, въ Неврокопской казѣ).

—„Смиляне, добри юначе!
„Добрѣ тѝ гости дойдохѝ
„Три Турца, три Анадольца!"
Смилянъ са чудомъ чудеше,

Шту да си госте нагусти,
Три Турца велятъ, говорятъ:
— „Смиляне, добри юначе!
„Ний не сме дошли, Смиляне,
„Да ѣдемъ, Смиляне, да пиемъ,
„Лю сме дошли, Смиляне,
„За тоя сестра Тодора—
„Да нѝ продадешь Тодора
„За двана'есетъ хиляди“.
И тринаесе дадоха,
Пакъ си ѝ Смилянъ не дава.
Три Турца, три Анадолца
Купиха люта ракия,
Съ медолина я бръкаха,
Та си Смилянъ упиха,
Та си продаде Тодора
За двандесете 'иляди
И тринадесете дадоха
Та Тодора отведоха.
Ега бя по полуноити,
Тога са Смилянъ побуди
Та си вели, говори:
— „Сестро, Тодору, Тодору!...“
Петкана първо любове
Ти'о му вели, говори:
— „Либе, Смиляне, Смиляне,
„Не ли Тодора продаде
„За дванаесте 'иляди
„И тринаесте дадоха
„Та Тодора отведоха.“
Смилянъ ѝ вели, говори:
— „Петкану, първу любове,
„Лю слязи долу въ а'оря,
„Извади коня вранена,
„Три години кувана
„И четери несѣдлана!
„Назуби гу, напуи гу,
„Напуи гу руйно вину,
„Руйну вину тригодинску.
„Назуби гу е пшеница,
„Е пшеница тригодинска,
„Осѣдлай гу, окачи гу.“
Петкана, първу любове,
Напуи му враня коня,
Напуи гу, назуби гу,
Накачи гу, осѣдла гу,
Та си ми Смилянъ възяхна
И на Петкано говори:
— „Петкану, първо любове!
„Пу кой друме пойдоха—
„Пу гори или пу долини,
„Или пу Иванови мостове?“
Тия му вели, говори:
— „Пу Иванови мостове“.
Та вървя Смилянъ што вървя,
Ега бя въ чоста гора,
Та рукна Смилянъ, та запя,
'Де' го дочула Тудора
На Турци вели, говори:
— „Три Турца, три Анадолца!
„Заприте са, послушайте,
„Послушайте, почакайте,
„Што пишти въ гора зелена,
„Да ли е змия въ гармада,
„Или я ягне сугаре,
„Или я сеца елена,
„Или я малка дѣвойка,
„Или я пиле на вяйка?“
Та си ги Смилянъ застигна,
Изгуби трупца турца.
На Тодора си говори:
— „Сестру Тудору, Тудору!
„Туваряй коне прикия,
„Събирай чалми за дари!“

№ 149.

Боснійская дѣвушка умоляетъ турецкаго пашу въ Новомъ Пазарѣ освободить ея девять братьевъ изъ крѣпости, но, послѣ того какъ онъ отказалъ, юначка своею саблею въ девять пядей изрубила все турецкое войско, въ томъ числѣ и пашу, братьевъ своихъ освобождаетъ и городъ поджигаетъ.

(Записана ученикомъ IV класса Солунской Болг. гимназіи Вас. п. Диневымъ, родомъ изъ Болгарской Блацы, въ Костурской казѣ).

Дробна роса роси,
Мала мома плачи,
Плачи 'емъ си кълни
Нейни църни очи:
—„Ой ти, очи, Богъ ме,
„Мои мили очи!
„Да сте ослѣпѣли,
„Што не сте видѣли,
„Паша к'а помина,
„Паша османлия.“
Бързу, бързу търча
Паша да ми стигне;
Паша ми достигна
На Нова Пазара,
На Нова Пазара,
На Нови 'анишча.
Често, често му се клана,
Често му се клана,
Молба му се моли,
Да му испуши
Девятъ мили братя.
Де си паша вика на сеймени,
Да ми фате бошначка дѣвойка,
Де си извади бошначка дѣвойка
Нейна остра сабья,
Девентъ пенди на дължина,
Три ми пенди широчина.
Па искла ми 'сичка войска,
Доръ и самъ пашата,
Па отиди на зандани,
Си изва'и деветъ мили братя,
Та излѣзе на Нова Пазара
И вика, като бѣсна:
—„Никой пушка да не фърли,
„Никой пенджера да н'отвори,
„'Оти градо ке изгори.“

(Сравни вышеупомянутыя пѣсни цикла Спрмы Воеводки подъ №№ 97, и въ Извѣст. Спб. Слав. Общества за 1888 г. № 3).

№ 150.

Ничовица, дѣвочки и разбойники.

(Записана ученикомъ IV клас. Солун. Болг. гимн. В. п. Диневымъ, изъ Болгарскаго Блаца, въ Костурской казѣ).

Богъ да бие Ничовица, нанъ, море, нанъ!
Шо измами мали моми, здрой, чупче, здрой!
Та ги качи въръ планина, нанъ, море, нанъ!

Да ми бере дивъ нинанъ, здрой, чупче, здрой!
Ка стигная на планина, нанъ, море, нанъ!
Отговори Ничовица, здрой, чупче, здрой:
—„Оп ви, мали моми, нанъ, море, нанъ
„И берете, и пулете, здрой, чупче, здрой.
„Тука йе лошо мѣсто, нанъ, море, нанъ!
„Лошо мѣсто арамицко, здрой, чупче, здрой.
Ошче рѣче не дорѣче, нанъ, море, нанъ!
Излѣго'я църни арамий, здрой, чупче, здрой,
Ми фати'я Ничовица, нанъ, море, нанъ,
Му тури'я бѣли рѫци, здрой, чупче, здрой,
Бѣли рѫци на опако, нанъ, море, нанъ,
Е върза'я Ничовица, здрой, чупче, здрой.
Отговори Ничовица, нанъ, море, нанъ:
—„Ой ви, моми, мали моми, здрой, чупче, здрой
„Бъргу урвите у село, нанъ, море, нанъ,
„И кажите на мой Ничо, здрой, чупче, здрой,
„Да бърза Ничо да дойди, нанъ, море, нанъ,
„Да откини Ничовица, здрой, чупче, здрой!

№ 151.

Удалой молодецъ отдыхаетъ подъ деревомъ въ лѣсу, а дѣвушка Марія съ своею подругой любуются этимъ издали.

(Записана ученикомъ III кл. Сол. Болг. гимназіи М. Петковымъ, родомъ изъ с. Тресонча, въ Дебрѣ).

Излѣзи, Марие, излѣзи!
Излѣзи на дворъ, на врата да видишь,
Да видишь гора зелена!
Въ гора, Марие, мори, зелени чадоръ,
Зелени чадоръ спрострено,
Въ чадоръ, Марие, мори, въ чадоръ
Юнакъ си лежеше,
Прѣдъ чадоръ, Марие,
Зеленъ конь си вързало.

№ 152.

Удалой молодецъ подковываетъ своего лихого коня (подковы изъ мѣдныхъ монетъ, а гвозди—изъ дукатовъ) и сообщаетъ ему свое намѣреніе ѣхать въ Будимъ градъ за невѣстой.

(Записана ученикомъ Сол. Болг. гимн. Хр. Огненовымъ, изъ Галечника, въ Дебрѣ).

Цвилитъ коня въ гора зелена.
—„Сиди, конье, сиди добро мое!
„Шчо ми цвилишь въ гора зелена?
„Сега ћа те борго подуздаме,
„Сега ћа те борго подсѣдламе,
„Сега ћа те борго подковаме,
„Плочи клавамъ отъ кара грошеви,
„Клинци клавамъ отъ жолта дуката
„Ћа ми'одишь въ Будимъ града по дѣвойка,
„Будимчане се лути кавгаджйи,
„На ракия мошне се ћефлйи,
„На вино се лути ћеседжйи,
„Ћа не вратишь назадъ безъ дѣвойка,
„Ћа ни сторишь голѣма страмотия.“

№ 153.

Музыкантъ Алия Делия своей игрой обворожилъ самого судью, которому населеніе трехъ селъ принесло свои жалобы за то, что не могла устоять ни одна дѣвушка, женщина, вдова...

(Записана ученикомъ III класса Солун. Болг. гимназіи Георг. Шумановымъ со словъ Дебрянина, изъ Галечника).

— „Алия, море, Делия!
„Три села чинатъ давия
„Четворто село шапти,
„На тая пуста тамбура,
„От' си любилъ моми тѣ
„И свити млади невѣсти,
„И сиротински вдовици.
„Алия, море, Делия,
„Айде те вика кадия.„
— „Сейменче, море, младо, сейменче!
„Постой ми малко, почекай
„Да си я земамъ тамбура.„
Алия зеде тамбура,
Та си отиде у кадия
Кадия вати да суди,
Алия удри да свири,
Кадия рипна да игра,
Шапка си хворли на наф отъ.
—„Алия, море, Делия.
„Халалъ ти биле моми тѣ,
„И сви тѣ млади невѣсти,
„И сиротински вдовици.“

№ 154.

Искусный музыкантъ-пастухъ Джальникъ Пѣя, Башъ Кехая и напавшіе на него разбойники.

Записана ученикомъ IV кл. Болг. Скопской прогимназіи Ник. Герасимовымъ, родомъ изъ Тетова (Полога).

Засвирѣлъ ми, заигралъ ми
Джальникъ Пѣо, старъ кя'я
И ми вика Джальникъ Пѣо:
— „Нѣшчо ми се разсвирѣло,
„Разсвирѣло, разиграло,
„Дал' на 'арно, далъ на лошо"...
Ушче Пѣо не изрѣче, кучка
Канджикъ, кучка подлануе
Кара-Башо ми подлануе,
Ми дойдова Айдуци тѣ,
Утепа'а Канждикъ кучка,
Кара Башо ми фатия,
Пѣо стари кя'яя
Му вьрза'а бѣли руке,
Потера'а бѣло стадо,
Бѣло стадо неброено,
Бѣло стадо не се тера,
Ялъ говори Джальникъ Пѣо:
— „Дал', чуете сви айдуци,
„Сви айдуци, бракя мои,
„Пу̀шчите ми десна рука,
„Подайте ми сребрѣнъ ка̀фалъ,
„Да засвиримъ, да се спростимъ
„Отъ планини отъ синори."
Се измамия сви айдуци,
Му пу̀штия десна ру̀ка,
Му дадо'а срѣбранъ кафалъ,
Ми за̀свири Джальникъ Пѣо:
— „Севделинче, малкой моме!
„Дома ли си , само ли си?
„Ако спиешь, раззбуди се?
„Ако не спиешь, раздумайсе!
„Зло потерай селани тѣ,
„Да уфата айдуци тѣ,
„Да ми отма бѣло стадо,
„Бѣло стадо неброено."

№ 155.

Мехмедъ-Ага изъ Пештова предагаетъ Донѣ изъ Берова потуречиться, но та, не смотря ни на какія угрозы и страшныя пытки, отвѣчаетъ, что голову на отсѣченіе дастъ, но своей вѣрѣ не измѣнитъ.

(Записана ученикомъ III кл. Сол. Болг. гимназіи Тр. Калайджіевымъ, родомъ изъ Штиба).

Богъ да бие мома Дона отъ Берова!
Богъ да бие мома Дона,
Мома Дона, жанамъ, отъ Берова!
Дона има, има, жанамъ, деветъ бракя,
Си тѣ деветъ, жанамъ, арамии,
Арамии, жанамъ, арамии,

По друмове, жанăмъ, кеседжйи
И десета, жанăмъ, стара майка,
И десета, жанăмъ, стара майка.
Изговоратъ, жанăмъ, деветь браки:
—„Ето, майко, жанăмъ, старо бабо,
„Ей бурунджўкъ, бабо, 'ситѣ свила,
„Да прѣдадете, бабо, да ткаете,
„Да не пушчатъ, бабо, мома Дона,
„Мома Дона, бабо, на пазара,
„На Пазаро, бабо, на Пешчево.“
А шчо бѣха, жанăмъ, Донини тѣ,
Донини тѣ, жанамъ, мили дружки,
Поминуватъ, жанăмъ, замиинуватъ,
Поминуватъ, жанăмъ, заминуватъ.
Изговоратъ, жанăмъ Донини тѣ,
Донини тѣ жанăмъ, мили дружки:
—„Ей ти, бабо, жанăмъ, стара бабо!
„Пушчи ни ѝ, жанăмъ, мома Дона,
„Да идеме, жанăмъ, на пазара,
„На пазара, жанăмъ, на Пешчево.“
Излажи се, жанăмъ, стара баба,
Та я пушчи, жанăмъ, стара Дона,
Та си иде, жанăмъ, на пазаро,
На пазаро, жанăмъ, на Пешчево.
Отишле се, жанăмъ, на пазаро,
На пазаро, жанăмъ, на Пешчево,
Согледалъ ги, жанăмъ Ме'медъ Ага,
Ме'медъ Ага, жанăмъ, кюй башия,
Повика ги, жанăмъ, на кафене,
Да му игратъ, жанăмъ, да му пѣятъ,
Играле му, жанăмъ, пѣяле му,
Играле му, жанăмъ, пѣяле му,
'Си тѣ моми, жанемъ, испуштилъ ги,
Оставилъ я, жанăмъ, мома Дона,
Мома Дона, жанăмъ, отъ Берова.
Изговора, жанăмъ, Мехмедъ Ага,
Мехмедъ Ага, жанăмъ, кюй башия:
—„Айде, Донке, жанăмъ, по турчи се,
„Да ми бидешъ, жанăмъ, мила снаха.“
Изговара, жанамъ, мома Дона:
—„Глава давамъ, жанăмъ, вѣра не давамъ.“
Изговара, жанăмъ, Мехмедъ ага:
—„Ке ти сѣчамъ, Доно, десна рака!..“
Изговара, жанăмъ, мома Дона:
—„Сѣчи, аго, жанăмъ, вѣра не мѣнамъ.“
Прѣсѣкалъ, жанăмъ, десна рăка,
Десна рăка, жанăмъ, десна нога.
Изговара, жанамъ, Махмедъ Ага:
—„Айде, Доно, жанăмъ, потурчи се,
„Ке ти сѣчамъ, жанăмъ, руса глава,
„Руса глава, жанăмъ, рамна става.“
Изговара, жанăмъ, мома Дона:
—„Сѣчи, аго, жанăмъ, 'алалъ да е,
Глава давамъ, вѣра не мѣнимъ...“

Примѣчаніе. Сравни съ пѣснею о Мурадѣ и Маріи подъ №№ 3 и 4 нашего сборника.

№ 156.

Эминъ-Ага изъ Дойрана похищаетъ Бѣлую Неду изъ Енидже-Вардара.

(Записана ученикомъ IV клас. Сол. Болг. гимназіи Ан. Димитровымъ, родомъ изъ с. Айватова, въ Солунскомъ окружіи).

Мари Недо, бѣла Недо!
Бѣла Недо бизъ билило,
Църни очи бизъ църнило,
Тенки вѣжди бизъ яраста,
Вардарянка Пазарянка!
Добрѣ не ти Чума удри
И върла та лошъ Болца,
Ам' ти остави при майка ти
Та си чини хуба мома,
Хуба мома, голѣмъ яворъ,
Голѣмъ яворъ, голѣмъ дяволъ.
Та залюби на Яминъ аго,
На Яминъ аго Дойранлия.
Малка мома бѣла Недо,
Малки моми хоро играятъ,
Хоро играятъ по край гйолъ-тъ,
Хоро играятъ, танецъ тейлятъ,
Оттамъ мина Яминъ аго,
Да ти вели бѣла Недо
Да ти вели хемъ говори:
—„Обърни се, бѣла Недо!
„Обърни се, да ти вида,
„Да ти вида да ми видишъ."
Си излъже бѣла Неда,
Си излъже, си обрьна,
Та я фати Яминъ аго,
Та я фати за рăкав отъ,
Лекомъ лекомъ за рăката,
Да я метна у задъ кон ятъ
Та я занесе на майка му,
На майка му на Поляникъ
Отъ далеко повикна:
—„Ела, мале, отвори ми!
„Ти да видишъ, што ти носа,
„Голѣмъ пишкешъ, малка мома,
„Пазарянка, малка мома,
„Пазарянка и Вардарянка".

Примѣчаніе. Сравни греческій образецъ: Ἡ Κορη καὶ Μεχμέτ-Ἀγά-варіантъ въ Эпирскомъ Сборникѣ Хасіотиса (стр. 161).

№ 157.

Молодой бегъ Эминъ Тоска убиваетъ греческую дѣвушку.

(Записана ученикомъ II кл. Сол. Бол. гимн. Тр. Трупковымъ, изъ Енидже-Вардара).

Мома ми Роменка за вода си 'оде,
За вода си 'оде отъ нова та чешма,
Съ двѣ нови стойни на бѣли тѣ рăци
И су двѣ три бăрдаци на прьсти то си.

А Тоска Иминъ бегче на 'амбар утъ сѣде.
На амбар утъ сѣде, нози тѣ си й ма'е,
Нози тѣ си и ма'е, глава та си а върти.
Мома ми Роменка отъ вода си иде
Отъ вода си иде, по тамъ ке замине.
И Тоска Иминъ бегче вода му посака,
Мома ми Роменка вода не му даде,
Вода не му даде, куршун утъ го яде...

№ 158.

Потурченецъ Хасылъ паша Булюкъ-башъ, сестра его дѣвушка-христіанка и вѣщая птица.

(Записана ученикомъ Сол. Болг. гимназіи Ант. Димитровымъ, родомъ изъ с. Айватова, въ Солунской казѣ).

—„Мари, моме, гявуръ кызларъ!
„Не са чуло, мари, моме, и разбрало,
„Какъ дойде Хасалъ паша,
„Си тѣ села, мари, моме, разбѣгахă
„Ваш'то село не розбѣга,
„Си отгодиха яки старци,
„Шо искаха, се му дадоха,
„По искаха и малка мома,
„Му дадоха и малка мома:
„Я на тебе, маре, ки ти питамъ,
„Ти на мене, да ми кажишъ
„Имашъ майка, мари моме, или нѣ машъ?
„Имашъ брата или нѣмашъ?“
—„Имамъ майка, а бре пашо, ми умрѣло,
„Ми умрѣло отъ върла та Лешъ-Болца
„Имахъ брата, ми го крадохă на бузгунлук отъ.“
Тамъ шо я пита Хасалъ паша,
Отиде идно пиле,
Идно пиле, пиле отъ Бога
Та му стъпна на глава та,
Хемъ си пѣи, хемъ си збрува:
—„Варай, Боже, мили Боже,
„Ни то съмъ видѣлъ, ни то съмъ чулъ,
„Братъ на сестра да забирва.“
Отговори това пиле:
—„Варай, пашо, Булюкъ башо!
„Я чуй, я чуй на това пиле,
„Какъ си пѣи, хемъ си збрува.
—„Пѣсна му е. моме, ки си я пѣе
„Охъ мари, моме, гявуръ кызларъ,
„Да го видишъ на твоя то брата,
„Да го видишъ да ли го познавашъ?
—„Да го вида! а бре, пашо, го познавамъ?
„Билегъ има на рус'та му глава
„Отъ върлата Лешъ-болица,
„И дамга има на бѣл' ти му гăрди
„Отъ дребна та Синаница.“
К'а извади с'илянъ калпакъ,
Ка отклете бѣли гăрди,

Билегъ шо има на руса глава
И дамга на бѣли гърди,
Т'ава си плесна това моме бѣли
рѫци,
Да го прѣгърна на булюкъ башия:
—„Варай, пашо, булюкъ башо
„Ти си, пашо, моя тъ брата.“

№ 159.

Турецкій паша поручаетъ греческому юнаку Николѣ переплыть Мораву и тихій Дунай и достать изъ той стороны боярыню Ѳеодору. Неравнодушная къ молодцу, она проситъ его не возвращаться, а зажить вмѣстѣ припѣваючи, но юнакъ спѣшитъ къ пашѣ вмѣстѣ съ невѣстой. Доставленная Ѳеодора рѣшительно заявляетъ, что не желаетъ выйти за пашу, а выходитъ она за Николу. Разгнѣванный паша велитъ палачу поставить послѣдняго на колъ, гдѣ юнакъ, принявъ водицы изъ рукъ любившей его Ѳеодоры, испускаетъ духъ.

(Записана ученикомъ VII класса Солун. Болг. гимназіи Дим. Апостоловымъ, родомъ изъ Криворѣчной Паланки).

Искочну паша на сапръ
Та земау бульбуль да гледа,
Чактишау бульбуль да гледа,
Сопазпу си е Тодору.
Тодора кадѫнъ убава
На високъ чардѫкъ сѣдеше,
Ситенъ си гергефъ везеше
И лѣпа пѣсна поеше.
Пушти си паша телялинъ:
—„Кой ке се найми най юнакъ,
„Да си прѣплива Морава,
„Морава, ти'а Дунава,
„Да ми доведе Тодору,
„Голѣмъ бакшишъ ке му дамъ—
„Три годинъ спенджа да бере,
„Двѣ годинъ маденъ да държи.“
Никой се юнакъ не найми,
Найми се Гърче Никола,
Отидеу си е при пашу,
Па си говори Никола:
— „Пашо ле, пашо, честити
„Честито слънце ти грѣеше!
„Я ке прѣпливамъ Морава,
„Морава ти'а Дунава!
„Я ке доведемъ Тодору.“
Отидеу си Никола,
Прѣпливау е Морава,
Морава, ти'а Дунава
Отидеу си е на Тодорини тѣ
порти,
Чукнау на нанови тѣ порти,
Искочила е Тодора.
— „Добрѣ ми дошау, Никола!“
Па си говори Никола:
—„Бре, 'айде айде, Тодора,
„Паша те зове, Тодоро!
„На паша 'анѫма да бидешь.“
Па си говори Тодора:
—„Не думай така, Николо,
„Я не кемъ да идемъ при пашу

„Сѣди си тука, Николо,
„Има да пиемъ, да ядемъ.
„До'дѣкъ си живо да носишъ,
„Кадѫнъ Тодору да любишъ,“
Той си Никола не слуша,
Поведеу е Тодору,
Па му говори Тодора:
— „Николо, гърче юначе,
„Ке да ти сръдимъ ефтира
„Младо ке да си загинешъ.“
Той си Никола не слуша,
Поведеу си е Тодору,
Прѣпливау е Морава,
Морава, ти'а Дунава,
Отвеу гу е при пашу,
Качау гу горѣ дивана,
Па си говори Тодора:
— „Пашо ле, пашо, честити,
„Честито слънце ти грѣеше,
„Да ли ме зимашъ за тебе?
„Или ме зимашъ за Николу.“
— „Я ке те земемъ за мене...“
— „Я не сьмъ мома за тебе,
„Я сьмъ мома за Николу.“
Паша си пушти джелялинъ,
Та си фана'а Николу,
Веднѫгъ га на коу удриа,
Никола се на колѫцъ мучеше,
Тодора по дворъ се шеташе,
Па си говори Никола:
— „Тодоро, мори, Тодоро,
„Я ми дай мѫуко водица
„Низъ твоя та десна ручица,
„Ега ми душа искочи.“
Дадала му е водица
Низъ нейна десна ручица,
Тѫгай му душа искочи...

№ 160.

Яна Прекрасная не желаетъ выйти за Невѣрнаго царя, почему послѣдній велитъ бросить её въ темницу, гдѣ она заключена девять лѣтъ. Ея девять братьевъ убиваютъ злого царя, его царицу берутъ въ плѣнъ, освобождаютъ сестру, которая умираетъ въ ихъ объятіяхъ.

(Записана ученикомъ VII кл. Сол. Болг. гимназіи Дим. Апостоловымъ, родомъ изъ Кривой Паланки (Егри-Паланка).

Майка има деветь сина мили,
А десета Яна-малай мома.
И нуйзе у царе засакало,
Царъ гу сака, а она га не ке:
— „Я не турамъ деветь брата.“
Царъ си прати два бръза Татара
Та грабия Янку малай мому,
Отвеле гу у царски палати,
Качиле гу горѣ на дивана
Па гу пита цар отъ, господар отъ:
— „Е ти, Яно, Яно малай моме!
„Дал' кешь за мене или за моега сина?“
Па говори Яна малай мома:
— „И ти, царе, царе господаре!
„Не кемъ тебе, не кемъ твойга сина,
„Я не турамъ деветь брата срама.“

Улюти се цар отъ господар отъ
Та гу фърлия тъмна тъмница.
Лега ядна деветь години дьнà,
Нѣма никой Яну да потражи,
Досѣти се Янинъ най старъ братъкъ.
— „Леле, бракя, деветина бракя!
„Еве тамăмъ деветь годинъ дьна
„Не знаемо Яна', дѣка нѝ е.
„Дали нѝ е Яна на голѣмо?
„Да ли нѝ е Яна у тъмна тъмница?
„Да пратимо Янино Сокол'че,
„Да отбере, Яно' дѣка нѝ е,
„Или нѝ е тъмна тъмница."
Отлетѣло Янино Сокол'че,
Паднало е на царски сачаци,
Сили, пишти, колко шчо си може,
Спазила га царица госпожа,
Па говори царица госпожа:
— „ И ти, царе, господаре,
„Та ете га Янино то Сокол' че,
„Долетѣло на наши сачаци,
„Сили, пишти, колко шчо си може,
„А Яна е у тъмна тъмница."
Дочуло гу Янино то Сокол'че,
Отлетѣло на тъмни тъмници,
Сили, пишти, кол'ко шчо си може.
Дочула га е Яна у тъмница,
Тăга е Яна глава подигнала.
Коси ву се зà земъ залѣпиле,
Изъ уста ву клинуци проклиле,
На срце ву трава проникнало.
Изговара Яна изъ тъмница:
— „Добрѣ дошло, мое сиво Сокол'че!
„Кой те прати, та ти тука дойде?"
— „Допрати ме твой най-старъ братъкъ,
„Да си видимъ, Яна 'дѣ-ка нѝ е,
„Ти си била тъмна тъмница.
Па говори Яна, малай мома:
— „Ей, сокол'че, мое сиво сокол'че!
„Да ми донесешъ едно парче книга,
„Да испишемъ на брака ми книга."
Отлетѣло сиво то Сокол'че,
Донесло е едно парче книга,
Дало гу е Яну, малай мома,
Отъ кръвъ е книга испишала,
Па гу даде на сиво то сокол'че:
— „Ай, со з'равье, мое сиво сокол'че!
„Да си паднешъ на блага ябука,
„На старъ братъкъ, книга да ми дадешъ."
Отлетѣло сиво то сокол'че,
Паднало е на блага ябука,
Туй га нѣма Янинъ най старъ братъкъ—
Отйшау е у гора зелена,
Сви се осумъ на редомъ реде'а,
Па имъ сокоу книга не испушча,
Доръ е дошау Янинъ най-старъ братъкъ,
Тăгай си е книга испушчило,
Книга чати Янинъ най старъ братăкъ,
Книга чати 'емъ си сльзи роньи
И на бракя ти'омъ изговаря:
— „Шчо стойте, бракя, шчо гледате?
„Устезайте коньи нея'ани,
„Опашуйте огняни оружия,
„Не ни била Яна на голѣмо
„Ти ки нѝ е у тъмна тъмница,
„Како лега деветь годинъ дьна,
„Коса ву се за земъ залѣпила

„Изъ уста ву клинуци проклиле,
„На сър'це ву трàва изникнало.“
На рипа'а Янини тѣ бракя,
Исѣдла'а коньи нея'ани,
О паша'а огняно оружия
Припушчи' я коньи нея'ани.
Кàда бѣ'а низъ Ситничка рѣка,
Спазила ги царица госпожа,
Па говори царица госпожа:
—„Чти, царе, царе господаре!
„Та ене ги Янини тѣ бракя!“
Ошче тоя рѣчъ не изрѣче,
Испуньи'я цареви дворове,
Посѣко'а цар отъ господар отъ,
Заплѣни'я царицу госпожу,
Па отишле на тъмничка врати,
Съ чижми ритатъ врати тѣ отварятъ,
Срѣдѣ тъмници врати накарале,
Тàгай се е Яна подигнала,
На сви бракя рука цѣливала,
Най послѣ на най-мау братъкъ.
Паговори Янинъ най мау братъкъ:
—„Шчо ми, сестра, на земья миришишъ?“
Тъгай се е Яна отъ душа раставила,
Ту-ка сà гу бракя закопале.—

Примѣчаніе. Сравни съ образцами нашего сборника подъ №№ 3, 4 и 155.

№ 161.

Душенька Бѣлая Марія и ея дитя Димитрій.

(Записана ученикомъ Болг. Сол. гимназіи Діаманд. Колевымъ, родомъ изъ Штиба).

Ожени са джанъ Бѣла Мария,
Водила са врѣме три години,
А здобила мажко дѣте,
Па отишле въ църква да го кръстатъ,
Туриле му лѣпо име Димитрия,
Донеле го отъ лѣпа та църква,
Надоп го джанъ Бѣла Мария.
И го тури у шарена люл'ка.
И слѣзнала долѣ у зимници,
Облекла се у овчарско ру'о,
Па отишла долѣ у поле то,
Тамо видѣ зелени ливади,
У ливади чадори расипати,
Подъ чадори млади беглички
И на нихъ имъ по'ти'о говоре:
—„Бегликчий, бекликчий, бракя да ми сте,
„Бегликчий бракя да сте!
„Сакате ле младъ ке'ая?“
—„Та сакаме, ка' ней кме,
„Кажи, кажи, што цѣна е?
—„Цѣна ми е три години,
„Три години-триста овни,
Дойде врѣме, ке спд 'оде,
Дѣлиле ѝ триста овни,
Кинисала, да си иде,
Веке дошла подъ село то,
Подъ село то у ливади,
Пуштила си руди овни,
Да ѝ пасатъ ливади тѣ,
Подъ село то дѣца играятъ,

Туа бѣше Димитрия.
Погледна го и позна го.
Димитрия отговоря:
—„Е, ке'ая, младъ кя'ая!
„Собери си руди овни,
„Да не пасатъ ливади тѣ!“
А она му отговара:
—„Димитрия Кайметлия!
„Жива ли е твой та баба?“
Отговара Димитрия:
—„Жива бѣше, 'чера умрѣ,
—„Димитрия, кайметлия!
„Печалих те триста овни,
„Како сумъ те язъ добила,
„Све врѣме три години
„И язе-ка сумъ твоя майка“.

№ 162.

Молодой Моймиръ, который только что женился, позначенъ Булюкъ-башемъ; его жену увезли 300 Арнаутовъ, но онъ себѣ её потомъ возвращаетъ.

(Записана ученикомъ Сол. Болг. гимназіи Ант. Димитровымъ, родомъ изъ с. Айватова, въ Солунскомъ окружіи).

Муймире, младъ Муймире!
Муймиръ у петъкъ са 'армаса,
У сăбота малокъ 'армасъ,
У недѣля тежка свадба,
У понедѣл'никъ хаберъ му дойде,
Хаберъ му дойде книга връзъ книга,
Шо чини Муймиръ, да чини,
Тува скоро, да дойде,—
Билюкъ башия онъ ки биде,
Цьрвенъ байрякъ онъ ки носи,
Отъ'си тѣ напрѣдъ ки ходи.
Отговори младъ Муймиръ
На негова стара майка:
—„Шо да чина, какъ да чина,
„Какъ да я остая на невѣста та
„На невѣста та телюсана,
„Телюсана юкнисана,
„Саде вѣнчана нелейна та.
Отговори негова майка:
—„Варай сину, мили сину,
„Ти да земишъ триста души,
„Триста души се майсторги,
„Да направишъ девятъ дълбоки,
„Да напра'ишъ деветъ порти желѣзни“.
Дуръ да пой младъ Муймиръ,
Дуръ да везми майсторги,
Подушиха Арнаути,
Я открадѣха на невѣста та.
Я чиниха арнаутка“.
Стои Муймиръ и се уди,
Да я вели на майка му:
—„Варай, мале, мила мале!
„Шо да чина, какъ а чина?
„Да ли да фа тя со юначко,
„Или да фатя со хитроштина?“
Она му вели хемъ му говори:
—„Варай сино, мили сино,
„Да не фатишъ со юначко,
„А да фатишъ со хитроштина,
„Ти да си клашъ женско рухо
„И да си клашъ женско рухо
„И да пошъ у Арнаутлукъ
„Да ки хи рѣчишъ на нихнитѣ моми,

„Да ли ми фаштати у ваш'то хоро?“
Си фати за негова та малка невѣста,
Я стъпнува за сарай папуцъ,
Она вели хемъ говори:
—„Не ми стъпкай сарай папуцъ,
„Томи е оште отъ младъ Муймиръ,
„Не ми стискай за десна рака,
„Ке ми трькалишъ срѣбрьнъ пьрстенъ,
„То ми е оште отъ младъ Муймиръ“.
И си помоли на милна Бога,
Да поду'ни силна спида.
Оште рѣча не дорѣчи, подунало,
Затьмниха тьмни мъгли,
Си я зе на невѣсто,
Я занесе на негова кашта.

№ 163.

Димо удалой убиваетъ чудище Халу (сфинкса), содержавшее въ своихъ нѣдрахъ девять невѣстъ и молодоженныхъ.

(Записана ученикомъ IV класса Сол. Болг. гимназіи Панч. Васковымъ, родомъ изъ Велеса).

Излѣгла (х)ала голѣма,
Се е друмя заприсала,
Телалъ викалъ по чаршия:
—„Кой ке се юнакъ найде,
„Да убие (х)ала голѣма,
„Голѣмъ му бакшишъ ке дадатъ—
„Деветъ дукян и по суво,
„И три аршина бѣла чо'а.
Наѐлъ ми се е Димо Делия,
Да убие (х)ала голѣма,
Облеколъ Димо, облеколъ
Деветъ кошули свилени
И облеколъ Димо деветъ елека морави,
И деветъ долами зелени,
Опашалъ Димо, опашалъ
Деветъ пояси алови
И турилъ Димо деветъ калпаци зелени.
Отишолъ Димо, отишолъ,
Да се тепа со (х)ала голѣма.
Го видѣла (х)ала голѣма,
И му вика (х)ала голѣма:
—„Вракяй се, Димо, вракяй се,
„Оти си еденъ у майка.“
И онъ ѝ отговаря:
—„Ела, (х)ало голѣмо,
„Ние двама да се обидемо
„Кому ке Господъ поможе!“
Измъкна Димо, зама'а она,
Та уби (х)ала голѣма.
Кога (х)ала Димо отепа,
Нашелъ деветъ рала сватови,
Со се млади невѣсти,
Кога Димо назадъ се повратилъ,
Зелъ деветъ дукяни по суво,
И три аршина бѣла чо'а,
Заошто (х)ала та утепалъ.

Примѣчаніе. Сравни съ вышеприведенной Димчо Керимъ и Ибрагимъ (Чума черная).

№ 164.

Передъ женитьбой искуснаго флейтиста Димчи Пригожаго на Катѣ изъ Катраницы, лютая змѣя наноситъ жениху смертельную рану; онъ уже похороненъ, но на третій день Димчо встаетъ, и назначенная свадьба совершается.

(Записана ученикомъ IV класса Воденской Болг. прогимназіи Хр. Саракиновымъ).

Шчо имаше лични Димче една стара майка!
Тръгнала отъ село на село мома да му пала,
Никъдѣ мома Димче не харесва,
Кога отишле на село Катраница,
Тамо нашле спроти него мома,
Та я била Ката Катраничанка.
Ката имала деветъ братя,
Димче ималъ деветъ сестри,
Димче стройникъ му пуштилъ
И се хармасалъ за Ката Катраничанка,
И за една недѣля свадба захватилъ,
Хватилъ Димче свирке и тапайне,
Дошло врѣме за невѣста да отидатъ,
Му донесле свилини тѣ дрѣхи,
Лични Димчо да се прѣмѣни,
Лични Димчо му рѣкълъ на пусистрими тѣ:
— „Ми донисейти подковани тѣ скорни,
„Шчо са три години за зеть крпени.“
Кога то му ги донесле подковани тѣ скорни,
Шчо са биле три години за зеть крпене.
Въ тѣхъ имало пуста люта змия,
Та Димча го кăснала за десна та нога,
Шчомъ го кăснала и умрѣлъ.
Стоятъ сега емъ се чудатъ,
Викнале да се плакатъ,
Деветъ сестри, деветъ гласа
И съ майка му десетѣ.
Отговорилъ Димчовиятъ кумъ:
— „Донесейте шарена колесница,
„Да го туриме лични Димче въ нея,

„Та да 'одиме за млада та, невѣста.“
Ка отишле на село то Катраница,
Всички тѣ сватови излѣзли,
Само зет отъ не излѣзолъ.
Та за това Катини тѣ братя
Му рѣкли на Димчови-ятъ кумъ:
—„Варай, куме, извадете го лични Димче,
„Да го видиме и да засвири съ шареният си кавалъ.
Отговорилъ Димчови-ятъ кумъ:
—„Една недѣля свадба к'а се прави,
„Димче никакъ не е заспалъ,
„Сега малко е заспалъ,
„Ви се молямъ, оставете го,
„Готово чинейте младата невѣста,
„По скоро да си 'одиме!“
Тръгнале да 'одатъ назадъ.
К'а отишля до срѣдъ пать,
Викнала Ката да си плака;
—„Ой ти, Боже, милій Боже!
„'Де се с чуло и видѣло,
„За мьртовецъ невѣста да се носе.“
Ка си отишле дори дома
И отишле, гробъ да копатъ за Димчо,
Ката имъ рѣкала:
—„За двѣ души гробъ да копате,
„Зашчо тол'ко ми билъ касмет отъ,
„Но ви се молямъ, оставете двѣ дупчици,
„Една за шарени отъ кавалъ,
„А друга за, доръ да умрамъ, да го гледамъ.“
Слѣдъ като се изминаха три дни,
Отъ какъ ги закопаха,
Дошла онази пуста люта змия въ гробътъ,
Коя то го у мори лични Димче
И ѝ рѣче на Ката Катраничанка:
—„Я пушчи си я, Като, бѣла та рака,
„Да ти плюйнамъ, Димчо да го измажише,
„Послѣ той шче уживѣе.“
А Ката отговорила:
—„Бѣгай, пуста люта змиё,

„Да н'те удрамъ, грѣхъ да добиямъ.“
А змия та пакъ му рѣкла:
—„Подай, Като, ако не рака та, кавал'отъ.“
Ката подала шарени ятъ кавалъ,
Да плюйне змия та,
И измазала Димче по бѣли ятъ образъ,
И той уживѣлъ и му рѣкалъ на Ката:
—„Ой ти, сестро, млада Ангелино!
„Ти шчо търсишь тука при мене
„Въ тая църкна земья?“
Ката е отговорила:
—Не съмъ азъ сестра ти Ангелина,
„Ами съмъ Ката Катраничанка,
„Твой та невѣста,.
Лични Димчо му рѣкълъ:
—„Я подай ми, Като, шарени отъ кавалъ,
„Азъ да засвирамъ, ти запѣешь,
„Да 'запѣешь една лѣпа пѣсна,
„Да нă чуятъ, да нă извадатъ.“
И ето, че идатъ кириджий, ябанджий,
Слушатъ свирки и пѣсни.
А не знаятъ, гласъ тъ отъ 'дѣ иде.
Скоро кириджий те отишле въ село то,
Да имъ кажатъ на селяни тѣ.
Селяни тѣ като чули, познали кой свири,
Та отишли, да ги извадатъ;
Като ги извадили отъ гробъ тъ,
Лични Димче повторно хватилъ,
Свадба да си прави.

Примѣчаніе. Сравни съ № 153 нашего сборника.

№ 165.

Многогрѣшная Кира Поджигательница.

(Записана ученикомъ IV кл. Сол. Болг. гимназіи Глигур. Пенджурковымъ, изъ Прилѣпа).

Болна лежала Кира Попова,
Болна лежала деветъ години,
Ми искинала деветъ постели,
Деветъ постели, деветъ перници.

Оди, викай ми деветъ попови,
Деветъ попови, деветъ гячина:
—„Ой, Киро, Киро, Киро Попова!
„Ти да си кажишь, шчо грѣвъ си имашъ?“
—„Сумъ запалила деветъ 'амбари,
„Деветъ амбари бѣла пшеница,
„Кога пукаше гласъ до небеси,
„Жалъ му падна дори на Бога;
„Сумъ запалила до деветъ търла,
„Ду деветъ търла вакли овчари,
„Кога блеяха гласъ до небеси,
„Жалъ му падна дури на Бога.
„Сумъ запалила до три одаи,
„До три одаи млади младенци,
„Кога пишчеха гласъ до небеси,
„Жалъ му падна дури на Бога.“
—„Кай си лежала деветъ години,
„Ушче да лежишъ десетъ години!..“

№ 166.

Больная (христіанка) Стоянка даетъ совѣты своему мужу турку Селиму.

(Записана ученикомъ IV клас. Сол. Болг. гимназіи Григ. Пенджурковымъ, родомъ изъ Прилѣпа).

Стоянка болна лежала
И по Селима викала (2):
—„Донеси, Селимъ, донеси,
„Донеси бѣла сепсана, (2)
„Донеси бѣла сепсана,
„Да вкачишъ болна Стоянка, (2)
„Да вкачишъ болна Стоянка,
„Да ме носишъ горѣ въ манастиръ, (2)
„Да ме носишъ горѣ въ манастиръ,
„Да ме пѣятъ гяци и попо'и (2),
„Да ме пѣятъ гяци и попо'и,
„Белки Стоянка ке стани, (2)
„На душа, Селимъ, оставамъ,
„Ти да не земашъ турчинка, (2)
„На турчанка душа мириса,
„Како на сѣно спурено, (2)
„Како на сѣно спурено,
„Како на конски босилекъ; (2)
„Ти да си земишъ 'рисянка,
„На 'рисянска душа мириса, (2)
„На 'рисянска душа мириса,
„Како на ранъ босилекъ.“

№ 167.

Несчастная женитьба Благороднаго Дана.

(Записана ученикомъ Сол. Болг. гимназіи Діаманди Колевымъ, родомъ изъ Штиба).

Женилъ ми се Дано Челебия,
Невѣста му мошне отъ далеко,
Наканилъ е кумъ и девери,
Та ойдо'а за млада невѣста,

*) Іоаннъ Данъ—отецъ знаменитаго своими побѣдами надъ Баязедомъ воеводой волошскимъ, Іоанна Мирчи, погибъ въ битвѣ съ своимъ смертельнымъ врагомъ Иваномъ Шишманомъ Болгарскимъ въ 1378 году.

Кога се се назадъ поварнале,
'Одиле се три дни и три ноки.
Кога дошле у рамно поле,
Изговара Дано Чорбаджи:
— „Е, слушайте, китени сватове!
„И вие-ка, кумове девери,
„Дигнете ѝ бѣла та покривка,
„Редъ по редомъ рака да цѣлива.“
Штомъ видо'а китени сватове,
Дигнàа ѝ бѣла та покривка,
Сѝ наполе, како ясно сънце,
Видо'а я млада та невѣста,
На си тѣ имъ рака цѣливала,
Дури са си ручокъ поручале,
Умрѣла е млад ота невѣста.
Изговара Дано Челебия:
— „Е, сватове, китени сватове!
„Закопайте млада та невѣста со джелитъ,
„И гроба измѣрете со ножо,
„И гробо ископайте со зенги,
„И земья исхвьрлете,
„Закопайте млада та невѣста.
„Яребице не мой пѣишь.“
„Испѣяли млада та невѣста!
„Сина кукавица, не кукай по рано!
„Ластовице, не летай високо!
„Ластовице, цьрна ластовице!
„Когда к'идешъ по край Цьрно море,
„Ке те виде момина та майка,
„Да не кажешъ, 'дѣка е умрѣла
„Нейна та по малечка керчица.“

Примѣчаніе. Варіантъ въ болгарскомъ Сборникѣ А. Дозона, подъ № 39 (Банъ Данъ Благородный).

№ 168.

Нико и Никола достали себѣ невѣстъ изъ дальней стороны, но на возвратномъ пути оба они утонули въ «Савѣ и Моравѣ»; жены ихъ овдовѣли. Старшая ятрова отважилась нырнуть въ глубину рѣки, достала оттуда несчастныхъ молодоженныхъ и отправила ихъ домой.

(Записана ученикомъ Сол. Болг. гимн. Діам. Колевымъ, родомъ изъ Штиба).

Женилъ ми се Нико и Никола,
Невѣсти имъ 'ного отъ далеко,
Прѣко Сава и прѣко Дунава,
Наканили петъ стотинъ сватове,
И каниле шестина кумове,
И каниле четири девера,
Кинисале за млада невѣста.
Кога о'шле у момини двори,
Бракя ѝ чи 'арно прѣчакале,
На кумове по три лакти чо'а,
На девери свилени кошули,
На сватове ленени ма'рами.
Тамамъ дошле Сава и Морава,
И дотекла и Морава.
Отговарятъ Нико и Никола:
— „Како ние сега ке вьрвиме?“
Изговара кумо—господино:
— „Чия радость, той нека помине!“

Поминале двуйца младоженци,
Запливале и на дно ударили,
Двуица се они удавиле,
Останале двѣ млади невѣсти,
Побѣгнале китени сватове,
Останале двѣ млади невѣсти,
По малка та на по стара вика:
—„Е, етърво, етърво по стара!
„Кăдѣ ние сега да идеме?
„Айде, дома ние да си идеме,
„Да идеме у таткови куки.“
По стара та на по млада вика:
—„Е, етърво, по мала етърво!
„Кăде к'идешъ у таткова кукя?
„Ке нѐ видатъ наши мили сна'и,
„Како они намъ ке ни рѣчатъ:
„Кадѣ идатъ повратни те чуми
„Я ми брикни у свилени джепи,
„Извади ми това рушко ножче,
„Соблеча ми свилено ру'о,
„Расплети ми руса та плетенка,
„И загази Сава и Морава.“
И распушти тия руси коси,
Та улови двуица младоженци,
Извади ги отъ Сава и Морава,
И кинисa'а дома да си дойдатъ.

№ 169.

Радичъ юнакъ и Хамза-бей бьются объ закладъ въ Солунѣ.

(Записана ученикомъ II класса Сол. Болг. гимназіи Дим. Петковымъ изъ села Зарова въ Солунской казѣ).

Ой Радице, Радице юнакъ!
Радица юнакъ вино ми пие,
Вино ми пие на солунскѣ̂ı башъ миханѣ̂ı,
Вино ми пие и самъ ми се хвали,
Какъ си отивалъ отъ кадъ-да-разгрѣй-слънци,
Отъ огривъ слънци въ градъ Стамбола,
И пакъ си ида доръ да зайде слънце,
Доръ да зайди слънце въ градъ Солуна.
Тогазъ го дочу солунскпо Хамза бегу,
На него вели хемъ му говори:
—„Ако подишъ отъ какъ да огрѣе слънци,
„И ако дойдишъ доръ да зайде,
„Язъ да ти дамъ солунскъı тѣ башъ миханъı
„Съ това благо вино и съ тая люта ракия;
„Ако не можишъ да дойдеше,
„Тъı на менѣ што да ми дадешъ?“
А той му веле хемъ му гойори:
—„Язъ ако не ида и ако не дойда,
„Язъ да ти дамъ мой то любо,
„Мой то любо съ мăско то дѣте.“
Г'а сă два та обложили,
Не ми исписалъ Хамза-бегу бѣла ми книга,
Бѣла ми книга съ черно то писмо,
Да я даде на Радичъ юнакъ,
Да я разнеси у градъ Стамболу,
На градъ Стамболу на старъ кадия
И му вели хему гу говори:
—„Барай скоро, младъ кадия,

„Че лѣтно слънце ште си отива.“
Той му рѣкалъ;
— „Постой, постой, Радичъ юнакъ,
„Че дребно писмо е забръкано,
„Не могă скоро да го испѣя.“
Пакъ повторилъ Радичъ юнакъ,
Та му рѣкалъ:
„Скоро, скоро че лѣтно слънце си отива.“
Вънкъ-ка излѣзва Радичъ юнакъ,
Ни го свашта унетра влѣва,
Ни го свашта и пакъ му казва:
— „Скоро, скоро, че лѣтно слънце си отива.“
Той па' му вели, отговори:
— „Постой, Радичъ юнакъ,
„Че дребно то писмо е разбръкано,
„Не могă ти скоро да го испѣя.“
Тогазъ Радичъ юнакъ искара си остра та сабья,
И му отрѣза руса глава,
Да я клади у конска торба,
Тогазъ я'на си коню Радичъ юнакъ...
Какъ идалъ, по пънто мънгла паднала,
Мънгла паднала и роса заросила,
Отъ силата на коню да си дойде,
У Солунъ града у съмбата по икиндия.
Тогазъ викналъ юнакъ подръкналъ,
Хамза-бегу и казува:
— „Излѣзъ отъ вънъ-ка, Хамза-бегу,
„Да си езмишъ бѣла книга съ цьрно писмо.“
Той не му далъ бѣла книга,
Бѣла книга съ цьрно писмо,
А му далъ конска торба,
Ко га видѣлъ Хамза-бегу,
Кадийва та глава унетрѣ,
Тугазъ му рѣколъ, одговорилъ:
— „Браво, Радичъ юнакъ, на юначкота ти.“
Тогазъ му далъ Солунски тѣ башъ ми'яни.

Примѣчаніе. Варіантъ въ Сборникѣ бр. Миладиновыхъ, изъ Панагюрища, подъ № 171. (Радичъ юнакъ и Арапинъ Амза бей). Объ Амзѣ беѣ у насъ было замѣчено выше (см. примѣчаніе) Радичъ Петровичъ—старый сослуживецъ знаменитаго Кара Георгія Сербскаго.

№ 170.

Таинственный юнакъ (Секулъ) похищаетъ красотку въ Бухарестѣ, у источника.

(Записана ученикомъ IV класса Болг. Экзарх. училища въ Скопьѣ, Авкс. Георгіевымъ, родомъ изъ Кумапова).

Оздолъ иде незнайна делия,
Право тегли града Букуреш'а,
Край бѣлу ту чешму,
На чешму ту 'убава дѣвойка
И си вика незнайна делия:
— „Помозъ Богомъ, 'убава дѣвойке!
— „Дай Богъ добро, незнайно делйо!

—„А подай ми отъ туй студену воду,
—„А ли чуешъ, незнайно делийо.
И се симни нѐзнайна делийо,
Та написе отъ туй студену воду,
И залюби туй 'убаву дѣвойку.
—„Мене ме майка прокълнала,
„Катъ кье се качу, да се не симну,
„Катъ кье се симну, да се не качу.“
Измамѝ се 'убава дѣвойка,
Подадѐ му студну вòду.
Не си фати туй студну воду,
Такъ гу фати за десну руку,
И гу фърли комомъ по за себе,
Прѣпасà гу съ свѝлену мà'раму,
И си ỳдри юнакъ коня съ камчию,
Да си бѣга юнакъ преко рамно поле,
И си бѣга юнàкъ, како ясна дзвѣзда,
Преко, ясно небо.
Отидѐ си у ньгови дворье,
И си качи 'убаву дѣвойку
На високи дивани,
И си 'оди юнакъ низъ рамни дворòви,
И рони дробне сузе,
Согледа га убава дѣвойка:
—„Шчо си, юнакъ, 'ѐдишъ низъ рамни дворòви.“
—„Нѣмамъ паре, свадбу да си чину!..“
Изговара 'убава дѣвойка:
—„Па се качи на високи дивани,
„Та ми бъркна у свилени джебови,
„Та извади, благо шчо и драго.“

№ 171.

Извѣстіе о военномъ походѣ.

(Записана П. Б. Василевымъ изъ Битоля).

—„'Аберо ми дойде (3),
„На война да 'одамъ, (3)
„Байрактаръ да бидамъ, (3)
„Байрако да носамъ.“ (3)
Негова та майка (3)
Бѣла руба диплеше, (3)
Върва'и сълдзи ронеше, (3)
Неговий тъ татко, (3)
Барза коня ружаше, (3)
Върва'и сълдзи ронеше, (3)
Негови тѣ братьа (3)
Тенка пушка пълнѣ'я, (3)
Върва'и сълдзи ронѣ'а. (3)
Негова та сестра (3)
Остра сабья точеше, (3)
Върва'и сълдзи ронеше, (3)
Негово то лубе (3)
Бѣло лице миеше, (3)
Бѣли раци кършаше, (3)
Върва'и сълдзи ронеше (3).

№ 172.

Князъ Миланъ и Сюлейманъ-паша.

(Записана ученикомъ IV клас. Болг. Скопской Экзархійской прогимназіи Давидомъ п. Иліевымъ, родомъ изъ Куманова).

Телялъ вика низъ Стамбола града:
—„Кой ке искочи юнакъ надъ юнака,
„Да уване гявуръ кнезъ Милана?“
Искочи си Сулиманъ пàша:

—„Я ке увану кявуръ кнезъ Милана,
„Ке дотерамъ тебе до колѣно,
„Да му дадешъ метлу и лопату,
„Да си мете Стамбол'ски чаршие.“
Отиде си Сулиманъ паша:
—„Ели чуешь, кнезъ Милане,
„Ручакъ готви у Алексѝнца града,
„А вечеру у Бѣлиграда.“
Шчо ми бѣше гявуръ князъ Миланъ!
Па му прати книгу той цьрно писмо:
—„Ели чуешъ, Сулиманъ пашо,
„Ручекъ готву у Алексинца града,
„А вечеру у Бѣлиграда,
„Ручакъ ти е шестстотъ топа,
„А вечера шестъ'пляда пушке.
„Ако дà Богъ живъ, да те вату,
„Ке те прату рамну Шумадию,
„Кнезу до колѣно,
„Да ти даде стапче и торбиче,
„Да си пасешь шумадийке свинье,
„Да ги пасешь, да ги не залинешъ.“
Пѣяна отъ Димиторъ Илиевъ, въ Куманово.

№ 173.

Четреро турокъ изъ-за прекрасной «каурки» Стойны убиваютъ пять христіанъ*).

(Записана ученикомъ III класса Солун. Болг. гимназіи Дим. Георгіевымъ, родомъ изъ с. Негувана, въ Солунской казѣ).

—„Стойно, мари, Стойно,
„Стойно милна керку!
„Чула ли си, Стойно,
„Чула ли си, керку,
„Чула ли си, керку,
„Што сă е чинало,
„Што сă е чинало
„Въ горна та махала,
„Въ горна та махала,
„Край пуста михана?
„Уболи сă, керку,
„Чет'урица турци,
„Чет'урица турци,
„Петима каури,
„Петима каури,
„'Се за тебе, Стойно,
„'Се за тебе, керку,
„'Се за тебе, керку,
„'Се за т'ой то, Стойно,
„'Се той то, Стойно,
„Пусто бѣло лице,
„Пусто бѣло лице,
„И за т'ой та, Стойно,
„И за т'ой та, Стойно,
„Пуста равна снага,
„Хемъ за т'ой ти, Стойно,
„Хемъ за т'ой ти, Стойно,
„Пусти цьрни очи,
„Пусти цьрни очи,
„Хемъ за той ти, Стойно.

*) Въ этой пѣснѣ, очевидно, отразились мотивы изъ извѣстныхъ въ Македоніи политическихъ убійствъ Германскаго и Французскаго консуловъ въ Солунѣ въ 1876 году. Дѣло началось дѣйствительно съ похищенія «гяурки.»

„Хемъ за т'ой ти, Стойно,
„Пусти тенки вѣжди,
„Пусти тенки вѣжди,
„И за т'ой то, Стойно,
„И за т'ой то, Стойно,
„Ниско то глидàни,
„Ниско то глидани,
„Дребно то ходени,
„Дребно то ходени,
„Ситно то везани."
—„Не ка сă убодатъ,
„Мале, мила мале,
„Мале, мила мале,
„Язъ ни зевамъ, мале,
„Язъ ни зевамъ, мале,
„Турчинъ друга вѣра,
„Ямъ ки зема, мале,
„Ямъ ки зема, мале,
„Кауринъ Ир'имия,
„Кауринъ Ир'имия,
„Мошни тафраджия,
„Мошни тафраджия,
„Шчо на тафра сѣди,
„Шчо на тафра сѣди,
„Хемъ тафра прудава,
„Хемъ тафра прудава,
„Безъ мѣрà я дава.
„Каури тѣ, мале,
„'Секуй денъ, Великъ денъ,
„'Секуй денъ, Великъ денъ,
„Третіо денъ Гйоргіовъ денъ,
„Третіо денъ Георгйовъ денъ,
„Ямъ турци тѣ, мале,
„Единъ пуштинъ байрамъ,
„Единъ пуштинъ байрамъ,
„И негу ни знайтъ,
„И негу ни знайтъ,
„Шчо денъ ки му падни.
„Падналъ му е, мале,
„Въвъ истукъ по пладне,
„Въвъ истукъ по пладне,
„Въ длăбока та рѣка,
„Въ длăбока та рѣка,
„Пудъ гулемио каминъ,
„Пудъ гулемио каминъ,
„Подъ зиленио явуръ,
„И не гу, мали, мали,
„Со пушки тѣ мѣрăтъ..."

(Не докончена).

№ 174.

Слыхано ли, видано ли, чтобы дочь за долги отца отсиживала турецкую тюрьму и терпѣла бы тамъ мученія, а вѣдь это происходитъ съ доблестной Тушей.

(Записана ученикомъ Сол. Болг. гимназіи Тр. Трубковымъ, изъ Енидже).

—'„Де-ка си чула, мале, разбрала,
„Мома въ занданъ, мале, да леже,
„Таткова борджови, мале, да плакя?
„Продади, мила мале, продади,
„Таткови тежки, мале, дживгаре,
„Да платимъ таткови борджуве,
—„Продадохъ, Тушо керко, продадохъ,
„Таткови тѣ тежки, Тушо, дживгаре,

„Полежи, Тушо керко, полежи,
„Оште вая година.“
—„Не лежамъ, мила мале, не лежамъ,
„Отъ турци голѣми мäки имамъ!
„Продади, мале, продади,
„Мой тѣ тежки, мале, дарове,
„Да ми откинишъ отъ темни зандани
„И отъ турски тѣ, мале, мо, рäцѣ.“

—„Продадохъ, Тушо керко, продадохъ,
„Твой тѣ тежки, Тушо, дарове,
„Не стигатъ, Тушо керко, не стигатъ...
„Да исплатимъ, Тушо керко, бордже,
„Полежи, Тушо, керко, полежи,
„На турци вѣра ни мо'и дади...„

№ 175.

Вѣщій соловей приноситъ фирманъ (манифестъ) объ объявленіи войны за освобожденіе Болгаръ.

(Записана ученикомъ II класса. Солун. Болг. гимназіи Тр. Трубковымъ, родомъ изъ Енидже-Вардара).

Изникнала бадемъ дърво,
Подъ дърво то бѣла чешма,
До чешма та мраморъ плоча,
Връзъ плоча та три дивойки,
Три дивойки цьрнооки,
Шо му веле по прьвна та:
—„Варай, моми, мои дружки,
„Погледайте бадемъ дърво,
„Листи то му позлатени,
„Гранки тѣ му полияни,
„Връзъ дърво то славицъ-пиле,
„Криля та му полеяни,
„Подъ криля-та фирманъ носе,
„Фирманъ носе, фирманъ пѣе:
„Шо е, турско да си сѣче,
„Шо е влашко да си обѣсе,
„Шо е гърско да си истребе,
„Бугария да си славе,
„Ка е била, да си биде.“

№ 176.

Пахарь-граматикъ (учитель) Илья проклинаетъ память своего царя Стефана (Лазаревича?), предавшаго землю свою Туркамъ и поработившимъ Македонцевъ.

(Записана ученикомъ III класса Солун. Болг. гимназіи Димитріемъ Георгіевымъ, изъ села Негувана, въ Солунской казѣ).

Што е чудну, урачъ да си ори,
Урачъ да си ори на Света Нидѣла,
На Света Нидѣла и на Прибрѣзанъ денъ!
Ни е урачъ оно, кату урачъ,

Амъ е оно граматикъ Илия.
'Де гу згледа пророкъ ми Илия...
Чудомъ му сă чуди, да ли да го гръмни,
Да ли да го гръмни, или да го трѣсни...
Сă субрали труйца господни Ангели,
Вѣрно сă молатъ на пророкъ Илия:
—„Ела, ний да паднимъ отъ небомъ (sic) на земья,
„Та да си попитами него,
„Да не е турску измикярчи,
„Али не, нека си ори на Света Нидѣла,
„На Света Нидѣла и на Прибрѣзанъ денъ.“
Та чиниха чуду голѣму,
Та паднаха отъ небомъ на земья,
Кундисахă край нива на межда,
Той што бѣше пророкъ ми Илия,
Онъ му вели хемъ говори:
—„Поможи Богъ, младо ми урочи,
—„Далъ ви Богъ добро, четорица старци!
—„Ки тă питамъ хемъ распитамъ,
„Право вѣрно да ми кажишь.
„Дал'си турску 'измикярчи,
„Ил'за себе си си оришь?“
Оно му вели хемъ говори:
—„Не съмъ турско измикярчи,
„Ами за себе си си орă,
„Богъ да бие нашъ ми царъ Штефанъ,
„Што издади земья на Турчинъ!...
„Ний бихми девитъ братьа,
„Осим тѣ отидоха на силна войска,
„Земя да утемнатъ, вѣра да уткинатъ,
„Мене мă оставихă съ осимъ мили снъхи
„И съ двайсетъ и седимъ малки дѣца,
„Мене гледатъ они, язъ да хи нахрана,
„Язъ да хи облейкă и да хи нагрѣя,
„За това съмъ ази забравилъ,
„Чи е днесъ-ка Света Нидѣла,
„Света Нидѣла и Прибрѣзенъ денъ.“
И толку дочу пророкъ ми Илия,
Та му прости неговата тежка грѣшна,
И си стана отъ земья на небе...

№ 177.

Дебрянскій удалецъ какъ есть,

по описанію его сестры Русой Яны.

(Записана ученикомъ IV класса Солун. Болг. гимназіи Лазаремъ Димитровымъ Дебрянинномъ, изъ села Дренока).

—„Шчо си, ми се Руса Яно, люто налютила?
„Да ли тебе, Руса Яно, майка те карала?
„Или тебе, Руса Яно, татко ми те прало?
—„Ни отъ едно, горо мила; отъ това, шчо велишъ,

„Токъ си имамъ, горо мила, едничко по брате,
„И ми шетатъ, горо мила, въ гора 'арамия,
„Денѣ шетатъ, горо мила, изъ гора зелена,
„Нокѣ шетатъ, горо мила, изъ поле широко,
„Ако го видишъ, горо мила, право да му кажишъ.“
—„Да го вида, Руса Яно, не ти го позина.“
—„Само ми се, горо мила, тея позинати:
„Напрѣдъ 'одитъ, горо мила, зеленъ байракъ носитъ,
„И ми яватъ, горо мила, на зелена коня,
„И ми носитъ, горо мила, везана долама,
„И ми носитъ, горо мила, шкодрански джамаданъ,
„На джамаданъ, горо мила, сармени гайтани,
„И ми носитъ, горо, мила шкодрански тозлуци
„На тозлуци, горо мила, токи отъ три оки,
„И ми носитъ, горо мила, дебрански кубури,
„Кубури тѣ, горо мила, со срѣбро полеяни,
„И ми носитъ, горо мила, пушка дизгинлия.

№ 178.

Герольдъ объявляетъ охридскимъ спахіямъ (помѣщикамъ) походъ въ Московію.

(Записана ученикомъ IV класса Сол. Болг. гимназіи Наумомъ Зах. Бѣлевымъ, родомъ изъ Охриды).

Телалъ личитъ по чаршия,
Да се зберат спайхчиньа,
Спайхчиньа, заифчиньа,
Да ми 'одатъ сильна войска,
Сил'на войска въ Московия.
Спаихчето-заифчето,
Въ събота се свършило,
Въ недѣла се женало,
Кура падна и на него,
Да ми 'одитъ силна войска,
Сил'на войска Московия.
Спаихче то си провикна:
—„Проштавай ме, мила майко,
„И ти моя, млада невѣсто!
„Три години ако не дойдамъ,
„Изанъ давамъ на моя та невѣста,
„Да си земитъ друго момче,
„Друго момче на спахийче.“
Спахийче то двѣ години чекале,
На трета невѣста та му мажиле.
Свадба чинатъ, тапани чукатъ
Спахийче то сънъ сънува.
Сънъ сънува, сълзи рони,
Невѣста та му се мажи.

№ 179.

Въ Воденѣ читается султанскій фирманъ о начатіи Московской войны и между прочимъ о томъ, что главнымъ байрактаремъ тамошнихъ Юруковъ назначается молодой Халилъ-бегъ.

(Записана ученикомъ II класса Сол. Болг. гимн. Ник. Петрогановымъ, родомъ изъ с. Ембора, Леринской казы, Битоньскаго санджака).

—„Дивойко, мори, дивойко!
„Да ли си била, мори, на Воденъ,
„Да ли си била, мори, на Воденъ,
„Надъ воденски тѣ, мори, чарший?
—„Халилче, море, младо хазимче!
„Сношти сумъ досла, мори, іотъ Воденъ,
«Іотъ воденски тѣ, мори, чарший...
—„Дивойко, мори, дивойко!
„Шчо хаиръ аберъ донесе,
„Шчо хаиръ аберъ, мори, донесе,
„Іотъ Воденски тѣ, мори, чарший.“
—„Халилче, море, младо хазимче,
„Голѣмъ ми ферманъ, мори, пѣяха,
„Голѣмъ ми ферманъ, мори, пѣяха,
„Наи на предъ тебе, мори, пѣяха,
„Наи на предъ тебе, мори, пѣяха,
„Башъ байрактаринъ, мори, ке бидишъ,
„Башъ байрактаринъ, мори, ке бидишъ,
„Со зеленъ байракъ юруци,
„Со зеленъ байракъ юруци,
„На тая пуста кавга московцка,
„На тая пуста кавга, мори, Московцка,
„Тамо кой іоди, мори, назадъ не греде.

№ 180.

Юный Гюргилъ Юнакъ, не внявъ убѣжденіямъ своей матери, поспѣшилъ на театръ военныхъ дѣйствій въ Анатолъ (Малую Азію), но его проглотилъ тамъ девятиголовый Змѣй.

(Записана ученикомъ II класса Солун. Болг. гимназіи Андон. Костовымъ, родомъ изъ Дойрана Поляницкаго).

Талялъ вика, личба личе:
—„Войска ки са бере!..“
Имала майка до деветъ сина,
Осемъ тѣ ки ойотъ, войска да воюватъ,
Най малечекъ Гюргилъ и онъ сака да иде.
Майка му веле, веле и говоре:
—„Сѣди, Гюргилъ, ни мь 'оди,
„Мошне си ми малекъ,

„Мошне ми си малечекъ,
„На деветъ година.“
—„Нѣма кабилъ, мале,
„И азъ ки' 'одамъ.“
Не е послуша негова та,
Онъ кинисa отъ 'си тѣ напрѣдъ,
Се събра войска,-ке кинисатъ,
Талялъ вика, личба личе:
—« Кой ки се наема,
„Байракъ да носи?“
Никой не се найма юнакъ,
Байракъ да носи,
Се найде, се избра най малечекъ Гюргилъ,
Юнакъ на деветъ годинъ.
К'а 'зе байракъ да праве,
Небо то фате да се дѣле,
Сабя та фати да остре,
Гора та фати да се цѣпе.
Буйно то копе ка го фати,
Земя та фати да се тресе,
Кинисала да одатъ въ Анадолска земя,
Три дни 'одиле, вода не нашле,
Нашле еденъ дълбокъ бунаръ,
Тялалъ вика, личба личи:
—„Кой ки са наема юнакъ отбере,
„У бунаръ да влѣз, вода да искара?“
Се наймалъ Гюргилъ влѣзе,
Вода искара, 'емъ се напи'я,
'Емъ койне напоя,
Брато му велятъ, велятъ и говоратъ:
—„Влѣзи, брато, оште еднажъ,
„Вода да се напиеме,
„И койне да напояме.“
Ка влѣзе, неизлѣзе:
Го лапна Змия у съ деветъ глави...
Гласъ имъ иде, да си 'одатъ:
—„До пояса ме гълтна!..“
„Искари, брато, остра сабя,
„Сѣчи я ней на глава!
—„Нѣма колай... майка.“
—„А си ойдейте,
„Кланене посейте на мой та майка...“
Му вързале бърза та койна на бонаро.
Брато 'одѣ'а въ Анатолска та земя
Война да воюватъ три години.
Война воювале въ Анатолска земя,
Поминале на низъ бонаро,
Койно му го зеле,
И пакъ кинисале дома.
Излѣзла майка имъ,
Излѣзла да ги причека:
—„Камоми, камоми, веле,
„Помалечекъ Гюргилъ?..“
Койна прѣгърнала,
И душа си дала.

№ 181.

Дѣдвочка Дильберь Маша тоже собралась было въ походъ.

(Записана ученикомъ V класса Сол. Болг. гимназіи Иван. Спространовымъ, родомъ изъ Охриды).

Протекла ми Струма рѣка
Отъ ноке съ вечеру,
Понесла ми една гранка
Житна (?) зелена,

На гранка едно пиле
Тердунъ шарено.
Пиле то ми се поклонвитъ,
На зломъ на врѣме,
Кинисала Дил'беръ Маша,
На войска да одитъ,
Е се стрѣтилъ наши Дано,
Отъ войска да идать;
—„Добро утро, наша Маша,
„Кадѣ ми ходишъ?
—„Дай Богъ добро, наши Дано,
„Твое мнуче наше керче,
„Не знайтъ да лубитъ.
—„Ни е ште го научиме...

№ 182.

Семья, ожидающая возвращенія съ войны Добраго Молодца.

(Записана ученикомъ IV класса Солун. Болг. гимназіи Хр. п. Ивановымъ, родомъ изъ Моглена (села Саракинова).

„Излѣзи, майко, да видишъ, мори, } 2
„Шо лудо иде оздола,
„Шчо младо иде оздола, майко! } 2
„На добъръ койнъ си вяаше,
„На добъръ койнъ си вяаше, майко, } 2
„Сосъ тенка пушка на рамо,
„Ки 'одамъ, майко, да видамъ, леле, } 2
„Ако е нашйо нашинче,
„Ако е нашо нашинче, майко! } 2
„До вечеръ, мале, да чекамъ,
„До вечеръ, майко, да чекамъ, леле, } 2
„Добра вечера да гот'вишъ,
„Ако е чуждо чуждинче, майко, } 2
„Година врѣме да чекашъ,
„Година врѣме да чекашъ, майко, } 2
„Со добръ юнакъ прѣдъ мене,
„Со добръ юнакъ прѣдъ мене, майко, } 2
„Со мажко дѣте у рацѣ.

№ 183.

Европейскій манифестъ.

(Записана ученикомъ II класса Сол. Болг. гимназіи Ив. Миндовымъ, родомъ изъ села Гуменджи, Солунскаго окружія).

Изникнала бадемъ дърво,
Изникнала бадемъ дърво,
Подъ дърво то бѣла чешма,
Подъ дърво то бѣла чешма,

На чешма та три дивойки,
Три дивойки токмуглави,
Три дивойки токмуглави,
Токмуглави едно лице,
Токмуглави едно лице,
Едно лице цьрнойоко,
Едно лице цьрнойоко,
Коси тѣ му сѫрмалий,
Коси тѣ му сѫрмалий,
На дьрво то пиле пѣе,
На дьрво то пиле пѣе,
Пиле пѣе, славей пѣе,
Пиле пѣе, славей пѣе,
Подъ криля та ферманъ носи,
Подъ криля та ферманъ носи,
Ферманъ носи на Френгистанъ,
Ферманъ носи на Френгистанъ.

№ 184.

Умирающій Хаджи-попъ Ѳеофилъ и Корчанская Самовила *), его посестрима.

(Изъ села Лазаро'о поле въ Деборѣ).

(Записана ученикомъ II класса Сол. Болг. гимназіи Иваномъ Велевымъ Дебрянинномъ.

Зора зори, денъ прѣдсказва,
Из ворв високи тѣ гори,
На темнина торси казва,
Из ворвъ високи тѣ гори,
Одаеке, торчаеке
По тая рѣка Радика,
Изгорми'е клети пушки,
Отъ ясна та мѣсечина,
Та удри'е наши братъ,
Хаджи-попъ Теофила
Въ негови бѣли гради,
На преклонена та глава,
Падна на зелена трева,
Офкатъ, пишчитъ тамо,
Само нѣматъ никой, да го видитъ,
Го дочула Самовила,
Самовила та Корчинска,
Па си стана Самовила,
Самовила та Корчинска,
Си облече цорковни дрѣхи,
Цорковни дрѣхи мортовечки,
Па си ви викна отъ вровъ Корчинъ:
—„Посестримо, Самовило!
„Виждашь ли ме, какъ се мочемъ,
„Па да застони срѣдъ Порѣче!
„Па да кажишъ на наши братя,
„На наши братя Порѣчани,
„Ѣмъ да викнишъ отъ вровъ Корчинъ,
„За да чуестъ наши братя,

*) Авторъ этой политической баллады-элегіи, не лишенный истиннаго поэтическаго дарованія, какой нибудь здравствующій Мыякъ, по всей вѣроятности Георгій Пулевскій. О послѣднемъ, а равно и несчастномъ Дебрянинѣ хаджи попъ Ѳеофилѣ, убитомъ Дебрянами же, см. въ моихъ статьяхъ: Объ этнографіи слав. части Македоніи въ Извѣст. Спб. Слав. Общества за 1888 г. №№ 2 и 3, а равно въ примѣчаніяхъ къ №№ 184 и 185 нашего сборника.

„Наши братьа Дебрани
„Отъ мала рѣка Радика,
„И сво та Дримска околия,
„Да се збереетъ, да кренеетъ,
„Хаджи попа Теофила.“
Пакъ имъ кажа Самовила,
Самовила Корчинска:
—„Зберете се си тѣ, братьа,
„Си тѣ братьа Дебрани,
„Да одиме камъ наши братъ,
„Хаджи попъ Теофила!..“
Па се облече Самовила,
Се облече въ цорни дрѣхи,
Въ цорни дрѣхи мортовечки,
Слѣго'е долу во Радика,
Една рока го развива,
Друга рока рани му отворзва,
Го попита Самовила,
Самовила Корчинска:
—„Виждашь ли ме, мили брате,
„Хаджи попе Теофиле!
„Кой те тебе, мили брате,
„Луто овдѣ тебѣ прѣвари?..
—„Не ме питай, Самовила,
„Не ми буди лути рани!
„Азъ си идѣхъ отъ градъ Деборъ,
„За да идемъ въ наше село *),
„За да вѣнчамъ мой мили мнукъ,
„Па душмане не ме остави'е...
„Проклетъ да е той Киръ Владика,
„Шчо накара Арнаути да ме убиетъ...“

Примѣчаніе. Подразумѣвается здѣсь греческій архіерей Анонимъ, въ Дебрѣ, теперь митрополитъ въ Аргирокастро. Выраженіе неизвѣстнаго намъ дебряпина-піиты, будто Киръ Владыка „подослалъ“ Арнаутовъ убить попа Хаджи Ѳеофила, бывшаго Болгарско-Экзархійскимъ намѣстникомъ въ Лазаровомъ полѣ, нужно считать здѣсь ничѣмъ инымъ кромѣ licentia poëtica, основанная, впрочемъ, на циркулирующей до сихъ поръ баснѣ за границей Македоніи, собственно въ Болгаріи, будто, митрополитъ Дебры Анонимъ, который, точно командовалъ Арнаутами, подослалъ убійцъ къ несчастному представителю Болгарской церкви въ Дебрѣ. И не позабудемъ, что это говорится о томъ самомъ Анонимѣ, который чуть ли не на слѣдующій день долженъ былъ спасаться бѣгствомъ за предѣлами чертоваго гнѣзда, именуемаго Дебрью. Свое рѣшительное сомнѣніе объ этой побасенкѣ, если даже не фактическія опроверженія, представилъ я въ Извѣст. Слав. Общества за 1888, № 3. Тамъ же мной приведено, кажется, достаточно матеріалу о томъ, чтобы составить себѣ ясное представленіе о степени гражданской безопасности въ этой Дебри. Самъ несчастный Хаджи попъ Ѳеофилъ былъ предательски убитъ 20 или 22 іюля 1884 года, а оповѣщено было его убійство лишь въ концѣ этого года и даже въ началѣ 1885 года.

№ 185.

Македонская Самовила и ея посестрима **).

Сверхъ планинье македонскихъ ежедневна темнина.
Да ль покрила темна могла иль темень облакъ?

*) Т. е. Лазоро'во поле.

**) Позволяемъ себѣ, въ заключеніе этого отдѣла нашего этнографическаго сборника, перепечатать здѣсь, хотя немного и напыщенную и немного наивную, но не лишенную поэтическаго вдохновенія, слѣдующую полити-

Да ль естество нокь сотворило, темно да бидетъ?
Въ Кральевину Македонску от време оно до вѣка,
Та в темнина току се слушатъ страшенъ вик отъ пльускоти тѣ,
Громогласно као топовски, самъ ѐк отъ се разноситъ...
Не се знаетъ, да ль топотъ, да ли драги, иль писканье??
Само се слушатъ велегласно уканье...
Оно не е темна могла, ни то топотъ, ни топови.
Току е тожба самовилска, сворхъ сви планинье
Плачеешни тожитъ Самовила Македонска въ стрѣдѣ мѣстнихъ планинье,
Льуто пишчитъ на Рожденскихъ висови,
Та дочула посестрима ѣ, Самовила Бистранска,
На верхъ Мѣденица од най висока висина.
Та си прашатъ посестриму Самовилу Рожденску:
—„Шчо льуто пишчишь, посестримо Рожденска?
Самовила Рожденска ѣ говоритъ Бистранскѣ:
—„Ако жалишь, да ти кажемъ, зашчо пишчамъ на кожувъ,
„Ти подвикни на Стогово Самовилѣ Стоговске,
„Та нека чуетъ Шаръ-планинска а и Корабска,
„А Стоговска нека Подвикнетъ Самовилѣ Ильинске,
„Та Ильинска да объявитъ десно и лѣво,
„Нека е викнетъ пельистерска та и Петринскѣ,
„За да чуятъ и Бабинска а и Мокринска.
„Ясъ ке кажемъ Добропольске да извѣститъ Ничанску,
„Да разбератъ Бѣласичка и Лазарична,

ческую элегію. Она принадлежитъ перу современнаго Македонско-Славянскаго писателя и лексикографа, эмигранта Георгія Пулевскаго, мыяка изъ Галичника Дебрскаго. Это мы дѣлаемъ въ виду того, что пѣсня эта сдѣлалась вполнѣ народною, ибо её распѣваютъ всѣ дебряне-мыяки, какъ въ эмиграціи, такъ и въ Албаніи; интересна она по своему политическому содержанію, а равно и по своему чисто-мыяцкому нарѣчію. Напечатана она впервые въ 1879 году, въ Софіи, въ весьма ограниченномъ количествѣ экземпляровъ въ книжкѣ: Македонска Песмарка, I ч., стр. 17 церковнославянской азбукой II ч., стр. 16. гражданской кириллицей, а перепечатана въ богарской газетѣ «Марица» №№ 377 и 378. Эта политическая и патріотическая элегія Г. Пулевскаго составилась, очевидно, подъ свѣжимъ впечатлѣніемъ Великой Освободительной войны 1877—78 годовъ, и подъ впечатлѣніемъ блестящихъ результатовъ этой войны для жалкаго и угнетеннаго болгарскаго племени. Завидуя новой участи Болгаръ македонецъ Пулевскій со своими земляками-эмигрантами тужитъ о томъ, что коварная Европа раздѣлила его Мыяковъ отъ братьевъ Болгаръ.

Но весьма важно сопоставить со всѣмъ этимъ и то, что говорилъ тотъ же Пулевскій о болгарскомъ языкѣ четыре года до того, именно въ 1875 году въ предисловіяхъ къ своимъ замѣчательнымъ Македонскимъ словарямъ.

„Бѣласичка ке подвикнетъ конъ восточни висови,
„Да разберетъ и Перинска а и Доспатека.
„Сви од едножъ да разберете, моя пискотъ за одъ шчо е“ *)
. . . . . .
Та никому не препятствува **) токмо само намъ.
Чрѣзъ назе да ни раздѣлитъ одъ нашихъ бракя Българи.
Она се жали, веле Силамъ Европейскимъ:
За да очуватъ Отомани великовитныхъ мучители,
Та ни остави осужденци на назе до вѣка.
Да робуваме Сарацинимъ подъ теранско мучительство,
Као тога Израильтяне подъ Египтянимъ,
Одъ Европа конгрессь изиска да нарушитъ договоръ,
Царско русски Свято-стефански заключанъ,
Веле сила, ю послушае, прѣставници си избра'е,
Та во Берлинъ ги испрати'е на обштъ договоръ,
Европейски конгрессъ во Берлинъ си собра и договоръ се направи,
Та разорйе святостефанскихъ условий...
Ето такво поношенье Енглиска учини спроти насъ,
Та со това ни досади намъ Македонцимъ,
Берлински конгрессъ—трактатъ направи, а во него написа'е,
Метьу себе се сложи'е и по'вярди'е,
Да се даватъ равна правость свимъ Христянимъ въ Турскою,
Та 'ъдели'е Македонию на само,
'Емъ сви жители да се истокматъ въ Турскою царевину.
Со равно право да живеятъ, као сви едно,
Султанъ Хамидъ да царуватъ надъ всѣхъ токмо отечески,
Безъ никакво разликуванье свиехъ жители...
Берлински конгрессъ, шчо написа, условий не исполни,
Та по лошо нй направи въ Македония...
Македонски майци пишчатъ, а Европу милно молятъ:
—„О, Европо християнска! Да ль не слушашь наши плачъ?
„О, Европо, мила майко! Шчо нй остави подъ турска власть,
„Слушай днесъ-ка, какъ се правитъ въ Македонску,
„Свиехъ Славяни македонскихъ комити ги називаетъ,
„Та Македонци свеко коварство денеска сносатъ,
Подъ турци злоковарци се нахилиле та обинуватъ Славяни,

*) Пропушены стихи 15—22.
**) т. е. Европа

Емъ, шчо да стрѣтатъ, од домъ на дворъ ѝ затвораетъ,
А кои льуди не се даватъ подъ тиранско мучительство,
За да спасатъ свои бѣдни животъ си разбѣга'е,
Едни бѣгаетъ возъ орманье, други се скланяетъ въ тугина,
Сви злотвори возъ села шетаетъ да правяетъ насил'ство,
Та, въ чий домъ найдатъ млади дѣвойки, ги истурчи'е,
В кой домъ найдатъ млади невѣсти, можи тѣ имъ убиваетъ,
А навѣсти тѣ всѣхъ со сила ги обесчестаетъ,
Коя жена имъ се не даватъ, беззаконно да ю насилуватъ,
Сушчихъ жени злодѣйци ги нихъ убиваетъ,
А славянскихъ священници за бунтовници ги обвинуваетъ,
Та ги пракятъ во Хазия въ заточение.
Шчомъ злодѣйци волю исполнатъ, се обракятъ на грабежество,
Све иманье разграби'е и разносо'е,
Сви темници се прѣполнати со Славянскихъ жители....
Ето право како даватъ султанъ Славянимъ!
Ай, ви вами, веле, Сили сви христианскимъ царевине,
Како си се вие ветихте ослабодите ни!
Или нами пратити ни христианског освободителя,
Да ни избавитъ отъ азиатског кровника!..
Назе бѣдних заступите од мучителя избавити,
И дайте ни амнестию, да се разселимъ
Ние надеждъ толко имахме порво на Бога, пакъ на васъ,
Петъ сто лѣта подъ мучительство ево търпиме,
Наши законъ дочувахме, некосновени достояхме,
Со блага надеждъ чекаешчи святу слободу,
Ево шчомъ си прѣвзедахме нашей странѣ уставъ правитъ,
А назе ни во тежка мока всѣхъ поставихте,
Та днесъ-ка въ Македонску сви христяни клето пишчатъ,
Отъ варварскихъ насильникоства порвихъ дѣйствъ,
Злотворци се разяри'е, въ коварство се напусти'е,
Та ни податъ фамилий нашихъ во Хазия.
Чуйте, жители македонскихъ! Назе нишчо не ни чекатъ.
Отъ азиатци насилие, а въ туги на укорство,
Тугя страна е неприятна-въ тугина све напорки гледаетъ,
И несносних прешебоци свиемъ ни веляетъ.
Емъ во тугина македонцимъ кому како да му текнетъ,
Свое намуртено, свиемъ лошъ ни називаетъ.
Да ли сте чуле, Македонци, стари льуди, шчо говоратъ:

„Одъ Македонци по юнаци надъ нихъ не било.
„Царь Александеръ Македонски тристе лѣта прѣдъ Христа
„Со Македонци сви вселену повладалъ“.
Нашъ краль Филипъ-Славянинъ е, царь Александеръ-Славянинъ е,
Наши баби славянски ги родиле *).
Македонци! сѣтите се за юнакство македонско,
Та спроти старихъ вие сега да слѣдувате!
Не е страмота свое искати, ни за жалъ за свое умрети,
За това сега, Македонци, все помяните.
Не мой денеска да се прѣчкате, языкъ на языкъ да не низмете,
Сва едновѣрски сложите се, како као братьа,
Братъ со братъ да се смилите, языкъ по вѣра задружите,
Свои единовѣрски приидите во домовину,
Турски зулумъ ни прѣвземи надъ наша честъ македонска,
Ялъ бранити се иль сви до единъ да изгиниме!
Родъ браните отъ Агирянци! Сви за еденъ животъ да сложимъ!
За то, юнаци македонскихъ, пробудите се!
По харно е да изгиниме въ наша мила татковина,
Отъ коли оваке да гледаме свяко злотворство.

---

*) Какъ ни странно, но тѣ Македонскіе Славяне, которыхъ оплакиваетъ въ своей политической элегіи почтеннѣйшій Г. Пулевскій, если разсматривать ихъ въ цѣлости, отнюдь не одинаково смотрятъ на свою родословную. Одни считаютъ себя потомствомъ Ѳемистокла и Демосѳена (славяногласные эллины, Грекоманы). Другіе, напр. воденскіе Пуливаки, ведутъ свое происхожденіе отъ классическихъ Македонянъ, именно отъ враговъ Демосѳена, Филиппа и Александра Македонскихъ, которыхъ родили-де наши славянскія бабы, по выраженію Пулевскаго. Прилѣпскіе и Велесскіе же Барзаки, если вѣрить Ст. И. Верковичу, происходятъ отъ короля Марка, который, какъ извѣстно, былъ Сербъ; Пѣянцы, если вѣрить болгарину Г. Динкову, произошли отъ Юговичей, которые, какъ извѣстно, тоже были Сербы, Мыяки же всѣ ведутъ свое происхожденіе отъ своего «славнаго наше Скандеръ-бег-бапа» и называютъ-то себя Албанцами, хотя они по языку не Албанцы, а Славяне, Шкьяп. Въ послѣднія же 20—30 лѣтъ, въ добавленіе ко всѣмъ прочимъ, народилось въ Македоніи поколѣніе, въ рядахъ котораго многіе считаютъ себя не только самыми чистыми Болгарами, но и потомками Аспаруха и Крума, ибо даютъ своимъ дѣтямъ, въ качествѣ крестныхъ, скопскія имена этихъ знаменитыхъ болгарскихъ «царей». Причины такой генеалогической разноголосицы слѣдуетъ объяснить тѣмъ, гдѣ именно просвѣщалъ свой разумъ македонскій мальчикъ, т. е. въ какой школѣ узнавалъ онъ о своемъ благородномъ происхожденіи—изъ греческой-ли, изъ сербской или изъ болгарской, а главное въ пятисотлѣтнемъ турецкомъ владычествѣ въ Македоніи, въ отдѣльности ея отъ Болгаріи и Сербіи и въ многовѣковомъ греческомъ вліяніи и все это отняло у славянскаго населенія Македоніи всякія историко-политическія преданія, какъ и указано это проф. В. И. Ламанскимъ въ Извѣст. Спб. Слав. Общества за 1887, № 9, стр. 440.

Заключительное примѣчаніе.

Въ народной эпической поэзіи современныхъ православныхъ народностей Балканскаго полуострова еще съ XVII столѣтія и даже раньше сталъ слагаться особый циклъ, именно русскій, т. е. пѣсни съ русскими царями, кралицами, королями и ихъ воеводами (генералами), разбивавшими турецкія арміи и освобождавшими постепенно всѣ единовѣрныя народности: греческую, румынскую, сербскую, болгарскую.

Еще до появленія на всемірно-историческое поприще Петра Великаго на Румелійскомъ (греческомъ) Югѣ существовалъ уже готовымъ культъ Московскаго царя и съ нимъ соединенныхъ надеждъ — и надеждъ слишкомъ преувеличенныхъ, т. е. надеждъ ни къ чему не обязывающихъ тѣхъ, кто ихъ носилъ — на счетъ изгнанія турокъ изъ Константинополя и возстановленія Византійской Имперіи. Въ этомъ отношеніи чрезвычайныя заслуги принадлежатъ вселенскому патріарху Іереміи II Траносу (1536—1594), котораго можно назвать основателемъ теоріи Константинопольскаго наслѣдства и третьяго Рима. Рядомъ съ нимъ слѣдуетъ извѣстный гуманистъ, другъ знаменитаго эллинофила папы Льва X Медичи, спутникъ патріарха Іереміи въ Москву, Аристовулъ Апостоли Критскій, впослѣдствіи (во 2-е патріаршество Пахомія), Арсеній митрополитъ Монемвазійскій. Имѣемъ здѣсь въ виду его эпопею—оду фантастическо-политическаго содержанія, посвященную третьему Риму (Москвѣ) подъ заглавіемъ: Καθόδρισις Ρωσσικοῦ Πατριαρχείου. Κάποι καὶ διατριβὴ τοῦ ταπεινοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀρσενίου. Это восторженное сивилистическое произведеніе сохранилось въ Туринской библіотекѣ и издано греческимъ ученымъ историкомъ К. Саѳой въ его: Βιογραφικὸν σκεδίασμα περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β'. Ἐν Ἀθήναις. 1870, 66. 35—81 πγ'—πδ'. Далѣе, идетъ Дороѳей, тоже митрополитъ Монемвазійскій, жившій въ концѣ XVI и въ началѣ XVII вѣка. Прибывъ во дворъ князя Молдавскаго Петра Перикла и своего зятя Л. Зоти, Дороѳей, по порученію перваго, составилъ знаменитый въ исторіи новогреческаго возрожденія Хронографъ, начинающійся съ сотворенія міра и идущій вплоть до 1629 года, т. е. до смерти Венеціанскаго дожа Джіованни Корнарини. Первое изданіе этого Хронографа (Χρονογράφος Κτ. λ.) вышло въ Венеціи, ἐκδοθεὶς τὸ πρῶτον δαπάνῃ Ζώτου Τσιγαρᾶ (1629—1630) съ многочисленными перепечатками. Второе, дополненное—въ 1637 году, тоже въ Венеціи. И наконецъ, съ новыми дополненіями Сароса—въ 1681 году, перепечатка въ 1685 году. Значительная часть этого Хронографа издана К. Саѳой въ вышеупомянутой его монографіи подъ заглавіемъ Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Χρονογράφου Δωροθέου Μονεμβασίας. Кромѣ того К. Саѳѣ извѣстно еще одно изданіе этой Дороѳевской Монемвазіады, относящееся приблизительно къ 1670—1680 гг. [См. полное заглавіе его въ книгѣ К. Саѳы: Νεοελληνικὴ Φιλολογία. Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμψάντων Ἑλλήνων, ἀπὸ τῆς καταστάσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνεγερσίας (1453—1821). Ἐν Ἀθήναις. 66. 223—224].

Современный греческій писатель говоритъ по поводу упомянутаго Хронографа слѣдующее: «Этотъ энтузіазмъ къ Россіи, такъ сказать, обожаніе

(λατρεία) ся Греками, особенно развилось въ концѣ XVII вѣка и въ началѣ XVIII вѣка, когда появилась многократно, потомъ печатавшаяся въ греческихъ типографіяхъ, книга подъ названіемъ «Хронографъ», переходившая изъ рукъ въ руки и дѣлавшаяся все болѣе и болѣе любимымъ чтеніемъ греческаго народа. Въ этой книгѣ авторъ исторіи и страданія Греческаго народа выставлялъ Византійскую имперію единственнымъ на землѣ раемъ, который присвоили себѣ Турки, и наконецъ, въ самыхъ высокопарныхъ выраженіяхъ возвеличивалъ богатство и славу Россіи и ея церкви, съ которой подвластный султану Грекъ исповѣдуетъ одну вѣру. Книга пророчествуетъ также и объ отнятіи Русскими Константинополя у Турокъ. А пророчества, о которыхъ мы выше упомянули, приписывались то какому-то Агаѳангелу, личности совершенно фантастической, то патріарху Тарасію, то ветхозавѣтнымъ пророкамъ. Такъ подогрѣвалось и крѣпло братское чувство Грековъ къ Русскимъ, и съ первыхъ лѣтъ XVIII столѣтія ученые Греки, врачи и дидаскалы стали посвящать свои сочиненія Петру Великому, который пригласилъ къ своему двору множество ученыхъ Грековъ, врачей и дидаскаловъ, вмѣстѣ съ многочисленными европейскими учеными для участія въ тѣхъ исполинскихъ трудахъ, которые этотъ великій императоръ предпринялъ для благоденствія и славы своей обширной державы».

(См. замѣчательную ново-греческую статью: Западная Европа и Православные Греки, въ переводѣ профессора И. Е. Троицкаго въ Христ. Чтеніи за 1879. № 9—10, стр. 442). Съ своей стороны замѣтимъ, что подъ вліяніемъ также греческаго руссофильскаго Хронографа находился Сербъ архимандритъ Іоаннъ Раичъ при составленіи своей «Исторіи разныхъ славянскихъ народовъ» (Вѣна. 1797—1795) и болгаринъ Паисій Самоковскій со своей рукописной: Славяно-болгарской Исторіей (1763 года).

А тамъ ужъ, какъ появился самъ Петръ В. съ его естественными отношеніями къ Грекамъ, Сербамъ, Черногорцамъ, Далматинцамъ, Волохамъ, — Минихъ,— Елизавета Петровна, Румянцевъ, Екатерина Великая и ея «орлы», то утвержденіе вышеуказаннаго цикла въ народномъ самосознаніи этихъ единовѣрцевъ вполнѣ было обезпечено. Не говоря уже о пѣсняхъ греческихъ клефтовъ и имъ подражавшихъ слагателей болгарскихъ гайдуцкихъ пѣсенъ (напр. старинный болгарскій народный маршъ: Кадѣ си вѣрна ти любовъ народна?), въ Сборникѣ Сербскихъ пѣсенъ Вука Караджича, мы уже встрѣчаемъ Пѣсню о войнѣ Московской царицы Елисавки съ султаномъ Сюлейманомъ (томъ III, № 15), въ Сборникѣ Болгарскихъ пѣсенъ руссоненавистника А. Дозона-Пѣсню о битвѣ вдовствующей Московской королевы (Екатерины В.) съ царемъ (султаномъ), великимъ визиремъ и 70-ю пашами, которыхъ всѣхъ она на голову разбила (№ 42).

Въ началѣ 80-хъ годовъ Софійское Пер. Списаніе обнародовало очень интересную Шопскую пѣсню о томъ, какъ царь Александръ, узнавши, что Турки обижаютъ Бугаръ, послалъ своего брата Краля Николу (В. Кн. Николая Николаевича Старшаго), чтобы тотъ ихъ усмирилъ, а Бугаръ освободилъ. Такой же варіантъ распѣвается Болгарами Адріанопольскаго вилайета, какъ мнѣ сообщалъ тамошній Болгаринъ Г. Георгіевъ. Но и это еще не все.

Не бывъ въ Бессарабіи около 10 лѣтъ и поѣхавъ туда уже по окончаніи курса въ университетѣ и послѣ освободительной войны, я былъ пріятно удивленъ тамъ нѣкоторыми блестящими доказательствами въ пользу того, что народное пѣснотворчество, не смотря на сильное вліяніе внѣшней городской культуры, все-жъ-таки безпрерывно продолжается и вовсе не изсякаетъ, именно:

Молдаване воспѣваютъ на своемъ языкѣ исторію паденія Плевны. Но еще любопытнѣе было слышать, кàкъ этотъ же самый сюжетъ распѣвается на турецкомъ языкѣ черноморскими Гагаузами, вѣроятными потомками средневѣковыхъ Кумановъ-Половцевъ, которые (Гагаузы) по языку, какъ извѣстно, чистые османскіе туркофоны греко-россійскаго исповѣданія. Особенно забавно, но любопытно было слышать слѣдующія хвастливыя строфы, которыя пѣвецъ влагалъ въ уста знаменитому защитнику Плевненской крѣпости, Осману-пашѣ:

Хàйди Петербулà гиделимъ,
Петербу`лу алалымъ.
Ичиндѐ да гирелимъ
Бирярь кафѐ да ичелимъ...
Юзь бинь аскерь гельмедень
Бенъ Плевней вермейджемъ!

Но, продолжаетъ пѣвецъ:

Юзь бинь аскерь гельди
Плевней алды...

т. е.

Махнемъ въ Петербургъ,
Возьмемъ Петербургъ,
Войдемъ туда,
Выпьемъ тамъ по чашкѣ кофе...
Покуда не придутъ сто тысячъ (русскихъ солдатъ),
Я Плевны не отдамъ.

Но:

Поспѣли сто тысячъ солдатъ
И Плевну взяли...

Македонскій славянинъ, отличный эллинистъ Г. К. Бодлевъ, съ отцемъ котораго познакомился въ Охридѣ В. И. Григоровичъ и водилъ послѣдняго по городу, самымъ положительнымъ образомъ увѣрялъ меня, что греческое простонародіе Өессаліи, Эпира и Моры (королевства), не мудрствуя лукаво подобно интеллигентнымъ греческимъ друзьямъ графа Евгенія Зичи, на зло имъ, руссофильствуетъ себѣ, возлагаетъ на Россію часто несбыточныя надежды и вообще, по мѣткому выраженію вышеупомянутаго Грека, въ латріи всего русскаго они ни чуть не стоятъ ниже любой изъ славянскиговорящихъ народностей Европейскаго Юго-Востока.

Наконецъ, болгарскій писатель А. Офейковъ (псевдонимъ), въ XXI—XXII книгѣ Соф. Періодическаго Списанія, сообщаетъ, что болгарское населеніе въ окрестностяхъ самаго Константинополя распѣваетъ пѣсни со слѣдующими сюжетами изъ послѣдней освободительной войны: о Царѣ Александрѣ, о Князѣ Николаѣ (В. Кн. Ник. Ник. Старшемъ), о гене-

ралахъ Гурко, о Скобелевѣ» и т. д. Любопытно, что распространителями и вайделотами этого цикла пѣсенъ являются обыкновенно странствующіе Цыгане, водящіе на показъ медвѣдей изъ села въ село. И на это г. Офейковъ со смакомъ замѣчаетъ: «Като вижда читателъ-тъ, и циганинъ-тъ съ своята 'мечка играе рола въ Българска та (?) пропаганда». Стр. 499.

Все это было сказано мною съ цѣлью засвидѣтельствовать, что такія пѣсни распѣваются всѣми Македонцами, какъ Славянами, такъ и православными Албанами, Куцо-влахами и Греками, но, къ сожалѣнію, обѣщанныя мнѣ пѣсни этого цикла еще не доставлены.

[4p]